3 1761 03580 6512

Lehrbücher des Seminars

für

Orientalische Sprachen

in Berlin

Band 11

LEHRBÜCHER

DES

SEMINARS

FÜR

ORIENTALISCHE SPRACHEN

ZU BERLIN

HERAUSGEGEBEN

VON DEM DIRECTOR DES SEMINARS

STUTTGART & BERLIN

W. SPEMANN

1893

1902 übergegangen in den
Verlag von Georg Reimer Berlin

PL
123
M36

DEM ANDENKEN

IHRER HOCHSELIGEN MAJESTÄT

DER

KAISERIN UND KÖNIGIN AUGUSTA

XI

مرشد لسان عثمانی

MÜRŠID-I LISĀN-Y ʿOSMĀNI

LEHRBUCH

DER

MODERNEN

OSMANISCHEN SPRACHE

VON

J. J. MANISSADJIAN

VORMALS LECTOR DES TÜRKISCHEN AM SEMINAR FÜR ORIENTALISCHE SPRACHEN
ZU BERLIN

STUTTGART & BERLIN
W. SPEMANN
1893

1902 übergegangen in den
Verlag von Georg Reimer Berlin

Vorwort.

Denen, welche aus irgend einem Grunde die türkische Sprache erlernen und sich in dem »dreifachen Lustgarten der Osmanischen Litteratur« erholen wollen, bietet das Orientalische Seminar in Berlin die nöthige Gelegenheit und zugleich als Ausgangspunkt für die Studien dieses vorliegende Werk. Es wurde hierin getrachtet, das Brauchbare so kurz als möglich in praktischer Form vorzuführen. Zu diesem Zwecke sind Werke älterer Meister mit eigenen Erfahrungen in Verbindung gebracht worden. Ueber ein Jahr meiner Thätigkeit am Seminar hat der Grundriss dieses Werkes als Unterrichtsmaterial gedient, und sind etwaige Fehler damit zu entschuldigen, dass es mir nicht vergönnt war, es länger auszuprobiren. Von den benutzten Werken sind besonders zu erwähnen: Piqueré's Grammatik; Wahrmund's Sprachlehre; die deutsche Uebersetzung von Ǧèwdèt's Grammatik, sowie dessen zweite türkische Auflage; Mùtawwèl Sarf-y ʿOsmāni von Mihri (Mihran Apigian), dessen anderen Werken einige der Uebungen entnommen sind; schliesslich die arabische Grammatik von Caspari-Müller.

Ich spreche an dieser Stelle meinen innigsten und verbindlichsten Dank aus Herrn Prof. Geheimrath E. Sachau für die freundliche Aufmunterung zu diesem Werke und für mancherlei Rathschläge, Herrn Dr. B. Moritz für die gütige Hilfe, besonders im

arabischen Bestandtheile, und »last not least« Herrn Dr. K. Foy für die äusserst mühsame Arbeit der Correctur und der beiden Indices sowie für mancherlei werthvolle Beiträge zur Ergänzung und Berichtigung des Werkes im Einzelnen.

Merzifun, Kleinasien, im November 1892.

J. J. Manissadjian,
Lehrer am Anatolia College.

I. Deutscher Index.

Uebersicht des Inhalts.

Seite

Vorwort VII

Die Buchstaben 1

Aussprache.

A. Consonanten 4
B. Vocale 8
1. Vocalzeichen 8
2. Vocalbuchstaben 9
3. Vocallehre 13
C. Lesezeichen 17
D. Accent 19

Formenlehre.

I. Substantiv 20
A. Flexion der Nomina 21
B. Genitiv-Construction 44
C. Abgeleitete Substantiva 54

II. Adjectiv:
1. Das türkische 59
2. Das persische 63
3. Das arabische 65
Abgeleitete Adjectiva:
I. Türkisch 73
II. Persisch 75
III. Arabisch 78

III. Zahlwörter:
1. Grundzahlen 81
2. Ordnungszahlen 88

Seite

3. Bruchzahlen 92
4. Vertheilungszahlen 97

IV. Pronomen:
1. Personalpronomen 98
2. Possessiva 99
Conjugation des Hilfszeitwortes »sein« 103
Das Zeitwort »haben« 106
3. Relativsuffix 108
4. Reflexivum 112
5. Demonstrativum 113
6. Fragende und unbestimmte Fürwörter 116

IVa. Das persische Pronomen 119

IVb. Das arabische Pronomen 120

V. Verbum 121

A. Formen:
1. 2. Transitiva und Intransitiva 122
3. Reflexiva 128
4. Reciproca 128
5. 6. Activum und Passivum 128
7. Negativum 132

B. Zeiten:
I. Perfectum (bestimmtes oder categoricum, unbestimmtes oder dubitativum) 133
II. Präsens. IIa. Aorist. III. Futurum 134
Hauptzeiten von *imèk* 134

C. Arten:
I. Imperativ 136
II. Indicativ 137
III. Optativ 147
IV. Necessitativ 148

Paradigmen der einfachen Zeiten:
A. Affirmativ 150
B. Negativ 152
C. Interrogativ 155
Das deutsche »kein« 158
D. Zusammengesetzte Arten und Zeiten 160
Conditionalis von *imèk* 160
1. *idi* und die mit *idi* gebildeten Zeiten 160
2. *imiš* und die mit *imiš* gebildeten Zeiten 161
3. *isè* und der Conditionalis 162
4. *olmaq* und die mit *olmaq* gebildeten Zeiten 164
Stellung der Fragepartikel 165

Seite

Uebersetzung des deutschen »man« 166

E. Participium:

1. Participium perfecti categoricum 169
2. Participium perfecti dubitativum 171
3. Participium praesentis — Uebung 171
4. Participium aoristi 174
5. Participium futuri — Uebung 175

F. Gerundivum:

1. Copulativ 178
2. Descriptiv oder Umstandsausdruck 178
3. Successiv 179
4. Limitativ 180
5. Primitiv 180
6. Causativ — Uebung 181

G. Composita:

1. Möglichkeitsform 183
2. Beschleunigungsform 184
3. Form der Fortdauer 184
4. Eigentliche Composita 185

Die unpersönlichen Ausdrücke (betreffend das Wetter) — Uebungen 186

H. Gebrauch des Infinitiv 191

I. Abgeleitete Zeitwörter 194

K. Vom Verbum abgeleitete Redetheile 197

L. Das persische Verbum 199

M. Das arabische Verbum 200

A. Dreiconsonantige Stämme:

1. Verbalnomen in der Grundform 201
   Namen des Ortes 203
   Namen von Instrumenten 203
   Participium activi 203
   Participium passivi — Uebungen 204
2. Verbalnomen in den erweiterten Formen 207

Tabellarische Uebersicht über die Verbalclassen II—X:

I. Verbalnomen 208
II. Participium activi 209
III. Participium passivi 210
Uebungen 211

B. Vierbuchstabige Stämme 213

C. Abweichende Bildungen 213

I. Verba mediae geminatae 213
II. Schwache Verben (*mèhmūẓ, misāl, èğwèf, nākyṣ*) 215
III. Allgemeine Bemerkungen 219

Seite

VI. Adverb 220
VII. Präpositionen und Postpositionen 229
VIII. Conjunctionen 233
IX. Interjectionen 236
Allgemeine Uebungen 238
Lesestücke 246
Verzeichniss der vorkommenden Abkürzungen 253
Vocabular 254
Türkisch-Deutsch 254
Deutsch-Türkisch 330

II. Türkischer Index.*)

Seite

اجوف *eğwef,* hohles Verbum 217

احوال اسم *ahwāl-i-ism,* die Casus des Nomen; vergl. حال *hāl,* der Casus.

ادات *edāt,* Affix, Suffix, Partikel.

ادات تعديه *edāt-y-taʿdijje,* Transitivaffix 123

ادات مصدر *edāt-y-masdar,* Infinitivsuffix 121

ادات منفی *edāt-y-menfi,* Negationspartikel 132

اسم *ism,* Nomen 20

اسم اشارت *ism-i-išāret,* Demonstrativum 113

اسم آلت *ism-i-ālet,* Namen des Instruments 203

اسم تجريد *ism-i-teğrīd,* Reflexivum 112

اسم تفضيل *ism-i-tefẓīl (tafdīl),* Comparativ 60

اسم عدد *ism-i-ʿaded,* Zahlwort 81

اسم فاعل *ism-i-fāʿil,* Participium Activi 203

اسم مبالغه *ism-i-mubālaġa,* Superlativ 61

اسم مفعول *ism-i-mefʿūl,* Participium Passivi 204

*) Da dieser Index zur Repetition der grammatischen Termini für die Schüler des Türkischen am Orientalischen Seminar dienen soll, so habe ich mir erlaubt, manche wichtige, im Texte nicht vorkommende Ausdrücke hier hinzuzufügen. In der Umschrift habe ich mir nur wenige Aenderungen gestattet. Die deutschen und lateinischen Ausdrücke sind meist im Anschluss an den Text gegeben worden. Foy.

Seite

اسم مكان *ism-i-mekjān*, Namen des Ortes 203

اضافت بيانيه *iẓāfet-i-bejānijje*, determinirende Genitivconstruction . . 44

اضافت لاميه *iẓāfet-i-lāmijje*, aneignende Genetivconstruction 44

اعداد اصليه *aʿdād-y-aslijje*, Cardinalia 81

اعداد توزيعيه *aʿdād-y-tewẓīʿijje*, Distributiva 97

اعداد كسريه *aʿdād-y-kesrijje*, Bruchzahlen 92

اعداد وصفيه *aʿdād-y-wasfijje*, Ordinalia 88

افعال مركّبه *efʿāl-y-mürekkebe*, Verba composita 183

افعال مولّده *efʿāl-y-müwellede*, abgeleitete Zeitwörter 194

افعال شرطيه *efʿāl-y-šartijje*, hypothetische Verbalformen.

امر *emr*, Imperativ.

امر حاضر *emr-i-hāẓir*, Imperativ der 2. Person.

امر غائب *emr-i-ġāʾib*, Imperativ der 3. Person.

امر صيغه‌سى *emr sīġasy*, der Modus Imperativ 136

اوستون *üstün* = فتحه *fatha*, der Vocal *a* oder *e* 8

آهنك *āhenk*, Vocalharmonie 13

تثنيه *tesnijje*, Dual 32

تنوين *tenwīn*, Nunation.

تشديد *teššdīd*, Verstärkung = Consonantenverdoppelung 18

تصريف *tasrīf*, Flexion 22

ثلاثى *sülāsi*, dreiradicalig (dreiconsonantige Stämme) 201

جزم *ǧeẓm*, Abschneidung = Zeichen der Vocallosigkeit 18

جمع *ǧemʿ*, Plural 21

جمع مذكّر *ǧemʿ-i-müẓekker*, männlicher Plural 32

جمع سالم *ǧemʿ-i-sālim*, gesunder, d. h. regelmässiger Plural 32

Seite

جمع مكسّر *ğemʿ-i-mükesser*, gebrochener, d. h. unregelmässiger Plural 33

جمع مؤنث *ğemʿ-i-mūʾennes*, weiblicher Plural 33

جمله *ğümle*, Satz.

حاصل مصدر *hāsil-i-masdar*, vom Verbum abgeleitetes Nomen . . . 197

حال *hāl*, 1. Casus des Nomen. 2. Präsens 134

حال تركيبى *hāl-y-terkībi*, Umstandsausdruck 178

حرف *harf*, 1. Buchstabe, Consonant, Plur. حروف *hurūf*. 2. Der dritte der 3 von den arabischen Grammatikern unterschiedenen Redetheile: 1. *ism*, 2. *fiʿl*, 3. *harf*.

حرف املا *harf-y-imlā*, orthographischer oder Directionsbuchstabe . 9

حرف تعريف *harf-y-taʿrīf*, der arabische Artikel (Bestimmungspartikel).

حركه *hareke*, Bewegung (des *harf*), d. h. Vocal.

حركهء ثقيله *hareke-i-sakīle*, schwerer, d. h. gutturaler Vocal 13

حركهء خفيفه *hareke-i-ḫafīfe*, leichter, d. h. palataler Vocal.

حروف هجا *hurūf-y-heğā*, die Buchstaben des Alphabets.

رابط صيغهلر *rābit sīġalar*, Gerundive 178

رباعى *rübāʿi*, vierradicalig (vierconsonantige Stämme) 213

صفت *syfet*, Adjectiv 59

صفت مشبهه *syfet-i-müšebbehe*, Adjectiv der Form *faʿīl* oder *faʿūl* . . 204

صورت *sūret*, Zähler 92

صورت تصريف *sūret-i-tasrīf*, Flexionstabelle.

صيغه *sīġa*, eigentl. Form, Bildung.

صيغ *sījaġ*, Plur. des vorigen 136

صيغهٔ ابتدائيه *sīġa-y-ibtidāʾijje*, Primitiv 180

صيغهٔ اخباريه *sīġa-y-iḫbārijje*, Indicativ 137

صيغهٔ انتهائيه *sīġa-y-intihāʾijje*, Limitativ 180

Seite

صيغهٔ تعقيبيه *sīġa-y-taʿkībijje*, Successiv 179

صيغهٔ تعليليه *sīġa-y-taʿlilijje*, Causativ 181

صيغهٔ عطفيه *sīġa-y-ʿatfijje*, Copulativ 178

صيغهٔ وصفيه *sīġa-y-wasfijje*, Descriptiv 178

ضمّه *damma* (*ẓamma*), der Vocal *u*, *o* (*ü*, *ö*) = اوتره *ötre* oder *ötürü* 8

ضمير *ẓamīr*, Pronomen 98

ضمير اضافى *ẓamīr-i-iẓāfi*, Affixpronomen 99

ضمير شخصى *ẓamīr-i-šaḫsi*, Personalpronomen 98

ضمير متكلّم *ẓamīr-i-mütekellim*, Pronomen der 1. Person.

ضمير مخاطب *ẓamīr-i-muḫātab*, Pronomen der 2. Person.

ضمير غائب *ẓamīr-i-ġāʾib*, Pronomen der 3. Person.

ضمير وصفى *ẓamīr-i-wasfi*, Relativ-Suffix 108

ظرف *ẓarf*, 1. Grammatik, d. h. Formenlehre; 2. Adverb 220

عبارت *ʿibāret*, Ausdruck, Phrase, Satz.

فتحه *fatha* = *üstün*, der Vocal *a* oder *e* 8

فرع فعل *ferʿ-i-fiʿl*, Particip 169

فعل *fiʿl*, Verbum 121

فعل استمرارى *fiʿl-i-istimrāri*, Verbalform der Fortdauer 184

فعل اعانه *fiʿl-i-iʿāne*, Hülfszeitwort.

فعل اقتدار *fiʿl-i-iktidār*, Möglichkeitsverbum 183

فعل التزامى *fiʿl-i-iltiẓāmi*, Optativ.

فعل تعجيل *fiʿl-i-taʿǧīl*, Beschleunigungsverbum 184

كله *keleme*, Wort.

كميت *kemijjet*, Numerus.

كنايه *kināje*, Pronomen, stellvertretendes Wort.

Seite

کسره *kesre = esre,* der Vocal *i* (*y*) 8. 47

کیفیت *keifijjet,* Genus.

لازم *lāzim,* intransitiv 122

مادّهٔ اصلیه *mädde-i-aslijje,* Stamm.

ماضی *māzi,* Präteritum 133

ماضیء شهودی *māzi-ji-šühūdi,* (Augenzeugenvergangenheit) 133

ماضیء نقلی *māzi-ji-nakli* (Berichtsvergangenheit) 133

مبالغهٔ اسم فاعل *mubālaġa-y-ism-i-fāʿil,* (Nomen agentis) 204

مبهمات *mübhemāt,* Indefinita 116

متعدی *müteʿaddi,* Transitivum 122

مثال *misāl,* schwache, mit و oder ی beginnende Wurzel 217

مثبت *müsbet,* Affirmativ 132

مجرّد *müǧerred,* Nominativ 22

مجهول *meǧhūl,* Passivum 128

مخرج *maḫreǧ,* Nenner 92

مدّ *medd,* kleines Elif, wagerecht über ein Elif gesetzt, bezeichnet in arabischen und persischen Wörtern den langen *a*-Laut, in türkischen nur den *a*-Laut überhaupt 17

مستقبل *müstakbel,* Futurum 134

مشارکت *müšāreket,* Reciprocität 123

مصدر *masdar,* Infinitiv 121

مصدر اصلی *masdar-y-asli,* Grundinfinitiv 122

مصدر تخفیفی *masdar-y-taḫfifi,* abgekürzter Infinitiv 191

مصدر تأکیدی *masdar-y-teekīdi,* erweiterter Infinitiv 191

مصدر ثقیل *masdar-y-sakīl,* schwerer Infinitiv (auf *-mak*) 121

مصدر خفیف *masdar-y-ḫafif,* leichter Infinitiv (auf *-mek*) 121

Seite

مصدر مجرّد *masdar-y-müğerred,* Grundform des arabischen Infinitivs 201

مصدر مزيد فيه *masdar-y-meẓīdün-fīhi,* erweiterte Form des arabischen Infinitivs 207

مصدر ميمى *masdar-y-mīmī,* durch Vorsetzung von م entstandener arabischer Infinitiv 202

مضارع *muẓāriʿ,* aoristisches Präsens 134

مضاعف *muẓāʿaf,* Verbum mediae geminatae 213

معلوم *maʿlūm,* Activum 123

مفعول اليه *mefʿūlun ileihi,* Dativ 22

مفعول به *mefʿūlun bihi,* Accusativ 22

مفعول فيه *mefʿūlun fīhi,* Locativ 22

مفعول منه *mefʿūlun minhi,* Ablativ 22

مفعول مع *mefʿūlun maʿ,* Instrumentalis 23

منفى *menfi,* Negativ 132

منادى *münādi,* Vocativ 23

مؤنث *mūʾennes,* weiblich.

مهموز *mehmūz,* Verbum *hemẓatum* 215

ناقص *nākys,* Verbum mit و oder ى als 3. Radical 218

وزن *weẓn,* Plur. اوزان *ewẓān,* Schema.

وجوبى *wüğūbi,* Necessitativ 148

وصله *wasla* 19

همزه *hemẓe* 18

Druckfehler.

Seite	Zeile o = von oben u = von unten	Falsch	Richtig
12	1 u	اويفون	اويغون
15	6 u	حاله	حالده
17	8 o	مديفندن	مديغندن
19	5 o	آصحه	آصمه
22	9 o	طونكوز	طوكوز
38	7 o	مقادر	مقادير
40	10 o	قرد	كرد
62	1 u	*lānfi*	*filān*
70	10 o	اصور	امور
72	4 u	*ādigjār*	*jādigjār*
76	5 u	حرد	خرد
76	1 u	حسان	حساب
79	7 o	ماحب	صاحب
81	5 u	*ḥamasè*	*ḥamsè*
86	1 o	ارن	اون
87	8 o	عدر	عدد
105	9 u	قونفيل	قرنفيل
112	6 o	كنديكر	كنديلر
115	5 u	برى	بزى
126	9, 10 u	مك	مق
132	3 u	كينمك (Neg.)	كينممك
133	4 o	سينلمك	سيلنمك
136	10 o	*o* (*e*)	ه (*e*)
148	2 u	صاچملى	صاچدرملى
151	3 u	كلەتم	كلەيم
158	1 u	موزة	موزه
159	3 o	لىلن	لكن
173	1 o	كلدكجه	كلدكجه
173	7 u	nach كرمى ist ايله einzuschalten	
183	1 o	ياپەجفنى	ياپه جغنى
183	3 o	ريمش	ديمش
192	4 o	ايشەمك	ايستەمك
209	4 o	مفاعلى	مفاعل
209	7 o	متفاعلى	متفاعل
214	6 o	نر	بز
215	1 u	يأثر	تأثر
217	2 u	وطل	طول
229	11 o	نكا	بكا
231	1, 2 o	نشقه	بشقه

Seite	Zeile o = von oben u = von unten	Falsch	Richtig
231	7 u	...صيور	...ميور
248	6 u	ايتديكى	ايتمديكى
249	6 o	اغروش	غروش .
253	11 u	p. 140	p. 33—38
279	10 u	حريق	حريف
280	4 o	جسن	حسن
280	9 u	حظوظان	حظوظات
311	6 o	كوكلمك *göklèmèk*	كوك كورلمك *gökgürlèmèk*
315	2 u	محترو	محترم
317	9 o	مستجل	مستعجل
318	1 o	مسير	مشير
323	2 o	*nišèttè*	*nišèstè*
328	10 o	500	100000
328	11 o	92.50	18500
334	6 u	الرام	اكرام

Die Buchstaben.

Allein	Am Anfang	In der Mitte	Am Ende	Name	Transscription
ا	—	—	ا	èlif	a, è, e, i, ü, o, u, y
ب	بـ	ـبـ	ـب	be	b
پ	پـ	ـپـ	ـپ	pe	p
ت	تـ	ـتـ	ـت	te	t
ث	ثـ	ـثـ	ـث	se	s (scharf)
ج	جـ	ـجـ	ـج	ǧim	ǧ (dsch)
چ	چـ	ـچـ	ـچ	čim	č (tsch)
ح	حـ	ـحـ	ـح	ha	h
خ	خـ	ـخـ	ـخ	ḫy	ḫ (ch guttural)
د	—	—	ـد	dal	d
ذ	—	—	ـذ	zèl	z (weiches s)
ر	—	—	ـر	re	r
ز	—	—	ـز	ze	z
ژ	—	—	ـژ	že	ž (französisches j)

Allein	Am Anfang	In der Mitte	Am Ende	Name	Transscription
س	سـ	ـسـ	ـس	sin	s (scharf)
ش	شـ	ـشـ	ـش	šin	š (sch)
ص	صـ	ـصـ	ـص	sad	s (scharf)
ض	ضـ	ـضـ	ـض	dad	z, d
ط	طـ	ـطـ	ـط	ty	t, d
ظ	ظـ	ـظـ	ـظ	zy	z
ع	عـ	ـعـ	ـع	ʿain	ʿa und andere Vocale mit ʿ—
غ	غـ	ـغـ	ـغ	ġain	ġ (gutturaler Reibelaut wie g in »Tage« norddeutscher [Aussprache)
ف	فـ	ـفـ	ـف	fe	f
ق	قـ	ـقـ	ـق	kaf	k (guttural)
ك	كـ	ـكـ	ـك	kèf	k (palatal; auch g, j, ñ)
ل	لـ	ـلـ	ـل	lam	l
م	مـ	ـمـ	ـم	mim	m
ن	نـ	ـنـ	ـن	nun	n
و	—	—	ـو	waw	w; o, ö, u, ü
ه	هـ	ـهـ ـه	ـه	he	h; a, è, e, i
ى	يـ	ـيـ	ـى	je	j; i, y, a; u, ü

Von diesen 31 Buchstaben sind 28 arabisch, die übrigen drei: پ, چ, ژ sind persisch.

Die sieben Buchstaben: ا, د, ذ, ر, ز, ژ, و werden mit darauffolgenden Buchstaben nicht verbunden, daher حروف منفصله *hurūf-y münfasylè*, d. i. getrennte Buchstaben, genannt. Die übrigen heissen حروف متصله *hurūf-y müttasylè*, verbundene Buchstaben.

Aussprache.

A. Consonanten.

ب (b) ist genau das deutsche b; in der Conversation klingt es aber am Ende der Wörter und vor tonlosen Consonanten wie »p«, z. B. ابتدا *ibtidā,* Anfang; مكتوب *mèktūb,* Brief, klingen in der Conversation wie *iptidā, mektūp.*

پ (p) wird gesprochen wie p; پرده *pèrdè,* Vorhang.

ت (t) wird gesprochen wie t; تميز *tèmiz̧,* rein.

ث (s), das nur in arabischen Wörtern vorkommt, lautet wie s, wobei ein für allemal zu beachten ist, dass hier s scharf ausgesprochen werden muss, wie ss in heiss; ثار *sār,* Rache.

ج (ğ) lautet wie dsch; جواب *ğewāb,* Antwort.

چ (č) wie tsch; چوق *čok,* viel.

ح (h), das nur in arabischen Wörtern vorkommt, lautet wie h in Haus, Habe; حال *hāl,* Zustand.

خ (ḫ) wie das deutsche ch nach a und u; خاتون *ḫatun,* Dame In Constantinopel wird es meist wie h gesprochen.

د (d) wie d; دوه *dèwè*, Kameel.

ذ (z), nur arabisch; lautet wie s in leise; ذكر *ẓikr*, Erwähnung.

ر (r) wie das norddeutsche r; دره *dèrè*, Thal.

ز (z) gesprochen wie ذ; ياز *jaẓ*, Sommer.

ژ (ž) findet sich nur in persischen Wörtern; es lautet wie das französische j in journal; nicht zu verwechseln mit ج ğ; مژده *müždè* (nicht *müğdè*), frohe Botschaft.

س (s) wie scharfes s; سرچه *sèrčè*, Sperling.

ش (š) wie deutsches sch; شن *šen*, heiter, vergnügt.

ص (s) wie س; صو *su*, Wasser.

ض kommt nur in arabischen Wörtern vor. Das Türkische ist inconsequent in der Aussprache des arabischen ض, indem es bald wie د, bald wie ذ ausgesprochen wird, قاضى *kādy*, Richter; dagegen قاضى عسكر *kāẓ-ʿaskèr*, Heerrichter; قضا *kaẓā*, Vorfall.

ط, in türkischen Wörtern wie t und d, in letzterem Falle häufig mit د wechselnd; طوق *tok*, satt; طولو *dolu*, voll. In arabischen und persischen Wörtern nur wie t; طول *tūl*, Länge; طوطى *tūti*, Papagei.

ظ (z) kommt nur in arabischen Wörtern vor. Lautet wie ذ und ز; ظفر *ẓafèr*, Sieg.

ع (ʿa, ʿi, u. s. w.) kommt gleichfalls nur in arabischen Wörtern vor. Es ist im Arabischen ein eigenthümlicher Kehllaut, der im

Türkischen meist nur durch Hiatus wiedergegeben wird; معلوم *ma'lūm,* bekannt; عنايت *'inājèt,* Gnade; عمق *'umk,* Tiefe; عمر *'ömr,* Leben; عنصر *'ünsèr,* Element.

غ (ġ) ist das fricative g, entsprechend dem neugriechischen γ oder dem norddeutschen g in »Tage, Bogen«; اغلامق *aġlamak,* weinen.

In Constantinopel gewöhnlich nicht hörbar; z. B. اوغلان *ōlan,* Knabe; آغاج*) *āaġ,* Baum; كاغد *kjād,* Papier.

ف (f) wie f; فلز *filiz,* Schössling.

ق (k) gutturales k; قان *kan,* Blut. Vor Flexionsendungen, wo es zwischen zwei Vocalen zu stehen kommt, wird es meist in غ verwandelt, z. B. آياق *ajak,* Fuss; Genitiv: آياغك *ajaġyñ;* قالمق *kalmak,* bleiben; قالمغه *kalmaġa,* um zu bleiben.

ك oder ك hat vier verschiedene Aussprachen:

1. wie k (palatal); كاف عربى *kjaf-y 'arèbi* (oder عربيه *'arèbiije,* arabisches kjaf) genannt; كور *kör,* blind; كلب *kèlb,* Hund.

2. wie g; (كاف فارسى *kjaf-y fārisi,* persisches kjaf); oft auch گ geschrieben; in europäischen Drucken ڭ; كون *gün,* Tag; كورمك *görmèk,* sehen.

Diese beiden ك klingen vor ا fast wie *ki* oder *kj,* resp. *gi* oder *gj;* كاتب *kjātib,* Schreiber; كاه *gjāh,* Ort.

3. wie j oder i; (كاف عثمانى *kjaf-y 'osmāni,* osmanisches kjaf); nur am Ende der Silbe oder des Wortes; بك *bèï,* Beï (der bekannte

*) Ueber ‿ siehe den Abschnitt »Lesezeichen«.

Titel); دوكمك *döümèk*, schlagen; دكل *dèjil*, ist nicht. Auch das ك sub 1. wird am Ende des Wortes häufig so ausgesprochen, wenn Flexionsendungen an das Wort treten und es zwischen zwei Vocalen zu stehen kommt, z. B. كورك *kürèk*, Schaufel; Genitiv: كوركك *kürèjiñ*.

4. wie n; (صاغر نون *saġyr nun*, oder صاغر كاف *saġyr kjaf;* stummes [taubes] nun, resp. kjaf); meist ڭ geschrieben, hatte ursprünglich, und hat noch heute im Osttürkischen und vielfach im Vulgären einen Nassallaut, wie ng; lautet jedoch im besseren Türkischen am Ende der Wörter n, in der Mitte wird es meist schwach nasal gesprochen. Hier stets mit ñ transscribirt; صكره *soñra*, nachher.

ل (l) wie l; ال *èl*, Hand. — لا ist ل verbunden mit ا.

م (m) wie m; موم *mum*, Kerze.

ن (n) wie n; آنا *ana*, Mutter.

و (w) als Consonant wie das deutsche w; ويرمك *wermèk*, geben; دولت *dewlèt*, Reich.

ه (h) als Consonant wie deutsches h; هيچ *hič*, gar nicht; بها *behā*, Preis; سياه *sijāh* (das h deutlich zu hören), schwarz.

ى (j) als Consonant wie das deutsche j; يازى *jaz-y*, Schrift; آياق *ajak*, Fuss.

B. Vocale.

1. Vocalzeichen.

Da die türkische Schrift von der arabischen entlehnt ist, so sind auch die arabischen Lesezeichen, in erster Linie die drei Vocalzeichen, herübergenommen. Genügen letztere schon nicht für die Darstellung sämmtlicher arabischen Vocallaute, so noch weniger für die viel zahlreicheren türkischen. In Folge dessen muss jedes der drei Vocalzeichen eine Anzahl Vocallaute darstellen, die aber im Türkischen nicht wie im Arabischen sich aus dem durch das Zeichen dargestellten Grundvocal entwickelt haben, sondern schon ursprünglich ganz verschieden von einander sind. In gewöhnlicher Schrift werden sie selten gebraucht.

Die drei Vocalzeichen mit ihren arabischen und türkischen Benennungen sind folgende:

ـَ, arab. فتحه *fèthè,* türk. اوستون *üstün;* repräsentirt die Vocallaute: a, è, e.

ـِ, arab. كسره *kèsrè,* türk. اسره *èsrè;* repräsentirt die Vocallaute: y, i.

ـُ, arab. ضمه *ẓammè,* türk. اوتره *ötürè;* repräsentirt die Vocallaute: o, u, ö, ü.

— Verdoppelt (nur in arabischen Wörtern vorkommend) ـً, in der Schrift ـٌ; ـٍ; ـّ oder ـّـً; lauten diese Zeichen *èn (an), in, un.* Von diesen dreien findet sich im Türkischen gewöhnlich nur das ـً, z. B. شخصاً *šaḫsèn,* persönlich. —

Ueber die Aussprache dieser Vocale ist folgendes zu bemerken:

1. a, offenes a, wie in das.
2. è, ist ein Laut zwischen deutschem kurzem e und kurzem ä, etwa wie das e in der ersten Silbe von bellen.
3. e, ist ein reines e, wie in der ersten Silbe von entgehen.
4. i, ist kurzes deutsches i, wie in Insel, mich.
5. y, ist ein kurzer dumpfer Vocal, etwa wie e im französischen de.
6. o, ist kurzes deutsches o, wie in doch, Woche.
7. u, ist kurzes deutsches u, wie in um, krumm.
8. ö, ist kurzes deutsches ö, wie in öfter, möchten.
9. ü, ist kurzes deutsches ü, wie in dürr, dünn.

Uebung 1.

Leseübung.

:e, ė — بِل بَش پَك تَر تَرس تَرك تَك تَل جَنك دَرد
دَرس دَل سَرت سَس سَنك شَن فَرد فَس كَل كَنج هَر —
:a — فَرق شَرط شَرق شَخص حَرب ضَرب خَرج طَرد
قَبض قَط. — :i — بِر جِس جِرم جِسم جِنس دِر دِل دِنج
كِذب — :y — حِرص خِشم رِزق صِرت صِرف — :o — صُكره
طُقسان — :u — بُرج بُغض شُغل قُطب قُطر — :ö — دُرت —
:ü — تُرك جُرم جُند حُكم كُل مُلك — :ėn, an — بَحراً بَداءً
جَمعاً ذاتاً لَيلاً نَوعاً يَوماً —

2. Vocalbuchstaben.

Ausser den oben aufgeführten Vocalzeichen werden noch mehrere Buchstaben zur Bezeichnung der Vocalaussprache verwendet (daher im Türkischen حروف تعريف *hurūf-y ta'rīf*, Directionsbuchstaben genannt). Diese Art der Darstellung der Vocale ist im Türkischen sehr gebräuchlich, die Aussprache der betreffenden Vocale ist jedoch stets kurz, im Gegensatz zum Arabischen und Persischen, wo diese Buchstaben die Länge des betreffenden Vocals bezeichnen. (Daher auch حروف املا *hurūf-y imlā*, Dehnungsbuchstaben genannt.) In der Transscription ist die Dehnung durch einen darüber stehenden Strich angedeutet, wie ā, ē.

Diese Vocalbuchstaben sind: ا, و, ى, und der (als Vocal im Arabischen nicht vorkommende) Consonant ه. Davon werden jedoch die drei letzten am Anfang eines Wortes nur als Consonanten gebraucht.

ا bezeichnet meist die Vocale a, è, e, i, weniger y, o, u, ü; z. B. بابا *baba*, Vater; ات *èt*, Fleisch; انلی *enli*, breit; اکرام *ikrām*, Ehre, Aufwartung; استانبول *ystanbol*, Constantinopel; اردو *ordu*, Armee; استاد *ustād*, Meister; اجرت *ügrèt*, Lohn.

و bezeichnet die Vocale o, u, ö, ü. قول *kol*, Arm; قول *kul*, Knecht; قیو *kuju*, Brunnen; کول *göl*, See, Teich; کول *kül*, Asche; سونکو *süngü*, Bajonett. — Auf ö auslautende Wörter giebt es nicht; die auf o ausgehenden sind, mit Ausnahme der Verbalstämme, Fremdwörter, von meist italienischem Ursprung, z. B. قو *ko*, setze; dagegen: پروتستو *protesto*, قونطراتو *kontrato*, u. s. w.

ی bezeichnet die Vocale i, y und häufig auch ü, u, in welch' letzterem Falle es mit و wechselt. کیر *kir*, Schmutz; کدی *kèdi*, Katze; قیر *kyr*, Brachfeld; صاری *sary*, gelb; کتیرمك oder کتورمك *gètirmèk* und *gètürmèk*, bringen; اورتی oder اورتو *örtü*, Decke; قوزی oder قوزو *kuẓu*, Lamm. — Am Ende der arabischen Wörter bezeichnet ی ein langes ā, wenn ein Fèthè vorangeht, z. B. دعوی *daʿwā*, Process; فتوی *fetwā*, Gutachten des Mufti. Dieses ی wird vor türkischen Flexionsendungen in ا verwandelt.

ه bezeichnet a und è. اوله‌رق *olarak*, seiend; پاره *para*, Geld; اوله‌رك *ölèrèk*, sterbend; کوله *kölè*, Sclave. Wie an den Beispielen ersichtlich, wird es als Vocal in der Mitte nicht verbunden.

Die drei Vocalbuchstaben ا, و und ی kommen auch in Verbindung miteinander vor und bezeichnen dann Vocale oder auch Diphthonge.

او kommt nur am Anfang eines Wortes vor und kann bedeuten èw, o, u, ö, ü, ohne dass sich jedoch bestimmte Regeln darüber aufstellen liessen, in welchem Falle die eine oder die andere Aussprache stattfinde. اولنمك *èwlenmèk*, heirathen; اولمق *olmak*, werden; اوج *uğ*, Spitze; اولمك *ölmèk*, sterben; اوچ *üč*, drei. — او bezeichnet aber nie den Diphthong au, denn dieser existirt im Türkischen nicht. In denjenigen arabischen Wörtern, wo er vorkommt, wird er von der türkischen Aussprache in seine ursprünglichen Bestandtheile zerlegt; z. B. اوحاد *èwhād*, einzig (nicht *auhād* wie im Arabischen).

اوى ebenfalls nur am Anfang, bezeichnet oi, ui, öi. اويمق *oimak*, aushöhlen; اويمق *uimak*, passen; اويله *öilè*, so.

اى bezeichnet, wenn es ein Wort beginnt, i, e, eï. اينجه *inğè*, dünn; ايتمك *etmèk*, thun; ايلمك *eilèmèk*, thun. Ausserdem bezeichnet es den Diphthong *ai*, am Anfang ist es dann mit ‿ versehen (s. »Lesezeichen«). آى *ai*, Mond; پاى *pai*, Theil; قايغو *kaiğu*, Fürsorge.

وى in der Mitte oder am Ende der Wörter bezeichnet oi, ui, öi, selten üi. طويمق *doimak*, satt werden; بوى *boi*, Wuchs; طويمق *duimak*, empfinden; خوى *hui*, Gewohnheit; بويله *böilè*, so; كوى *köi*, Dorf; توى *tüi*, Feder (des Vogels).

Tritt an Diphthonge mit Schluss-ى eine Endung, die vocalischen Anlaut hat, so wird das ى wie j ausgesprochen. آى *ai*, Genitiv: آيك *ajyñ*; كوى *köi*, Dativ: كويه *köjè*.

Uebung 2.

a. — باغ بال جام طام قاز قان ياغ · طوره يازه ياقه · الى (spr. *ila*) على شودى

ار اس ال ام او ای · دره تپه بره سنه · ایرته — è, e.

ایلچی اینمه

اجرا احسان انسان · ایپ ایت ایچ ایز ایس ایش · — i.

دیش بیك

صیر صیقی طیش طیق قیز قیش · ایشیق ایرمق — y.

بوز بول چوق صول طوق قوچ قور · اورا اوغلان — o.

اوق اون

بوز صوچ طوت قورت قوش قوم · اوجوز اوزون اوصلو — u.

چوپ چورك سوز کور کوز · اوج اورس اوز اولچ — ö.

اجرت امید · کوتو (کوتی) · اوتو (اوتی) اوزوم — ü.

اوزکون اوست

آیرو آیغر آیوا · صایغی بایراق چایلاق · چای طای — ai.

نای · خیر

بیت سیر شیخ طیر · ایتام ایلول ایمان · پی رأی شی — eï.

اویناق · صوی طوی — oi.

اویفون اویقو · طویغو · بوی — ui.

3. Vocallehre.

Die oben genannten neun Vocale zerfallen in sogenannte schwere (حروف ثقیله *hurūf-y sakīlè*) und leichte (حروف خفیه *hurūf-y ḫafifè*). Diese ordnen sich in türkischen Wörtern derart an, dass auf schwere nur schwere, auf leichte nur leichte folgen können (Gesetz der »Vocalharmonie«, آهنك *āhènk*).

Die schweren Vocale sind: a, y, o, u; die leichten: è, e, i, ö, ü.

Das Gesetz der Vocalharmonie betrifft 1. die Vocalisation der Wortstämme; 2. die Vocalisation der an die Stämme tretenden Flexionsendungen.

1. Für die Vocalisation der Wortstämme gilt die Regel:

a) Einem schweren Vocal kann jeder schwere Vocal folgen, wobei jedoch zu bemerken ist, dass o, ausser in Fremdwörtern, sehr selten als nachfolgender Vocal erscheint.

b) Einem leichten Vocal kann jeder leichte Vocal folgen; doch sind e und ö als nachfolgende Vocale sehr selten.

Folgende Tabelle enthält Beispiele der vorkommenden Formen. Die senkrechte Anfangsreihe giebt die Vocale der Anfangssilben.

Schwer.	a	y	o	u
a	بابا baba	یالی jaly	یانقو janko	قپو kapu
y	ایرمق yrmak	یلدیز jyldyz		
o	اووه owa			اوطون odun
u	اوشاق ušak			قیو kuju

Leicht.	è	.e	i	ö	ü
è	اشك èšèk		دری dèri		سکو sèkü
e	بزن bezèn		اشیك ešik		
i	اینك inèk		دیری diri		ایچون ičün
ö	کوپك köpèk				کوتو kötü
ü	کوپه küpè				سورو sürü

Für die Vocalisation der Flexionssilben ist der Vocal der Endsilbe des Stammwortes maassgebend. Ist also der Vocal der Endsilbe schwer, so ist es auch der Vocal der Flexionssilbe, resp. Flexionssilben; und ist derselbe leicht, so ist auch der Vocal der Flexionssilbe (-silben) leicht, und zwar folgen sich die Vocale nach folgender Ordnung:

Auf *a* folgt *a, y*: بابايه *babaja;* بابايى *babajy;*

آلەجق *alağak;* آلدم *aldym.*

» *y* » *a, y*: قيشه *kyša;* قيشى *kyšy;*

قيرەجق *kyrağak;* قيردم *kyrdym.*

» *o* » *a, u*: صوكه *soña;* صوكى *soñu;*

اولەجق *olağak;* اولديغم *olduġum.*

» *u* » *a, u*: اويقويه *uikuja;* اويقويى *uikuju;*

طورەجق *durağak;* طوردردم *durdurdum.*

» *è* » *è, i*: سسه *sèsè;* سسى *sèsi;*

كسەجك *kèsèğèk;* كسديكم *kèsdijim.*

» *e* » *è, i*: بله *belè;* بلى *beli;*

ويرەجك *werèğèk;* ويرددم *werdirdim.*

» *i* » *è, i*: ديله *dilè;* ديلى *dili;*

بيلەجك *bilèğèk;* بيلديكم *bildijim.*

Auf *ö* folgt *è, ü*: كوزه *gözè;* كوزى *gözü;*

كورەجك *görèğèk;* كوردیكم *gördüjüm.*

» *ü* » *è, ü*: يوزه *jüzè;* يوزى *jüzü;*

كولەجك *gülèğèk;* كولدردم *güldürdüm.*

Welcher von den beiden schweren resp. leichten Vocalen anzuwenden ist, lehren die Regeln der Declination und Conjugation.

In der modernen Sprache zeigt sich die Neigung, die Aussprache schwerer Vocale in den Flexionssilben zu erleichtern. Dies gilt hauptsächlich von dem auf *o* und *u* folgenden *u*, welches häufig, zumal in der Conjugation, zu *y* erleichtert wird, z. B.

قيونك *kujunuñ* und *kujunyñ,*

اولدم *oldum* » *oldym,*

اولديغم *olduġum* » *oldyġym,*

اولدرديم *oldurduġum* » *oldyrdyġym.*

Gewöhnlich sind beide Aussprachen nebeneinander gebräuchlich; da die mit *u* die richtigere ist, so ist sie in diesem Buche vorgezogen worden.

Eine ähnliche, aber seltener vorkommende Erleichterung der Aussprache ist es, wenn das *a* einer Flexionssilbe in *e* verwandelt wird, z. B. حالەه *haldè* statt *halda;* آندن *andèn* statt *andan.*

Persische und arabische Wörter unterliegen den Gesetzen der türkischen Aussprache nicht; z. B.

آزاده *azādè* statt *azāda,*

خلف *ḫalèf* » *ḫalaf,*

غلبه *ġalèbè* » *ġalaba.*

Ebenso die persischen und arabischen Flexionsendungen; z. B.

غلامچه *ġülāmčè* statt *ġülāmča* (von غلام),

مردانه *mèrdānè* » *mèrdènè* (» مرد),

كتابى *kitābi* » *kitābyy* (» كتاب).

Von den Consonanten wird eine Gruppe — schwere Buchstaben (حروف ثقيله *hurūf-y sakīlè*) — vor schweren und eine entsprechende Gruppe — leichte Buchstaben (حروف خفيفه *hurūf-y ḫafifè*) — vor leichten Vocalen angewendet.

Schwere Buchstaben.		Leichte Buchstaben.	
ص	صورمق *sormak*, fragen	س	سورمك *sürmèk*, treiben
ط	طوتمق *tutmak*, halten	ت	توتمك *tütmèk*, rauchen
	طورمق *durmak*, bleiben	د	دورمك *dürmèk*, falten
ق	قول *kul*, Knecht	ك	كول *kül*, Asche
	قول *kol*, Arm		كول *göl*, Teich

Jedoch ist zu bemerken, dass die Orthographie nicht immer consequent verfährt. Nur ق und ك, deren Aussprache ja auch verschieden ist, werden stets auseinandergehalten.

Von den übrigen Consonanten haben folgende häufiger schwere als leichte Vocale bei sich:

ح حال *hāl*, Lage, Zustand

خ خان *ḫan*, Khan

ض	ضم *ẓamm*, addiren	
ظ	ظن *ẓann*, Meinung	
ع	عبد *ʿabd*, Knecht	
غ	باغ *bağ*, Band (der Vereinigung)	

Uebung 3.

اولدم اولديغم اركك اريمك قادلر اوچورم آلمه‌جق ويرمه‌جك ايپلك چالقايه‌مز كله‌مدى آرايه‌جق بيلمديكمى زوردكمى بولديمى قالدقمى كوريله‌مز قاچمادى قورتاره‌مديفندن سويله‌ممكده يارامزلق اوچنجى دردنجى سوندردم يوريه‌مدم تكليفسزلك ·

كير قيو كيشى قيش كوشه قوش كوز قوز اورتو اوطون سس صاچ سور صور دور طور توت طوت سوس صوص توى طوى شهر شخص كلب قلب كلين قالين ·

C. Lesezeichen.

Zur Erleichterung des Lesens giebt es noch fünf Zeichen, welche, ausser dem ersten, nur in arabischen Wörtern vorkommen.

1. ـٓـ, مد (*medd*, Dehnung), findet sich nur über ا und bedeutet, dass dieses wie *a* auszusprechen ist, z. B. آل *al*, roth. — Wird in der Cursivschrift oft ausgelassen.

2. ـٔ, همزه (*hèmzè*, Stich), in der Cursivschrift ـ oder ـ geschrieben; kommt in folgenden Bedeutungen vor:

a) Wenn es über ا steht, so bedeutet es, dass das ا als selbständiger Vocal, d. h. wie *è* gesprochen werden soll, z. B. تأسس *tèèsis*, gründen.

b) و mit ـٔ in der Mitte eines Wortes ist nur eine andere Schreibung für ا, also zu sprechen wie *è*; z. B. مؤسس *mùèssis*, Gründer.

c) ى mit ـٔ ebenfalls in der Mitte eines Wortes bedeutet, dass ى vocalisch (als *i*) zu sprechen ist. Hierbei werden die zwei Punkte von ـٔ gewöhnlich weggelassen; z. B. غائب *ġāïb*, abwesend.

d) Ueber ه und ى am Ende der Wörter vertritt es das ى der Genitivverbindung (s. daselbst); z. B. رسالهٔ عالم *resālè-i ʿālim*, Sendschreiben des Gelehrten; بادئ تحرير *bādi-i tahrīr*, Ursache des Schreibens.

c) Das ـٔ nach ا und و am Ende arabischer Wörter wird häufig weggelassen; steht jedoch das betreffende Wort in der Genitivverbindung, so kann das ـٔ das ى der Genitivverbindung ersetzen; z. B. قضا لوا *kaẓā-i liwa*, Kreis des Regierungsbezirks; جزؤ مبلغ *ġüẓ* (auch جزء geschrieben) *-i meblaġ*, Theil der Summe.

3. ـّ, تشديد (*tèšdid*, Verstärkung) bezeichnet, dass der Buchstabe, über dem es steht, in der Aussprache zu verdoppeln ist; z. B. حمّال *hammāl*, Lastträger; تسلّم *tèsèllüm*, Capitulation. — Wird in der Cursivschrift gewöhnlich ausgelassen.

4. ـْ, جزم (*ġèẓm*, Abschneidung) bezeichnet, dass mit dem Buchstaben, über dem es steht, die Silbe schliesst; z. B. قرآن *kur-ān*, Koran.

5. ـٰ, وصله (*wasla*, Verbindung) steht über dem ا, wenn dasselbe ein Wort beginnt, und bezeichnet, dass der Endvocal des vor-

hergehenden Wortes das ا verdrängt; z. B. عبدُ الحميد *'Abdu 'l Hamīd.* دارُ الفنون *dārü 'l fünūn* (Haus der Wissenschaften), Universität. — Wird jetzt selten angewendet.

Uebung 4.

آب آت آج آرا آری آصحه آغاج آق آجقه مآب مآل

رأس تأثیر تأخیر تأدیب مؤثر مؤبد زائر دائم سائل مائل

بداء *)بر بقّال جدّ جرّاح حدّ حقّ حکّاك حلّ درّ ربّ ردّ

رسّام سدّ سنّ شدّ شكّ صحّاف قدّ قوّال.

D. Accent.

Der Accent liegt meist auf der letzten Silbe, auch wenn diese eine Flexionsendung ist: قپو *kapú;* خبر *ḫabér;* اوده *èwdé;* کلدی *gèldí.*

Bei längeren Wörtern entsteht ein schwacher Gegenton, der auf der drittletzten Silbe ruht: کوتولك *kötülük;* جهالت *ǧéhālét;* صاقلادم *sákladým;* اولدیفندن *oldúǧundán.*

Bei Zeitwörtern im Negativ liegt der Hauptton auf derjenigen Silbe, welche der Negationssilbe (*mè, ma*) vorangeht: ایتمه *étmè;* اولمه *ólma;* بولمادم *búlmadym.*

Die Fragepartikel مى, sowie die Personalendungen der Zeitwörter — mit Ausnahme des Indic. Perf. und Cond. Optat. — werden als besondere Bestandtheile angesehen, folglich wird die vorangehende Silbe betont: بیلدمی *bildíñmi;* کلهجکم *gèlèǧéjim;* dagegen: بیلدم *bildím;* کلسم *gèlsém.*

---

*) Sämmtliche Wörter von hier ab sind in der ersten Silbe mit Fatha zu lesen.

Formenlehre.

I. Substantiv (اسم ism).

Das Türkische besitzt keinen bestimmten Artikel.

Als unbestimmter Artikel dient das Zahlwort بر *bir*, ein, eine; z. B. بر او *bir èw*, ein Haus; بر قپو *bir kapu*, eine Thür.

Die türkischen Substantiva sind geschlechtslos. Es kann kein Geschlecht durch besondere Endungen am Substantivum oder Adjectivum, noch auch durch besondere Formen beim Pronomen und Verbum unterschieden werden.

Das natürliche Geschlecht unterscheidet man beim Menschen durch ار *èr*, Mann; ارکك *erkèk*, männlich; اوغلان *oġlan*, Knabe und قیز *kyz̧*, Mädchen; قاری *kary*, Frau; z. B.

ار (اوغلان) قرنداش *èr (oġlan) karyndaš*, Bruder

قیز قرنداش *kyz̧ karyndaš*, Schwester

ارکك ایشجی *erkèk išği*, Arbeiter

قاری ایشجی *kary išği*, Arbeiterin

Bei Thieren unterscheidet man das Geschlecht durch ارکك *erkèk*, männlich, und دیشی *diši*, weiblich.

ارکك طوكوز *erkèk doñuz*, Eber	ديشى طوكوز *diši doñuz*, Sau
ارکك كدى *erkèk kèdi*, Kater	ديشى كدى *diši kèdi*, Katze

Einige Thiere haben besondere Namen für das eine, oder für beide Geschlechter.

خروس *ḥoros*, Hahn	طاوق *tauk*, Henne
بوغا *boġa*, Stier	اينك *inèk*, Kuh
آيغر *aiġyr*, Hengst	قسراق *kysrak*, Stute
ارکك ايت *erkèk it*, Hund	قانجق *kanǧyk*, Hündin
تكه *tèkè*, Bock	ديشى كچى *diši kèči*, Ziege
قوچ *koč*, Widder	ديشى قويون *diši kojun*, Schaf

A. Flexion der Nomina.

Das Türkische hat zwei Numeri, Singular (مفرد *müfred*) und Plural (جمع *ǧèm'*). Der Letztere wird gebildet durch Anhängung des Affixes لر an die Einzahl. Dieses kann auch an persische und arabische Substantiva treten, und wird nach dem Gesetz der Vocalharmonie *lar* oder *lèr* ausgesprochen:

Singular.	Plural.
آطه *ada*, Insel	آطهلر *adalar*
قويو *kuju*, Grube	قويولر *kujular*
ليمون *limon*, Citrone	ليمونلر *limonlar*
ديرك *dirèk*, Pfosten, Balken	ديركلر *dirèklèr*

Singular.	Plural.
گل *gül*, Rose	گللر *güllèr*
كاتب *kiātib*, Schreiber	كاتبلر *kiatiblèr*

Uebung 5.

Von folgenden Wörtern soll der Plural gebildet werden:

آرت آغاج آنا آياق آيغر ات اجرت اردو استاد اكرام

اوجاق اورتو اوغلان ايشجى اينك باغ بك بوغا پرده تكه

توى جواب حال خان خوى دوه رساله سرچه سونكو طاوق

طونكوز عنايت فلز قاضى قوزى كورك مژده يازى

Das Türkische hat nur eine Declination (تصريف *tasrīf;* vollständig: تصريف الاسما *tasrīfü-l-èsmā*). Sie geschieht dadurch, dass an den Nominativ Suffixe (Casusendungen) treten, deren Vocal durch das Gesetz der Vocalharmonie bestimmt wird.

Man hat sich gewöhnt im Türkischen sechs Casus anzunehmen:

1. Nominativ مجرد *müğèrrèd* (مبتدا *mübtedā*, Subject)
2. Genitiv مضاف اليه *müẓāfun ileïh*
3. Dativ مفعول اليه *mèf'ūlun ileïh*
4. Accusativ مفعول به *mèf'ūlun bih*
5. Locativ مفعول فيه *mèf'ūlun fih* (an, in, auf)
6. Ablativ مفعول منه *mèf'ūlun minh* (von)

Von diesen sind aber nur die ersten vier wirkliche Casus, während Locativ und Ablativ weiter nichts sind als Nominativ mit Postpositionen.*) Mit gleichem Rechte könnte man den durch Anhängung von ايله *ilè*, mit, gebildeten »Instrumentalis« (مفعول مع *mèf'ūlun ma'*) — z. B. ال ايله *èl ilè*, mit der Hand — als besonderen Casus betrachten. Der in vielen Grammatiken aufgeführte »Vocativ« (منادى *münāda*) ist thatsächlich nur Nominativ mit vorausgesetzter Interjection; z. B. يا دوست *ja dost*, o Freund!

Die Endungen der sechs Casus sind:

Nominativ	—
Genitiv	ك *(yñ, uñ, iñ, üñ)*
Dativ	ه *(a, è)*
Accusativ	ى *(y, u, i, ü)*
Locativ	ده *(da, dè)*
Ablativ	دن *(dan, dèn)*

Endigt das Wort auf einen Vocal, so wird im Singular um das Zusammentreffen zweier Vocale zu vermeiden, im Gen. ن, im Dat. und Acc. ى zwischen dem Stammwort und der Flexionsendung eingeschaltet.

Im Folgenden geben wir eine Reihe von Beispielen von Substantiven mit consonantischer und vocalischer Endung, mit schweren und leichten Vocalen.

A. Auslaut Consonant.

1. Vocal der Endsilbe: *a*.

Singular.	Plural.
قال *kal*, Läuterung (von Metallen)	قالر *kallar*
قالك *kalyñ*	قالرك *kallaryn*

*) Auch der als Autorität geltende türkische Grammatiker Ğèwdèt Paša nimmt nur die ersten vier Casus an.

Singular.	Plural.
قاله *kala*	قاللره *kallara*
قالى *kaly*	قاللرى *kallary*
قالده *kalda*	قاللرده *kallarda*
قالدن *kaldan*	قاللردن *kallardan*

2. Vocal der Endsilbe: *y*.

قيل *kyl*, Haar	
قيلك *kylyñ*	
قيله *kyla*	
قيلى *kyly*	
قيلده *kylda*	
قيلدن *kyldan*	

3. Vocal der Endsilbe: *o*.

قول *kol*, Arm	
قولك *koluñ (-yñ)*	
قوله *kola*	
قولى *kolu (-y)*	
قولده *kolda*	
قولدن *koldan*	

4. Vocal der Endsilbe: *u*.

قول *kul*, Knecht	
قولك *kuluñ (-yñ)*	
قوله *kula*	
قولى *kulu (-y)*	
قولده *kulda*	
قولدن *kuldan*	

Mehrsilbig.

اوطون *odun*, Holz	
اوطونك *odunuñ (-yñ)*	
اوطونه *oduna*	
اوطونى *odunu (-y)*	
اوطونده *odunda*	
اوطوندن *odundan*	

5. Vocal der Endsilbe: *è.*

Singular.	Plural.
كل *kèl,* Kahlkopf	كللر *kèllèr*
كلك *kèliñ*	كللرك *kèllèriñ*
كله *kèlè*	كللره *kèllèrè*
كلى *kèli*	كللرى *kèllèri*
كلده *kèldè*	كللرده *kèllèrdè*
كلدن *kèldèn*	كللردن *kèllèrdèn*

6. Vocal der Endsilbe: *e.*

ال *el,* Hand	
الك *eliñ*	
اله *elè*	
الى *eli*	
الده *eldè*	
الدن *eldèn*	

7. Vocal der Endsilbe: *i.*

كيل *kil,* Lehm	
كيلك *kiliñ*	
كيله *kilè*	
كيلى *kili*	
كيلده *kildè*	
كيلدن *kildèn*	

8. Vocal der Endsilbe: *ö.*

كول *göl,* Teich, See	كولى *gölü*
كولك *gölüñ*	كولده *göldè*
كوله *gölè*	كولدن *göldèn*

9. Vocal der Endsilbe: *ü.*

كول *kül*, Asche	كولى *külü*
كولك *külüñ*	كولده *küldè*
كوله *küle*	كولدن *küldèn*

B. Auslaut Vocal.

1. Vocal der Endsilbe: *a.*

Singular.	Plural.
طاره *dara*, Tara	طاره‌لر *daralar*
طاره‌نك *daranyñ*	طاره‌لرك *daralaryñ*
طاره‌يه *daraja*	طاره‌لره *daralara*
طاره‌يى *darajy*	طاره‌لرى *daralary*
طاره‌ده *darada*	طاره‌لرده *daralarda*
طاره‌دن *daradan*	طاره‌لردن *daralardan*

2. Vocal der Endsilbe: *y.*

دارى *dary*, Hirse	
دارينك *darynyñ*	
داريه *daryja*	
دارييى *daryjy*	
داريده *daryda*	
داريدن *darydan*	

3. Vocal der Endsilbe: *o.*

يانقو *janko*, Echo	
يانقونك *jankonuñ (-nyñ)*	
يانقويه *jankoja*	
يانقويى *jankoju (-jy)*	
يانقوده *jankoda*	
يانقودن *jankodan*	

4. Vocal der Endsilbe: *u.*

دارو	*dāru*, Droguen
دارونك	*dārunuñ (-nyñ)*
داروبه	*dāruja*
داروبی	*dāruju (-jy)*
داروده	*dāruda*
دارودن	*dārudan*

5. Vocal der Endsilbe: *è.*

دره	*dèrè*, Thal
دره‌نك	*dèrèniñ*
دره‌به	*dèrèje*
دره‌بی	*dèrèji*
دره‌ده	*dèrèdè*
دره‌دن	*dèrèdèn*

6. Vocal der Endsilbe: *i.*

دری	*dèri*, Haut
درینك	*dèriniñ*
دریه	*dèrijè*
دریی	*dèriji*
دریده	*dèridè*
دریدن	*dèridèn*

7. Vocal der Endsilbe: *ü.*

بوکو	*büjü*, Zauber
بوکونك	*büjünüñ*
بوکوبه	*büjüjè*
بوکویی	*büjüjü (-ji)*
بوکوده	*büjüdè*
بوکودن	*büjüdèn*

صو *su*, Wasser, als alleinige Ausnahme, hat im Genitiv: صویك *sujuñ.*

Am Schluss der mehrsilbigen Wörter wird im Gen., Dat. und Acc. ق in غ verwandelt; z. B.:

ياشمق *jašmak*, Gesichtsschleier; ياشمغك *jašmagyñ*; ياشمغه *jašmaġa*; ياشمغى *jašmagy*. اوجاق *oğak*, Herd; اوجاغك *oğaġyñ*; اوجاغه *oğaġa*; اوجاغى *ōğagy*.

Bei einsilbigen Wörtern wird nur das ق von dem Adjectiv چوق *čok*, viel, erweicht: چوغك *čoğuñ*; چوغه *čoğa*; چوغى *čoğu*.

Bei denselben Endungen wird ت manchmal zu د:

آرت *art*, Rückseite; آردك *ardyñ*; آرده *arda*; آردى *ardy*. قورت *kurt*, Wolf; قوردك *kurduñ*; قورده *kurda*; قوردى *kurdu*.

ك wird in diesen drei Endungen, wenn es nach einem Vocal kommt (nur bei mehrsilbigen Wörtern) j, und wenn es auf ن folgt, g gesprochen:

چورك *čörèk*, Kuchen; چوركك *čörèjiñ*; چوركه *čörèjè*; چوركى *čörèji*. بوروك *bürük*, Schleier; بوروكك *bürüjüñ*; بوروكه *bürüjè*; بوروكى *bürüjü*. توفنك *tüfènk*, Flinte; توفنكك *tüfèngiñ*; توفنكه *tüfèngè*; توفنكى *tüfèngi*. دنك *dènk*, Ballen; دنكك *dèngiñ*; دنكه *dèngè*; دنكى *dèngi*.

Von den drei Buchstaben ت, ق und ك erweicht sich in persischen Wörtern nur ك nach ن, selten nach ر; z. B.

جنك *ğènk*, Kampf; جنككك *ğèngiñ*; جنكه *ğènge*; جنكى *gèngi*. فرهنك *ferhènk*, Verstand; فرهنككك *ferhèngiñ*; فرهنكه *ferhèngè*;

فرهنكی *ferhèngi* بزرك *büzürk*, gross; بزركك *büzürgüñ*; بزركه *büzürgè*; بزركی *büzürgü*.

In arabischen Wörtern erweicht sich auch nur das ك, und das nur in einigen sehr gebräuchlichen Wörtern, deren letzte Silbe einen leichten Vocal führt; z. B.

ملك *mèlèk*, Engel; ملكك *mèlèjiñ*; ملكه *mèlèjè*; ملكی *mèlèji*. ملك *melik*, König; ملكك *melijiñ*; ملكه *melijè*; ملكی *meliji*. تمسك *tèmèssük*, Schuldschein; تمسككك *tèmèssüjüñ*; تمسكه *tèmèssüjè*; تمسكی *tèmèssüjü*.

Uebung 6.

Zu decliniren:

قناد *kanad*, Flügel	سنه *sènè*, Jahr
كناه *günāh*, Sünde	قلم *kalèm*, Schreibfeder
سونكر *süngèr*, Schwamm	انسان *insān*, Mensch
بيچاق *byčak*, Messer	طريق *tarīk*, Weg
قاشيق *kašyk*, Löffel	درس *dèrs*, Lection
چاتال *čatal*, Gabel	ايپلك *iplik*, Faden
قاريش *karyš*, Spanne	اقجه *akǧè*, Geld
طوپ *top*, Kanone	سن *sinn*, Alter
چاقی *čaky*, Taschenmesser	اوتو *ütü*, Plätteisen
طای *tai*, Füllen	توتون *tütün*, Rauch; Tabak

اوطون *odun*, Holz	اولچك *ölčèk*, Scheffel
شیش *šiš*, Spiess	یکیچری *jeñičèri*, Janitschar
اوج *öğ*, Rache	کتاب *kitāb*, Buch
یاره *jara*, Wunde	بنده *bèndè*, Diener, Knecht

Die persischen Substantiva haben, wie die türkischen, keinen bestimmten Artikel und kein grammatisches Geschlecht. Der Plural wird gebildet durch Anhängung von ان *ān* an die Namen lebender Wesen und ها *hā* an die Namen lebloser Dinge. Doch wird jetzt im Persischen, aber nicht im Türkischen, fast allgemein die Endung ها unterschiedslos für lebende und leblose Wesen gebraucht.

مرد *mèrd*, Mann; Plural: مردان *mèrdān*

زن *ʒen*, Frau; » : زنان *ʒenān*

سنك *senk*, Stein; » : سنکها *senkhā*

Bei Wörtern, welche auf ه auslauten, wird, nach Elidirung des ه, vor ان ein گ, und bei solchen auf و ohne weiteres ein ی eingeschaltet:

خواجه *ḫōğa*, Lehrer; Plural: خواجگان *ḫōğagiān*

بنده *bèndè*, Knecht; » : بندگان *bèndègiān*

خوبرو *ḫūbrū*, schön von Antlitz; » : خوبرویان *ḫubrūjan*

آهو *āhu*, Gazelle; » : آهویان *āhujān*

Die persischen Nomina bekommen jedoch im Türkischen meistens die türkische Pluralendung, seltener die persische Endung ان, wohl sehr selten die andere, ها.

Anmerkung. — Die persische Pluralendung tritt zuweilen auch an arabische Wörter; z. B. شكر *šükr*, Dank; شكران *šükrān*; معتبر *mü'tèbèr*, der Angesehene; معتبران *mü'tèbèrān*.

Uebung 7.

Von folgenden Wörtern ist der persische Plural zu bilden:

شاه *šāh*, König	شكوفه *šükūfè*, Blume
برادر *birādèr*, Bruder	غنچه *ġončè*, Knospe
مادر *mādèr*, Mutter	مهر *mihr*, Sonne
شاكرد *šāgird*, Schüler	كوه *kuh*, Berg
غلامچه *ġülamčè*, Knäblein	شهر *šèhr*, Stadt
زنده *ẓindè*, der Lebhafte	دل *dil*, Herz
دشمن *düšmèn*, Feind	رزو *arẓu*, Wunsch
اسب *esb*, Pferd	مژده *müẓdè*, frohe Botschaft

Aus dem Arabischen sind in das Türkische verhältnissmässig viel mehr Wörter herübergenommen als aus dem Persischen, und hat daher die Kenntniss desselben für das Türkische eine ungleich höhere Bedeutung als die des Persischen. Im Grossen und Ganzen werden die arabischen Wörter im Türkischen nicht verändert; nur bei den Hauptwörtern weiblichen Geschlechts auf ة findet sich die eigenthümliche Erscheinung, dass diese Endung im Türkischen auf zweierlei Weise gesprochen resp. geschrieben wird: 1. auf ه *è*; 2. auf ت *èt* resp. *at*. Eine Regel über diese verschiedene Behandlung lässt sich nicht aufstellen und muss letztere daher für eine Inconsequenz der Sprache angesehen werden; z. B.:

Arabisch زيارة wird türkisch زيارت *ziārèt*, Besuch,

dagegen زيادة » » زياده *ziādè*, mehr.

ادارة » » اداره *idārè*, Verwaltung,

dagegen اقامة » » اقامت *ikāmèt*, Aufenthalt.

جنازة » » جنازه *ǧenāzè*, Leiche,

dagegen جناية » » جنايت *ǧinājèt*, Verbrechen.

Hinsichtlich der Zahl kennt das Arabische ausser Sing. und Plur. noch den Dual (تثنيه *tèsnijè*). Dieser wird gebildet durch Anhängung von ان *ān* (Nom.) und اين *eïn* (Gen., Dat , Acc.):

دولت *dewlèt*, Reich, دولتان *dewlètān*, zwei Reiche;

والد *wālid*, Vater, والدين *wālideïn*, Eltern.

Im Türkischen kommt der Dual wenig vor, gewöhnlich nur bei solchen Begriffen, die eine natürliche etc. Zusammengehörigkeit bezeichnen. Uebrigens wird *-ān* selten angewendet; *-eïn* pflegt für alle Casus gebraucht zu werden.

Die Pluralbildung geschieht auf zweierlei Weise:

1. Der sogenannte Regelmässige Plural (جمع سالم *ǧèm-ʿi sālim*, »Intacter Plural«) bildet sich auf mechanischem Wege durch Anfügung

a) der Endung ون *ūn* (Nom.), ين *īn* (Casus obliquus) für Masculinum (جمع مذكر سالم *ǧèm-ʿi müzèkkèr-i sālim*), aber nur bei intellectuellen Wesen.

حاضر *hāzyr*, der Anwesende; حاضرون *hāzyrūn*.

مسلم *müslim*, Musulman; مسلمين *müslimīn*.

Uebrigens ist die Endung *-in* in überwiegendem Gebrauch und steht auch für *-ūn*.

b) Für das Femininum (جمع مؤنث سالم *ğèmʿ-i müènnès-i sālim*) durch die Endung ات *āt*, welche an die Stelle der Femininendung ه oder ت des Singulars tritt, oder, wenn eine solche nicht vorhanden ist, direct angehängt wird; z. B.:

ساعت *sāʿat*, Stunde, Uhr; Plural: ساعات *sāʿāt*

بنت *bint*, Tochter; » : بنات *benāt*

محصول *mahsūl*, Ertrag; » : محصولات *mahsūlāt*

تحرير *tahrīr*, Schrift; » : تحريرات *tahrīrāt*.

Die ziemlich weitläufigen Regeln über den Gebrauch dieses Plurals hier anzuführen, liegt ausserhalb des Rahmens dieses Werkes. Derjenige, der näher darauf eingehen will, kann sie in einer arabischen Grammatik finden.

2. Gebräuchlicher ist der »Gebrochene« Plural (جمع مكسر *ğèm-ʿi mükèssèr*), der derart gebildet wird, dass der Singular durch Hinzufügung, Umstellung oder Elidirung von Consonanten oder Vocalen verändert wird. Von diesem kommen im Arabischen eine grosse Anzahl verschiedener, bald mehr bald minder gebräuchlicher Formen vor. Diejenigen derselben, die für das Türkische in Betracht kommen, sind folgende:

Pluralform	Singular	Beispiele	
		Singular	Plural
1. فعل *fiʿal*	فعله *fiʿlè*	شيمه *šimè*, Charakter;	شيم *šijèm*
		حكمت *hikmèt*, Weisheit;	حكم *hikèm*
		ملّت *millèt*, Nation;	ملل *milèl*

Pluralform	Singular	Beispiele	
		Singular	Plural
2. فعل *fiʿal*	فعله *fiʿlè*	رتبه *rütbè*, Rang;	رتب *rütèb*
		امّت *ümmèt*, Volk;	امم *ümèm*
3. فعل *fuʿul*	فعيل *faʿil*	طريق *tarīk*, Weg;	طرق *turuk*
	فعول *faʿūl*	رسول *resūl*, Apostel;	رسل *rüsül*
	فعال *fiʿāl*	كتاب *kitāb*, Buch;	كتب *kütüb*
	فعيلله *faʿīlè*	سفينه *sefinè*, Schiff;	سفن *süfün*
4. فعال *fiʿāl*	فعله *faʿlè*	بلده *bèldè*, Stadt;	بلاد *bilād*
		جنّت *ǧènnèt*, Paradies;	جنان *ǧinān*
	فعيل *faʿil*	كريم *kerīm*, der Edle;	كرام *kirām*
	فعل *fēʿal*	جبل *ǧèbèl*, Berg;	جبال *gibāl*
	فعل *faʿl*	بحر *bahr*, Meer;	بحار *bihār*
	فعل *fiʿl*	ظلّ *ẓyll*, Schatten;	ظلال *ẓilāl*
	فعله *fuʿlè*	نقطه *nokta*, Punkt;	نقاط *nikāt*
5. فعال *fuʿʿāl*	فاعل *faʿil*	خادم *ḫādym*, Diener;	خدام *ḫuddām*
		كاتب *kjātib*, Schreiber;	كتاب *küttāb*
6. فعول *fuʿūl*	فعل *faʿl*	شرط *šart*, Bedingung;	شروط *šürūt*
		قيد *kaid*, Eintragung;	قيود *kujūd*

Pluralform	Singular	Beispiele Singular	Plural
6. فعول *fuʿūl*		حقّ *hakk*, Recht;	حقوق *hukūk*
	فعل *fèʿal*	رأس *rèès*, Haupt;	رؤس *rüüs*
	فعل *fiʿl*	علم *ʿilm*, Wissenschaft;	علوم *ʿülūm*
	فعل *fuʿl*	جند *ǧünd*, Heer;	جنود *ǧünūd*
	فاعل *fāʿil*	شاهد *šāhid*, Zeuge;	شهود *šühūd*
7. فعله *fèʿalè*		كاتب *kjātib*, Schreiber;	كتبه *kètèbè*
	فاعل *fāʿil*	تابع *tābiʿ*, Unterthan;	تبعه *tèbaʿa*
8. فعلا *fiʿèlā*	فعيل *faʿil*	اسير *esīr*, Gefangener;	اسرا *üsèrā*
	فاعل *fāʿil*	شاعر *šāʿir*, Dichter;	شعرا *šiʿèrā*
8a. فعللة *fuʿllat*	m. Schluss-ة	قاضى *kādi*, Richter;	قضّاة *kuzzāt*
9. فعالا *fèʿālā*	فعيله *faʿilè*	هديه *hedijè*, Geschenk;	هدايا *hèdājā*
9a. فعالى *fèʿāli* *fèʿālā*	فعلى *faʿla*	دعوى *daʿwa*, Process;	دعاوى *dèʿāwi* *dèʿāwā*
	فعل *faʿl*	ارض *arz*, Erde;	اراضى *arāzi*
10. فعائل *fèʿāïl*	فعيله *faʿilè*	سفينه *sefinè*, Schiff;	سفائن *sèfāïn*
11. فواعل *fè-waʿil*	فاعله *fāʿilè*	قاعده *kāʿidè*, Regel;	قواعد *kawāʿid*
	فاعل *fāʿil*	جانب *ǧānib*, Seite;	جوانب *ǧèwānib*
12. فواعيل *fè-waʿil*	فاعول *fāʿūl*	قانون *kānūn*, Gesetz;	قوانين *kawānīn*

Pluralform	Singular	Beispiele	
		Singular	Plural
13. فعلان *fi'lān*	فعل *fa'l*	تاج *tāğ*, Krone;	تجان *tiğān*
14. فعلان *fü'lān*	فعل *fa'al*	بلد *bèlèd*, Land;	بلدان *büldān*
	فعل *fa'il*	صبي *sabi*, Kind;	صبيان *sùbjān*
15. افعال *èf'āl*	فعل *fa'l*	شخص *šaḫs*, Person;	اشخاص *èšḫās*
		بيت *beït*, Vers;	ابيات *èbjāt*
		رب *rabb*, Herr;	ارباب *èrbāb*
		مال *māl*, Gut;	اموال *èmwāl*
	فعل *fi'l*	جنس *ğins*, Art;	اجناس *èğnās*
		دين *dīn*, Religion;	اديان *èdjān*
		ظل *zyll*, Schatten;	اظلال *èzlāl*
	فعل *fü'l*	حكم *hükm*, Urtheil;	احكام *ahkjām*
		جزء *ğüz'*, Theil;	اجزا *èğzā*
	فعل *fè'al*	سبب *sèbèb*, Ursache;	اسباب *èsbāb*
	فعيل *fa'il*	حبيب *habīb*, Freund;	احباب *ahbāb*
	فاعل *fā'il*	صاحب *sāhib*, Besitzer;	اصحاب *ashāb*
16. افعلا *èf'ila*	فعيل *fa'il*	طبيب *tabīb*, Arzt;	اطبا *atybba*
		قريب *karīb*, Nächster;	اقربا *akryba*

Pluralform	Singular	Beispiele Singular	Plural
16. افعلا *èf'ila*	فعل *fa'il*	نبي *nèbi*, Prophet;	انبيا *ènbija*
	فاعل *fā'il*	صادق *sādyk*, der Gerechte;	اصدقا *asdyka*
17. افعله *èf'ilè*	فعال *fè'āl*	طعام *ta'ām*, Speise;	اطعمه *èt'imè*
		دوا *dèwā*, Heilmittel;	ادويه *èdwijè*
	فعال *fi'āl*	سلاح *silāh*, Waffe;	اسلحه *èslihè*
		غدا *ġyda*, Nahrung;	اغديه *aġdijè*
	فعال *fiu'āl*	تراب *türāb*, Erde;	اتربه *ètribè*
		دعا *du'ā*, Gebet;	ادعيه *èd'ijè*
	فعيل *fa'īl*	دليل *dèlīl*, Beweis;	ادلّه *èdillè*
18. افاعل *èfā'il*	افعل *èf'èl*	اكبر *èkbèr*, der Grösste;	اكابر *èkjābir*
		ادنى *èdna*, der Geringste;	ادانى *èdāni*
19. افاعيل *èfā'il*	افعوله *èf'ūlè*	ارجوفه *èrġūfè*, falsche Nachricht;	اراجيف *èrāġif*
	افعيل *if'īl*	اقليم *iklīm*, Klima;	اقاليم *èkālīm*
	افعول *iuf'ūl*	اسلوب *uslūb*, Methode;	اساليب *èsālīb*
20. تفاعيل *tè-fā'īl*	تفعيل *tèf'īl*	تدبير *tèdbīr*, Maassregel;	تدابير *tèdābīr*
21. مضاعل *mè-fā'il*	مفعل *mèf-'èl*	مكتب *mèktèb*, Schule;	مكاتب *mèkjātib*
	مفعل *mèf-'īl*	مجلس *mèġlis*, Sitzung;	مجالس *mèġālis*

Pluralform	Singular	Beispiele	
		Singular	Plural
21. مضاعل *mè-fā'il*	مفعله *mèf-'èlè*	مرتبه *mèrtèbè*, Stufe;	مراتب *mèrātib*
		مملكت *mèmlèkèt*, Land;	ممالك *mèmālik*
	مفعله *mèf-'ilè*	موهبه *mèwhibè*, Geschenk;	مواهب *mèwāhib*
		معرفت *ma'rifèt*, Kunst;	معارف *mè'ārif*
	مفعله *mif-'èlè*	مشربه *mišrèbè*, Becher;	مشارب *mèšārib*
22. مفاعيل *mè-fā'il*	مفعال *mif-'āl*	مقدار *mykdār*, Maass;	مقادر *mèkādır*
	مفعول *mèf-'ūl*	مكتوب *mèktūb*, Brief;	مكاتب *mèkjātıb*
23. فعالل *fe'ālil*	Vier Consonanten ohne Vocalbuchstaben	كوكب *kèwkèb*, Stern;	كواكب *kèwākib*
		تهلكه *tèhlikè*, Gefahr;	تهالك *tèhālik*
24. فعاليل *fe'ālil*	Vier Consonanten mit Vocalbuchstaben	سلطان *sultān*, Sultan;	سلاطين *sèlātīn*
		جمهور *ğümhūr*, Republik;	جماهير *ğèmāhīr*
25. فعالله *fè-'ālilè*	Drei bis vier Consonanten mit Vocalbuchstaben. Meist Eigennamen und Fremdwörter	ارمنى *ermèni*, Armenier;	ارامنه *erāminè*

Uebung 8.

Von folgenden Wörtern ist der gebrochene Plural zu bilden. Die vorgesetzten Zahlen beziehen sich auf die Pluralform.

1. حيله *hīlè*, List; سيرت *sīrèt*, Benehmen; نعمت *niʿmèt*, Wohlthat; عبرت *ʿibrèt*, Vorbild; فتنه *fitnè*, Verschlagenheit; همّت *himmèt*, Fürsorge; علّت *ʿillèt*, Krankheit; حصه *hissè*, Antheil. — 2. نسخه *nusḫè*, Exemplar; جمله *ğümlè*, Summe; تحفه *tühfè*, Gabe; سنّت *sünnèt*, Brauch, Beschneidung; حجّت *hüğğèt*, Document. — 3. سرير *sèrīr*, Thron; عمود *ʿamūd*, Säule; دفينه *dèfīnè*, vergrabener Schatz. — 4. شفه *šèffè*, Lippe; كبير *kèbīr*, der Grosse; عظيم *ʿaẓīm*, der Erhabene; حجر *haǧèr*, Stein; عبد *ʿabd*, Knecht; سهم *sehm*, Antheil. — 5. ساكن *sākin*, Einwohner; تاجر *tāǧir*, Kaufmann; حاكم *hākim*, Richter; حاضر *hāẓyr*, der Anwesende. — 6. فصل *fasl*, Abschnitt; حرف *harf*, Buchstabe; امر *èmr*, Angelegenheit; سيف *seïf*, Schwert; طير *teïr*, Vogel; شيخ *šeïḫ*, der Aelteste; حدّ *hadd*, Grenze; خط *ḫatt*, Linie; برج *burğ*, Bastion; جانب *ğānib*, Richtung. — 7. جاهل *ğāhil*, der Unwissende; فاسد *fāsid*, der Schlechte. — 8. وزير *weẓīr*, Wezir; سفير *sefīr*, der Gesandte; شهيد *šehīd*, Märtyrer; فاضل *fāẓil*, der Tugendhafte; جاهل *ğāhil*, der Unwissende; خصم *ḫasym*, der Feind. — 8a. عاصى *ʿāsi*, der Aufrührer; والى *wāli*, Gouverneur. — 9. عطيه *ʿatijè*, Geschenk; سجيه *sèğijè*, Charakter; بليه *bèliè*, Plage. — 9a. فتوى *fetwa*, Urtheils-

spruch; ليل *leïl*, Nacht; اهل *ehl*, Bewohner; اسم *ism*, Name. — 10. خزينه *ḫaẓīnè*, Schatz; دفينه *dèfīnè*, vergrabener Schatz; بديعه *bedī'è*, Neuigkeit. — 11. فائده *faïdè*, Nutzen; جاريه *ǧārijè*, Sclavin; ثابته *sābitè*, Fixstern; ساحل *sāhil*, Küste; آخر *āḫyr*, Ende; قالب *kālyb*, Modell. — 12. خاتون *ḫātūn*, Dame. — 13. جار *ǧār*, Nachbar. — 14. خليل *ḫalil*, Freund. — 15. وقت *wakt*, Zeit; قوم *kawm*, Volk; ذيل *ẓeïl*, Anhang; بر *bèrr*, der Gerechte; حال *hāl*, Lage; قال *kāl*, Wort; طفل *tyfl*, Kind; فكر *fikr*, Gedanke; جسم *ǧism*, Körper; ليف *lif*, Faser; سرّ *syrr*, Geheimniss; جدّ *ǧidd*, Vorfahr; ملك *mülk*, Besitzthum; ترك *türk*, Türke; قرد *kürd*, Kurde; روح *ruh*, Geist; ابد *èbèd*, Ewigkeit; سلف *sèlèf*, Vorgänger; شريف *šèrīf*, der Edle; قرين *karīn*, Genosse; تابع *tābi'*, Unterthan. — 16. خليل *ḫalil*, Freund; غنى *ġani*, der Reiche; شقى *šaki*, Bandit; ذكى *ẓeki*, der Kluge — 17. زمان *ẓemān*, Zeit; جواب *ǧèwāb*, Antwort; مكان *mekjān*, Wohnung; لباس *libās*, Kleid; لسان *lisān*, Sprache; مثال *misāl*, Beispiel; غشا *ġyša*, Haut; لوا *liwa*, Regierungsbezirk; سؤال *süāl*, Frage; فؤاد *füād*, Herz; ذليل *ẓèlil*, der Elende; عزيز *'aẓīẓ*, der Geehrte. — 18. اسفل *èsfèl*, der Niedrigste; افضل *èfẓèl*, der Tugendhafteste; افخم *èfḫèm*, der Erhabenste; افعى *èfa*, Viper. — 19. اعجوبه *'aǧūbè*, Wunder; اسطوره *èstūrè*, Fabel; اكذوبه *èkẓūbè*, Lüge; ابليس *iblis*,

Satan. — 20. تبشير *tèbšīr*, Verkündigung; تصوير *taswīr*, Bild; ترکیب *tèrkīb*, Zusammensetzung; تمثال *timsāl*, Figur; تجربه *tèğrübè*, Erfahrung. — 21. مسکن *mèskèn*, Wohnsitz; معبد *maʿbèd*, Tempel; منبع *mènbaʿ*, Ursprung; مسجد *mèsğid*, Moschee; مقبره *makbèrè*, Begräbnissplatz; محکمه *mahkèmè*, Gerichtshof; مسئله *mèsèlè*, Problem; میمنت *meïmènèt*, Segen; منفعت *mènfaʿat*, Vortheil; مرثیه *mèrsiè*, Elegie; معیشت *maʿīšèt*, Lebensunterhalt; مشعله *mišaʿlè*, Fackel. — 22. مفتاح *miftāh*, Schlüssel; مزراق *myzrāk*, Lanze; مجنون *mèğnūn*, der Irrsinnige; مضمون *mazmūn*, Sinn; مخدوم *maḥdūm*, Sohn. — 23. جدول *ğèdwèl*, Rechnungstabelle; جوهر *ğèwhèr*, Juwel; خندق *ḫandèk*, Graben. — 24. خنزیر *ḫynzīr*, Schwein; قندیل *kandīl*, Lampe; شیطان *šeïtān*, Teufel; خاقان *ḫākān*, Herrscher; حیدود *haidūd*, Strassenräuber. — 25. فیلسوف *feïlesōf*, Philosoph; استاذ *ustāz*, Meister; سلجوق *selğūk*, Seldschuke; بغدادی *baġdādi*, Bagdader.

Uebung 9.

Von folgenden Pluralen ist der Singular zu finden:

افراد انیار اقویا حوادث سطور ابالسه خطوط اوراق
سوابق رجال فیوض جوامع اشجار اشرار رسوم لوازم احیان
جموع مصادر تفاسیر فجره ازرار تکالیف فقرا نفوس بساطین
کبرا قلوب خطایا ادبا شرائن

Im Folgenden sind die Singularformen aufgeführt; die Zahlen beziehen sich auf obige Pluralformen und sind möglichst nach Reihenfolge der Häufigkeit.

Singularform	Pluralform	Singularform	Pluralform
فعل *faʿl*	6. 15. 4.	فعيله *faʿilè*	10. 9. 3.
فعل *fiʿl*	15. 6. 4.	فاعله *fāʿilè*	11.
فعل *fuʿl*	15. 6.	افعل *èfʿèl*	18.
فعل *fèʿal*	15. 4.	افعيل *ifʿil*	19.
فعل *faʿil*	14. 16.	افعول *ifʿūl*	
فعال *fèʿāl*	17.	افعوله *èfʿūlè*	
فعال *fiʿāl*	17. 3.	تفعيل *tèfʿil*	20.
فعال *fiiʿāl*	17.	مفعل *mèfʿèl*	21.
فعول *fuʿūl*	3.	مفعل *mèfʿil*	
فعيل *faʿil*	8. 4. 16. 15. 17. 3.	مفعله *mèfʿèlè*	
فاعل *fāʿil*	5. 7. 8. 16. 6. 15. 11. 8a.	مفعله *mèfʿilè*	
فاعول *fāʿūl*	12.	مفعله *mifʿèlè*	
فعله *faʿlè*	4.	مفعال *mifʿāl*	22.
فعله *fiʿlè*	1.	مفعول *mèfʿūl*	
فعله *fuʿlè*	2. 4.	Vier Consonanten	23.
فعلى *faʿla*	9a.	Vier Cons. mit Vocal	24. 25.

Manche Wörter haben mehrere Pluralformen:

سفينه *sèfinè*, Schiff; سفائن *sèfaïn*; سفن *süfün*. كاتب *kjātib*, Schreiber; كتّاب *küttāb*; كتبه *kètèbè*. بحر *bahr*, Meer; بحور *buhūr*; بحار *bihār*; ابحر *èbhèr*; ابحار *èbhār*. جاهل *ğāhil*, der Unwissende; جهلا *ğühèla*; جهله *ğèhèlè*; جهّال *ğühhāl*.

Aehnlich geschriebene oder klingende Wörter haben verschiedene Pluralformen; z. B.:

بيت *beït*, Vers; ابيات *èbjāt*. — بيت *beït*, Haus; بيوت *büjūt*.

دين *dīn*, Religion; اديان *èdjān*. — دين *deïn*, Schuld; ديون *düjūn*.

نفس *nèfès*, Athem; انفاس *ènfās*. — نفس *nèfs*, Seele; نفوس *nüfūs*.

عالم *ʿālèm*, Welt; عوالم *ʿawālim*. — عالم *ʿālim*, der Gelehrte; علما *ʿülèma*.

حاكم *hākim*, Richter; حكّام *hükkjām*. — حكيم *hakīm*, der Weise; حكما *hükèma*.

Zuweilen wird der gebrochene Plural durch die weibliche Pluralendung erweitert:

مصرف *masraf*, Ausgabe; مصارف *mèsārif*, مصارفات *mèsārifāt*

حادثه *hādisè*, Nachricht; حوادث *hawādis*, حوادثات *hawādisāt*

Doch ist es falsch oder nicht fein, an gebrochene Plurale die türkische Pluralendung anzufügen, wenn auch dieses Verfahren bei einigen sehr gebräuchlichen Wörtern sich eingebürgert hat; z. B.:

ولد *wèlèd*, Kind, Sohn; اولاد *èwlād*, اولادلر *èwlādlar*

مصرف *masraf*, Ausgabe; مصارف *mèsārif*, مصارفلر *mèsārifler*

حبيب *habīb*, Freund; احباب *ahbāb*, احبابلر *ahbāblar*.

B. Genitiv-Construction (اضافت izāfèt).

Die Verbindung von Substantiven untereinander geschieht auf türkische, persische oder arabische Weise.

1. Auf türkische Weise kann man Wörter aus allen drei Sprachen verbinden. Man unterscheidet dabei:

a) Die bestimmte oder aneignende Genitiv-Verbindung (اضافت لامیه *izāfèt-i lāmiijè*). Hier steht das eine Wort im Genitiv voran, während das andere im Nominativ, mit dem Possessiv-Affix der dritten Person (bei consonantischem Auslaut ی, bei vocalischem سی) versehen, nachsteht, z. B. اوك قپوسی *èwiñ kapusu*, die Thür des (bestimmten) Hauses.

b) Die unbestimmte oder determinirende Genitiv-Verbindung (اضافت بیانیه *izāfèt-i bejāniijè*). Hier fällt am ersten Theil die Genitiv-Endung weg; z. B. الما اغاجی *èlma aġaǧy*, Apfelbaum. او قپوسی *èw kapusu*, Hausthür.

Ist das erste Wort ein geographischer Name, so wird gewöhnlich die zweite Construction gebraucht:

حلب والیسی *halèb wālisi*, der Gouverneur von Aleppo

فرانسه جمهوریتی *fransa ǧümhūrijèti*, die Republik (von) Frankreich

المانیه ایمپراطوری *almanja imperatoru*, der Kaiser von Deutschland.

Stehen mehrere Wörter in Verbindung, so genügt es, wenn das letzte oder vorletzte die Genitiv-Endung hat:

اون مغازه‌سی قپوسنك انختاری *un maġaẓasy kapusunuñ anaḥtary*, der Schlüssel der Thür des Mehlmagazins

دكان پنجره‌سنك قنادی *dükkjān pènǧèrèsiniñ kanady*, der Flügel des Ladenfensters.

Wenn zwei Substantive zusammen einen Begriff bilden, so werden sie, wie im Deutschen, ohne jede Aenderung nebeneinander gestellt, z. B.:

قاین *kain*, Schwager; پدر *pèdèr*, Vater; قاینپدر *kainpèdèr*, Schwiegervater. باش *baš*, Haupt; وکیل *wèkīl*, Vertreter; باشوکیل *bašwèkīl*, Premierminister. طاش *taš*, Stein; کوپرو *köprü*, Brücke; طاشکوپرو *tašköprü*, Steinbrücke.

Uebung 10.

Die türkisch-deutsche Uebung ist mündlich, die andere mündlich und schriftlich zu übersetzen.

ازمیر *izmir*, Smyrna

اسکله *iskèlè*, Hafen

مندیل *mèndil*, Taschentuch

کنار *kènār*, Rand

صندیق *sandyk*, Kiste

قپاق *kapak*, Deckel

آت *at*, Pferd

اکر *èjèr*, Sattel

یبان *jabān*, Wildniss

تپه *tèpè*, Gipfel

کولکه *gölgè*, Schatten

فدان *fidān*, Pflanze, Strauch

بال *bal*, Honig

ایرمق *yrmak*, Fluss

طاغ *dağ*, Berg

ارکك *èrkèk*, Mann

سس *sès*, Stimme

صحیفه *sahīfè*, Seite

صیجاق *syğak*, Wärme, Hitze

بهار *bèhār*, Frühling

کومش *gümüš*, Silber

آلتون *altun*, Gold

ایکنه *ijnè*, Nadel

اوج *uğ*, Spitze

ازمير اسكله‌سى . مندیلك كنارى . صندیغك قپاغى . آنك اكرى . يبان بالى . ايرمق صويى . طاغ تپه‌سى . آغاجك كولكه‌سى . كل فدانى . اركك سسى . كتابك صحيفه‌لرى . يازك صيجاغى . بهار وقتى . كومش قاشيق . آلتون ساعت . ايكنه‌نك اوجى .

Garten	بغچه *bağčè*	Nachtigall	بل بل *bülbül*
Arzt	هكيم *hekim*	Stimme	صدا *sèdā*
Volk	ملت *millèt*	Milch	سود *süd*
Eisen	دمير *dèmir*	das Innere	ايچ *ič*
König	قرال *kral*	Caserne	قيشله *kyšla*
Spanien	اسپانيه *ispania*	Kirsche	كراز *kiraz*
Karte	خريطه *ḫarita*	Henkel	قولپ *kulp*
Amerika	آمريقه *amerika*	Korb	سپت *sèpèt*
Verwalter	ناظر *nāẓir*	Sendschreiben	رساله *risalè*
Finanzen	ماليه *mālijè*	Bischof	پسقپوس *piskopos*

Das Haus des Richters. — Der Garten des Arztes. — Die Feder des Schülers. — Volksschule. — Essenszeit. — Stahlfeder (türk. Eisenfeder). — König von Spanien. — Karte von Amerika. — Verwalter der Finanzen. — Nachtigallstimme. — Schafsmilch. — Das Innere der Caserne. — Schreibpapier. — Kirschbaum. — Der Henkel des Korbes. — Das Sendschreiben des Bischofs.

2. Mit der Persischen Genitiv-Verbindung kann man nur persische oder arabische Wörter mit- oder untereinander verbinden, also nie türkische. Die Wörter stehen unverändert, nur wird dasjenige, das den Genitivbegriff enthält, nachgesetzt und sie werden durch den Laut *i* (كسره *kèsrè*) verbunden.

Für die Schreibweise dieses Lautes gelten folgende Regeln:

a) Endet das erste Wort auf einen Consonanten, so wird das *i* nicht geschrieben:

پند خردمند *pènd-i ḫiredmènd,* Rathschlag des Klugen.

b) Endet das Wort auf ی oder vocalisches ه, so wird darüber ein Hémzè (ء) gesetzt:

پنجهٔ موت *pènčè-i mèwt,* die Tatze des Todes

قاضئ بلده *kādy-i bèldè,* der Richter der Stadt.

c) Endet das Wort auf ا oder vocalisches و, so wird ein ی nachgesetzt:

دانای زمان *dānā-i ẓèmān,* der Gelehrte der Zeit

روی زمین *rū-i ẓemīn,* das Antlitz der Erde.

Anmerkung a. Bei arabischen Wörtern mit auslautendem ی, das *a* gesprochen wird, wird dieses in der persischen Verbindung in ا verwandelt; z. B. فتوای مفتی *fètwā-i müftī,* Gutachten des Müfti.

Anmerkung b. Bei arabischen Wörtern, die von Haus aus ein ء besitzen, kann dieses das ی der Genitiv-Verbindung ersetzen, z. B. غذاء روح *ġydā-i rūh,* Nahrung des Geistes. Doch wird im Türkischen das ء in solchen Fällen meist ausgelassen.

Für die Aussprache des Verbindungs-Lautes gelten folgende Regeln:

a) Endet das erste Wort auf einen Vocal (schwer oder leicht) oder auf einen Consonanten mit leichter Endsilbe, so wird er *i* ausgesprochen; z. B.:

خامهٔ محرر *ḫāmè-i muharrir,* die Feder des Schreibers

صدای حقیقت *sèdā-i ḥakīkat,* die Stimme der Wahrheit

آرزوی قلب *arẓū-i kalb,* der Wunsch des Herzens

میل نفس *meïl-i nèfs,* die Neigung der Seele.

b) Bei Consonanten mit schwerer Endsilbe ist die Aussprache *y*; z. B.:

سپاه دشمن *sipāh-y düšmèn,* das Heer des Feindes

اخلاق انسان *aḫlāk-y insān,* der Charakter des Menschen.

Auch bei dieser Verbindung kann man mehrere Substantive nebeneinander stellen:

reïs-i mahkèmè-i ǧinājèt, Präsident des Kriminal-Gerichts.

Eigennamen werden wie persische oder arabische Wörter behandelt:

اهالیٔ روسیه *èhali-i rusia,* die Bevölkerung Russlands

تاریخ اسکندر *tārīḫ-i iskèndèr,* die Geschichte Alexander's.

Zuweilen werden auch andere Fremdwörter auf diese Weise construirt; z. B. حامل پولیچه *ḥāmil-i polička* (italien.), Ueberbringer des Wechsels.

Uebung 11.

استقامت *istikāmèt,* Rechtschaffenheit	سما *semā,* Himmel
حکومت *hükūmèt,* Regierung	ضرورت *ẓarūrèt,* Bedürftigkeit
ساحه *sāhè,* Raum	سرمایه *sèrmājè,* Capital

تجارت *tiǧārèt*, Handel	شکران *šükrān*, pers. Pl. von
عادت *ʿādèt*, Brauch	شکر *šükr*, (arab.) Dank
تعلیم *taʿlim*, Unterricht, Uebung	درد *dèrd*, Kummer
مبادی *mèbādi*, Pl. von	ابرو *ebrū*, Augenbraue
مبداء *mèbdè*, Grundzug	محبوبه *mahbūbè*, die Geliebte
چاره *čārè*, Hilfsmittel	روما *roma*, Rom

طریق استقامت . تبعهٔ دولت . سلطان سلاطین زمان . افاخم حکومت . ساحهٔ سما . حال ضرورت . سرمایهٔ تجارت . عادت بلده . مبادیٔ تعلیم . سبب شکران . چارهٔ درد . ابروی محبوبه . حکمای روما .

Studium	تحصیل *tahsīl*	Anekdote	لطیفه *latīfè* (Pl. 10)
Thor, Thür	در *dèr*	Schatz	کنجینه *gèngīnè*
Glückseligkeit	سعادت *saʿādèt*	Volk	امت *ümmèt*
Oberfläche	سطح *sath*	Muhammèd	محمد
Erde	زمین *ʒemīn*	Untergang	غروب *ġurūb*
Entfernung	بعود *buʿūd*	das Wohnen	اقامت *ikāmèt*
Sonne	شمس *šèms*	Platz	محل *mahal*
Krieg	حرب *harb*	Philosophie	حکمت *hikmèt*

Studium der Sprache. — Thor der Glückseligkeit (d. i. Constantinopel). — Handelsgerichtshof. — Oberfläche der Erde. — Entfernung der Sonne. — Kriegswissenschaft. — Anekdotenschatz. — Volk des Muhammèd. — Sonnenuntergang. — Wohnplatz. — Die Soldaten des Reiches. — Geschichte der Philosophie.

3. Bei der bisweilen, doch nur zwischen arabischen Wörtern, vorkommenden arabischen Construction steht, wie in der persischen, das den Genitiv darstellende Wort nach und ist mit dem Vorangehenden durch den Artikel ال verbunden.

Ueber die Aussprache des Artikels in der Verbindung gelten folgende Regeln:

a) Das ا des Artikels wird nicht ausgesprochen, dafür tritt der dem vorangehenden Worte im Arabischen zugehörige Schlussvocal, meist *u* oder *ü*, ein; z. B.

دار الفنون *dārü-l-fünūn*, Haus der Wissenschaften (Universität).

b) Vor den sogenannten Sonnenbuchstaben (حروف شمسيه *hurūf-y śèmsiijè*) wird das ل dem folgenden Consonanten assimilirt und letzterer in der Aussprache verdoppelt; z. B.

دار السلام *dārü-s-sèlām*, Haus des Friedens (Paradies).

Als Sonnenbuchstaben bezeichnet man folgende 14:

ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

Die übrigen 14 arabischen Buchstaben nennt man Mondbuchstaben (حروف قمريه *hurūf-y kamèriijè*).

Uebung 12.

بر *bèrr*, Festland	علم *ʿilm*, Kunde
و *wè*, und	معادن *mèʿādin*, Pl. von
ابن *ibn*, Sohn	معدن *maʿdèn*, Mineral, Bergwerk

اضلاع *èẓlāʿ*, Pl. von	نور *nūr*, Licht
ضلع *ẓylʿ*, geometrische Seite	دين *dīn*, Religion
ارباب *erbāb*, Pl. von	الله *Allāh*, Gott
رب *rabb*, Herr	كلام *kèlām*, Wort
شهود *šuhūd*, Pl. von	ميزان *mīẓān*, Wage
شاهد *šāhid*, Zeuge	حرارت *hèrārèt*, Wärme
حال *hāl*, Sachlage	متساوى *mütèsāwi*, gleich

سلطان البرين و خاقان البحرين اسلطان ابن اسلطان · علم المعادن · نور الدين · رسول الله · عبد الله · كلام الله · شمس الدين · ميزان الحرارت · متساوى الاضلاع · رب الارباب · شهود الحال ·

Anmerkungen

1. Bei Abwandlungen werden die durch die verschiedenen Genitiv-Constructionen vereinigten Wörter wie einzelne Wörter behandelt und Flexionsendungen treten nur an den letzten Theil:

صوفره اورتيسنده *sofra örtüsündè*, am Tischtuch (Loc.);

خواجه‌نك قلمنى *ḥoǧanyñ kalèmini*, die Feder des Lehrers (Acc.);

طريق استقامته *tarīk-i istikāmètè*, auf dem Weg der Redlichkeit (Dat.);

رب الاربابى *rabbü-l-èrbāby*, den Herrn der Herren (Acc.).

2. Um den Beruf oder die Zugehörigkeit einer Person anzugeben, wird oft der Ablativ Pluralis angewendet:

كتبه‌دن احمد افندى *kètèbèdèn ahmèd èfèndi,* der Schreiber Herr Ahmèd; wörtlich: Von den Schreibern Herr Ahmèd.

Bei بر *bir,* ein, oder برى *biri,* der eine, einer, steht der Genitiv oft auch Ablativ, oder Genitiv mit Ablativ Singularis oder Ablativ Pluralis:

اردونك بر عسكرى *ordunuñ bir ʿaskèri*
اردودن بر عسكر *ordudan bir ʿaskèr*
} ein Soldat der Armee;

اردونك عسكرلرينك برى *ordunuñ ʿaskèrlèriniñ biri*
اردونك عسكرلرندن برى *ordunuñ ʿaskèrlèrindèn biri*
} einer der Soldaten der Armee;

ادمك برى *adèmiñ biri,* ein Mann (irgend Einer).

3. Generelle Namen haben im Accusativ keine Endung, d. h. stehen wie im Nominativ; z. B. سود آلدم *süd aldym,* ich habe Milch gekauft. سودى آلدم *südü aldym,* würde dagegen bedeuten: Ich habe die bestimmte, bekannte Milch gekauft.

Uebung 13.

حين *hīn,* Augenblick	دكرمن *dèjirmèn,* Mühle
مواصلت *müwāsèlèt,* Ankunft	اشك *èšèk,* Esel
دوائر *dèwāïr,* Pl. von	يولجى *jolǧu,* Reisender
دائره *dāïrè,* Abtheilung, Kreis	معتبر *muʿtèbèr,* der Angesehene
زقاق *ʒokak (sokak),* Strasse	اغا *aǧa,* Herr
اورتا *orta,* Mitte	معلم *muʿallim,* Lehrer

مدرسه *mèdrèsè*, Hochschule	اصحاب *ashāb*, Pl. von
زنكين *zengin*, reich, der Reiche	صاحب *sāhib*, Besitzer
ثروت *sèrwèt*, Reichthum	

حين مواصلتده · دوائر حكومتك مشغوليتى · زقاق اورتاسنده · دكرمن طاشندن · اشكك برى · يولجينك برى · معتبراندن حسن اغا · معلمين مدرسه‌دن على افندى · شهرك زنكينلرندن برى · اصحاب ثروتدن برى ·

Vollendung	اكال *ikmāl*	Gegenwart	حضور *huẓūr*
Seite	جهت *ǧihèt*	Student	طالب *tālib*, Plur. 7
Anleihe	قرض *karẓ*	Sokrates	سقراط *sokrat*
Ausübung	اجرا *iǧrā*	Philosoph	حكيم *hakīm*
Pflicht	وظيفه *waẓīfè*, Pl. 10	Grieche, -n	يونان *jūnān*

In der Vollendung des Studiums. — Seitens (Seite im Abl.) der Anleihe. — In Ausübung der Pflichten. — In der Gegenwart des Gerichtshofes (Dat.). — Herr Lehrer Ahmèd. — Herr Hüsseïn, Student der Sprachen. — Sokrates, der Philosoph der Griechen. — Napoleon, Kaiser von Frankreich.

C. Abgeleitete Substantiva.

I. Türkisch.

1. Begriffsnamen. — Durch Anhängung von لق an schwere und لك an leichte Endsilben.

دوست *dost*, Freund; دوستلق *dostluk*, Freundschaft;

كوزل *güzèl*, schön; كوزللك *güzèllik*, Schönheit;

چوق *čok*, viel; چوقلق *čokluk*, Menge;

بر *bir*, eins; برلك *birlik*, Einheit;

بش *beš*, fünf; بشلك *bešlik*, Fünfer (Geldstück);

كون *gün*, Tag; كونلك *günlük*, Taglohn.

2. Localitätsnamen. — Wieder durch Anhängung von لق resp. لك.

طوز *tuz*, Salz; طوزلق *tuzluk*, Salzbüchse;

چيچك *čičèk*, Blume; چيچكلك *čičèklik*, Blumengarten.

3. Berufsnamen. — Durch die Endung جى.

اوطون *odun*, Holz; اوطونجى *odunğu*, Holzhacker;

كومور *kömür*, Kohle; كومورجى *kömürğü*, Köhler;

ساعت *sa'at*, Uhr; ساعتجى *sa'atğy*, Uhrmacher;

قپو *kapu*, Thür; قپوجى *kapuğu*, Thorwart.

4. Deminutiva. — Durch Anhängung von جق oder جغز an schwere, جك oder جكز an leichte Endsilben.

اوغلان *oġlan*, Knabe; اوغلانجق *oġlanǧyk*, Knäblein;

قيز *kyz*, Mädchen; قيزجغز *kyzǧyġaz*, Mägdlein;

او *èw*, Hans; اوجك *èwǧik*, Hänschen;

ال *èl*, Hand; الجكز *èlǧijèz*, Händchen.

Bei mehrsilbigen Wörtern auf ق oder ك wird dieses vor der Deminutiv-Endung ausgestossen; wo dann kein Vocalbuchstabe bleibt, wird ein ه eingeschaltet.

يپراق *japrak*, Blatt; يپراجق *japraǧyk*, Blättchen;

كورك *kürèk*, Schaufel; كوره‌جك *kürèǧik*, Schäufelchen.

Uebung 14.

reichlich	بول *bol*	Monat	آی *ai*
hässlich	چركين *čirkin*	Tabak	توتون *tütün*
gut	ايی *eji*	Maulbeere	طوت *tut*
schlecht	كوتو *kötü*	Seide	ايپك *ipèk*
hundert	يوز *jüz*	Schuh	قندره *kundra*
zwei	ايكی *iki*	Mauer	ديوار *diwār*
Kamerad	ارقداش *arkadasch*	Commission	قوميسيون *comision*

Bittschrift عرضحال *ʿarzyhāl*	Auge کوز *göz*
Ohrring کوپه *küpè*	Wagen آرابه *araba* (meist, aber
Mund آغز *agz*	unrichtig عربه geschrieben)

Reichlichkeit. — Hässlichkeit. — Güte. — Schlechtigkeit. — Hunderter Gold. — Zweier. — Kameradschaft. — Monatslohn. — Holzschuppen. — Kohlenschuppen. — Baumgarten. — Steinige Gegend. — Tabakplantage. — Maulbeerpflanzung. — Seidenhändler. Schuster. — Maurer. — Schmied. — Commissionär. — Bittschriftschreiber. — Glockenblume (Ohrringlein). — Mündchen. — Aeuglein. — Wägelchen.

II. Persisch.

1. Begriffsnamen. — Durch die Endung ی *ī*; nur von persischen Wörtern.

کرم *gèrm*, warm; کرمی *gèrmī*, Wärme;

دستیار *destjār*, Helfer; دستیاری *destjārī*, Hilfe.

2. Localitätsnamen. — Durch die Endungen زار *zār*, ستان *istān*, گاه *gjah*, کده *kèdè*, دان *dān*, u. s. w., oder durch unmittelbare Anhängung von خانه *ḫānè*, Haus.

چمن *čèmèn*, Wiesengras; چمنزار *čèmènzār*, Wiese;

گل *gül*, Rose; گلستان *gülistān*, Rosengarten;

عرب *ʿarèb*, Araber; عربستان *ʿarèbistān*, Arabien;

پیش *pīš*, vorn; پیشگاه *pīšgjāh*, Vorraum;

می *meï*, Wein; میکده *meïkèdè*, Schenke;

آب *āb*, Wasser; ابدان *ābdān*, Wasserbehälter, Harnblase;

ضرب *ẓarb*, das Prägen; ضربخانه *ẓarbḫāne*, Prägeanstalt, Münze;

پوسته *posta*, Post; پوسته‌خانه *postaḫānè*, Postamt.

3. Berufsnamen. — Durch die Endungen بان *bān*, كر *kèr*, كار *kjār*, u. s. w.

باغ *baġ*, Weinberg, Garten; باغبان *baġbān*, Gärtner;

آهن *āhèn*, Eisen; آهنكر *āhènkèr*, Schmied;

قدح *kadeh*, Trinkglas; قدحكار *kadehkjār*, Mundschenk.

4. Deminutiva. — Durch die Endungen چه *čè*, und ك *èk*.

ديوان *dīwān*, Gedichtsammlung; ديوانچه *dīwānčè*, kleine Gedichtsammlung;

دست *dest*, Hand; دستك *destèk*, Händchen.

Uebung 15.

Helfer	ياور *jāwèr*	der Kranke	خسته *ḫastè*
Perser	عجم *ʿaǧèm*	Unterricht	درس *dèrs*
Stein	سنك *sèng*	Wacht	پاس *pās*
Ruhe	آرام *ārām*	Sünde	گناه *günāh*
Rosenwasser	گلاب *gülāb*	Knabe	غلام *ġulām*
Kerze	شمع *šèmʿ*	Ameise	مور *mūr*

Hilfe. — Persien. — Steinige Gegend. — Ruheplatz. — Rosenwasserkanne. — Leuchter (Kerzenplatz). — Nachtwächter (Wachthaber). — Thorhüter. — Sünder. — Krankenhaus. — Classe (Unterrichtshaus). — Knäblein. — Ameischen. — Röschen.

III. Arabisch.

1. Begriffsnamen. — Meist nach der Form فعالت *fe'ālèt* oder فعالت *fi'ālèt.*

وكيل *wèkīl,* Vertreter; وكالت *wèkjālèt,* Vertretung;

والى *wālī,* Gouverneur; ولايت *wilājèt,* Gouvernement.

2. Localitätsnamen. — Nach den Formen مفعل *mèf'al,* مفعله *mèf'èlè* und مفعل *mèf'il.*

طبخ *tabaḫ,* kochen; مطبخ *matbaḫ,* Küche;

قبر *kabr,* Grab; مقبره *makbèrè,* Friedhof;

نزول *nüẓūl,* herabsteigen; منزل *mènẓil,* Absteigequartier.

2a. Instrumentalnamen. — Nach مفعل *mif'al,* مفعله *mif'èlè* und مفعال *mif'āl.*

سطر *satr,* Linie; مسطر *mistar,* Lineal;

شرب *šurb,* trinken; مشربه *mišrèbè,* Trinkbecher;

فتح *fèth,* öffnen; مفتاح *miftāh,* Schlüssel.

3. Berufsnamen. — Nach فاعل *fā'il* oder فعال *fē''āl.*

كتب *kètèbè,* schreiben; كاتب *kjātib,* Schreiber;

صرف *sarf,* wechseln; صراف *sarrāf,* Wechsler;

حمل *haml,* tragen; حمال *hammāl,* Lastträger.

4. Deminutiva. — Nach der Form فعيل *fu'eïl.*

عبد *'abd,* Knecht; عبيد *'ubeïd,* kleiner Knecht;

جبل *ǧèbèl,* Berg; جبيل *ǧübeïl,* Bergchen;

زهر *ẓehr,* Blume; زهير *ẓüheïr,* Blümlein.

Verbalnomina der drei Sprachen werden zum Schluss des Zeitwortes aufgeführt werden.

Uebung 16.

Bürge	كفيل *kèfil*	muthig	جسور *ǧèsūr*
Verbrecher	جانى *ǧānī*	gerecht	صادق *sādyk*
Schutz	صون *sawn*	das Sitzen	جلوس *ǧülūs*
der Elende	سفيل *sefil*	das Aufpflanzen	ركز *rèkẓ*
Kamerad	رفيق *refik*	das Reiten	ركوب *rükūb*

Bürgschaft. — Unwissenheit. — Verbrechen. — Beschützung. — Elend. — Zeugniss. — Kameradschaft. — Verwaltung. — Muth. — Gerechtigkeit. — Schule (Schreibplatz). — Sitzung. — Centrum (Aufpflanzstelle). — Reitthier (d. h. Esel).

II. Adjectiv (صفت syfèt).

1. Das türkische Adjectiv, das zugleich auch Adverb ist, wird vor das Haupt- oder Zeitwort gestellt, und bleibt stets unverändert.

Das Zahlwort بر *bir,* als unbestimmter Artikel, steht nach dem Adjectiv.

كوزل بر او *güẓèl bir èw,* ein schönes Haus;

كوزل اولر *güzèl èwlèr,* schöne Häuser;

چابوق اوقومق *čabuk okumak,* schnell lesen.

Nach dieser Regel können auch persische und arabische Adjective angewendet werden:

شيرين سوز *širīn* (pers.) *söz,* süsses Wort;

لزيز يمك *lèzīz* (arab.) *jemèk,* schmackhaftes Essen.

Nach der S. 22 aufgeführten Regel wird auch, wenn Substantiv und Adjectiv beisammen stehen, nur der letztere Theil flectirt.

Nom. يوكسك طاغ *jüksèk daġ,* der hohe Berg;

Gen. يوكسك طاغك *jüksèk daġyñ,* des hohen Berges;

Dat. يوكسك طاغه *jüksèk daġa,* dem hohen Berge;

Acc. يوكسك طاغى *jüksèk daġy,* den hohen Berg.

Das Adjectiv kann alleinstehend declinirt und dann im Sinne eines Substantivs gebraucht werden.

كوزللرك كوزلرى *güzèlleriñ gözlèri,* die Augen der Schönen;

ايلره دوست اول *ejilèrè dost ol,* werde Freund den Guten.

Der Comparativ (اسم تفضيل *ism-i tafzīl*) wird gebildet durch دها *daha,* noch, oder زياده *zijādè,* mehr, welche nach dem Ablativ des zum Vergleich dienenden Wortes stehen.

دها ايى *daha eji,* besser; بو شوندن دها ايدر *bu šundan daha eji dir,* dieses ist besser als jenes; بن سندن زياده كچوك ايم *bèn sèndèn zijādè küčük im,* ich bin kleiner als du.

Wenn das zum Vergleich Dienende erwähnt ist, so genügt auch schon dessen Ablativ.

جان مالدن طاتليدر *ğān māldan tatly dyr,* Leben ist süsser als Gut.

Der Superlativ (اسم مبالغه *ism-i mübālaġa*) wird durch Vorsetzung von الك *èñ*, gebildet.

الك فنا *èñ fèna*, schlechtest; الك آلچق *èñ alčak*, niedrigst; auch umschrieben durch هپسی *hèpsi*, oder جمله *ğümlè*, all, alle, mit dem Suffix der 3. Person im Ablativ.

هپسندن فقير *hèpsindèn fakīr*, der ärmste (von allen);

جمله‌دن حليم *ğümlèdèn halīm*, der demüthigste.

Ein hoher Grad einer Eigenschaft wird oft durch Wiederholung des Adjectivs ausgedrückt.

بتون بتون *bütün bütün*, (ganz ganz) gänzlich;

ايری ايری *iri iri*, (gross gross) sehr gross.

Dasselbe geschieht auch durch Wiederholung der Anfangssilbe des Adjectivs mit nachgesetztem p, r, s oder m. Diese Vorsetzsilben sind für jedes Adjectiv bestimmt. Von den über 60 gebräuchlichen derartigen Bildungen mögen folgende Beispiele genügen:

قره *kara*, schwarz; قاپ قره *kap kara*, ganz schwarz;

تميز *tèmiz*, rein; تر تميز *tèr tèmiz*, ganz rein;

بللی *bèlli*, offenbar; بس بللی *bès bèlli*, ganz offenbar;

بياض *bejāz*, weiss; بم بياض *bem bejāz*, schneeweiss.

Uebung 17.

بيوك *büjük*, gross	تخته *taḫta*, Brett
چوجق *čoğuk*, Kind	اوجوز *uğuz*, billig
قالين *kalyn*, dick	بهالی *behaly*, theuer

اتمك *ètmèk* / اكمك *èkmèk* — Brod	كيجه *geğè*, Nacht
اوزون *uẓun*, lang	يوك *jük*, Last
يول *jol*, Weg	كوج *güğ*, schwierig
قيصه *kysa*, kurz	مركب *mürèkkèb*, Tinte
	كيم *kim*, wer?

بيوك آدم . چوك چوجق . اينجه ايپلك . قالين تخته . اوجوز ات . بهالى اتمك . اوزون يول . قيصه كيجه . آغر يوك . كوج ايش . بيوكلرك سوزى . چوكك الى . اينك دوستى . كوتويه آرقداش . بو او شو اودن كوزلدر . بو مركب دها تميز در بو كاغد شو كاغددن زياده بياض‌در . هپسندن بياض شودر . جمله‌دن زنكين كيم در . خويلرك اك چركينى بو در . آلمانيه شهرلرينك اك بيوكى برلين در .

hoch يوكسك *jüksèk*	hilflos, arm بيچاره *bīčārè*
für ايچون *ičün* (bei Subst. nach Nom., bei Pron.: Gen.)	Waise اوكسز *öksüẓ* / يتيم *jetim*
arm يوقسل *joksul*	fleissig چالشقام *čalyškan*
Beispiel عبرت *ʿibrèt*	N. N. فلان *lānfi*

Eifer	شوق *śèwk*	Minaret	مناره *minārè*
	غیرت *ġairèt*	zart	نازك *nāẓik*
Paris	پاریس *paris*	Amsel	قره طاوق *kara tawyk*
London	لوندره *londra*		

Ein hoher Baum. — Schöne Blumen. — Den guten Kindern. — Für die Armen. — Einem guten Beispiele. — Den armen (hilflosen) Waisen. — Mit grossem Eifer. — Dieser Schüler ist fleissiger als ich, aber N. N. ist der fleissigste. — Paris ist grösser als Berlin, aber London ist noch grösser. — Dieses Minaret ist höher als jenes. — Die Stimme der Nachtigall ist zarter als die Stimme der Amsel.

2. Das persische Adjectiv kann wie das türkische vorstehen, oder auch, nach Art der Substantive, in persischer Genitiv-Verbindung, deren Regeln es dann vollkommen folgt.

دلکشا خانه *dilküšā ḫānè*
خانهٔ دلکشا *ḫānè-i dilküšā* } herzerfreuendes Haus.

Bei türkischen Adjectiven wird diese Regel nie angewendet. Auch darf sie nicht in Verbindung mit türkischen Substantiven vorkommen, jedoch haben sich mit der Zeit einige Ausnahmefälle (sogenannte غلط مشهور *ġalat-y mèšhūr*, verbreiteter Fehler) in der Sprache eingebürgert, z. B.

سنجق همایون *sanġak-y hümājūn*, königliche Fahne;

دونمای همایون *donanma-i hümājūn*, königliche Flotte.

Bei persischen Pluralen kann das Adjectiv sowohl im Singular als auch im Plural stehen.

یاران یك‌دل *jārān-y jekdil*, einstimmige Freunde;

مردان دل‌آوران *mèrdān-y dilāwerān*, herzhafte Männer.

Zuweilen tritt die persische Pluralendung auch an arabische Adjective.

خواجه‌کان معتبران *ḫoǧagjān-y muʿtèbèrān*, berühmte Lehrer.

Der persische Comparativ wird durch Anhängung von تر *tèr* gebildet, der Superlativ durch ترین *tèrīn*. Beide Endungen bezeichnen auch einen hohen Grad einer Eigenschaft (Elativ).

بالا *bālā*, hoch; بالاتر *bālātèr*, höher oder sehr hoch; بالاترین *bālātèrīn*, höchst oder äusserst hoch.

Uebung 18.

ارادہ *irādè*, Erlass	درینه *dirīnè*, alt
شهانه *šahāne*, königlich	آب *āb*, Wasser
پسر *püsèr*, Knabe	پاکیزه *pākīẓè*, rein
دلبر *dilbèr*, herzberaubend, schön	کهنه *kühnè*, alt
بد *bèd*, schlecht	کبوتر *kèbūtèr*, Taube
قیمتدار *kyimètdār*, werthvoll	کبود *kèbūd*, blau

ارادهٔ شهانه · دست خوب · زن نازك · پسر دلبر · درد بدتر · جوهر قیمتدار · بندهٔ درینه · آب پاکیزه · خانهٔ کهنه · کبوتر کبود ·

frech	کستاخ *küstāḫ*	unmenschlich	نامرد *nāmèrd*
Person	کس *kès*	Tyrann	ظالم *ẓālim*
ausgewählt	کزیده *güẓīdè*	unrein	ناپاك *nāpāk*

selten	نادیده *nādīdè*	Haar	مو *mū*
schlecht	کم *kèm*	Locke	زلف *zülf*
weise	دانشمند *dānišmènd*	glänzend	تابانده *tābāndè*
zerstreut	پراکنده *pèrākèndè*	Fürst	داور *dāwèr*
Heer	لشکر *lèšgèr*	Stern-	اختر *aḫtèr*
goldfarben	زرکون *zèrgūn*		

Die freche Person. — Ausgewählte Gedichtsammlung. — Der unmenschliche Tyrann. — Unreiner Fuss. — Seltene Blume. — Die schlechteste Gewohnheit. — Der weise Fürst. — Das zerstreute Heer. — Goldfarbenes Haar. — Schwarze Locke. — Glänzender Stern.

3. Das arabische Adjectiv, als welches häufig auch das Particip angewendet wird, kann ebenfalls wie das türkische vorangehen, nach arabischer Art jedoch steht es nach wie in der Genitiv-Verbindung. Es gelten darüber folgende Regeln:

a) Männliche Substantive im Singular nehmen das Adjectiv unverändert an.

خلق حسن *ḫulk-y ḥasèn*, schönes (gutes) Gemüth;

طور طیب *ṭawr-y ṭaiib*, schönes Benehmen.

b) Nach dem weiblichen Substantiv im Singular wird dem Adjectiv ein, stets *è* gesprochenes, ه angehängt.

کریمهٔ شفیقه *kèrīmè-i šefikè*, die mitleidige Tochter;

زوجهٔ محبوبه *zèwǧè-i maḥbūbè*, die geliebte Gattin.

Anmerkung. Von den zwei Formen عالی *ʿāli* und علی *ʿali*, hoch, hat man meist männlich عالی, weiblich علیه.

c) Bei Substantiven im Dual muss auch das Adjectiv die Dualform haben.

والدين محترمين *wālideïn-i mühtèrèmeïn,* die geachteten Eltern;

دولتين متفقين *dewleteïn-i müttèfikeïn,* die zwei verbündeten Reiche.

d) Bei dem intacten männlichen Plural steht das Adjectiv ebenfalls im intacten männlichen Plural, kann aber auch im gebrochenen Plural stehen.

مدرسون كاملون *müdèrrisūn-y kjāmilūn,* vollendete Lehrer;

مأمورين فخام *meemūrīn-i fiḫām,* erhabene Beamte.

e) Nach dem intacten weiblichen Plural steht das Adjectiv im weiblichen Singular, doch zuweilen auch im intacten weiblichen Plural.

علامات ظاهره *ʿalāmāt-y ẓāhirè,* sichtbare Zeichen;

ثمرات اخرات *sèmèrāt-y āḫèrāt,* andere Früchte.

f) Nach einem gebrochenen Plural steht das Adjectiv im weiblichen Singular.

اطبای مشهوره *atybbā-i mèšhūrè,* berühmte Aerzte;

امور مهمه *umūr-y muhimmè,* wichtige Angelegenheiten.

Diese Verbindungen dürfen nur zwischen arabischen Substantiven und Adjectiven stattfinden, doch kommen auch hier einige Ausnahmen vor, z. B.

سرکیء عمومی *sèrgī-i ʿumūmi,* allgemeine (Welt-) Ausstellung;

پوسته‌خانهٔ عامره *postaḫānè-i ʿāmirè,* kaiserliches Postamt.

Bei Bezeichnungen staatlicher Institute oder Aemter wird oft das näher bestimmende Wort ausgelassen und nur dessen Adjectiv erwähnt, z. B. مکتب طبیه statt: مکتب فنون طبیه *mèktèb-i fünūn-y tybbiijè,* Schule der medicinischen Wissenschaften. خارجیه نظارتی statt:

امور خارجیه نظارتی *umūr-y ḫariǧiijè nèẓārèti*, Ministerium der auswärtigen Angelegenheiten. Aehnlich ist auch نقلیه *nakliijè* für: اجرت نقلیه *üǧrèt-i nakliijè*, Fahrgeld, Fracht; دخولیه *düḫūliijè* für: اجرت دخولیه *üǧrèt-i düḫūliijè*, Eintrittsgeld

Uebung 19.

عاشق *ʿāšyḳ*, Liebhaber

صبور *sabūr*, geduldig

سکه *sikkè*, Münze

خالص *ḫālis*, edel, unverfälscht

خاص *ḫās*, privat

سلطنت *saltanat*, Herrschaft

سنی *sènī*, erhaben

عثمانی *ʿosmānī*, osmanisch

شرقی *šarḳī*, östlich

مذکور *meẓkūr*, erwähnt

متصل *muttasyl*, angrenzend

تشبث *tèšèbbüs*, Unternehmen

مفید *müfīd*, nützlich

رسمی *resmī*, officiell

معلومات *maʿlūmāt*, Kenntnisse

متنوع *mütènèwwiʿ*, mancherlei

اخبار *iḫbār*, Mittheilung

عتیق *ʿatīḳ*, alt, antik

آثار *āsār*, Pl. von

اثر *èsèr*, Werk, Spur

سائر *sāïr*, anders

ملکی *milkī*, staatlich, civil

نافع *nāfiʿ*, nützlich

نافعه ناظری *nāfiʿè nāẓiri*, Minister der öffentlichen Arbeiten

موزه‌خانه *müẓeḫāne*, Museum

طوپخانه *topḫānè*, Arsenal

والدکریم . حبیب صادق . عاشق صبور . سکهٔ خالصه . خزینهٔ خاصه . سلطنت سنیه . دولت عثمانیه . مدرسهٔ السنهٔ شرقیه . جهتین مذکورین . بیتین متصلین . معلمین مشهورین . تشبثات مفیده . تحریرات رسمیه . معلومات متنوعه . اخبارات مهمه . دیون عمومیه . آثار عتیقه . اسباب سائره . مکتب ملکیه . نافعه ناظری . موزه‌خانهٔ عامره . طوپخانهٔ عامره .

Pforte, Thor	باب *bāb*	schnell	سریع *sèrı̄ʿ*
Bund	عهد *ʿahd*	gegenwärtig	حاضر *hāẓyr*
neu	جدید *ǧèḍı̄d*	wissenschaftlich	علمی *ʿilmī*
Druck	طبع *tabʿ*	Erfindung	اختراع *iḫtirāʿ*
öffentlich	عام *ʿāmm*	Bibliothek	کتبخانه *kütübḫānè*
wahr	حقیقی *hakīkī*	auf den Krieg bezüglich	حربی *harbı*
häuslich	بیتی *beïtī*		

Hohe Pforte. — Alter Bund. — Neuer Druck. — Oeffentlicher Weg. — Privatweg. — Wahre Glückseligkeit. — Häusliche Verwaltung. — Officielle Tracht (Kleider). — Alte Trachten. — Mitleidige Mutter — Edle Tochter. — Schnelle Bewegungen. — Gegenwärtige Zustände. — Wissenschaftliche Erfindungen (weibl. Plur.). — Kaiserliche Bibliothek. — Kriegsministerium. — Wissenschaftliche Werke. — Andere Bücher.

Der arabische Comparativ, der je nach dem Zusammenhange auch Superlativ sein kann, wird männlich nach der Form افعل *èfʿal*, weiblich nach فعلی *fuʿla* gebildet.

كبير *kèbīr*, gross; Comp. اكبر *èkbèr*, weiblich كبرى *kübra*;

صغير *saġīr*, klein; » اصغر *èsġèr*, » صغرى *suġra*.

Uebung 20.

Unter den Vocabeln ist nur die positive Form der Adjective aufgeführt. — Plural nach Form 18.

قسم *kysm*, Theil	قوت *kuwwèt*, Kraft
عظيم *ʿaẓīm*, gross	جاريه *ǧārijè*, Sclavin
آسيا *asia*, Asien	تام *tāmm*, vollkommen
يوم *jewm*, Tag	سهل *sehl*, leicht
طويل *tawīl*, lang	شخص *šaḫs*, Person
درجه *dèrèǧè*, Grad	رحيم *rahīm*, barmherzig

قسم اعظم · آسياى صغرى · يوم اطول · احباى اكارم · احوال اسافل · درجهٔ عظمى · قوت كبرى · جاريهٔ سفلى · شوق اتم · تحصيل اسهل · شخص اجهل · حاكم ارحم ·

Oft wird in der persischen Genitiv-Verbindung statt eines Adjectivs ein entsprechendes Substantiv eingesetzt.

دست كرم *dest-i kèrèm*, (Hand der Gnade) gnädige Hand;

نظر دقت *naẓar-y dykkat*, (Blick der Aufmerksamkeit) aufmerksamer Blick;

حسن حال *hüsn-i hāl*, (Güte der Lage) gute (schöne) Lage.

Uebung 21.

فرط *fart*, Uebermaass	كافه *kjāffè*, Gesammtheit
حسرت *hasrèt*, Sehnsucht	جنس *ğins*, Art
علو *ʿülüww*, Hoheit	فنا *fenā*, Vergänglichkeit
جناب *ğenāb*, Würde	بقا *bekā*, Beständigkeit
شوق *šèwk*, Eifer	كمال *kèmāl*, Vollkommenheit
سلامت *selāmèt*, Sicherheit	امنيت *emnijèt*, Vertrauen
خير *ḫair*, das Gute	نهايه (يت) *nihājè (-jèt)*, Ende
محبت *muhabbèt*, Liebe	رد *redd*, Verweigerung

حال ضرورت . كافهٔ اصور . اجناس طيور . دار فنا . دار بقا . كمال امنيت . درجهٔ نهايه . رد جواب . فرط غيرت . نظر حسرت . علو جناب . كمال شوق و غيرت . ساحل سلامت . دعای خير . فرط محبت .

Art نوع *nèwʿ*	Zuwendung توجه *tèwèğğüh*
Unrecht ظلم *ẓulm*	Schlechtigkeit سوء *sū*
Hand يد *jed*	Behandlung معامله *muʿāmèlè*
Rechtschaffenheit استقامت *istikāmèt*	Aufnahme قبول *kabūl*
Aufrichtigkeit خلوص *ḫülūs*	Absicht قصد *kasd*
Herz قلب *kalb*	Schrift خط *ḫatt*

Mancherlei Krankheiten. — Ungerechte Hand. — Sämmtliche Zustände. — Rechtschaffene Gedanken. — Aufrichtiges Herz. — Fröhliche Stimme. — Wohlwollen (schöne Zuwendung). — Gute Aufnahme. — Attentat (schlechte Absicht). — Schöne Schrift. — Gute Behandlung. — Eigenhändige Schrift (Schrift der Hand).

Es ist im Türkischen beliebt, ähnlich klingende Wörter zusammen zu stellen, was besonders häufig in der Genitiv-Verbindung mit Adjectiven vorkommt.

خبر مسرت اثر *ḫabèr-i mèsèrrèt-èsèr,* freudewirkende Nachricht;

حال حزن اشتمال *hāl-y hüẓn-ištimāl,* trauervolle Lage.

Uebung 22.

دلفکار *dilfikjār,* herzverwundend	دلسوز *dilsūẓ,* herzbrennend
نفیس *nèfīs,* kostbar, edel	پرملال *pürmelāl,* trauervoll
نظیف *naẓīf,* heilig, rein	عشق‌افسر *ʿašk-èfsèr,* liebreich
مشاق *mèšākk,* Pl. von	شراب *šarāb,* Wein
مشقت *mèšakkat,* Beschwerlichkeit	ناب *nāb,* rein
لایطاق *lajütāk,* unerträglich	نشان *nišān,* Zeichen, Orden
نام *nām,* Name, Ruf	ذیشان *ẓīšān,* ruhmreich
نامی *nāmī,* berühmt	کار *kjār,* Arbeit
هوشیار *hèwšijār,* klug	دشوار *düšwār,* schwierig
روز *rūẓ,* Tag	شهیر *šèhīr,* berühmt

اشجار *ešğār*, Pl. von	جوان *ğiwān*, Jüngling
شجر *šèğr*, Baum	ناتوان *nātüwān*, kraftlos
بیشمار *bīšümār*, unzählig	

افکار دلفکار . نفس نفیس . وظیفهٔ نظیفه . مشاق لایطاق . نام نامی . اطوار هوشیار . روز دلسوز . حال پرملال . پسر عشق افسر . شراب ناب . نشان ذیشان . کار دشوار . شهر شهیر . اشجار بیشمار . جوان ناتوان .

vorzüglich	مستطاب *müstètāb*	König	پادشاه *pādišāh*
angenehm	مرغوب *mèrġūb*	lichtvoll	پرنور *pürnūr*
Zeitung	جریده *ğèrīdè*	unendlich	نامحصور *nāmahsūr*
schattig	سایه‌دار *sājèdār*	werthvoll	قیمتدار *kyimètdār*
weltbeschützend	عالمپناه *ʿālèmpenāh*	Andenken	یادکار *ādigjār*

Vorzügliches Buch. — Angenehmer Brief. — Neue Zeitung. — Schattige Bäume. — Weltbeschützender König. — Lichtvolle Gegenwart. — Unendliche Freude. — Werthvolles Andenken.

Abgeleitete Adjectiva.

I. Türkisch.

1. Durch die Endungen: لي (لو), سز, لك resp. لق.

برلين *berlin*, Berlin; برلينلی *berlinli*, berlinisch (Berliner);

صاچ *sač*, Haar; صاچلی *sačly*, haarig;

قوت *kuwwèt*, Kraft; قوتسز *kuwwètsiz*, kraftlos;

كون *gün*, Tag; كونلك *günlük*, täglich, Taglohn.

2. Durch Zusammensetzung. Substantive oder Adjective werden mit anderen Substantiven, Adjectiven oder Participien ohne weiteres zusammengestellt, und das Ganze adjectivisch gebraucht.

قره *kara*, schwarz; كوز *göz*, Auge; قره كوز *karagöz*, schwarzäugig. آچيق *ačyk*, offen; باش *baš*, Haupt; آچيقباش *ačykbaš*, baarhäuptig.

3. Durch die Deminutiv-Endung جك resp. جق werden aus Adjectiven neue Formen gebildet, welche einen geringeren Grad der betreffenden Eigenschaften bezeichnen.

كچوك *küčük*, klein; كچوجك *küčüǧèk*, etwas klein;

آلچق *alčak*, niedrig; آلچاجق *alčaǧyk*, etwas niedrig.

Im selben Sinne kommen auch die Endungen مترك resp. متراق, مسی und جه vor.

اكشی *èkši*, sauer; اكشمترك *èkšimtirèk*, säuerlich;

آجی *aǧy*, bitter; { آجیمتراق *aǧymtyrak* / آجیمسی *aǧymsy* / آجیجه *aǧyǧa* } bitterlich, etwas bitter.

Uebung 23.

بورا *bura*, dieser Ort	جزا *ǧeẓa*, Strafe
طشره *tašra*, das Auswärtige	ناموس *nāmūs*, Ehre
کار *kjār*, Gewinn	هفته *hafta*, Woche
صوچ *suč*, Vergehen	هوس *hèwès*, Lust, Verlangen
تهلکه *tèhlikè*, Gefahr	کوکل *göñül*, Gemüth, Wille
ضرر *ẓarar*, Schaden	یالین *jalyn*, nackt, baar

بورالی · طشره‌لی · آلمانیه‌لی · روسیه‌لی · کارلی · صوچلی
تهلکه‌لی · ضررسز · فائده‌سز · جزاسز · امکسز · ایشسز ·
ناموسسز · هفته‌لق · آیلق · یکی‌هوس · آغیرباشلی · آچلق
کوکللی · یالین آیاق ·

Italien	ایتالیا *italia*	Wichtigkeit	اهمیت *èhèmmijèt*
Breite	ان (اك) *en (eñ)*	Farbe	رنك *rèng*
Schmerz	آغری *aǧry*	Erziehung	تربیه *tèrbijè*
Geschmack	طات *tat*	Scham	ادب *èdèb*
Sinn	معنا *maʿnā*	Zunge	دیل *dil*

Städter. — Bauer (Dörfler). — Bergbewohner. — Smyrniot. — Italiener. — Willig (oder) unwillig. — Mit Geld versehen. — Bewaffnet. — Verheirathet (behaust). — Breit. — Schmal. — Kräftig. — Schmerzlos. — Ungesalzen. — Geschmacklos. — Sinnlos. — Unbedeutend. — Farblos. — Ungezogen. — Unverschämt. — Stumm (zungenlos).

II. Persisch.

1. Durch die Endungen ی, مند, ناك, وار, كين, ين u. s. w.

عثمان *ʿOsmān;* عثمانی *ʿosmānī,* osmanisch, Osmane;

درد *dèrd,* Kummer; دردمند *dèrdmènd,* kummervoll;

خشم *ḫyšm,* Zorn; خشمناك *ḫyšmnāk,* zornig;

اميد *ümīd,* Hoffnung; اميدوار *ümīdwār,* hoffnungsvoll;

غم *ġamm,* Sorge; غمكين *ġammgīn,* sorgenvoll;

زر *ẓèr,* Gold; زرين *ẓèrīn,* golden;

دشمن *düšmèn,* Feind; دشمنانه *düšmènānè,* feindlich.

Endigt das Wort auf den Vocalbuchstaben ه, so wird vor der Endung ی ein و eingeschaltet. Vor انه tritt nach Elidirung des ه ein ك ein.

خانه *ḫānè,* Haus; خانوی *ḫānèwī,* häuslich;

بنده *bèndè,* Knecht; بندكانه *bèndègjānè,* knechtisch.

2. Durch die Präpositionen هم *hèm,* mit, gleich; بی *bī,* ohne (meist vor Substantiven); نا *nā,* nicht, un .... (meist vor Adjectiven).

جنس *ǧins,* Art; همجنس *hèmǧins,* gleichartig;

پروا *pèrwā*, Furcht; بیپروا *bīpèrwā*, furchtlos;

پاك *pāk*, rein; ناپاك *nāpāk*, unrein.

3. Durch Zusammenstellung, auch mit arabischen Wörtern. ساده *sādè*, rein; دل *dil*, Herz; ساده‌دل *sādèdil*, arglos. گل *gül*, Rose; رخ *rüḫ*, Wange; گلرخ *gülrüḫ*, rosenwangig. بسیار *bisjār*, viel; دان *dān*, wissend; بسیاردان *bisjārdān*, vielwissend. خیر *ḫair*, gut; خواه *ḫāh*, wünschend; خیرخواه *ḫairḫāh*, wohlwollend.

Manchmal geschieht die Verbindung durch Wiederholung des Wortes mit dazwischenstehendem ا *ā*.

رنك *rèng*, Farbe; رنگارنك *rèngārèng*, buntfarbig;

سر *sèr*, Haupt; سراسر *sèrāsèr*, durchgängig.

Uebung 24.

فرزند *fèrzènd*, Sohn	سیم *sīm*, Silber
زندان *zyndān*, Gefängniss	همپا *hèmpā*, gleichgestellt
زمرد *zümrüd*, Smaragd	تا *tā*, mal
حرد *ḫirèd*, Klugheit	جوار *ǧiwār*, Gegend
نم *nèm*, Feuchtigkeit	حدود *hudūd*, Pl. von
آوروپا *awropa*, Europa	حد *hadd*, Grenze
شیر *šīr*, Milch	زبان *zebān*, Zunge, Sprache
شیرین *šīrīn*, süss, lieblich	حسان *hisāb*, Rechnung

آواز *āwāz*, Stimme	تاب *tāb*, Kraft
تشنه *tèšnè*, durstig	پایان *pājān*, Ende
خون *ḫūn*, Blut	بجا *beğā*, schicklich
افشان *efšān*, vergiessend	بدید *bedid*, sichtbar
افروز *èfrūz*, erleuchtend	توان *tüwān*, Kraft
افراز *èfrāz*, erhebend	چار *čār*, Mittel
پرتو *pèrtèw*, Strahl	خوش *ḫoš*, angenehm
انداز *èndāz*, werfend	دان *dān*, wissend
اورنك *èwrènk*, Thron	سزا *sezā* / لایق *lājyk* } würdig
نشین *nišīn*, bewohnend	مناسب *münāsib*, passend
ماه *māh*, Mond	مشك *mišk*, Moschus
کون *gōn*, Art	بوی *bui*, Geruch
لب *lèb*, Lippe	

فرزندی · زندانی · زمردی · خردمند · نمناك · غمناك · دردناك · بلبلوار · آوروپه واری · رنکین · سنکین · شیرین · سیمین · زنانه · مردانه · جاهلانه · همپا · همتا · همجوار · همزبان · همحدود · همشهری · همسن · همنام · بی‌ادب · بیحساب · بیتاب · بیخبر · بیپایان · نابجا · نابدید · ناتمام ·

ناتوان · ناچار · ناحق · ناخوش · نادان · ناسزا · نالایق · نامناسب · غنچه‌لب · مشکبوی · خوب‌آواز · تشنه‌دل · خون افشان · عالم افروز · سر افراز · پرتو انداز · اورنك نشین · ماهرو · کوناکون · لبالب · سراپا ·

III. Arabisch.

1. Durch die Endung ی (türk. stets *ī*) für das männliche, یه *ìjè*, für das weibliche Geschlecht.

بحر *bahr*, Meer; بحری *bahrī*, auf das Meer bezüglich;

شخص *šaḫs*, Person; شخصی *šaḫsī*, persönlich.

Wenn am Schlusse eines Wortes ه oder ت steht, wird es ausgestossen; doch bleibt ت, wenn es auf ا folgt. Kurzes, meist ی geschriebenes ا wird in و verwandelt.

مکه *Mèkkè*, Mekka; مکی *mèkkī*, mekkanisch, Mekkaner;

طبیعت *tabīʿat*, Natur; طبیعی *tabīʿī*, natürlich;

عیسی *ʿīsa*, Jesus; عیسوی *ʿisawī*, christlich, Christ;

دنیا *dünjā*, Welt; دنیوی *dünjawī*, weltlich;

ذات *ẓāt*, Person; ذاتی *ẓātī*, persönlich.

Bei nichtarabischen geographischen Namen wird das Schluss-ه in و verwandelt.

2. Durch Präpositionen wie: اهل *ehl*, ذو *ẓū*, (ذی *ẓī*); Plural ذوی *ẓèwī*; صاحب *sāhib*; بلا *bilā* (vor Substantiven); غیر *ġair* (vor Adjectiven resp. Participien).

علم *ʿilm*, Wissenschaft; اهلی علم *ehl-i ʿilm*, gelehrt;

عقل *ʿakl*, Verstand; ذو عقل *ẓū ʿakl*, verständig;

شان *šān*, Ruhm; ذیشان *ẓīšān*, ruhmreich;

اعتبار *iʿtibār*, Ansehen; ماحب اعتبار *sāhib-i iʿtibār*, angesehen;

اسم *ism*, Name; بلا اسم *bilā ism*, namenlos;

مقتدر *muktèdir*, fähig; غیر مقتدر *ġair-y muktèdir*, unfähig.

3. Durch Zusammensetzung. Auf Adjectiv folgt Substantiv mit dem Artikel, zuweilen aber auch ohne denselben.

جلیل *ǧèlīl*, erhaben; شان *šān*, Ruhm; جلیل الشان *ǧèlīl-ü-š-šān*, hochberühmt;

حدید *hadīd*, heftig; مزاج *miẓāǧ*, Benehmen; حدید مزاج *hadīd-miẓāǧ*, jähzornig.

Uebung 25.

اصل *asl*, Ursprung	قدر *kadr*, Macht
سماع *sèmāʿ*, Gehör	ذوابه *ẓuābè*, Schweif
قیاس *kyjās*, Analogie, Regel	ذوالذوابه *ẓul-ẓüābè*, Komet
داخل *dāḫil*, inner	قیمت *kyimèt*, Werth
موسی *mūsa*, Moses	خیرات *ḫairāt*, gute Werke
عرض *ʿyrẓ*, Ehre	وقار *wakār*, Würde

قابل *kābil* } ممکن *mümkin* } möglich	شهرت *šührèt*, Ruhm
کریه *kèrīh*, hässlich	امان *emān*, Gnade
صوت *sawt*, Stimme	تردد *tèrèddüd*, Unentschlossenheit
فهم *fehm*, Begriff	رخصت *ruḫsat*, Erlaubniss
جاه *ǧāh*, Platz	فتور *fütūr*, Mattigkeit
بخت *baḫt*, Glück	فائض *fāïż*, Zins
ثابت *sābit*, fest	مثمر *müsmir*, fruchtbar
قدم *kadèm*, Fuss	بالغ *bāliġ*, majorenn
	کافی *kjāfi*, genügend

اسمی · اصلی · بری · جبلی · سماعی · قیاسی · وصفی · داخلی · خارجی · موسوی · معنوی · صنعی · اهل عرض · اهل دین · اهل ثروت · ذوالقدر · ذوالذوابه · ذیقیمت · صاحب رتبه · صاحب الخیرات · صاحب وقار · صاحب شهرت · بلا سبب · بلا امان · بلا تردد · بلا رخصت · بلا فتور · بلا فائض · غیر مثمر · غیر بالغ · غیر قابل · غیر ممکن · غیر کافی · فقیر الحال · صغیر السن · کریه الصوت · سریع الفهم · عالی جناب · عالی جاه · عالی بخت · ثابت قدم ·

III. Zahlwörter (اسماء اعداد esmā-i aʿdād).

1. Grundzahlen (اعداد اصليه aʿdād-y asliijè).

Gruppe		Zahl	Zahlwerth der Buchstaben	Türkisch	Persisch	Arabisch
آحاد āḥād, Einer	1	١	ا	بر bir	يك jek	واحد wāhid احد aḥèd
	2	٢	ب پ	ايكى iki	دو dü	اثنين isneïn
	3	٣	ج چ	اوچ üč	سه se	ثلثه selasè
	4	٤	د	درت dört	چهار čyhār چار čār	اربعه erbaʿa
	5	٥	ه	بش beš	پنج peng	خمسه ḫamasè
	6	٦	و	آلتى alty	شش šeš	ستّه sittè
	7	٧	ز ژ	يدى jedi	هفت heft	سبعه sebʿa
	8	٨	ح	سكز sèkiz	هشت hešt	ثمانيه sèmānijè
	9	٩	ط	طقوز dokuz	به nüh	تسعه tisʿa

Gruppe		Zahl	Zahlwerth der Buchstaben	Türkisch	Persisch	Arabisch
عشرات ʿašèrāt, Zehner	10	١٠	ى	اون on	ده deh	عشر ʿašèr
	11	١١		اونبر onbir		احد وعشر ahèd wè ʿašèr
	12	١٢		اونایکی oniki		اثنی عشر isna ʿašèr
	13	١٣		اوناوچ oniič		ثلثه عشر selasè ʿašèr
	20	٢٠	ك	یکرمی jigirmi / jirmi	بست bist	عشرین ʿyšrīn
	21	٢١		یکرمی بر jirmibir		احدوعشرین ahèd we ʿyšrīn
	30	٣٠	ل	اوتوز otuz		ثلثین selasīn
	40	٤٠	م	قرق kyrk		اربعین erbʿīn
	50	٥٠	ن	الکی èlli		خمسین ḥamsīn
	60	٦٠	س	آلتمش altmyš		ستین sittīn
	70	٧٠	ع	یتمش jetmiš		سبعین sebʿīn
	80	٨٠	ف	سکسان sèksèn		ثمانین semānīn
	90	٩٠	ص	طقسان doksan		تسعین tisʿīn

Gruppe		Zahl	Zahlwerth der Buchstaben	Türkisch	Persisch	Arabisch
مئات *miāt*, Hunderter	100	۱۰۰	ق	يوز *jüz*	صد *sad*	مئه *miè*
	200	۲۰۰	ر	ايكى يوز *iki jüz*		مئتين *mièteïn*
	300	۳۰۰	ش	اوچيوز *üčjüz*		ثلثمئه *sèlèsmiè*
	400	٤۰۰	ت	درت يوز *dörtjüz*		
	500	٥۰۰	ث	بشيوز *bešjüz*		
	600	٦۰۰	خ	آلتى يوز *alty jüz*		
	700	۷۰۰	ذ	يدى يوز *jedi jüz*		
	800	۸۰۰	ض	سكز يوز *sèkiz jüz*		
	900	۹۰۰	ظ	طقوز يوز *dokuz jüz*		
الوف *ulūf*, Tausender	1000	۱۰۰۰	غ	بيڭ *biñ*	هزار *hezār*	الف *èlf*
	10000	۱۰۰۰۰		اونبيك *onbiñ*		
	1000000	۱۰۰۰۰۰۰		ميليون *milion*		

Bei Geldbeträgen wird für 100000 zuweilen يوك *jük* angewendet, was jetzt 100000 غروش *ġuruš*, Piaster gleich ist (ungefähr 18400 Mark). Gebräuchlich ist im gleichen Falle auch كيسه *kisè*, Beutel, für 500 Piaster (ungefähr 92 Mark).

Die Zahlen werden, mit der grössten beginnend, in der Reihenfolge von links nach rechts, und ohne Bindewort gelesen:

بيك سكز يوز طقسان طقوز ١٨٨٩ *biñ sèkiz jüz sèksèn dokuz*, 1889.

Bei türkischen Zahlen, wie auch bei den auf die Menge sich beziehenden Beiwörtern, steht das Substantiv im Singular.

اونبش كون *onbeš gün*, 15 Tage (d. h. zwei Wochen);

سكز آرشين بز *sèkiz aršyn bezz*, 8 Ellen Leinwand;

چوق كتابم وار *čok kitābym war*, ich habe viele Bücher;

آز صو بولدم *az su búldum*, ich habe wenig Wasser gefunden.

Die persischen Zahlwörter werden nicht häufig angewendet, ausser 1—6, welche bei dem Triktrak- und Würfelspiel, und 100 und 1000, die oft als Bezeichnung einer grossen Menge gebraucht werden.

Arabische Zahlwörter, nur bei arabischen Substantiven gebräuchlich, stehen wie die Adjective nach, und bei Zahlen über 1 steht das Substantiv im Plural.

اطراف اربعه *etrāf-y erbaʿa*, vier Seiten;

رسوم سته *rüsūm-y sittè*, die sechs Steuern.

Bei Aufzählungen sind neben der Zahl folgende Ausdrücke üblich:

Bei Menschen, besonders Soldaten: نفر *nèfèr*, Person.

Bei Thieren: رأس *rèès* oder باش *baš*, Kopf.

Bei Häusern: باب *bāb*, Thor.

Sonst: عدد *ʿadèd*, Zahl; دانه *dānè (tanè)*, Korn; قطعه *kyṭʿa*, پاره *pārè*, پارچه *parča*, Stück; قلم *kalèm*, Posten.

Bei den Münzen werden gewöhnlich keine solchen Ausdrücke erwähnt, nur officiell bei den höheren Werthen.

اللی نفر سواری *èlli nèfèr sywārī,* 50 (Mann) Reiter;

اونیدی رأس بارکیر *onjedi rèès bargir,* 17 Lastpferde;

یوز باش قیون *jüz baš kojun,* 100 Schafe;

ایکی باب اخشاب خانه *iki bāb aḫšāb ḫānè,* 2 Holzhäuser;

بش دانه آرمود *beš dānè armud,* 5 Birnen;

سکز قطعه مکتوب *sèkiz kyt'a mèktūb,* 8 Briefe;

اونبش پاره *onbeš para,* 15 Para (= 7 Pfennig);

آلتی عدد لیرا *alty 'adèd lira,* 6 Liras (à 18.40 Mark);

اوچ پاره تارلا *üč pārè tarla,* 3 Aecker;

درت پارچه کتاب *dört parča kitāb,* 4 Bücher;

یدی قلم اشیا *jedi kalèm ešja,* 7 Posten Waaren.

Maass- und Gewichtsangaben gehen dem Object, welches mit Possessiv-Endung im Dativ steht, voran.

بش آرشین بوینده بر اوطون *beš aršyn bojunda bir odun,* ein Holz in der Länge von fünf Ellen.

اون درهم آغرلغنده بر پارچه قورشون *on dirhèm aġyrlyġynda bir parča kuršun,* ein Stück Blei im Gewicht von 10 Drachmen.

Die deutsche Präposition bis wird im Türkischen zwischen Zahlen nicht übersetzt, sondern die Zahlen werden ohne weiteres neben einander gestellt.

ایکی اوچ دفعه سویلدم *iki üč dèf'a söilèdim,* ich habe es zwei bis drei Mal gesagt.

بش اون غروش بورجم وار *beš on ġuruš borġum war,* ich schulde fünf bis zehn Piaster.

Der Zahlwerth der Buchstaben kommt zuweilen in Documenten vor, um ein تاريخ *tārīḫ,* Datum anzugeben. Das *Tārīḫ* eines Sohnes Sultan Ahmed III lautet z. B. وجوده كلدى يا رب پيراوله شهزاده ابراهيم *wüğuda gèldi, ja rabb, pīr ola, šahẓādè Ibrahim,* es kam in das Dasein — O Herr, er möge alt werden, — der Königssohn Ibrahim. Rechnet man den Zahlwerth der Buchstaben zusammen, so erhält man das Geburtsjahr 1136.

Uebung 26.

Folgende Zahlen sind türkisch zu lesen:

١٨٧٠ ٧٥٣ ٤٥٩ ١٥٩١ ٨٩٧ ٥٦٧ ٢٢٧ ١٠٢ ٢٢٣٤٦

٨٠٥٥ ٩٧٨٦ ١٦٤٨ ١٧١٦ ٣٣٥١ ٥٥١ ١٨٩٦٧ ٦٢٧٩٣

٥٨٨٦٢ ٧٩٦٦٧ ٦٧٢٨٩ ٤٥٩٦١ ٤٠٣٦٨٩ ٢٠٧٩٠٥ ٨٧٩٩٠١

٦٥٧٨٧٩٣ ٢٢٣٦٩٧٨٧

Folgende Zahlen sollen türkisch sowohl mit Buchstaben als auch mit Ziffern geschrieben werden:

123, 189, 215, 365, 917, 866, 768, 656, 239, 1829, 2567, 3559, 8772, 4546, 9971, 67642, 78413, 65749, 235622, 514819, 409506, 1235867, 35612824, 762852112, 6761256.

Uebung 27.

قوردون *kordon,* Uhrkette	پياده *pijādè,* Infanterist
بنا *bina,* Gebäude	مجيديه *mèğidijè,* Geldstück = etwa 3.40 Mark
الماس *elmas,* Diamant	قيه *kyjè,* Kilo
ميوه لك *meïwèlik,* Obstgarten	نمچه *nèmčè,* österreichisch

قنطار *kantar*, Centner

پاموق *pamuk*, Baumwolle

صوجوق *suğuk*, Wurst

شكر *šèkèr*, Zucker

درهم *dirhèm*, Drachme (= 3.205 Gramm)

صيچان اوتى *syčan otu*, Arsenik

چوال *čuwal*, Sack

اوچ دانه ايكنه . يوز اون آلتى رأس دوه . اون بش يكرمى قطعه خالص آلتون قوردون . بر باب يكى بنا . سكز دانه الماس . اون ايكى پاره ميوه‌لك . بش نفر پياده . يتمش بش عدر سيم مجيديه و اونبر غروش . اوتوز درت قيه نمچه شكرى . ايكى درهم صيچان اوتى . قرق چوال پرنج . سكسان قنطار پاموق . بر پارچه صوجوق .

Gewicht ثقلت *syklèt*

Zimmer اوطه *oda*

Länge اوزونلق *uzunlyk*; طول *tūl*

Breite ان *en*

Höhe يوكسكلك *jüksèklik*; ارتفاع *irtifāʿ*

Meter مترو *metro*

Fass فوچى *fučy*

Petroleum غاز ياغى *gaz jaǧy*; غاز *gaz*

Flasche شيشه *šišè*

Perle اينجى *inǧi*

englisch انكلز *ingliz*

Entfernung اوزاقلق *uzaklyk*; مسافه *mesāfè*

Meile ميل *mil*

Zwei Centner Eisen. — Sieben rothe Aepfel. — Vier Fässer Petroleum. — Zehn Flaschen Rothwein (rothen Wein). — Zwei Perlen-Ohrringe. — Hundert und zwölf englische Pfund (Lira). — In der Entfernung von 15—20 Meilen. — Ein silberner Löffel im Gewicht von neun Drachmen. — Ein Zimmer in der Länge von fünf, in der Breite von vier und in der Höhe von drei Metern. — Acht bis zehn Tage Zeit.

---

2. Ordnungszahlen (اعداد وصفيه āʿdād-y wasfiijè).

Die türkischen Ordnungzahlen werden durch die, den Grundzahlen angehängte Endung نجى gebildet. آلتى ايكى und يدى verlieren dabei ihr Schluss-ى, und das ت von درت wird in د erweicht. In der Litteratur sind bei Aufführung von Capiteln, Abschnitten u. s. w. auch die arabischen Ordnungszahlen, besonders bis 10, gebräuchlich.

1.	برنجى	*biringi*	اول	*èwwèl,*	fem. اولى	*ula*
2.	ايكنجى	*ikinǧi*	ثانى	*sāni,*	» ثانيه	*sānijè*
3.	اوچنجى	*üčünǧü*	ثالث	*sālis,*	» ثالثه	*sālisè*
4.	دردنجى	*dördünǧü*	رابع	*rābiʿ*	u. s. w.	
5.	بشنجى	*bešiñǧi*	خامس	*ḥāmis*		
6.	آلتنجى	*altynǧy*	سادس	*sādis*		
7.	يدنجى	*jedinǧi*	سابع	*sābiʿ*		
8.	سكزنجى	*sèkizinǧi*	ثامن	*sāmin*		
9.	طقوزنجى	*dokuzyngy*	تاسع	*tāsiʿ*		
10.	اوننجى	*onunǧu*	عاشر	*ʿāšyr*		

Wenn keine weitere Zahl folgt, so gebraucht man für erste meist ايلك *ilk*.

ايلك دفعه *ilk dèf'a*, das erste Mal;

ايكنجى سنه *ikinği sènè*, zweites Jahr;

باب خامس *bāb-y ḫāmis*, fünftes Capitel;

رتبهٔ اولى *rütbè-i ula*, erster Rang (bei Würden).

Bei Namen von Herrschern werden meist die arabischen, doch oft auch die türkischen Ordnungszahlen gebraucht.

سلطان عبد الحميد ثانى *Sultān 'Abd-ul Hamīd-i sāni* (der Zweite);

ايكنجى كيوم ايمپراطور *ikinği Gijom imperator*, Kaiser Wilhelm II.

Die arabischen Ordnungszahlen werden auch adverbial am Anfang von Redesätzen angewendet:

اولا *èwwèla*, erstens; ثانياً *sānièn*, zweitens; ثالثاً *sālisèn*, drittens; رابعاً *rābi'èn*, viertens, u. s. w. Man gebraucht in diesem Falle zuweilen auch die türkischen Ordnungszahlen, verbunden mit يرده *jerdè*, an der Stelle. ايلك يرده *ilk jerdè* (an erster Stelle) erstens; ايكنجى يرده *ikinği jerdè*, zweitens, u. s. w.

An dieser Stelle mögen die Namen der Monate und der Gebrauch des Datums erwähnt werden. Es werden zweierlei Daten gebraucht:

1. Jahre und Monate des Mond- oder Hiğrajahrs سنهٔ قمريه *sènè-i kamèriijè* oder سنهٔ هجريه *sènè-i hiğriijè;* d. h. die Rechnung nach Mondmonaten und Jahren der Hiğra.

2. Das Sonnenjahr سنهٔ شمسيه *sènè-i šèmšiijè* oder Finanzjahr سنهٔ ماليه *sènè-i māliijè*. Als Jahre dieser Rechnungsweise wurden ursprünglich immer die Jahreszahlen des gleichzeitigen Mondjahres

genommen, doch hat man in neuerer Zeit begonnen, das Finanzjahr gesondert zu berechnen, wodurch es jetzt dem Hiğrajahr um ein Jahr nachsteht.

Das Mondjahr hat in Folge seiner Kürze seinen Anfang im Laufe der Zeit durch alle Jahreszeiten. Das Finanzjahr beginnt mit dem März und geht nach dem Julianischen Kalender. Es werden daher bei Daten oft das Hiğrajahr, das Finanzjahr, mit der Bezeichnung رومی *rumi*, griechisch (für a. st.) und das entsprechende christliche Datum mit افرنجی *èfrènği*, fränkisch (für n. st.) bezeichnet, neben einander gestellt. Die Namen der Mondmonate werden oft in Abkürzungen angegeben.

Die Namen der Monate					
Mondjahr			Finanzjahr		
محرم	م	*muharrèm*	مارت	*mart*	März
صفر	ص	*safèr*	نیسان	*nīsān*	April
ربیع الاول	را	*rebīʿ - ül èwwèl*	مایس	*majis*	Mai
ربیع الاخر	ر	*rebīʿ - ül āḫyr*	حزیران	*haẓīrān*	Juni
جمادی الاول	حا	*ğemāẓi - ül èwwèl*	تموز	*temmūẓ*	Juli
جمادی الاخر	ح	*ğemāẓi - ül āḫyr*	آغستوس	*aġustos*	August
رجب	ب	*rèğèb*	ایلول	*eïlūl*	September
شعبان	س	*šaʿ bān*	تشرین اول	*tèšrīn - i èwwèl*	October
رمضان	ن	*ramaẓan*	تشرین ثانی	*tèšrīn - i sāni*	November
شوال	ل	*šawwāl*	کانون اول	*kjānūn - y èwwèl*	December
ذی القعده	دا	*ẓi-l-kaʿdè*	کانون ثانی	*kjānūn - y sāni*	Januar
ذی الحجه	د	*ẓi-l-hiğğè*	شباط	*šubāt*	Februar

Bei Angabe von Daten wird vor die Tageszahl فى *fi* gesetzt. Die Zahl wird meist als Grundzahl aufgeführt, doch auch als Ordnungszahl. 27. August 1889 ist z. B. فى محرم سنه ١٣٠٧ وفى ١٥ آغستوس سنه ١٣٠٥ وفى ٢٧ آغستوس افرنجى سنه ١٨٨٩

Abgekürzt würde das erste sein: فى ١ م سنه ١٣٠٧ Bei den anderen werden, wie auch bei Namensunterschriften, oft die Punkte weggelassen, wie ١٥ اعسوس رومى سه ١٣٠٥

Uebung 28.

Murad	مراد *murād*	Johannes	يحيى *jahja*
Karl	شارل *šarl*	Bibel- oder Korān-Vers	آيت *ājèt*
gross	عظيم *ʿaẓīm*	Anfang	ابتدا *ibtida*
(Monats-) Anfang	اوائل *ewāïl*		باشلانغج *bašlanġyġ*
(Monats-) Mitte	اواسط *ewāsit*	Ende	انتها *intiha*
(Monats-) Ende	اواخر *ewāḫyr*		صوك *soñ*
Monat (Mond)	شهر *šèhr*	bis bis zu	قدر *kadar* (nach dem Dativ)
	آى *ai*	der Letzte	صوك *soñ*
	ماه *māh*		آخر *āḫyr*
Evangelium	انجيل *inġil*		

Das fünfte Mal. — Sultan Murad IV. — Kaiser Wilhelm I. — König Karl XII. — Peter der Grosse. — Am Anfang des Monats März. — Mitte des Monats Juni. — Ende (Locativ, wie auch Mitte und Anfang) Januar. — Am 12. Juli 1814. — Am 4. Februar 1862. — Am 25. August 1885. —

Am 17. Mai 1868. — Evangelium Johannis 16. Kapitel 12. Vers. — Vom Anfang des ersten Abschnittes bis zum Ende des sechsten. — Auf der zwölften Seite des dritten Bandes. — Im letzten Abschnitt des fünften Bandes.

---

3. Bruchzahlen (اعداد کسریه āʿdād-y kèsriijè).

Bei diesen wird der Nenner (مخرج *maḥrèǧ*) im Locativ vorangesetzt, während der Zähler (صورت *sūrèt*) im Nominativ folgt. Gebräuchlich sind auch die arabischen Bruchzahlen als Nenner; der Zähler wird dann, wenn 1, nicht erwähnt, wenn mehr als 1, durch türkische Grundzahlen gegeben. Die Schreibweise ist wie im Deutschen, doch hat man für 1/2 auch das Zeichen: ـ, für 1/4: ـ, und beide zusammen für 3/4: ـ.

	Türkisch	Arabisch
1/2	یارم *jarym;* بچوق (بچق) *bučuk*	نصف *nysf*
1/3	اوچده بر *üčdè bir*	ثلث *süls*
1/4	درتده بر *dörtdè bir*	ربع *rubʿ*
1/5	بشده بر *bešdè bir*	خمس *ḥüms*
1/6	آلتیده بر *altyda bir*	سدس *süds*
1/7	یدیده بر *jedidè bir*	سبع *sübʿ*
1/8	سکزده بر *sèkizdè bir*	ثمن *sümün*
1/9	طقوزده بر *dokuzda bir*	تسع *tüsʿ*
1/10	اونده بر *onda bir*	عشر *ʿüšr*
3/4	درتده اوچ *dörtdè üč*	اوچ ربع *üč rubʿ*
6/7	یدیده آلتی *jedidè alty*	آلتی سبع *alty sübʿ*
24/5	ایکی وبشده درت *iki wè bešdè dört*	ایکی ودرت خمس *iki wè dört ḥüms*

يارم *jarym*, halb (ياری *jary*, die Hälfte), ist alleinstehend gebräuchlich; بچوق (بچق) *bučuk*, stets nach einer ganzen Zahl, ohne Bindewort.

يارم آرشين *jarym aršyn*, eine halbe Elle;

ايكی بچوق هفته *iki bučuk hafta*, zweiundeinhalb Wochen.

ايكيده بر *ikidè bir*, bedeutet nicht 1/2, sondern öfters, alle Augenblicke. ياری بچوق *jary bučuk*, bedeutet halb und halb, unvollkommen.

Ausser bei 1/2 wird das Object gewöhnlich zwischen die ganze Zahl und den Bruch gestellt.

ايكی ليرا و اوچ ربع *iki lira wè üč rubʿ*, 2 3/4 Lira.

Häufig wird auch پای *pai*, Theil oder حصه *hissè*, Antheil, im Locativ gebraucht, um Brüche auszudrücken.

بش پايده بر *beš paida bir*, ein Fünftel;

اون حصه ده اوچ *on hissèdè üč*, drei Zehntel.

Das persische نيم *nīm*, halb, kommt im Türkischen alleinstehend kaum vor, doch häufig in Verbindungen, besonders mit Adjectiven. نيمروز *nīmrūz*, Mittag; نيمشفاف *nīmšèffāf*, halb durchsichtig. Sehr gebräuchlich ist dagegen چاريك *čārjek* (*čèrèk*) ein Viertel, neben dem arabischen ربع *rubʿ*, während das türkische درتده بر wenig vorkommt.

Uebung 29.

نهار *nihār*, Tag	ايش *iš*, Sache, Arbeit
مدنی *mèdènī*, civilisirt	كورمك *görmèk*, verrichten
سال *sāl*, Jahr	كيتمك *gitmèk*, gehen

اوچده ایکی . سکزده بش . یوزده اون . یوزاللیده اونیدی . آلتمش ایکیده طقوز . اللیبرده اوچ . اونیدیده درت . اوتوز بشده آلتی .

$\frac{٢}{٩}$ $\frac{٧}{١٠}$ $\frac{٨}{١٣}$ $\frac{١١}{٢٠}$ $\frac{٣٧}{٩٤}$ $\frac{٣١}{١٢٥}$ $\frac{٩٥}{١٠٥}$ $\frac{٦}{١١}$ $\frac{٥}{١٤}$ $\frac{٦٧}{٦٩}$ $\frac{٤١}{٨٤}$ $\frac{٧٢}{٨٧}$

نصف الليل . نصف النهار . یارم لیرا . یدی بچق غروش . اوچ غروش وربع . اوچ چاریك مجیدیه . نیم مدنی . نیم سال . یاری بچوق ایش کورمك . ایکیده بر اوه کیتمك .

Kugel	کره *kürrè*	Manschette	قوللق *kolluk*
Durchmesser	قطر *kutr*	Schachtel	قوطی *kutu*
Bogen	چنبر *čènbèr*	Knopf	دوکمه *düjmè*
Kreis	دائره *dāïrè*	Laib	صمون *somun*
todt	مرده *mürdè*	Kamm	طراق *tarak*
trunken	مست *mèst*	Streichholz	کبریت *kibrit*
Dutzend	دوزینه *duzina*	Branntwein	راقی *raky*
Hemd	کوملك *gömlèk*	Ballen	بالیه *balja*
Kragen	یاقه *jaka*	Carton	مقوا *mukawwa*

$^{3}/_{7}$, $^{15}/_{23}$, $^{16}/_{17}$, $^{5}/_{9}$, $^{13}/_{34}$, $^{35}/_{37}$, $^{17}/_{29}$, $^{3}/_{17}$, $^{5}/_{41}$, $^{7}/_{18}$, $^{45}/_{49}$. Halbkugel. — Halbdurchmesser. — Halbbogen. — Halbkreis. — Halbtodt. — Halbtrunken. — Ein halbes Dutzend Hemden. — $2^{1}/_{2}$ Dutzend Kragen. — $6^{1}/_{2}$ Paar Manschetten. — $3^{1}/_{4}$ Schachteln Knöpfe. — $4^{1}/_{3}$ Laib

Brot. — $5^1/_3$ Dutzend Kämme. — $12^1/_5$ Schachteln Streichhölzer. — $7^1/_2$ Flaschen Branntwein. — $1^1/_3$ Ballen Carton. — $8^1/_8$ Drachmen Gold. — $5^3/_4$ Kilo Eisen.

ساعت *sāʿat*, bedeutet: 1. Uhr (Apparat für die Bestimmung der Zeit). 2. Uhr (Tagesstunde). 3. Stunde (Zeitmaass). In der zweiten Bedeutung steht ساعت vor der Zahl, in der dritten nach derselben.

ساعت قاچدر *sāʿat kač dyr* } wieviel Uhr ist es?
ساعت قاچ *sāʿat kač* }

ساعت قاچ اولدی *sāʿat kač oldu* } wieviel Uhr ist es geworden?
ساعت قاچ اولمش *sāʿat kač olmuš* }

ساعت ایکی (در , اولمش) *sāʿat iki (dir, olmuš)*, es ist 2 Uhr.

ساعت ایکی بچوق *sāʿat iki bučuk*, es ist $2^1/_2$ Uhr.

ساعت اوچی چاریك *sāʿat üčü čārjek* { *gèčmiš* / *gèčijor* } es ist $3^1/_4$ Uhr.
{ چکمش / چکیور }

ساعت درده چاریك وار *sāʿat dördè čārjek war*, es ist $3^3/_4$ Uhr.

ساعت بشه بش وار *sāʿat bešè beš war*, es ist in 5 Min. 5 Uhr.

ساعت اونی یکرمی *sāʿat onu jirmi* { *gèčmiš* / *gèčijor* } es sind 20 Minuten über 10 Uhr.
{ چکمش / چکیور }

ساعت ایکیده *sāʿat ikidè*, um 2 Uhr.

ساعت بره اوچ قاله‌رق *sāʿat birè üč kalarak*, um 3 Minuten vor 1 Uhr.

ساعت سكزى چاريك چكه‌رك *sāʿat sèkizi čārjek gèčèrèk*, um 8¼ Uhr.

سولرنده / راده‌لرنده } ساعت اون ايكى *sāʿat oniki* { *sularynda / rāddèlerindè* } um ungefähr 12 Uhr.

ساعت آلتى‌يه ياقين *sāʿat altyja jakyn*, gegen 6 Uhr.

يدى بچق ساعت *jedi bučuk sāʿat*, 7½ Stunden.

يارم دقيقه *jarym dakīkè*, ½ Minute.

اونبش ثانيه *onbeš sāniijè*, 15 Secunden.

اوچ ساعتلق يول *üč sāʿatlyk jol*, ein Weg von 3 Stunden.

ايكى دقيقه‌لك ايش *iki dakīkèlik iš*, eine Arbeit von 2 Minuten.

دقيقه *dakīkè*, Minute, wird bei Stunden meist nicht erwähnt.

ساعت kann bei Zeitangaben ausgelassen werden, wenn es in der Frage schon erwähnt ist.

ساعت قاچدر *sāʿat kač dyr*, wieviel Uhr ist es?

بشه اون وار *bešè on war*, in 10 Minuten ist es 5 Uhr.

Uebung 30.

Es ist: 8 Uhr. — 10 Uhr. — 2¾ Uhr. — 6¼ Uhr. — 5¾ Uhr. — 12½ Uhr. — 6 h. 8 m. — 7 h. 15 m. 8 s. — 6 m. vor 8 h. — 12 m. vor 9 h. — 2 m. vor 3½ h. — 20 m. vor 4 h. — Um 5 h. — Um 6 h. 5 m. — Um 3¼ h. — Um 10 m. vor 2 h. — Um 4 m. vor 10 h. — Um 3 m. nach 7½ Uhr. — Gegen 6½ h. — 24 Stunden. — Um ungefähr 2 Uhr. — 13½ Stunden. — 10¾ Stunden. — 11 Stunden 8 Minuten 12 Secunden.

4. Vertheilungszahlen (اعداد توزیعیه ā'dād-y tèwzi'ijè).

Diese werden dadurch gebildet, dass man an die Grundzahl ein ر, bei auslautendem ی ein شر hängt. برر *birèr,* je eins; ایکیشر *ikišèr,* je zwei; دردر *dördèr,* je vier; آلتیشر *altyšar,* je sechs; اونر *onar,* je zehn.

Stehen Zehner und Einer beisammen, so erhalten nur die letzteren die Endung اونبشر *onbešèr,* je 15; یتمش ایکیشر *jetmiš ikišèr,* je 72.

Bei Hundertern und Tausendern tritt die Endung nur an diejenige Zahl, welche die Anzahl 100 und 1000 angiebt. بشر یوز *bešèr jüz,* je 500; اوچر بیك *üčer biñ,* je 3000.

Sind es keine vollen Tausende, so kann die Endung sowohl an die Anzahl der Tausende als auch an die letzte Zahl treten, oder es genügt, wenn sie nur an die letzte Zahl tritt.

ایکیشر بیك اوچیوز اونیدیشر *ikišèr biñ üčjüz onjedišèr* oder

ایکیبیك اوچیوز اونیدیشر *ikibiñ üčjüz onjedišèr,* je 2317.

Bei gemischten Zahlen tritt die Endung nur an die ganze Zahl.

اوچر بچق لیرایه *üčèr bučuk liraja,* zu je $3^1/_2$ Lira;

ایکیشر غروش و ربعه *ikišèr ġuruš wè rub'a,* zu je $2^1/_4$ Piaster.

Die Präposition zu wird, wie aus den letzten Beispielen ersichtlich, bei Substantiven der Quantität und des Werthes durch den Dativ derselben ausgedrückt, wenn die Zahl voll oder mit $^1/_2$ verbunden ist; bei sonstigen Brüchen durch den Dativ der Bruchzahl.

Uebung 31.

Person	کشی *kiši*	jeder, jede, jedes	هر *hèr*
sind	وار *war* (das Zeitwort am Ende des Satzes)		هر بر *hèr bir*

ist	در *dir*	gemäss, je nach	کوره *görè*
oder	یا *ja*	(flacher) Korb	سله *sèllè*
	یاخود *jaḫod*		

An jedem Tische sind je zwölf Personen. — In jedem Zimmer sind je 2 Fenster und je 2 Thüren. — Zu (je) wieviel Lira ist ein jedes der Pferde? (Gen.-Verbind.) — In jedem Hause sind je 5—10 Zimmer. — Eine jede der Uhren kostet (ist zu) (je) 4 Pfund. — Was kostet (zu wieviel ist) die Okka Fleisch? (Gen.) — Je nach dem Fleische (zu) 5 oder 6 Piaster. — Hier sind je 2 grosse und je 2 kleine Körbe. — Je $16^1/_4$ Stunden. — In je 2 Stunden Entfernung.

IV. Pronomen (ضمير zamīr).

1. Personal-Pronomen (ضمير شخصى zamīr-i šaḫṣī).

1. Person شخص متكلم *šaḫṣ-y mütèkèllim:*

Sing. بن *bèn*, ich; Plur. بز *biz*, wir;

2. » شخص مخاطب *šaḫṣ-y muḫātab:*

Sing. سن *sèn*, du; Plur. سز *siz*, ihr;

3. » شخص غائب *šaḫṣ-y ġāïb:*

Sing. او *o*, er, sie; Plur. آنلر { *anlèr* / *onlar* } sie.

	Singular.		
Nom.	بن *bèn*	سن *sèn*	او *o*
Gen.	بنم *bènim*	سنك *sèniñ*	آنك *anyñ (onuñ)*
Dat.	بكا *baña*	سكا *saña*	آكا *aña (ona)*

Acc.	بنی *bèni*	سنی *sèni*	آنی *anу (onu)*
Loc.	بنده *bèndè*	سنده *sèndè*	آنده *andè (onda)*
Abl.	بندن *bèndèn*	سندن *sèndèn*	آندن *andèn (ondan)*

Plural.

Nom.	بز *biz*	سز *siz*	آنلر *anlèr (onlar)*
Gen.	بزم *bizim*	سزك *sizіñ*	آنلرك *anleriñ (onlarуñ)*
Dat.	بزه *bizè*	سزه *sizè*	آنلره *anlèrè (onlara)*
Acc.	بزی *bizi*	سزی *sizi*	آنلری *anlèri (onlarу)*
Loc.	بزده *bizdè*	سزده *sizdè*	آنلرده *anlèrdè (onlarda)*
Abl.	بزدن *bizdèn*	سزدن *sizdèn*	آنلردن *anlèrdèn (onlardan)*

---

2. Possessiva (Possessiv-Suffixe) (ضمیر اضافی zamīr-i izāfi).

Diese Suffixe treten an den Nominativ des Objects. Sie sind:

	1. Person	2. Person		3. Person
Singular:	م *-m*	ك *-ñ*	Nach Consonanten:	ی
			Vocalen:	سی
Plural:	مز *-m-z*	كز *-ñ-z*		لری

Die Aussprache der Suffixe ist nach der Vocalharmonie.

Mit diesen Suffixen versehene Wörter können wieder declinirt werden. Die Declination der 1. und 2. Person ist wie bei Substantiven, welche auf Consonanten enden. Bei der 3. Person tritt vor die

Declinations-Endungen ein ن. Das ی der 3. Person wird im Locativ und Ablativ, Singular und Plural stets, in den übrigen Casus des Singular aber nur dann nicht geschrieben, wenn es auf einen verbindbaren Buchstaben folgt.

Ist das Object im Plural, so folgen die Suffixe auf die Plural-Endung.

صفام *sefam*, mein Vergnügen	سسمز *sèsimiz*, unsere Stimme
صفامك *sefamyñ*	سسمزك *sèsimiziñ*
صفامه *sefama*	سسمزه *sèsimizè*
صفامی *sefamy*	سسمزی *sèsimizi*
صفامده *sefamda*	سسمزده *sèsimizdè*
صفامدن *sefamdan*	سسمزدن *sèsimizdèn*

اللرك *èllèriñ*, deine Hände	دیشلركز *dišlèriñiz*, eure Zähne
اللركك *èllèriñiñ*	دیشلركزك *dišlèriñiziñ*
اللركه *èllèriñè*	دیشلركزه *dišlèriñizè*
اللركی *èllèriñi*	دیشلركزی *dišlèriñizi*
اللركده *èllèriñdè*	دیشلركزده *dišlèriñizdè*
اللركدن *èllèriñdèn*	دیشلركزدن *dišlèriñizdèn*

سوزی *sözü*, sein (ihr) Wort	سوزینی *sözünü*
سوزینك *sözünüñ*	سوزنده *sözündè*
سوزینه *sözünè*	سوزندن *sözündèn*

خانه‌سی *ḫānèsi*, sein (ihr) Haus	جانه‌سنی *ḫānèsini*
جانه‌سنك *ḫānèsiniñ*	خانه‌سنده *ḫānèsindè*
خانه‌سنه *ḫānèsinè*	خانه‌سندن *ḫānèsindèn*

Bei افندی *èfèndi*, Herr, ist es üblich, in der 1. und 2. Person Singularis und der 1., seltener der 2. Person Pluralis das Schluss-ی vor dem Suffix nicht zu schreiben. افندم *èfèndim*, افندك *èfèndiñ*, افندمز *èfèndimiz*, افندكز (افنديكز) *èfèndiñiz*; dagegen: افنديسی *èfèndisi*, افنديلری *èfèndilèri*.

صو *su*, Wasser, bekommt, ausser bei der 3. Person Pluralis, vor dem Suffix ein ی. صويم *sujum*, صويك *sujuñ*, صوبی *suju*, صويمز *sujymyz*, صويكز *sujyñyz*, صولری *sulary*.

Wie bei der Declination ohne Suffixe, so wird auch vor Suffixen das am Schlusse befindliche ق (im Singular) bei mehrsilbigen und einigen einsilbigen Wörtern in غ verwandelt; ك wird *j* gesprochen und ت oft in د erweicht. چوجق *čoğuk*, Kind, چوجغم *čoğuġum*; ايپك *ipèk*, Seide, ايپككز *ipèjiñiz*; قورت *kurt*, Wurm, قوردی *kurdu*.

Nach türkischen Genitiv-Verbindungen wird kein Suffix angehängt. آنك توتون قوطيسی وار *anyñ tütün kutusu war*, er hat eine Tabaksdose.

Formen auf لری können eine dreifache Bedeutung haben. اولری *èwlèri* kann bedeuten:

1. Seine Häuser;
2. Ihr (3. Pers. Plur.) (gemeinschaftliches) Haus;
3. Ihre (3. Pers. Plur.) Häuser.

Man kann aber durch Voransetzung des Personal-Pronomen alle drei unterscheiden: آنك اولرى *anyñ èwlèri*, seine Häuser; آنلرك اوى *anlèriñ èwi*, ihr Haus; آنلرك اولرى *anlèriñ èwlèri*, ihre Häuser.

Gehen einem Nomen zwei oder mehr durch »و *we*, und« verbundene Pronomina im Genitiv vorauf, so wird der possessive Bezug durch die pluralische Suffixform am Nomen ausgedrückt, z. B.

بنم وسنك شابقەمز *bènim wè sèniñ šabkamyz*, mein und dein Hut;

سنك وآنلرك دعواكز *sèniñ wè anlèriñ da'wañyz*, dein und ihr Process.

Bei vorangehendem Pronomen im Genitiv wird der possessive Bezug am Nomen oft gar nicht ausgedrückt.

بنم قلم *bènim kalèm* (statt قلمم *kalèmim*) meine Feder.

Ist das Subject ein Personal-Pronomen, so kann es wegfallen und ist nur bei Betonung durchaus nöthig.

كتابمك جلدى *kitābymyñ ǧildi*, der Einband meines Buches;

بو او بنم اوم در *bu èw bènim èwim dir*, dieses Haus ist mein Haus.

Die höfliche Anrede, entsprechend dem deutschen Sie, ist سز *siz*, Ihr. Man hat aber ausserdem (in steigender Reihenfolge) folgende Ausdrücke: سزلر *sizlèr*, Ihr; ذاتغز *zātyñyz*, Eure Person; جنابكز *ǧenābyñyz*, حضرتكز *hazrètiñiz*, Eure Hoheit; ذات عاليكز *zāt-y 'ālīñiz*, Eure hohe Person (Ew. Hochwohlgeboren); جنابلرى *ǧenāblèri*, حضرتلرى *hazrètlèri*, Ihre Hoheit; ذات عاليلرى *zāt-y 'ālīlèri*, Ihre hohe Person; u. s. w.

Dementsprechend erniedrigt sich der Redende und sagt statt ich, was Selbstgefühl andeuten würde, بز *biz*, wir (nicht im deutschen

Sinne); بزلر *bizlèr*, wir; قولك *kuluñ*, بنده‌ك *bèndèñ*, dein Diener; قولكز *kuluñuz*, بنده‌كز *bèndèñiz*, Euer Diener; قوللرى *kullary*, بنده‌لرى *bèndèlèri*, Ihr Diener; عبد عاجزلرى *ʿabd-y ʿāǧizlèri* (abgekürzt: عاجزلرى *ʿāǧizlèri*) Ihr schwacher Knecht; u. s. w.

Conjugation des Hilfszeitwortes „sein".

بن ايم *bèn im*, ich bin	بز ايز *biz iz*, wir sind
سن سك *sèn siñ*, du bist	سز سكز *siz siñiz*, ihr seid
او در *o dyr*, er (sie, es) ist	آنلر درلر *anlèr dirlèr*, sie sind

Das Zeitwort steht am Schluss des Satzes.

Das Hilfszeitwort passt sich in seiner Aussprache dem vorangehenden Worte an. كوزل سك *güzèl siñ*, du bist schön; آغر سك *aǧyr syñ*, du bist schwer.

Das Personal-Pronomen ist bei dem Zeitwort nur dann durchaus nöthig, wenn es betont werden soll. بن ايم *bèn im*, ich bin (es).

Das deutsche ist und sind werden durch در übersetzt, wenn sie sich auf die Lage oder Eigenschaft des Subjects beziehen.

بابام اوده در *babam èwdè dir*, mein Vater ist zu Hause;

كتابلرك كوزلدر *kitāblaryñ güzèl dir*, deine Bücher sind schön.

Beziehen sie sich aber auf das Vorhandensein, so werden sie durch وار *war*, es ist, es ist vorhanden, gegeben.

حوضده بر بالیق وار *hawzda bir balyk war*, im Bassin ist ein Fisch;

سماده چوق يلديز (لر) وار *semāda čok jyldyz(lar) war*, am Himmel sind viele Sterne.

Uebung 32.

آج *ağ*, hungrig	كنج *gèngğ*, jung
صوسز *susyz*, durstig	غيرتكش *ġairètkèš*, eifrig
بوكون *bugün*, heute	شيشمان *šišman*, fett, corpulent (von Menschen)
ياوان *jawan*, fettlos (von Speisen u. s. w.), geschmacklos (abstract)	عموجه *ʿamuğa*, Oheim
حركت *harèkèt*, Benehmen, Bewegung	اختيار *iḫtijar*, alt (bejahrt)
بوراده *burada*, hier	اسكى *èski*, alt (abgenutzt)
سميز *sèmiz*, fett (von Thieren)	درس *dèrs*, Lection
زبون *zabun*, mager	قولاى *kolai*, leicht
كچى *kèči*, Ziege	پك *pèk*, sehr
قارن *karn*, Bauch	اوفاق *ufak*, klein
قارنم آج (در) *karnym ağ (dyr)*, ich bin hungrig	همشيره *hèmširè*, Schwester
	ايسه *isè*, dagegen

بن كنج ايم . سن غيرتكش سك . برادرم شيشماندر .
عموجه‌مك اوغلى زنكين در . دوستمك پدرى اختياردر .
سزك اوكزك قپوسى اسكيدر . قاريسنك كوپه‌لرى كوزلدر .
درسمز پك قولايدر . ايرمغمزده چوق اوفاق طاشلر وار .
باغچه‌لرنده چوق كوزل كللر وار . همشيره‌م آجدر بن ايسه

صوسزیم · بوکون یمکمز پك یاوان در · بعض آدملرك حرکتلری پك یاواندر · بوراده بر سمیز و بر زبون چکی وار · قارنم پك آجدر ·

sehr	غایت *ġājèt*	Tulpe	لاله *lālè*
müde	یورغون *jorġun*	gefüllt (dichtblättrig)	قاتمر *katmèr*
Tante (mütterlicherseits)	تیزه *teẓe*	Veilchen	بنفشه *bènèfšè*
(väterlicherseits)	خاله *ḫala*	bunt	آلاجه *alaǧa*
Onkel (mütterlicherseits)	دایی *dajy*	Hyacinthe	سنبل *sünbül*
Sohn	اوغل *oġul* (alleinstehend); *oġl* (mit Possessiv-Suffix)	Maulthier	قاطر *katyr*
		Stall	آخور *aḫur*
Anemone	شقایق *šakajyk*	Meer	دکز *dèñiẓ*
Goldblume	آلتون چیچکی *altun čičèji*	stürmisch	فرطونه‌لی *fyrtunaly*
Levkoje	شبوی *šèbbui*	Weste	یلك *jelèk*
Nelke	قونفیل *karènfil*	Strumpf	چوراب *čorab*
wohl-riechend	خوش قوقولی *ḫoš kokulu*	zerrissen	یرتیق *jyrtyk*
Lilie	زنبق *ẓanbak*		

Unser Brunnen ist sehr tief. — Meine Mutter ist sehr müde. — Die Tochter meiner Tante ist sehr fleissig. — Mein Vetter (der Sohn meines Onkels) ist hier. — In unserem Garten sind gelbe Anemonen und schöne Goldblumen. — Die Levkoje und die Nelke sind wohl-

riechende Blumen. — Die Lilie ist weiss und die Tulpe ist roth. — Hier ist ein gefülltes Veilchen und eine bunte Hyacinthe. — Unser Maulthier ist im Stalle. — Das Meer ist heute sehr stürmisch. — Meine Weste und meine Strümpfe sind zerrissen.

Das Zeitwort „haben".

Haben wird ausgedrückt durch وار *war* im Präsens, وار ایدی *war idi* im Präteritum, اولهجق *olağak*, im Futurum und اولهجق ایدی *olağak idi* im Subjunctiv, — verbunden mit dem Genitiv des Subjects und der auf die Person des Subjects bezüglichen Possessiv-Endung am Object.

بنم بر دفترم وار *bènim bir dèftèrim war*, ich habe ein Heft.

سنك دمیر قلمك وار ایدی *sèniñ dèmir kalèmiñ war idi*, du hattest eine Stahlfeder. برادرمك مركبی اولهجق *birādèrimiñ mürèkkèbi olağak*, mein Bruder wird Tinte haben. قونشومزك ایكی قطعه قلیجی اولهجق ایدی *konšumuzuñ iki kyt'a kylyğy olağak idi*, unser Nachbar würde zwei Schwerter haben.

Gehören mehrere Objecte zu demselben Subject, so genügt es, wenn das Possessiv-Suffix an das letzte Object tritt.

ایكی او وبر باغچهمز وار *iki èw wè bir bağčèmiz war*, wir haben zwei Häuser und einen Garten.

Uebung 33.

طوپلی *toply*, Stecknadel	یومشاق *jumšak*, weich
كسكین *kèskin*, scharf	یاصدیق *jasdyk*, Kissen
اوسترہ *ustura*, Rasirmesser	سرت *sèrt*, hart

اوك *öñ*, Vorderseite (mit Possesiv-Suffix: vor)	دوشك *döšèk*, Bett
صندالیه *sandalja*, Stuhl	پاشا *paša*, Statthalter
اسکمله *iskèmlè*, Schemel, Stuhl	خالی *ḫaly*, Velour-Teppich
یان *jan*, Seite (mit Possesiv-Suffix: neben, bei)	کلیم *kilim*, glatter Teppich
ماشا *maša*, Feuerzange	سجاده *sèǧǧādè*, Gebets-Teppich
کوروك *kürük*, Blasebalg	آیینه *ajinè*, Spiegel

بنم بش دانه طوپلیم وار . بابامك غایت کسکین بر اوسترەسی وار . سنك یومشاق بر یاصدیغك وار . سرت بر دوشکمز وار ایدی . پاشانك کوزل بر خالیسی اولەجق . اوطەمزده بر بیوك کلیم وایکی سجادەمز وار . آیینەلرینك اوکنده بر اسکی صندالیه وبر چوك اسکملەلری وار ایدی . اوجاغکزك یانده بر ماشا و بر کوروك اولەجق ایدی .

Materialwaaren-Händler بقال *bakkāl*	Feuer آتش *ātèš*
Pflaume اریك *èrik*	Butter تره یاغی *tèrè jaǧy*
Rosine قورو اوزوم *kuru üẓüm*	Teller طباق *tabak*
Weintrauben اوزوم *üẓüm*	Kaffee قهوه *kahwè*
Gärtner باغچوان *baǧčywan*	Tasse فنجان *finǧan*
Bier بیرا *bira*	Schmalz یاغ *jaǧ*

Thee	چای *čai*	Mandel	بادم *badèm*
Sahne	قایمق *kaimak*	Kirsche	کراز *kiraz*
Kuchen	بوغاچه *boġača*		

Auf unserem Herde hatten wir viel Feuer. — Er hat ein wenig Butter auf seinem Teller (Loc.) — Wir haben wenig Kaffee in unseren Tassen. — Er hatte viel Schmalz. — Der Materialwaaren-Händler hat heute schöne Pflaumen und Weintrauben. — Der Gärtner hatte sehr süsse Rosinen. — Ich würde zwei Flaschen Bier haben. — Du hast eine Tasse Thee mit Sahne. — Er hatte Kuchen, Mandeln und Kirschen.

---

3. Relativ-Suffix (ضمیر وصفی zamīr-i wasfī).

Dieses ist کی *ki*, welches an den Genitiv oder Locativ von Substantiven, Adjectiven und Pronomen und an Adverbien tritt und eine Beziehung des Objects zum Subject ausdrückt. Die Aussprache ist sowohl nach leichten als auch nach schweren Endsilben stets *ki*.

آغانکی *aġanyñki*, das dem Herrn gehörige;

بکجیده‌کی *bèkǧidèki*, das bei dem Wächter befindliche;

کوزلکی *güzèlinki*, das der Schönen gehörige;

بوکونکی *bugünki*, das heutige;

بنمکی *bènimki*, das meinige;

آنلرده‌کی *anlèrdèki*, das bei ihnen vorhandene.

Die mit diesem Suffix versehenen Wörter können, wenn sie allein stehen, nach Art der Substantive declinirt werden, nur wird vor der Declinations-Endung ein ن eingeschaltet, und im Locativ und Ablativ

das ی nicht geschrieben. Die im Locativ mit dem Relativ-Suffix versehenen Wörter werden aber meist adjectivisch gebraucht und bleiben dann unverändert, d. h. nur das Substantiv wird declinirt.

سزده‌کی *sizdèki*, das bei euch befindliche	سنده‌کی عقل *sèndèki ʿakl*, der Verstand, den du hast
سزده کیك *sidèkiniñ*	سنده‌کی عقلك *sèndèki ʿaklyñ*
سزده کینه *sizdèkinè*	عقله » » *ʿakla*
سزده کینی *sizdèkini*	عقلی » » *ʿakly*
سزده کنده *sizdèkindè*	عقلده » » *ʿaklda*
سزده کندن *sizdèkindèn*	عقلدن » » *ʿakldan*

Als selbständiges Relativ-Pronomen wird که *ki*, welcher (welche, welches), gebraucht. Dieses wird zuweilen mit dem Personal-Pronomen او zugleich declinirt.

که *ki*, welcher	که آنی *ky any*, welchen
که آنك *kianyñ*, welches	که آنده *ki andè*, in, an, welchem
که آکا *ki aña*, welchem	که آندن *ki andèn*, von welchem

بن که سنی کوردم *bèn ki sèni gördüm*, ich, der ich dich gesehen habe. اول آدم که آکا یاردم ایتدیکز *ol adèm ki aña jardym etdiñiz*, der Mann, dem ihr geholfen habt.

Es wird jedoch für besser türkisch angesehen, wenn man sich der späteren Orts aufgeführten Participial-Construction bedient.

در *dir*, nach einem mit Possesiv-Suffix versehenen Worte, bedeutet: gehört; ایدی *idi*, gehörte.

بو او پدرمکدر *bu èw pèdèrimiñ dir,* dieses Haus gehört meinem Vater; باغچه بنم ایدی *bağčè bènim idi,* der Garten gehörte mir.

Die Negation von وار *war,* ist یوق *jok,* oder یوقدر *jokdyr,* es ist nicht (da); von در *dir,* دکل *dèjil,* oder دکلدر *dèjildir,* (es) ist nicht.

اوده میوه یوقدر *èwdè meïwè jokdyr,* es ist kein Obst im Hause. بوکون وقتم یوق *bugün waktym jok,* heute habe ich keine Zeit. زنکین دائم موتلو دکلدر *zèngin dāïm mutlu dèjildir,* der Reiche ist nicht immer glücklich. المدکی کتاب بنم دکل *èlimdèki kitāb bènim dèjil,* das Buch, welches ich in der Hand habe, gehört nicht mir.

Uebung 34.

مطبخ *matbaḫ,* Küche	پلاو *pilaw,* Reis mit Butter
سبزه *sèbzè,* Gemüse	ایچریده *ičèridè,* drinnen
چوربه *čorba,* Suppe	مجوهرات *müğèwhèrat,* Schmucksachen
قیزارتمه *kyzartma,* Braten	ات صویی *èt suju,* Bouillon
صلاطه *salata,* Salat	بوبر *bübèr (bibèr),* Pfeffer
یاغ *jağ,* Oel	پکمز *pèkmèz,* Traubenhonig
سرکه *sirkè,* Essig	اوزر *üzèr,* Oberfläche (mit Poss.-Suffix: auf)
کباب *kebab,* Spiessbraten	

مطبخ بو کون تمیز دکلدر . باغچه‌دەکی سبزه‌لر ایی دکلدر . چوربه‌ده طوز یوقدر . قیزارتمه‌دەکی طات خوش دکلدر . یانکدەکی صلاطه‌نك یاغی و سرکەسی یوقدر . طباقدەکی کباب و پلاو سنکدر . ایچریدەکی مجوهرات بزم دکلدر . مکتبدەکی شاکردلرك جمله‌سی چالشقان دکلدر . ات صوینده‌کی بوبر آز دکلدر . اکمکمك اوزرنده پکمز یوقدر .

hell	آچیق *ačyk*	Ei	یومورطه *jumurta*
dunkel	قویو *koju*	passte nicht	اویمادی *uimady*
illustrirt	مصور *müsawwèr*	Markt	بازار *bazar*
Serviette	پشکیر *pešgir*	Taube	کوکرجین *gügèrğin*
schmutzig	کیرلی *kirli*	Zweig	دال *dal*
Metzger	قصاب *kassāb*	Stern	ییلدیز *jyldyz*
Wurst	صوجوق *suğuk*	Unterhosen	طون *don*

Die Rosen, welche wir haben, sind hell, aber die eurigen sind dunkel. — Die neben mir befindlichen Bücher sind illustrirt, die deinigen dagegen sind ohne Bilder (bilderlos). — Die vor mir befindliche Serviette ist nicht schmutzig. — Der Metzger hatte keine Würste. — Hier sind keine Eier. — Die Rechnung im Hause passte nicht zu der auf dem Markte (Sprichwort). — Der Sperling in der Hand ist besser als die Taube auf dem Zweige. — Die Sterne am Himmel (welche . . . sind) sind zahllos. — Die Knöpfe an meinen Unterhosen sind alt.

4. Reflexivum (اسم تجريد ism-i tèğrīd).

Dieses ist كندى (كندو) *kèndi*, selbst. Es wird gewöhnlich mit dem Possessivum verbunden.

كندم *kèndim*, ich selbst	كنديمز *kèndimiz*, wir selbst
كنديك *kèndiñ*, du selbst	كنديكز *kèndiñiz*, ihr selbst
كندى *kèndi* / كندبسى *kèndisi* — er selbst	كنديكر *kèndilèr* / كنديلرى *kèndilèri* — sie selbst

Die Declination ist wie bei dem Possessivum. كندم wird im Nominativ ohne, sonst mit ى geschrieben.

Zur Verstärkung wird oft كندى wiederholt, das erste bleibt aber dann ohne Suffix.

كندى كنديمه دوشوندم *kèndi kèndimè düšündüm*, ich habe (es) bei mir selbst überlegt. كندى كنديكزه چالشك *kèndi kèndiñizè čalyšyñ*, bemüht ihr euch selbst.

Die 3. Person von كندى wird oft statt des einfachen Personal-Pronomen er, sie, gebraucht, besonders um Verwechselungen zu vermeiden.

كندى آكا ويردى *kèndi aña werdi*, er hat (es) ihm gegeben.

Vor Substantiven, welche mit dem Possessiv-Suffix versehen sind, ist كندى wie ein Adjectiv, im Sinne: eigen.

كندى آنختارم *kèndi anaḫtarym*, mein eigener Schlüssel;

كندى طولابلرى *kèndi dolablary*, ihr eigener Schrank;

كندى قلبنده *kèndi kalbynda*, in seinem eigenen Herzen.

5. Demonstrativum (اسم اشارت ism-i išārèt).

Dieses ist: Für naheliegende Objecte بو *bu,* dieser, für entferntere شو *šu* oder شول *šol,* jener, und für die fernsten او *o* oder اول *ol,* jener.

Die Declination ist für او und اول wie bei dem gleichen Personal-Pronomen; für die Plurale بونلر *bunlar,* diese; شونلر *šunlar,* آنلر *anlèr,* jene, wie bei Substantiven; für بو und شو wie folgt:

بو *bu*	شو *šu,* شول *šol*
بونك *bunuñ*	شونك *šunuñ*
بوكا *buña*	شوكا *šuña*
بونى *bunu*	شونى *šunu*
بوندە *bunda*	شوندە *šunda*
بوندن *bundan*	شوندن *šundan*

اشبو *išbu,* dieser, wird nur adjectivisch gebraucht und nicht abgewandelt.

اشبو آرزوم *išbu arzum,* dieser mein Wunsch.

Die declinirbaren Demonstrativa werden nur alleinstehend declinirt, vor Substantiven aber bleiben sie unverändert.

بو سوزك اصلى *bu sözüñ asly,* der Ursprung dieses Wortes;

بو چرچوەيه اويغون *bu čèrčèwèjè uiġun,* zu diesem Rahmen passend.

Die Frage wird, wenn nicht schon ein Fragewort im Satze enthalten ist, durch die Frage-Partikel (ادات استفهام *edāt-y istifhām*) می ausgedrückt, deren Aussprache der Vocalharmonie folgt, und die auf dasjenige Wort folgt, welches in der Frage betont wird; doch folgt sie nie auf در.

بابات اوده می در *babañ èwdè mi dir,* ist dein Vater zu Hause? بو قلمتراش سنکمی در *bu kalèmtyraš sèniñ mi dir,* gehört dieses Federmesser dir? بو حقه‌ده مرکب وار می *bu hokkada mürèkkèb war my,* ist Tinte in diesem Tintenfasse? جبکده پاره‌ك وار می *ğebiñdè parañ war my,* hast du Geld in der Tasche?

Uebung 35.

جام *ğam,* Glas	دیکر *digèr,* das andere
معدن *maʿdèn,* Metall	یشم *ješim,* Jaspis
خیر *ḫair,* nein	یاپدم *japdym,* ich habe gemacht
مرکب *mürèkkèb,* zusammengesetzt	کمر *kèmèr,* Gürtel
چلیك *čèlik,* Stahl	نه *nè,* was
اوت *èwwèt,* ja	یاقوت *jakut,* Hyacinth
سلیمانی *süleïmānī,* Carneol	آل‌یاقوت *aljakut,* Rubin
یوقسه *joksa,* oder	صاری یاقوت *sary jakut,* Topaz
نه ... نه ... *nè — nè,* weder — noch	صو *su,* Glanz
باباقوری *babakorẏ,* Achat	براق *bèrrāk,* klar

آلدم *aldym*, ich habe gekauft	فیروزه *firūzè*, Türkis
ویردم *werdim*, ich habe gegeben	طامار *damar*, Ader
کوك یاقوت *gök jakut*, Saphir	چاقی *čaky*, Taschenmesser

جام بر معدن می در ؟ خیر جام مرکب بر جسم در . بو چلیك می در ؟ اوت افندم . یوزوککزده‌کی طاش سلیمانی می یوقسه باباقوری می در ؟ نه بری نه دیکری , بوطاش یشم در , بونی کندی الم ایله یاپدم . شو کمرده‌کی طاشلر نه در ؟ اول طاشلر یاقوت , آل یاقوت و صاری یاقوت در . شو الماسك صویی پك براقدر . او فیروزه کوزلدر , لکن بر طاماری وار . بو چاقی‌یی سنك ایچون آلدم . کتابی و دفترلری کندینه ویردم . شو کوپه‌ده‌کی طاش کوك یاقوت در .

Name آد *ad*	Tischtuch صوفره بری *sofra bezi*
das Gegenüber قارشی *karšy*	Tischdecke صوفره اورتیسی *sofra örtüsü*
gegenüber قارشیده *karšyda*	hat gemacht یاپدی *japdy*
Landgut چفتلك *čiftlik*	für—Piaster غروشلق ... *ġurušluk*
Fahne بایراق *bairak*	Kleingeld اوفاقلق *ufaklyk*

. Dies ist meine eigene Feder. — Ich habe dieses Tischtuch selbst gekauft. — Meine Schwester hat diese Tischdecke selbst gemacht. — Hast du für 20 Piaster Kleingeld? — Nein, mein Herr. — Was ist der Name dieses gegenüber liegenden (Relat.-Suff.) Dorfes? — Der Name jenes Dorfes ist Neudorf. — Ist jener Berg hoch? — Ja, mein Herr, jener Berg ist 875 Meter hoch. — Mein Freund selbst ist der Besitzer dieses Landgutes. — Ist dasjenige, das auf jenem Hause ist, eine Fahne? — Ja, mein Herr, es ist unsere eigene Fahne.

---

6. Fragende und unbestimmte Fürwörter (مبهمات mübhèmāt).

Die hauptsächlichsten sind folgende:

كيم *kim*, wer?

نه *nè*, was?

قانغى *kangy* } welch?
هانكى *hangy* }

كمسه *kimsè* } jemand
كمسنه *kimesnè* }

كمسه *kimsè*, mit negat. Verbum: niemand

برى *biri* } einer, der eine
بريسى *birisi* }

هپسى *hepsi*, alle

هر برى *her biri* } jeder
هر بريسى *hèr birisi* }

هيچ برى *hic biri* } keiner
هيچ بريسى *hic birisi* }

بر قاچى *bir kačy*, etliche

هر كيم *hèr kim*, wer auch

هر نه *hèr nè*, was auch

هر قانغى *hèr kangy* } welcher auch
هر قانغيسى *hèr kangysy* }

كيمى ... كيمى ... *kimi — kimi —*, der eine — der andere —

Alle diese Fürwörter können Possessiv-Suffixe annehmen und damit declinirt werden. كيممز *kimimiz*, wer von uns? نه كزى *nèñizi*,

euer was? Was von euch? هر بريمز *hèr birimiz*, jeder von uns. قانغيكزى *kangġynyz-y*, welchen von euch? — Von هبسى *hèpsi*, ist es besser هپمز *hèpimiz*, هپكز *hèpiñiz*, u. s. w. zu sagen statt هپسمز *hèpsimiz*, u. s. w.

كيم und نه werden auch ohne Possessiv-Suffix declinirt.

كيم *kim*, wer?	نه *nè*, was?
كيمك *kimiñ*, wessen?	نه‌يك *nèjiñ*, نه‌نك *nèniñ* } wessen?
كيمه *kimè*, wem?	نه‌يه *nèjè*, wem?
كيمى *kimi*, wen?	نه‌يى *nèji*, was?
كيمده *kimdè*, an, bei wem?	نه‌ده, نده *nèdè*, an, in was?
كيمدن *kimdèn*, von wem?	نه‌دن, ندن *nèdèn*, von, aus was?

Uebung 36.

منبت *münbit*, fruchtbar	طوتدى *tutdy*, hat gefangen
غلبه‌لك *ġalèbèlik*, Gedränge	مبنى *mèbni*, gegründet
صباح *sabāh*, Morgen	بوجك *böğèk*, Insect
سراى *serai*, Palast	يلدز بوجكى *jyldyz böğèji*, Leuchtwurm
طرف *taraf*, Seite, Richtung	آرا *ara*, Zwischenraum (mit Suffix: zwischen)
كلبك *kèlèbèk*, Schmetterling	

شو منبت تارلالر کیمکدر ؟ اوکزك اونده‌کی غلبه‌لکك سببی نه در ؟ بو ایشده نه‌کز وار ؟ پدرکزك یانده‌کی افندی نه‌کز در ؟ بو صباح مکتبده کیملرکز وار ایدی ؟ شو کوزل یازیلرك قانغیسی برادریککدر ؟ دکانده کمسه وار می ؟ خیر افندم کمسه یوق . پادشاهك سرایی قانغی طرفده در ؟ بو کلبکی هانکیکز طوتدی ؟ هیچ بریمز (برمز) . بر قاچ ساعت وقتکز وار می ؟ بو آدم نه سببه مبنی بوراده در ؟ صوفره‌کزده نه جنس شرابکز وار ؟ شو ایکی طاغلرك آراسنده هانکی ایرمق وار ؟ الکده‌کی بوجکك اسمی نه در ؟ بو بر یلدیز بوجکی در .

Goldschmied	قویومجی *kujumğy*	Freitag	جمعه *ğüm'a*
Sonntag	بازار *bazar (pazar)*	Sonnabend	جمعه ایرتسی *ğum'a ertèsi*
Montag	بازار ایرتسی *bazar ertèsi*	jetzt	شمدی *šimdi*
Dienstag	ثالی *sāli*	Keller	کیلار *kilar*
Mittwoch	چارشنبه *čaršanba*	Aussicht	منظاره *menzārè*
Donnerstag	پنجشنبه *penğšènbè (peršembè)*	Geschäft	ایش *iš*

Bei den Namen der Tage wird gewöhnlich noch کونی *günü*, hinzugefügt: بازار کونی *bazar günü*, u. s. w.

Wer hat diesen schönen Gürtel gemacht? — Unser Goldschmied hat (ihn) gemacht. — Was ist heute? — Heute ist Montag. — Was sind die Namen der Tage der Woche? — Es sind diese: Sonntag, Montag, Dienstag, Mittwoch, Donnerstag, Freitag, Sonnabend. — Welchen (Nomin.) Tag kam Ihr Bruder? — Am Dienstag. — Wer ist jetzt im Keller? — Ist die Aussicht vom Gipfel dieses Berges schön? — Auf welcher Seite ist der Weg nach Aleppo (Aleppo-Weg)? — Haben Sie Geschäfte (Sing.) in Aleppo? — Ja, mein Herr.

IVa. Das persische Pronomen.

Aus dem Persischen werden nur folgende Pronomina, und auch diese nur selten gebraucht: این *īn*, dieses; آن *ān*, jenes, in Zusammensetzung wie: بعداز این *ba'd-eẓ-īn*, nachdem; غافل آن *ġāfil-ān*, dessen unbewusst. — خود *ḫōd*, selbst eigen; خودبخود *ḫōd-bè-ḫōd*, von sich selbst; z. B. رایٔ خودیله *reï-i ḫōdyïlè*, mit seiner eigenen Zustimmung. خودبخود کلدی *ḫōd-bè-ḫōd gèldi*, er ist von sich selbst gekommen. چه *či*, was? چه‌چاره *či čārè*, was nützt es? چند *čend*, etliche; چند کون اقدم *čend gün akdèm*, vor etlichen Tagen. Auch im Plural: چند عبارات *čendān 'ibārāt*, etliche Phrasen.

IVb. Das arabische Pronomen.

Vom Arabischen sind, aber nur in arabischen Phrasen, folgende Pronomen gebräuchlich:

Die Pronominal-Suffixe der 3. Person, und zwar:

Für masculin. singular. ه *h*

für feminin. sing. und plur. ها *ha*

für masculin. plural. هم *hüm*

für dual. هما *hüma;* z. B.:

افندیٔ مشار الیه *èfèndi-i müšārileïh,* der erwähnte Herr;

سلطان مومی الیها *sultān-y mūma-ileïha,* die erwähnte Sultanin;

پاشای مشار الیهما *paša-i müšār-ileïhüma,* die zwei erwähnten Paschas;

میر مشار الیهم *mīr-i müšār-ileihüm,* die erwähnten Prinzen.

پاشا und میر bleiben, wie aus den Beispielen ersichtlich, vor dem Plural und Dual des Personal-Suffix im Singular.

Weniger gebräuchlich sind: ی *jè,* mein; ك *kè,* dein, dich; نا *na,* unser, uns; كم *küm,* euer.

بینی و بینك *beïnijè wè beïnèkè,* zwischen mir und dir;

بیننا *beïnina,* zwischen uns;

سلام علیكم *selām ʿaleïküm,* Friede über euch!

Als Pronomina werden auch die zusammengesetzten Phrasen بالذات *biẓẓāt,* بالنفس *binnèfs,* persönlich, selbst, gebraucht, entstanden aus ب *bi,* mit, und الذات die Person, النفس die Seele.

بالذات كوردم *bizzāt gördüm*, ich habe (es) selbst gesehen;

بالنفس يازدى *binnèfs jazdy*, er hat (es) selbst geschrieben.

Die 3. Person wird häufig, um Wiederholungen zu vermeiden, durch ein Particip im Sinne erwähnt, beschrieben, ersetzt. Gebräuchlich sind: مذكور *mèzkür*, مرقوم *mèrkūm*, مرسوم *mèrsūm*, مزبور *mèzbūr*, مسطور *mestūr*, مسفور *mèsfūr*, مشروح *mèšrūh*, مسرود *mèsrūd*, مبحوث *mèbhūs*. Im Femininum wird ein ه angehängt: مذكوره *mèzkürè*, مرقومه *mèrkūmè*, u. s. w.

V. Verbum (فعل fi'l).

Alle Formen, Arten, Zeiten und Personen des türkischen Zeitworts werden dadurch gebildet, dass an den Stamm verschiedene Endungen treten, während der Stamm — ausser zuweilen vorkommender Erweichung des ت in د — keinerlei Aenderung erfährt.

Den Stamm finden wir im Infinitiv.

Der Infinitiv (مصدر *masdar*, d. h. Ursprung, Ausgangsort) ist entweder schwer (مصدر ثقيل *masdar-y sakīl*) mit der Infinitiv-Endung (ادات مصدر *edāt-y masdar*) مق *mak*, oder er ist leicht (مصدر خفيف *masdar-y ḫafīf*) mit der Infinitiv-Endung مك *mèk*.

قالمق *kalmak*, bleiben; كلمك *gèlmèk*, kommen.

Entfernt man an beiden Beispielen die Infinitiv-Endung, so bleibt قال *kal* resp. كل *gèl* als reiner Stamm (مادهٔ اصليه *maddè-i asliijè*

oder جوهر *ġèwhèr*). Ein Infinitiv mit reinem Stamme wird Grund-Infinitiv (مصدر اصلی *masdar-y asli*) genannt, im Gegensatze zum erweiterten Infinitiv (مزید فیه *mèzīd-ün fih*), wo der Sinn des Stammes durch irgend eine hinzugetretene Endung geändert ist, wie: ویرمك *wermèk*, geben; ویردرمك *werdirmèk*, geben lassen.

Bei der Anwendung der Endungen ist zu merken:

1. Bei zweisilbigen Stämmen, welche auf den Vocal *è* endigen, wird dieser meist nur dann durch den Vocalbuchstaben ه gegeben, wenn der Stamm allein steht. سویلمك *söilèmèk*, sprechen; Stamm: سویله *söilè*.

2. ت wird am Schluss der Stämme oder der erweiterten Formen oft in د erweicht: ایتمك *etmèk*, thun; ایدلمك *edilmèk*, gethan werden; کوتورتمك *götürtmèk*, hintragen lassen; کوتوردنجه *götürdünǧè*, wenn man hintragen lässt.

3. Endigt der Stamm auf einen Vocal — ausser ی —, so wird vor manchen Endungen ein ی *j*, eingeschaltet. Das Schluss-ی der Stämme wird in solchen Fällen *j* gesprochen. آرامق *aramak*, suchen; آرایه‌جق *arajaǧak*, er wird suchen. صایمق *saimak*, zählen; صایه‌جق *sajaǧak*, er wird zählen.

4. Wo die Aussprache der antretenden Endungen nicht besonders vorgeschrieben ist, folgt sie den Regeln der Vocalharmonie.

A. Formen (Genera verbi) (صورحدث suwwèr-i hadès).

1. Transitiva (متعدی *mütè'addi*) wie: کسمك *kèsmèk*, schneiden; ویرمك *wermèk*, geben.

2. Intransitiva (لازم *lāzym*) wie: اویومق *ujumak*, schlafen; قالقمق *kalkmak*, aufstehen; یاتمق *jatmak*, liegen.

3. Reflexiva (مطاوع *mütāwi'*), wie: بزنمك *bezènmèk,* sich schmücken; بولنمق *bulunmak,* sich befinden.

4. Reciproca (مشاركت *müšārèkèt*), wie: دوكشمك *döjüšmèk,* streiten; خبرلشمك *ḫabèrlešmèk,* einander benachrichtigen.

Von diesen Formen haben die Intransitiva nur, die Transitiva meist reine Stämme, während die zwei anderen Formen nur erweiterte Stämme haben.

1. 2. Transitiva und Intransitiva.

Durch Anhängung der Transitiv-Partikel (ادات تعديه *edāt-y ta'diijè*) در oder ت entstehen:

1. Aus Intransitiven Transitiva und Causativa.

قاينامق *kainamak,* sieden (intr.); قاينا تمق *kainatmak,* sieden (trans.); كزمك *gèzmèk,* spazieren gehen; كزدرمك *gèzdirmèk,* herumführen.

2. Aus Transitiven Causativa.

سزمك *sezmèk,* ahnen; سزدرمك *sezdirmèk,* ahnen lassen; كوترمك *götürmèk,* hintragen; كوترتمك *götürtmèk,* hintragen lassen.

3. Durch Wiederholung der einen Form der Partikel nach der anderen werden Factitiva gebildet, welche die Vermittelung zweier Personen andeuten.

بوز آلدرتدم *buz aldyrtdym,* ich habe Eis kaufen lassen, d. h. jemanden beauftragt, kaufen zu lassen.

Theoretisch liesse sich diese letzte Form durch abermalige Wiederholung der Partikel erweitern, wie: آلدرتدرمق *aldyrtdyrmak,* durch zwei Vermittler kaufen lassen, aber praktisch kommt diese Erweiterung nicht zur Anwendung.

Der Gebrauch der Partikel ist nach folgenden Regeln:

1. An sämmtliche einsilbigen, sowie an alle auf Consonanten (ausser auf ر und ل) endigenden mehrsilbigen Stämme tritt در.

2. An die auf Vocale, oder auf ر oder ل auslautenden mehrsilbigen Stämme tritt ت.

يمك *jemèk*, essen; يدرمك *jedirmèk*, zu essen geben;

اولچمك *ölčmèk*, messen; اولچدرمك *ölčdürmèk*, messen lassen;

اولنمك *èwlènmèk*, heirathen; اولندرمك *èwlèndirmèk*, verheirathen (trans.);

اكلمك *èjlèmèk*, aufhalten; اكلتمك *èjlètmèk*, aufhalten lassen;

طرامق *taramak*, kämmen; طراتمق *taratmak*, kämmen lassen;

دورمك *dèwirmèk*, umwerfen; دورتمك *dèwirtmèk*, umwerfen lassen;

اكسلمك *èksilmèk*, abnehmen (intr.); اكسلتمك *èksiltmèk*, abnehmen lassen.

Ausnahmen sind:

آقمق *akmak*, fliessen; آقتمق *akytmak*, fliessen lassen;

صاپمق *sapmak*, abweichen; صاپتمق *sapytmak*, irre führen;

صارقمق *sarkmak*, herabhängen (intr.); صارقتمق *sarkytmak*, herabhängen (trans.);

قوقمق *kokmak*, riechen (intr.); قوقتمق *kokutmak*, (übel-) riechend machen.

Folgende Zeitwörter haben gewöhnlich nur ein ر. Früher wurde vorher noch ein و eingeschaltet, das auch jetzt oft vorkommt, oft auch in ى verwandelt. Oft sind alle drei Formen nebeneinander gebräuchlich. Der Kürze wegen ist ر mit 1, ور mit 2, ير mit 3 bezeichnet.

آرتمق *artmak*, zunehmen, 1. 3.

آشمق *ašmak*, übersteigen, 1. 3.

اوچمق *učmak*, fliegen, 1. 2.

ایچمك *ičmèk*, trinken, 1. 2. 3.

باتمق *batmak*, untergehen, 1. 3.

بیتمك *bitmèk*, wachsen, zu Ende gehen, 1.

پیشمك *pišmèk*, kochen (intr.), 1.

دوشمك *düšmèk*, fallen, 1. 2.

شاشمق *šašmak*, staunen, 1.

طاشمق *tašmak*, überfliessen, 1. 3.

طوغمق *doġmak*, geboren werden, 1. 2.

طویمق *doimak*, satt werden, 1. 2.

طویمق *duimak*, empfinden, 1. 2.

قاچمق *kačmak*, fliehen, 1. 3.

كچمك *gèčmèk*, hindurchgehen, vorbeigehen, 1. 3.

Abweichende Form haben:

آقمق *akmak*, fliessen;

آقتارمق *aktarmak*, umgiessen;

چیقمق *čykmak*, herausgehen;

چیقارمق *čykarmak*, herausnehmen;

قالقمق *kalkmak*, aufstehen;

قالدرمق *kaldyrmak*, aufheben;

قویمق *kopmak*, abbrechen (intr.);

قوپارمق *koparmak*, abbrechen (trans.), pflücken;

كلمك *gèlmèk*, kommen;

كتیرمك (كتورمك) *gètirmèk*, bringen;

یانمق *janmak*, brennen (intr.);

یاقمق *jakmak*, an- (ver-) brennen.

Folgende haben zwei Formen:

آزمق *azmak*, verwildern (intr.)

آزدرمق *azdyrmak*, wild machen;

آزتمق *azytmak*, in das Freie setzen;

امك *èmmèk*, saugen — امدرمك *èmdirmèk*; امزرمك *èmzirmèk* — säugen;

چوكمك *čökmèk*, sich niederbeugen — چوكدرمك *čökdürmèk*; چوكرتمك *čökürtmèk* — niederbiegen;

صيزمق *syzmak*, durchsickern — صيزدرمق *syzdyrmak*; صيزرمق *syzyrmak* — durchsickern lassen;

كورمك *görmèk*, sehen, etwas verrichten — كوسترمك *göstèrmèk*, zeigen; كوردرمك *gördürmèk*, verrichten lassen;

كيتمك *gitmèk*, gehen — كيدرمك *gidèrmèk*, vertreiben; كوترمك *götürmèk*, (weg-) tragen.

Von قالمق *kalmak*, bleiben, würde der Transitiv sein قالدرمك *kaldyrmak*; um dieses mit قالدرمك, aufheben (das seinerseits von »kalkmak« mit Schwund des zweiten k abgeleitet ist) nicht zu verwechseln, gebraucht man dafür آليقومق *alykomak*, zurückhalten.

Uebung 37.

Aus folgenden Intransitiven sollen Transitive gebildet werden:

آجيمق *ağymak*, leid thun

اريمك *èrimèk*, schmelzen

آغريمق *agrymak*, schmerzen

اوزامق *uzamak*, sich in die Länge ziehen

اولمك *ölmèk*, sterben

اويانمق *ujanmak*, aufwachen

بيومك *büjümek*, gross wachsen, trans.: gross ziehen; vergrössern

اینمك *enmèk*, herabsteigen	طولمق *dolmak*, voll werden
دونمك *dönmèk*, umkehren	قورومق *kurumak*, trocknen
سونمك *sönmèk*, auslöschen	قیزمق *kyzmak*, erhitzen
صوغومق *soġumak*, abkühlen	قانمق *kanmak*, überzeugt werden
طالمق *dalmak*, tauchen	اوتورمق *oturmak*, sitzen
طاملامق *damlamak*, tropfen	

Aus folgenden Transitiven und Intransitiven sollen Causative gebildet werden:

اوتمك *ötmèk*, tönen	دوشەمك *döšèmèk*, ausstatten, möbliren
اوشومك *üšümèk*, frieren	دیلەمك *dilèmèk*, bitten
آتمق *atmak*, werfen	طیقامق *tykamak*, verstopfen
اودەمك *ödèmèk*, bezahlen	سیلمك *silmèk*, wischen
باصمق *basmak*, treten; drucken	قاشیمق *kašymak*, kratzen
بویامق *bojamak*, färben	صیچرامق *syčramak*, hüpfen
بیلمك *bilmèk*, wissen	چابالامق *čabalamak*, zappeln
چورومك *čürümèk*, faulen	صینامق *synamak*, versuchen
چوزمك *čözmèk*, aufknoten	یارمق *jarmak*, spalten
چكمك *čèkmèk*, ziehen	بكزەمك *bèñzèmèk*, ähneln
دیزمك *dizmèk*, aufreihen	

3. Reflexiva.

Diese werden durch Hinzufügung von ن an den Stamm gebildet.

بورومك *bürümèk*, einhüllen; بورونمك *bürünmèk*, sich verhüllen;

قوچمق *kočmak*, anspannen; قوچنمق *kočunmak*, sich anstrengen;

ايتمك *etmèk*, thun; ايدنمك *edinmèk*, sich etwas leisten.

Zuweilen steht statt ن ein ل.

ديكمك *dikmèk*, pflanzen; ديكلمك *dikilmèk*, sich aufpflanzen;

طاغتمق *dagytmak*, zerstreuen; طاغلمق *dağylmak*, sich zerstreuen.

4. Reciproca.

Diese werden gebildet durch ش nach dem Stamm.

اويمق *uimak*, passen; اويشمق *ujušmak*, sich abfinden;

بولمك *bölmèk*, theilen; بولشمك *bölüšmèk*, gemeinsam theilen;

بولمق *bulmak*, finden; بولشمق *bulušmak*, sich treffen.

5. 6. Activum und Passivum.

Aus dem Activum (معلوم *ma'lūm*) obiger Formen leitet man das Passivum (مجهول *mèǧhūl*) ab, indem man

a) an consonantische Stämme, ausser den auf ل auslautenden, ein ل, und

b) an vocalische und auf ل endigende Stämme ein ن anhängt. Vor diesem ن wird der Vocalbuchstabe ه oft ausgelassen.

Die Passiv-Endung kann an den Stamm jeder beliebigen Infinitiv-Form treten.

كورمك *görmèk*, sehen; كورلمك *görülmèk*, gesehen werden;

قيرمق *kyrmak*, brechen; قيرلمق *kyrylmak*, gebrochen werden;

بيلمك *bilmèk*, wissen; بيلنمك *bilinmèk*, gewusst werden;

بولمق *bulmak*, finden; بولنمق *bulunmak*, gefunden werden;

طرامق *taramak*, kämmen; طرانمق *taranmak*, gekämmt werden;

سويلهمك *söilèmèk*, sprechen; سويلنمك *söilènmèk*, gesprochen werden.

Oft wird an das Passiv-ن noch ein ل angehängt, besonders um Verwechslungen mit dem ن des Reflexiv zu vermeiden.

ايستهمك *istèmèk*, verlangen; ايستنلمك *istènilmèk*, verlangt werden;

اوقومق *okumak*, lesen; اوقونلمق *okunulmak*, gelesen werden;

قومق *komak*, setzen; قونلمق *konulmak*, gesetzt werden

(Reflexiv: قونمق *konmak*, sich niederlassen).

اولنمق *olunmak* dient als Passiv für اولمق *olmak*, sein und ايلمك *eïlèmèk*, thun.

Das ت der Causativa wird vor dem Passiv-ل zu د erweicht.

طارالتمق *daraltmak*, verengern; طرالدلمق *daraldylmak*;

اوكرتمك *öjrètmèk*, lehren; اوكردلمك *öjrèdilmèk*;

قرارتمق *karartmak*, schwärzen; قراردلمق *karardylmak*.

Die Grundstämme auf ت bleiben meist unverändert.

صاتمق *satmak*, verkaufen; صاتلمق *satylmak;*

قاتمق *katmak*, mischen; قاتلمق *katylmak;*

ايتمك *itmèk*, schieben; ايتلمك *itilmèk.*

Ausnahmen sind:

آوتمق *awytmak*, (ein Kind) beruhigen; آودلمق *awydylmak;*

اونوتمق *unutmak*, vergessen; اونودلمق *unudulmak;*

ايتمك *etmèk*, thun; ايدلمك *edilmèk;*

ايشتمك *išitmèk*, hören; ايشيدلمك *išidilmèk;*

ديتمك *ditmèk*, zerzausen; ديدلمك *didilmèk;*

كوتمك *gütmèk*, hüten; كودلمك *güdülmèk;*

كيتمك *gitmèk*, gehen; كيدلمك *gidilmèk.*

Tritt an das ل des Passiv eine Endung der Art oder Zeit, wo dieser Buchstabe den Anlaut der folgenden Silbe bildet, so wird, um den vorangehenden Vocallaut anzudeuten, ein ى eingeschaltet; z. B. يازمق *jaẓmak*, schreiben; يازيلهجق *ja-ẓyl-a-ǧak*, geschrieben werden; يازيليور *ja-ẓy-ly-jor*, es wird geschrieben: يازيله بيلير *ja-ẓy-la bilir*, es kann geschrieben werden.

Uebung 38.

Aus folgenden Grund-Infinitiven sollen Reflexive gebildet werden:

كيمك *gijmek*, anziehen (ein Kleid etc.)	اللەمك *èllèmèk*; betasten
كيزلەمك *giẓlèmèk*, verbergen	سورىمك *sürümèk*, schleppen
يوارلامق *juwarlamak*, rollen (trans.)	صويمق *soimak*, entkleiden, schälen
يالامق *jalamak*, lecken	صاقلامق *saklamak*, bewahren
يىقامق *jyikamak*, waschen	صاللامق *sallamak*, schaukeln
اورتمك *örtmèk*, bedecken	سلكمك *silkmèk*, abschütteln
	طاقمق *takmak*, anhängen

Aus folgenden Grund-Infinitiven sollen Reciproca gebildet werden:

سويلەمك *söilèmèk*, sprechen	اللەمك *èllèmèk*, betasten
صارمق *sarmak*, umwinden	اوپمك *öpmèk*, küssen
صيقمق *sykmak*, drücken	اورمق *wurmak*, schlagen
قاپمق *kapmak*, wegnehmen	اوينامق *oinamak*, spielen
كولمك *gülmèk*, lachen	چارپمق *čarpmak*, niederwerfen, anstossen
	سومك *sèwmèk*, lieben

Aus folgenden Activen sollen Passive gebildet werden:

اكمك *èkmèk*, säen	آصمق *asmak*, hängen
اوتمك *ütmèk*, gewinnen (im Spiel)	آڭلامق *añlamak*, verstehen

ایشلهمك *išlèmèk*, arbeiten

ایصلامق *yslamak*, netzen

بلهمك *bèllèmèk*, merken

چالقامق *čalkamak*, schütteln

دلمك *dèlmèk*, bohren, durchlöchern

دیکلهمك *diñlèmèk*, horchen

دوکمك *dökmèk*, ausgiessen

سچمك *sèčmèk*, wählen

سوزمك *süẓmèk*, durchseihen

قازمق *kaẓmak*, graben

یورومك *jürümèk*, gehen

7. Negativum.

Aus dem Positiv (مثبت *müsbèt*) aller Formen wird das Negativ (منفع *mènfi'*) durch Anhängung der Negations-Partikel (ادات منفع *edāt-y mènfi'*) م oder ما, *mè* oder *ma* gebildet. Obgleich der Aussprache nach leichte Stämme م und schwere ما erhalten müssten, trifft man häufig, besonders im Amtsstyl, auch die leichten Stämme mit ما versehen.

Wie zu Anfang im Capitel über den Accent (S. 19) schon bemerkt, liegt die Betonung auf derjenigen Silbe, welche der Negations-Partikel vorangeht.

ازمك *èẓmèk*, zerdrücken; Neg. ازممك oder ازمامك *èẓmèmèk;*

آتدرمق *atdyrmak*, werfen lassen; » آتدرمامق *atdyrmamak;*

كينمك *gejinmèk*, sich bekleiden; » كينمك oder كيمامك *gejinmèmèk;*

بولشمق *bulušmak*, sich treffen; » بولشمامق *bulušmamak;*

يايلمق *japylmak*, gemacht werden; » يايلمامق *japylmamak.*

Uebung 39.

Aus folgenden Infinitiven sollen Negative gebildet werden.

آتمق آكلامق اولدرمك اونودلمق اوينامق ايستنلمك
يورومك دوشرمك دوكلمك دوندرمك سينلمك صونمق
صيچرامق صيقشمق قاشنمق قوروتمق قيرمق قيزمق كولدرمك
يقانمق .

B. Zeiten (Tempora verbi) (زمان zemān).

Bei allen Zeiten und Arten (modi) ist der Ausgangspunkt (Grundform) die 3. Pers. Sing., weshalb bei den Beispielen diese angegeben wird.

I. Perfectum (ماضى *māẓī*) unterschieden als:

1. Bestimmtes Perfectum oder Perfectum categoricum (ماضىء شهودى *māẓī-i šuhūdi*), bei dem der Sprechende die Aussage bezeugen kann oder bestimmt weiss.

2. Unbestimmtes Perfectum oder Perfectum dubitativum (ماضىء نقلى *māẓī-i naklī*), bei dem etwas Gehörtes oder Selbsterlebtes ohne nähere Daten erzählt wird; z. B.:

1. برادرك كلدى *birādèriñ gèldi,* dein Bruder ist gekommen (ich habe es gesehen, oder weiss es bestimmt). Dagegen:

2. قونشو كز كلمش *konšuñuẓ gèlmiš,* euer Nachbar ist gekommen (soll gekommen sein, wie ich höre).

بن چوجقلغمده بر دفعه خسته اولمشم *bèn čoğuklyġymda bir dèf'a ḥastè olmušum,* ich bin (man sagt, ich sei) in meiner Kindheit einmal krank geworden.

II. Präsens (حال *hāl*), speciell die bestimmte Aussage. خواجه كليور *ḥoğa gèlijor*, der Lehrer kommt (soeben, bestimmt).

IIa. Aorist (مضارع *müẓārī*), eine unbestimmte Zeit, die sowohl für die Gegenwart als auch für die Zukunft gebraucht wird. Als Präsens bedeutet sie die Fortdauer einer Handlung oder Gewohnheit, Brauch. اوقور *okur*, er liest (beständig, es ist seine Gewohnheit zu lesen). احمد هر كون كلير *Ahmed hèr gün gèlir*, Ahmed kommt jeden Tag (fortgesetzt, es ist sein Brauch). Als Futurum wird ein unbestimmtes Vorhaben oder Versprechen ausgedrückt. بو آقشام كلير *bu akšam gèlir*, er kommt heute Abend (vielleicht, ich weiss es nicht bestimmt).

III. Futurum (مستقبل *müstakbèl*). Die bestimmte Zukunft. هر كون كيده‌جك *hèr gün gidèğèk*, er wird jeden Tag (bestimmt) gehen; was auch den Sinn von sollen giebt. Er soll jeden Tag gehen.

Von diesen einfachen (Haupt-) Zeiten werden mit Hilfe der Hilfszeitwörter die zusammengesetzten Zeiten abgeleitet.

Aber auch die einfachen Zeiten sind mit dem im Infinitiv ungebräuchlichen Hilfszeitwort ايمك *imèk*, sein, verbunden, welches hier die Personal-Endung (türk. ضمير فعلى *ẓamīr-i fi'lī*, Verbal-Pronomen) bildet.

Die Hauptzeiten von ايمك sind:

Perfectum categoricum.

	Singular	Plural
1. P.	ايدم *idim*, ich war	ايدك *idik*, wir waren
2. P.	ايدك *idiñ*, du warst	ايديكز *idiñiẓ*, ihr waret
3. P.	ايدى *idi*, er war	ايديلر *idilèr*, sie waren

Perfectum dubitativum.

ایمشم *imišim*, ich bin (sei) gewesen	ایمشز *imišiz*, wir sind (seien) gewesen
ایمشسك *imišsiñ*, du bist (seist) gewesen	ایمشسکز *imišsiñiz*, ihr seid (seiet) gewesen
ایمش *imiš*, er ist (sei) gewesen	ایمشلر *imišlèr*, sie sind (seien) gewesen

Präsens.

ایم *im*, ich bin	ایز *iz*, wir sind
سك *siñ* (*sin*), du bist	سکز *siñiz*, ihr seid
در *dir*, er ist	درلر *dirlèr*, sie sind

Ist sein selbständiges Zeitwort, so werden diese Zeiten unverändert angewendet, siehe Beispiele in Uebung 32; ebenso bei den zusammengesetzten Zeiten, ausser dass ایم und ایز in یم und یز abgekürzt an das vorangehende Wort treten können.

Als Personal-Endung, wobei die Aussprache nach der Vocalharmonie sich dem vorangehenden Worte anpassen muss, ist ایمك bei den verschiedenen Zeiten wie folgt:

Zeit	Singular			Plural		
	1. Person	2. Person	3. Person	1. Person	2. Person	3. Person
Perfectum categoricum	م-*m*	ك-*ñ*	—	ك-*k*, bei leichten, ق-*k*, bei schweren Stämmen	كز-*ñ*-*z*	لر {-*lèr* -*lar*
Perf. dubit. Präsens Aorist Futurum	م-*m*	سك-*s*-*ñ*	در-*d*-*r*, zuweilen bei Perf. dubitat. und bei Futurum	ز-*z*	سكز -*s*-*ñ*-*z*	لر {-*lèr* -*lar*

C. Arten (Modi verbi) (صيغ syijaġ).

I. Imperativ (امر صيغەسى èmr syiġèsi).

Dieser Modus ist der einfachste. Die 2. Person (امر حاضر *èmr-i hāẓyr*), ist im Singular der Stamm, welcher bei irgend einer Infinitiv-Form nach Entfernung der Infinitiv-Endung zurückbleibt.

ويرمك *wermèk*, geben; ويـر *wer*, gieb;

بولنمق *bulunmak*, sich befinden; بولن *bulun*, befinde dich;

دوكشمك *döjüšmèk*, streiten; دوكش *döjüš*, streite;

كورلمك *görülmèk*, gesehen werden; كورل *görül*, lasse dich sehen.

Ist der Vocal *o* (*e*) nicht ausgeschrieben, so muss er im Imperativ 2. Pers. Sing. ausgeschrieben werden.

ايلمك *eïlèmèk*, thun; ايله *eïlè*, thue.

Die 2. Pers. Plur. wird dadurch gebildet, dass man an den Stamm كز oder, besonders bei auslautendem Vocal, يكز anhängt. Daneben kommt auch häufig ك resp. كز vor.

بولمق *bulmak*, finden; بولكز *buluñuẓ*, بولك *buluñ*, findet;

آرامق *aramak*, suchen; آرايكز *arajyñyẓ*, آرايك *arajyñ*, suchet.

Die 3. Person (امر غائب *èmr-i ġāïb*) wird im Singular durch Anhängung von سون an den Stamm gebildet; im Plural tritt hieran noch لر *lèr, lar*.

بيلمك *bilmèk*, wissen; بيلسون *bilsin*, er soll wissen;

طالمق *dalmak*, untertauchen; طالسون *dalsyn*, er soll untertauchen;

كورمك *görmèk*, sehen; كورسون *görsün*, er soll sehen;

ديكمك *dikmèk*, nähen; ديكسونلر *diksinlèr*, sie sollen nähen;

قالمق *kalmak*, bleiben; قالسونلر *kalsynlar*, sie sollen bleiben;

صورمق *sormak*, fragen; صورسونلر *sorsunlar*, sie sollen fragen.

II. Indicativ (صيغهٔ اخباريه syiġè-i iḫbariijè).

1. Perfectum categoricum. — Die Grundform (3. Pers. Sing.) wird dadurch gebildet, dass man an den Stamm دى hängt. An diese Grundform treten die Personal-Endungen; das ى der Grundform wird aber nur in der 3. Pers. Sing. und Plur. und der 2. Pers. Plur. ausgeschrieben.

Leichtes Verbum.

سودم *sèw-dim*, ich habe geliebt; سودك *sèw-dik*

سودك *sèw-diñ* u. s. w. سوديكز *sèw-diñiz*

سودى *sèw-di* سوديلر *sèw-dilèr*

Schweres Verbum.

بولدم *bul-dum*, ich habe gefunden; بولدق *bul-duk*

بولدك *bul-duñ* u. s. w. بولديكز *bul-duñuz*

بولدى *bul-du* بولديلر *bul-dular*

Uebung 40.

بو صباح *bu sabah*, heute Morgen	كور *kör*, blind
اولكى كون *èwwèlki gün*, vorgestern	ديلنجى *dilènǧi*, Bettler

راست كلمك *rast gèlmèk*, begegnen	كرم ايتمك *kèrèm etmèk*, die Güte haben
صدقه *sadaka*, Almosen	آقشام *akšam*, Abend
ديلەمك *dilèmèk*, erbitten	اول *èwwèl*, vorher, früher
يارين *jaryn*, morgen	چارشى *čaršyr*, Markt
برابر *bèrābèr*, mit, zugleich	

Bemerkung. Da die Verbalform auch die Person angiebt, so wird das Personal-Pronomen nur dann gebraucht, wenn es besonders hervorgehoben werden soll.

بابام بو صباح اوه كلدى · دون سنى يولده كوردم · اولكى كون بر كور ديلنجيه راست كلدم , بندن صدقه ديلەدى , بن دخى كندينه يكرمى پاره ويردم · قپويه بر آدم كلدى , كيت باق كيمدر · يارين اركن كل و جمله درس كتابلريكى برابر كتير · حسين افندىيه سويله كرم ايتسون بو آقشام بزه كلسون · همشيرەك نرەده در ؟ شمدى والدەم ايله باغچەيه ايندى · چوك برادرك اودەمى در ؟ خير افندم براز اول دايىم ايله چارشيه كيتدى ·

wo نرەده *nèrèdè*	Brücke كوپرى *köprü*
gestern دون *dün*	bringen كتيرمك *gètirmek*

hierher بورایه *buraja*

Bild تصویر *taswīr*

Kutsche { آرابه (عربه) *araba*; فایتون *faiton* }

Wo ist dein gestriger Hut? — [Er] ist gestern Abend von der Brücke in den Fluss gefallen. — Wo sind deine Federn? — Ich habe [sie] zu Hause vergessen. — Gehe schnell nach Hause und hole [sie]. — Komme hierher und gieb mir das in deiner Hand befindliche Bild. — Wo bist du meinem Freunde begegnet? — Ich habe ihn auf dem Markte gesehen. — Gestern hat mein Vater ein braunes Pferd und eine neue Kutsche gekauft.

2. Präsens. — Diese Zeit wurde in der Grundform dadurch gebildet, dass man an den Stamm, wenn er vocalisch auslautet, یور *jor*, und wenn er consonantisch auslautet, ەیور *èjor, ajor* anhängte. Wo der Vocal *e* am Schluss des Stammes für gewöhnlich nicht geschrieben wird, pflegt man ihn doch in dieser Präsens-Bildung durch ە darzustellen. In der Neuzeit wird auch bei consonantischen Stämmen meist nur یور *jor* geschrieben, nur macht man gewöhnlich den Unterschied, dass man, wo der Stamm auf einen nicht verbindbaren Consonanten ausgeht, ییور, und sonst یور schreibt; das erste ی von ییور wird dann nach der Vocalharmonie gesprochen.

Die übrigen Personen werden mit Hilfe der Personal-Endungen gebildet.

سوییورم *sèw-i-jor-ym (-um)*, ich liebe;

آشیورسك *èš-i-jor-syñ (-suñ)*, du scharrst;

بیلەیور *bilè-jor*, er wetzt;

باصیورز *bas-y-jor-yz (-uz)*, wir treten;

اوغیورسکز *oġ-y-jor-syñyz (-suñuz)*, ihr reibt;

اولویورلر *ulu-jor-lar*, sie heulen.

3. Futurum. — Die Grundform entsteht durch Anhängung von ەجك *èğèk* an leichte, ەجق *ağak* an schwere Stämme. Endigt der Stamm vocalisch, ob der Vocal nun geschrieben wird oder nicht, so wird, ausser bei ى, vor der Futur-Endung ein ى eingeschaltet. Wie bemerkt, wird auch hier der Endlaut *è* der Stämme, wenn im Infinitiv nicht geschrieben, hier durch ه gegeben, was aber oft auch unterlassen wird. Das ك von ەجك wird in der 1. Pers. Sing. und Plur. *-j-* gesprochen, das ق von ەجق in gleichem Falle in غ erweicht.

بيچەجكم *bič-èğè-jim*, ich werde mähen;

ايرەجكسك *èr-èğèk-siñ*, du wirst erreichen;

سويلەيەجك (سويليەجك) *söilè-jèğèk*, er wird sprechen;

يازەجغز *jaz-ağa-ğyz*, wir werden schreiben;

صورەجقسكز *sor-ağak-syñyz*, ihr werdet fragen;

ياشايەجقلر *jaša-jağak-lar*, sie werden leben.

Uebung 41.

اوكرنمك *öjrènmèk*, lernen

ايشته *ištè*, da, siehe da

تكرار *tèkrār*, wieder, abermals

ايچروده / ايچريده *ičèridè*, drinnen

صكره *soñra*, später

اوتورمق *oturmak*, sitzen

قولاق *kulak*, Ohr

احتمالا *ihtimālèn*, möglicher Weise

موزيقه *muzika*, Musik

کیف *keïf*, Vergnügen, Befinden	طیشاریده *dyšaryda*, draussen
ممنون *mèmnūn*, dankbar, zufrieden	قونشمق *konušmak*, sich unterhalten
اورمان *orman*, Wald	چاغرمق *čaġyrmak*, rufen
سلامت *selāmèt*, Frieden	بیورك *bujuruñ*, bitte! belieben Sie!
	بیورمق *bujurmak*, befehlen

بن شمدی درسمی اوکرنیورم . ایشته خواجه کلیور . یارین تکرار کله‌جکم . بو کون ایشمز چوق اوله‌جق . بر قاچ کون صکره بنم اوچ توفنکم اوله‌جق . بو آقشام ارکن اوده بولنه‌جغم . پدرم ایچریده اوتوریور و مکتوب یازیور . قولاغمه خوش بر صدا کلیور , احتمالا موزیقه سسی در . طیشاریده بر آدم وار سنك ایله قونشمق ایستیور . ایچری چاغر . بیورك , اوتوریکز افندم . خوش کلدیکز کیفکز نصلدر ؟ ممنونم افندم کیفم پك ایدر . نره‌دن کلیورسکز ؟ برازده اورمانده کزدم و شمدی دکانه کیده‌جکم . سلامتله کیدیکز .

besuchen کورمه‌یه کلمك *görmèjè gèlmèk*	dass که *ki*
Beehrung تشریف *tèšrīf*	deshalb آنك ایچون *anyñ ičün*
Reise یولجیلق *jolǧuluk*	wünschen ایسته‌مك *istèmèk*

wann	نه زمان *nè ʒemañ*	Weizen	بغدای *buġdai*
	نه وقت *nè wakt*	Gerste	آرپه *arpa*
zum Theil	قسماً *kysmèn*	umtauschen	ترامپه ایتمك *trampa etmèk*
zurückkehren	كیری (كیرو) دونمك *geri dönmèk*	ungefähr	تقریباً *takrìbèn*

Ich habe gehört, dass du hierher gekommen bist, deshalb habe ich gewünscht, dich [zu] besuchen. — Ich bin Ihnen für die Ehre (von der Beehrung) sehr verbunden (dankbar). — Wann sind Sie von Ihrer Reise zurückgekehrt? — Ich bin gestern Abend um ungefähr 10 Uhr nach Hause gelangt. — Waren Ihre Geschäfte gut? — Ja, mein Herr, ich habe viel Kaffee und Zucker verkauft und zum Theil gegen (mit) Weizen und Gerste umgetauscht.

1a. Perfectum dubitativum. — Die Grundform entsteht durch Anhängung von مش an den Stamm; durch Hinzufügung der Personal-Endungen werden dann die übrigen Personen abgeleitet.

آجقمق *ağykmak*, hungrig werden; آجقمش *ağykmyš;*

اسكیمك *èskimèk*, veralten; اسكیمش *èskimiš;*

قوصمق *kusmak*, erbrechen; قوصمش *kusmuš;*

كوسمك *küsmèk*, schmollen; كوسمش *küsmüš.*

قازانمشم *kazan-myš-ym*, ich habe gewonnen;

آرامشسك *ara-myš-syñ*, du hast gesucht;

(در) اریمش *èri-miš (dir)*, es ist geschmolzen;

قورمشز *kur-muš-uʒ*, wir haben aufgezogen;

كولمشسكز *gül-müš-süñüz*, ihr habt gelacht;

كورمشلر *gör-müš-lèr*, sie haben gesehen.

2a. Aorist. — In der Grundform tritt an den Stamm ein ر. Aussprache und Gebrauch dieser Endung sind wie folgt:

a) Bei den auf Vocale auslautenden Stämmen ist dieser Vocal maassgebend. Schluss-ه wird dabei ausgelassen.

قپامق *kapamak*, zumachen; قپار *kapar;*

قومق *komak*, setzen; قور *kor;*

سويلهمك *söilèmèk*, reden; سويلر *söilèr.*

b) Bei consonantisch auslautenden einsilbigen Stämmen ist die Endung bei leichten *èr*, bei schweren *ar* (meist ار geschrieben).

دوزمك *düzmèk*, anordnen; دوزر *düzèr;*

چالمق *čalmak*, stehlen; چالار *čalar;*

صورمق *sormak*, fragen; صورار *sorar.*

c) Die consonantisch auslautenden mehrsilbigen Stämme erhalten ور. Die Aussprache folgt den Wohllautsregeln; wo sie *yr* oder *ir* ist, wird auch oft ير geschrieben.

آلداتمق *aldatmak*, betrügen; آلدادير (آلدادور) *aldadyr;*

اينانمق *inanmak*, glauben; اينانير (اينانور) *inanyr;*

كتيرمك (كتورمك) *gètirmèk*, bringen; كتيرير (كتورور) *gètirir;*

صاتاشمق *satašmak*, anrempeln; صاتاشور *satašyr;*

بولشمق *bulušmak*, sich zusammenfinden; بولشور *bulušur.*

Ausnahmen sind:

آلور · آلير *alyr,* er nimmt	بيلور · بيلير *bilir,* er weiss
اورور *wurur,* er schlägt	قالور · قاليز *kalyr,* er bleibt
اولور *olur,* er wird	كلور · كليز *gèlir,* er kommt
اولور *ölür,* er stirbt	كورور *görür,* er sieht
بولور *bulur,* er findet	ويريز *werir,* er giebt

Folgende Verben klingen im Aorist ähnlich:

بزمك *bezmèk,* satt kriegen
بزەمك *bezèmèk,* schmücken
} بزر *bezèr;*

ديلمك *dilmèk,* schlitzen
ديلەمك *dilèmèk,* bitten
} ديلر *dilèr;*

صيغمق *syġmak,* Platz haben
صيغامق *syġamak,* aufstülpen
} صيغار *syġar;*

طالمق *dalmak,* untertauchen
طالامق *dalamak,* brennen (Nessel)
} طالار *dalar;*

طولمق *dolmak,* voll werden
طولامق *dolamak,* umwinden
} طولار *dolar;*

طيقمق *tykmak,* stopfen, einzwängen
طيقامق *tykamak,* verstopfen
} طيقار *tykar;*

قاپمق *kapmak*, wegnehmen; قاپار
قپامق *kapamak*, zumachen; قپار } *kapar;*

قانمق *kanmak*, überzeugt, gesättigt werden
قانامق *kanamak*, bluten } قانار *kanar;*

یارمق *jarmak*, spalten
یارامق *jaramak*, taugen } یارار *jarar.*

Die verschiedenen Personen werden, wie sonst, durch die betreffenden Personal-Endungen gebildet.

باقارم *bak-ar-ym*, ich schaue;

بولرسك *böl-èr-siñ*, du theilst;

آرار *ara-r*, er sucht;

كسرز *kès-er-iz*, wir schneiden;

دوكرسكز *dök-èr-siñiz*, ihr giesst aus;

صايارلر *sai-ar-lar*, sie zählen.

Uebung 42.

آلداتمق *aldatmak*, betrügen | چوجقلق *čoğukluk*, Kindheit

یوغورت *joġurt*, eine Art Sauermilch | دوشمك *düšmèk*, fallen

یانغین *janġyn*, Feuersbrunst | قایقجی *kajykğy*, Bootsführer

ظهور ایتمك *zuhūr etmèk*, entstehen | درحال *dèrhāl*, sofort

بك اوغلی *bej-oğlu*, Pera | آغلاصق *ağlamak*, weinen

شدت *šiddèt*, Heftigkeit

یاغمور (یغمور) *jaġmur*, Regen

یقمق *jykmak*, einstürzen

سیل *sīl* } Wolkenbruch
(سل *sel*) }

گیکمك *geğikmèk*, sich verspäten

بوآدم پك كوزل ترجمه و فرانسزجه سویلر · سن بنی آلداتمق ایسترسك · بوقاری هروقت بوراده اوتورور و یوغورت صاتار · دون بك‌اوغلنده بیوك بر یانغین ظهور ایتمش · بن چوجقلغمده بر دفعه دكزه دوشمشم و قایقجیلر بنی درحال چیقارمشلر · والدەم چوق قورقمش و آغلامش · یغمورك شدتندن بعض محللرده سیل كلمش و كوپریلر یقلمش · اول سببدن پوسته بو كون گیكمش · چوق دفعه اویله اولور ·

Während wird übersetzt durch ایكن *ikèn*, seiend, welches dem Aorist desjenigen Zeitworts folgt, auf das es sich bezieht, und dient für alle Zeiten. In jedem Falle ist also die Zeit am nächstfolgenden Satztheile erkenntlich: بن اوه گیدر ایكن (گیدركن) سنی گوردم *bèn èwè gidèr ikèn* (zusammengezogen: *gidèrkèn*) *sèni gördüm*, während ich nach Hause ging, habe ich dich gesehen. مكتبدن گلیر ایكن (گلیركن) دوستنه اوغرایه‌جق *mèktèbdèn gèlir ikèn (gèlirkèn) dostuna uġrajaġak*, während er von der Schule kommt, wird er bei seinem Freunde vorkehren.

In folgenden Sätzen ist Perfectum dubitativum und Aorist anzuwenden.

Insel	جزیره *ǧèzīrè*	Alexander	اسکندر *iskèndèr*
Chios	ساقز *sakyz*	der Grosse	عظیم *ʿazīm*
Erdbeben	زلزله *zèlzèlè*	(Krieg) führen	سورمك *sürmèk*
	حرکت ارض *harèkèt-i arz*	Krieg	محاربه *muhārèbè*
stattfinden	وقوع بولمق *wukūʿ bulmak*	zuhören	دیکلهمك *diñlèmèk*
zu Grunde gehen	تلف اولمق *tèlèf olmak*	Briefmarke	پوسته پولی *posta pulu*
Telegramm	تلغرافنامه *telegraf-nāmè*	rennen	قوشمق *košmak*
darin	آنده *andè*	brechen	قیرمق *kyrmak*

Auf der Insel Chios hat ein Erdbeben stattgefunden, dabei (darin) sind 3000 Personen zu Grunde gegangen. — Die letzten Telegramme haben diese Nachricht gebracht. — Alexander der Grosse ist gestorben, während er einen Krieg führte. — Während ich dieses sagte, hat er drinnen zugehört. — Während ich dieses schreibe, gehe du und hole Briefmarken. — Der Sohn des Herrn N. N. ist gestern, als (während) er sein Pferd rennen liess, gestürzt (gefallen) und hat den Arm gebrochen (sein Arm ist gebrochen).

III. Optativ (التزامی iltizāmi).

Dieser Modus drückt einen Zweck, Wunsch oder Entschluss aus. Er wird durch Anhängung von ه *è, a* an consonantische, یه *je, ja* an vocalische Stämme gebildet. Die Personal-Endungen sind wie bei dem Präsens Indicativi, nur wird in der 1. Pers. Sing. wegen des Vocals ein ی eingeschaltet, یم *jim, jym* und die 1. Pers. Plur. wird durch Anhängung von لم *lim, lym,* gebildet.

سچهیم *seč-è-jim,* dass ich aussuche, lasst mich aussuchen, ich will aussuchen;

آرایهسك *ara-ja-syñ,* dass du suchest, u. s. w.;

آله *al-a*, dass er nehme, u. s. w.;

كوره‌لم *gör-è-lim*, dass wir sehen, u. s. w.;

بيله‌سكز *bil-è-siñiz*, dass ihr wisset, u. s. w.;

ويره‌لر *wèr-e-lèr*, dass sie geben, u. s. w.

Als Ausdruck für den Wunsch ist dieser Modus dem Imperativ ähnlich, und wird auch zuweilen, besonders als Höflichkeitsform, statt dessen angewendet.

الله عمر ويره *Allah 'ömr werè*, Gott möge Leben schenken!

الله بيلكجه اوله *Allah bilèngè ola*, Gott sei mit dir!

بويله ياپه‌سك و بيله‌سك كه *böilè japasyñ wè bilèsiñki*, thue so, und wisse dass . . .

IV. Necessitativ (وجوبى wüğūbi).

Dieser zeigt die Nothwendigkeit einer Handlung an, was im Deutschen durch sollen oder müssen ausgedrückt wird. Er wird gebildet durch Anhängung von ملى *mèli, maly*, an den Stamm. Die Personal-Endung der 1. Pers. Sing. ist يم *jim, jym;* 1. Pers. Plur. يز *jiz, jyz;* der 3. Pers. Plur. درلر *dirlèr, dyrlar*.

اله‌ملى‌يم *èlè-mèli-jim*, ich muss sieben;

بوكملى‌سك *bük-mèli-siñ*, du musst zwirnen;

صاچملى (در) *sač-dyr-maly (-dyr)*, er muss ausstreuen lassen;

ديملى‌يز *de-mèli-jiz*, wir müssen sagen;

كلمكسز *gel-mèli-siñiz*, ihr müsst kommen;

بولملى درلر *bul-maly dyrlar*, sie müssen finden.

Uebung 43.

وقار *wakār*, Ehrfurcht

ايلك *ejilik*, Gutes, Wohlthat

حرمت *hürmèt*, Achtung, Ehrerbietung

بدل *bèdèl*, Ersatz

يوله چيقمق *jola čykmak*, abreisen

آكا بدل *aña bèdèl*, dafür

صاغلق *saġlyk*, Gesundheit

راحت *rāhat*, Ruhe

كيرى دونمك *geri dönmèk*, zurückkehren

احسان ايلمك *ihsan eïlèmèk*, schenken

مستقبل *müstakbèl*, Zukunft

اختيار *iḫtijār*, Greis

چكيرمك *gèčirmèk*, verbringen

اوكنده *öñündè*, vor

آياغه قالقمق *ajaġa kalqmak*, sich erheben

سز بكا چوق ايلك ايتديكز الله آكا بدل سزه بخت و راحت احسان ايليه . بر اختيارك اوكنده آياغه قالقمليسك و آنك ايله سويلركن وقار و حرمت كوسترمليسك . بو آقشام يوله چيقملييز . الله سلامت ويره و صاغلق ايله كيرى دونه‌سكز . چوجقلر پدر و مادرلرينى سومك و كندىلردن بيوكلرك سوزينه اطاعت ايتمليدرلر . مستقبلده دنيايه فائده‌لى بر آدم اولمق ايچون وقتكى علم و معرفت قازانمقله چكيرمليسك .

Seidenstoff	ايپك قماش *ipèk kumaš*	wohlthätig	خيرخواه *ḫairḫah*
bestellen	ايصمارلامق *ysmarlamak*	freigebig	جومرد *ǧümèrd*
Verstand	عقل *ʿakl*	heimlich	كيزلى *gizli*
zusammennehmen	طوپلامق *toplamak*	öffentlich	آشكاره *ašikjārè*
Rathschlag	نصيحت *nasīhat*	lang	اوزون *uzun*

Ich muss heute Abend noch an Herrn Hasan einen Brief schreiben und einen Ballen Seidenstoffe bestellen. — Du musst deinen Verstand (in deinem Kopf, Dat.) zusammennehmen und meinen Rathschlägen Gehorsam leisten. — Herr N. N. ist ein sehr wohlthätiger und freigebiger Mann; er giebt den Armen öffentlich und heimlich sehr viel Almosen; Gott möge ihm langes Leben (Plural) schenken.

Paradigmen der einfachen Zeiten.

A. Affirmativ.

Infinitiv كلمك *gèl-mèk*, kommen.

Singular.	Plural.
I. Imperativ.	
كل *gèl*, komme	كلكز *gèl-iñiz*, kommet
كلسون *gèl-sin*, er soll kommen	كلسونلر *gèl-sinlèr*, sie sollen kommen
II. Indicativ.	
Perfectum categoricum.	
كلدم *gèl-dim*, ich bin gekommen	كلدك *gèl-dik*, wir sind gekommen
كلدك *gèl-diñ*, du bist gekommen	كلديكز *gèl-diñiz*, ihr seid gekommen
كلدى *gèl-di*, er ist gekommen	كلديلر *gèl-dilèr*, sie sind gekommen

Singular.	Plural.
Perfectum dubitativum.	
كلمشم *gèl-miš-im*, ich sei gekommen	كلمشز *gèl-miš-iz*, wir seien gekommen
كلمشسك *gèl-miš-siñ*, du seist gekommen	كلمشسكز *gèl-miš-siñiz*, ihr seiet gekommen
(در) كلمش *gèl-miš (-dir)*, er sei gekommen	كلمشلر *gèl-miš-lèr*, sie seien gekommen
Präsens.	
كليورم *gèl-ijor-ym*, ich komme	كليورز *gèl-ijor-yz*, wir kommen
كليورسك *gèl-ijor-syñ*, du kommst	كليورسكز *gèl-ijor-syñyz*, ihr kommet
كليور *gèl-ijor*, er kommt	كليورلر *gèl-ijor-lar*, sie kommen
Aorist.	
كليرم *gèl-ir-im*, ich komme	كليرز *gèl-ir-iz*, wir kommen
كليرسك *gèl-ir-siñ*, du kommst	كليرسكز *gèl-ir-siñiz*, ihr kommet
كلير *gèl-ir*, er kommt	كليرلر *gèl-ir-lèr*, sie kommen
Futurum.	
كلهجكم *gèl-èğèj-im*, ich werde kommen	كلهجكز *gèl-èğèj-iz*, wir werden kommen
كلهجكسك *gèl-èğèk-siñ*, du wirst kommen	كلهجكسكز *gèl-èğèk-siñiz*, ihr werdet kommen
كلهجك *gèl-èğèk*, er wird kommen	كلهجكلر *gèl-èğèk-lèr*, sie werden kommen
III. Optativ.	
كلهم *gèl-è-jim*, ich möge kommen	كلهلم *gèl-è-lim*, wir mögen kommen
كلهسك *gèl-è-siñ*, du mögest kommen	كلهسكز *gèl-è-siñiz*, ihr möget kommen
كله *gèl-è*, er möge kommen	كلهلر *gèl-è-lèr*, sie mögen kommen

IV. Necessitativ.

Singular.		Plural.	
كلملى يم	*gèl-mèli-jim*, ich muss kommen	كلملى يز	*gèl-mèli-jiz*, wir müssen kommen
كلملى سك	*gèl-mèli-siñ*, du musst kommen	كلملى سكز	*gèl-mèli-siñiz*, ihr müsst kommen
كلملى (در)	*gèl-mèli (-dir)*, er muss kommen	كلملى درلر	*gèl-mèli dirlèr*, sie müssen kommen

B. Negativ.

Die Negation wird durch Anhängung von م, ما *mè, ma*, an den Stamm gebildet:

Im Imperativ 2. Pers. Sing. durch مه.

Im Aorist endigt die Grundform auf مز *mèz, maz*, bei schweren Stämmen auch ماز geschrieben, besonders um Verwechslungen zu vermeiden, wie: اولمز *ölmèz*, er stirbt nicht; اولماز *olmaz*, er wird nicht. In der 1. Pers. Sing. ist die Endung مم *mèm, mam* (مام). 1. Pers. Plur. مزز *mèziz, mazyz* (مازز) oder ميز *mèjiz, majyz* (مايز).

Im Futurum Indicativi und im Optativ ist die Endung ميه *mèjè, maja* (مايه).

Im Perfectum dubitativum und im Necessitativ ما *mè, ma*.

Infinitiv (كلمامك) كلمك *gèlmèmèk*, nicht kommen.

I. Imperativ.

كلمه *gèl-mè*, komme nicht

كلمسون *gèl-mè-sin*, er soll nicht kommen

كلميكز *gèl-mè-jiñiz*, kommet nicht

كلمسونلر *gèl-mè-sinlèr*, sie sollen nicht kommen

II. Indicativ.

Perfectum categoricum.

كلمدم *gèl-mè-dim*, ich bin nicht gekommen

كلمدك *gèl-mè-diñ*, du bist nicht gekommen

كلمدى *gèl-mè-di*, er ist nicht gekommen

كلمدك *gèl-mè-dik*, wir sind nicht gekommen

كلمديكز *gèl-mè-diñiz*, ihr seid nicht gekommen

كلمديلر *gèl-mè-dilèr*, sie sind nicht gekommen

Perfectum dubitativum.

كلمامشم *gèl-mè-miš-im*, ich sei nicht gekommen

كلمامشسك *gèl-mè-miš-siñ*, du seist nicht gekommen

كلمامش (در) *gèl-mè-miš (-dir)*, er sei nicht gekommen

كلمامشز *gèl-mè-miš-iz*, wir seien nicht gekommen

كلمامشسكز *gèl-mè-miš-siñiz*, ihr seiet nicht gekommen

كلمامشلر *gèl-mè-miš-lèr*, sie seien nicht gekommen

Präsens.

كلميورم *gèl-mè-jor-ym (um)*, ich komme nicht

كلميورسك *gèl-mè-jor-syñ (suñ)*, du kommst nicht

كلميور *gèl-mè-jor*, er kommt nicht

كليورز *gèl-mè-jor-yz (uz)*, wir kommen nicht

كليورسكز *gèl-mè-jor-syñyz (suñuz)*, ihr kommet nicht

كليورلر *gèl-mè-jor-lar*, sie kommen nicht

Aorist.

كلمم *gèl-mèm*, ich komme nicht

كلمزسك *gèl-mèz-siñ*, du kommst nicht

كلمز *gèl-mèz*, er kommt nicht

كلمزز (كليز) *gèl-mèz-iz (mèjiz)*, wir kommen nicht

كلمزسكز *gèl-mèz-siñiz*, ihr kommet nicht

كلمزلر *gèl-mèz-lèr*, sie kommen nicht

Futurum.

كليه‌جكم *gèl-mè-jèğèj-im*, ich werde nicht kommen

كليه‌جكسك *gèl-mè-jèğèk-siñ*, du wirst nicht kommen

كليه‌جك (در) *gèl-mè-jèğèk (-dir)*, er wird nicht kommen

كليه‌جكز *gèl-mè-jèğej-iz*, wir werden nicht kommen

كليه‌جكسكز *gèl-mè-jèğèk-siñiz*, ihr werdet nicht kommen

كليه‌جكلر *gèl-mè-jèğèk-lèr*, sie werden nicht kommen

III. Optativ.

كليه‌يم *gèl-mè-jè-jim*, ich möge nicht kommen

كليه‌سك *gèl-mè-jè-siñ*, du mögest nicht kommen

كلمه *gèl-mè-jè*, er möge nicht kommen

كلمه‌لم *gèl-mè-jè-lim*, wir mögen nicht kommen

كلمه‌سكز *gèl-mè-jè-siñiz*, ihr möget nicht kommen

كلمه‌لر *gèl-mè-jè-lèr*, sie mögen nicht kommen

IV. Necessitativ.

كلمامليم *gèl-mè-mèli-jim*, ich muss nicht kommen

كلمامليسك *gèl-mè-mèli-siñ*, du musst nicht kommen

كلماملي (در) *gèl-mè-mèli (-dir)*, er muss nicht kommen

كلمامليز *gèl-mè-mèli-jiz*, wir müssen nicht kommen

كلمامليسكز *gèl-mè-mèli-siñiz*, ihr müsset nicht kommen

كلمامليدرلر *gèl-mè-mèli-dirlèr*, sie müssen nicht kommen

C. Interrogativ.

Die Frage wird durch die Partikel مى gebildet, deren Aussprache sich nach der Vocalharmonie der voraufgehenden Silbe anpasst.

Die Frage-Partikel tritt im:

Imperativ 3. Person
Perfectum categoricum
Optativ
} bei allen Personen

Perfectum dubitativum
Präsens
Aorist
Futurum
} bei der 3. Pers. Plur.

} an die Personal-endung,

bei den übrigen Arten, Zeiten und Personen aber zwischen die Grundform und die Personal-Endung.

I. Imperativ.

كلسونمی *gèl-sin-mi*, soll er kommen?

كلسونمی *gèl-mè-sin-mi*, soll er nicht kommen?

كلسونلرمی *gèl-sin-lèr-mi*, sollen sie kommen?

كلسونلرمی *gèl-mè-sin-lèr-mi*, sollen sie nicht kommen?

II. Indicativ.

Perfectum categoricum.

كلدمی *gèl-dim-mi*, bin ich gekommen?
u. s. w.

كلدمی *gèl-mè-dim-mi*, bin ich nicht gekommen?
u. s. w.

Perfectum dubitativum.

كلمشمیم *gèl-miš-mi-jim*, bin (sei) ich gekommen?
u. s. w.

3. Pers. Plur. كلمشلرمی *gèl-miš-lèr-mi*, sind sie gekommen?

كلمامشمیم *gèl-mè-miš-mi-jim*, bin ich nicht gekommen?
u. s. w.

3. Pers. Plur. كلمامشلرمی *gèl-mè-miš-lèr-mi*, sind sie nicht gekommen?

Präsens.

كليورمیم *gèl-ijor-my-jim*, komme ich?
u. s. w.

3. Pers. Plur. كليورلرمی *gèl-ijor-lar-my*, kommen sie?

Aorist.

كلیرمیم *gèl-ir-mi-jim*, komme ich?
u. s. w.

3. Pers. Plur. كلیرلرمی *gèl-ir-lèr-mi*, kommen sie?

Neg. 1. Pers. Sing. { كلمم *gèl-mèm-mi* / كلمزمیم *gèl-mèz-mi-jim* } komme ich nicht?

Neg. 1. Pers. Plur. { كلمزمیز *gèl-mèz-mi-jiz* / كلمزمی *gèl-mèjiz-mi* } kommen wir nicht?

Futurum.

كله‌جكمیم *gèl-èğèk-mi-jim*, werde ich kommen?
u. s. w.

3. Pers. Plur. كله‌جكلرمی *gèl-èğèk-lèr-mi*, werden sie kommen?

III. Optativ.

كله‌یمی *gèl-è-jim-mi*, möge ich kommen?
u. s. w.

كلمه‌یمی *gèl-mè-jè-jim-mi*, möge ich nicht kommen?
u. s. w.

IV. Necessitativ.

كللی‌میم *gèl-mèli-mi-jim*, muss ich kommen?
u. s. w.

كلمالی‌میم *gèl-mè-mèli-mi-jim*, muss ich nicht kommen?
u. s. w.

Uebung 44.

Folgende Verben sollen in allen Aussageweisen conjugirt werden:

اوتانمق *utanmak*, sich schämen	یارامق *jaramak*, taugen
صانمق *sanmak*, meinen, glauben	دورمك *dürmèk*, zusammenlegen
طاشیمق *taşymak*, tragen	اسنه‌مك *èsnèmèk*, gähnen

Uebung 45.

Das deutsche kein wird durch die Negation des Zeitworts gegeben.

وقتم يوق *waktym jok*, ich habe keine Zeit; بر مشترى بولمادم *bir müštèri bulmadym*, ich habe keinen Käufer gefunden. Verstärkt wird es durch هيچ *hič*, nichts. هيچ ايشك يوقمى *hič išin jok my?* Hast du (gar) nichts zu thun? هيچ پاره بولمادك مى *hič para bulmadyñ my?* Hast du gar kein Geld gefunden?

بوش *boš*, unnütz	مرحوم *mèrhūm*, verstorben
لقردى *lakyrdy*, Gespräch, Geschwätz	شعر *ši'r*, Gedicht
فتح *fèth*, Eroberung	كتابجى *kitābğy*, Buchhändler
شكل *šekl*, Gestalt	اوراده *orada*, dort
نبض *nabz*, Puls	صنف *ṣynyf (synf)*, Classe
راحت *rāhat*, ruhig	ديمك *demèk*, sagen
علاج *'ilāğ*, Arznei	خوشلانمق *ḫošlanmak*, Gefallen finden

ضيا پاشا مرحومك شعرلرينى اوقوديكزمى ؟ اوت افندم بر قسمنى اوقودم . بوكون كتابجيى كورديكزمى ؟ خير كورمدم , اونه كيتدم اوراده دخى بولمادم . صنفكزدهكى شاكردلرك اسملرينى بيليرمىسكز ؟ بعضلرينى بيلميورم , بكا ديمك ايسترميسكز ؟ يكى موزهخانهيه كيتدكمى , نصلدر ؟

كيتدم كزدم لكن بعض شيلردن پك خوشلانمدم . بوش لقردیلر ایله وقت كچیرماملی‌سكز . بوچیچكلری بكا ویره جكمی سكز ؟ ویرمك ایسترم لن پدرم رخصت ویرمز . استانبولك فتحی نه وقت وقوع بولدی ؟ تاریخ عیسی‌نك ١٤٥٣ نده . بو قدحك شكلنی بكنیورمیسك ؟ شكلنی بكنیورم لكن رنكنی كوزل بولمیورم . طبیبلر خسته‌نك نبضنی راحت بر حالده بولمامشلر , اول سببدن آكا یكی بر علاج ویرمشلر .

überwinden	یكمك *jeñmek*	Gesetz	نظام *nizām*
erreichen, gelangen	یتشمك *jetišmek*	Königin	قرالیچه *kraliča*
Rock	ستری *sètri*	traurig	محزون *mahzūn*
reinigen	تمیزلمك *tèmizlèmèk*	aufsetzen	قونمق *konmak*

Die englische Flotte hat die Franzosen überwunden. — Werden wir heute nach Smyrna gelangen? — Du hast (dubit.) meine Hosen und meinen Rock nicht gereinigt. — Dieser Mann hat dem Gesetze keinen Gehorsam geleistet (dubit.), deshalb wird er jetzt gestraft (er erleidet Strafe). — Die Königin ist aus ihrem Palaste noch nicht zurückgekehrt. — Lasst uns nicht immer traurig sein. — Sie haben recht (Recht), ich darf (Necess.) diesen Hut nicht aufsetzen. — Bist du auf diesem Wege keinem Kinde begegnet? — Schämst du dich gar nicht? — Warum sprichst du kein einziges (ein) Wort?

D. Zusammengesetzte Arten und Zeiten (مركب صيغەلر mürèkkèb syiġèlèr).

Man bildet die zusammengesetzten Arten und Zeiten aus den einfachen Grundformen in Verbindung mit den beiden Perfecten und dem Conditionalis des theoretischen ايمك, sowie den verschiedenen Arten und Zeiten von اولمق *olmak*, sein, werden. Der Conditionalis von ايمك ist:

ايسەم *isèm*, wenn ich bin	ايسەك *isèk*, wenn wir sind
ايسەك *isèñ*, wenn du bist	ايسەكز *isèñiz*, wenn ihr seid
ايسە *isè*, wenn er ist	ايسەلر *isèlèr*, wenn sie sind

Die beiden Perfecte waren schon oben aufgeführt (s. S. 134 u. 135).

1. ايدى idi.

Mit Hilfe von ايدى werden folgende Zeiten gebildet:

a) Vom Perfectum in seinen beiden Formen: Plusquamperfectum

كلدى ايدم *gèldi idim*
كلدم ايدى *gèldim idi*
} ich war gekommen

كلدى ايدك *gèldi idiñ*
كلدك ايدى *gèldiñ idi*
} du warst gekommen

u. s. w.

كلمش ايدم *gèlmiš idim*, ich war gekommen

كلمش ايدك *gèlmiš idiñ*, du warst gekommen

u. s. w.

b) Vom Präsens wird Imperfectum gebildet:

كليور ايدم *gèlijor idim*, ich kam

كليور ايدك *gèlijor idiñ*, du kamst

u. s. w.

c) Vom Aorist und vom Futurum werden Präteriten dieser Zeiten gebildet, welche auch als Subjunctive dienen:

كلەجك ايدم *gèlèğèk idim*

كلير ايدم *gèlir idim*

} ich wollte oder würde kommen; ich wäre gekommen

u. s. w.

d) Vom Optativ und vom Necessitativ werden Präteriten dieser Arten gebildet:

كله ايدم *gèlè idim*, wäre ich gekommen

u. s. w.

كلملى ايدم *gèlmèli idim*, ich hätte kommen sollen

u. s. w.

In allen diesen Arten und Zeiten kann ايمش in مش abgekürzt werden, muss aber dann als Endung der Vocalharmonie folgen. كلديدم *gèldijdim*; كلدمدى *gèldimdi*; كلمشدم *gèlmišdim*; كليوردم *gèlijordum*; كليردم *gèlirdim*, u. s. w.

Diese Zeiten werden wegen ihrer erzählenden Form im Türkischen صيغهٔ حكايت *syiğè-i hikjājèt* genannt.

2. ايمش imiš.

Durch ايمش werden den durch ايدى entstandenen Zeiten entsprechende Zeiten gebildet, welche die Handlung unbestimmt, erzählend darstellen (صيغهٔ روايت *syiğè-i riwājèt*). Mit dem Perfectum categoricum wird ايمش nicht verbunden.

Vom Perfectum dubitativum: كلمش ايمشم *gèlmiš imišim*, ich war gekommen, soll gekommen sein, u. s. w.

Vom Präsens: كليور ايمشم *gèlijor imišim*, ich kam, u. s. w.

Vom Aorist: كلير ايمشم *gèlir imišim*, ich wollte kommen; ich wäre gekommen, u. s. w.

Vom Futurum: كلهجك ايمشم *gèlèğèk imišim*, ich wollte kommen, u. s. w.

Vom Optativ: كله ايمشم *gèlè imišim*, wäre ich gekommen, u. s. w.

Vom Necessitativ: كلملى ايمشم *gèlmèli imišim*, ich hätte kommen sollen, u. s. w.

Auch ايمش wird oft abgekürzt in مش. كلهجكمش *gèlèğèjmiš*, بولورمش *bulurmuš*, u. s. w.

3. ايسه isè.

Durch ايسه wird der Conditionalis gebildet.

Perfectum categoricum.

كلدم ايسه *gèldim isè*, wenn ich gekommen bin

كلدك ايسه *gèldiñ isè*, wenn du gekommen bist
u. s. w.

Perfectum dubitativum.

كلمش ايسهم *gèlmiš isèm*, wenn ich gekommen bin

كلمش ايسهك *gèlmiš isèñ*, wenn du gekommen bist
u. s. w.

Präsens.

كليور ايسهم *gèlijor isèm*, wenn ich komme

كليور ايسهك *gèlijor isèñ*, wenn du kommst
u. s. w.

Aorist.

كلير ايسەم *gèlir isèm*, wenn ich komme

كلير ايسەڭ *gèlir isèñ*, wenn du kommst
u. s. w.

Futurum.

كلەجك ايسەم *gèlèğèk isèm*, wenn ich kommen werde (soll)

كلەجك ايسەڭ *gèlèğèk isèñ*, wenn du kommen wirst (willst)

Optativ.

كلسەم *gèlsèm*, wenn (dass) ich käme

كلسەڭ *gèlsèñ*, » » du kämest

كلسه *gèlsè*, » » er käme

كلسەك *gèlsèk*, » » wir kämen

كلسه كز *gèlsèñiz*, » » ihr kämet

كلسەلر *gèlsèlèr*, » » sie kämen

Necessitativ.

كلملى ايسەم *gèlmèli isèm*, wenn ich kommen soll

كلملى ايسەڭ *gèlmèli isèñ*, wenn du kommen sollst
u. s. w.

Mit Hilfe von ايدى kann man von allen diesen Zeiten noch Präteriten ableiten. Sehr gebräuchlich ist dasjenige des Optativ:

كلسه ايدم *gèlsè idim*, wäre ich gekommen

كلسه ايدڭ *gèlsè idiñ*, wärst du gekommen
u. s. w.

ایسه kann überall in سه *sè, sa,* abgekürzt werden.

بولدقسه *bulduñsa;* كلدمسه *gèldimsè;*

بولورلرسه *bulurlarsa,* u. s. w. كلهجكسهم *gèlèğèksèm;*

4. اولمق olmak.

Aus dem Perfectum dubitativum werden in Verbindung mit den verschiedenen Arten und Zeiten, ausser dem Perfectum dubitativum, von اولمق vollständig vergangene Zeiten gebildet.

Mit Perfectum categoricum ein stärkeres Plusquamperfectum als durch ایدی *idi.* كلمش اولدم *gèlmiš oldum,* ich bin gekommen gewesen.

Mit Präsens: كلمش اوليورم *gèlmiš olujorym,* ich werde derjenige, der gekommen ist.

Mit Aorist das Futurum exactum: كلمش اولورم *gèlmiš olurum,* ich werde gekommen sein.

Mit dem Futurum ebenfalls Futurum exactum: كلمش اولهجغم *gèlmiš olağağym,* ich werde gekommen sein.

Mit dem Optativ: كلمش اولهيم *gèlmiš olajym,* dass (damit) ich gekommen sei.

Mit dem Necessitativ: كلمش اوللیم *gèlmiš olmalyjym,* ich muss gekommen sein.

Mit dem Optativ conditionalis: كلمش اولسهم *gèlmiš olsam,* wenn ich gekommen wäre.

Mit Hilfe von ایدی werden diese Aussagen weiter ausgedehnt: كلمش اولدی ایدم *gèlmiš oldu idim,* ich war gekommen gewesen

كلمش اوله‌حق ايدم *gèlmiš olağak idim*
كلمش اولور ايدم *gèlmiš olur idim*
} ich würde gekommen sein

كلمش اوله ايدم *gèlmiš ola idim*, wäre ich gekommen gewesen

u. s. w.

Ebenso kommen zuweilen Verbindungen mit den Grundformen des Aorist und Futur vor:

كلير اولدم *gèlir oldum*
كله‌جك اولدم *gèlèğèk oldum*
} ich war dabei zu kommen

كله‌جك اولسه‌م *gèlèğèk olsam*, wenn ich kommen sollte

كله‌جك اولسه ايدم *gèlèğèk olsa idim*, wenn ich gekommen wäre.

Bei den Negationen obiger zusammengesetzten Zeitformen tritt die Negations-Partikel bei den ersten drei Formen an das Hauptzeitwort:

كلمامش ايدم *gèlmèmiš idim*
كلمامش ايمشم *gèlmèmiš imišim*
} ich war nicht gekommen

كلمامش ايسه‌م *gèlmèmiš isèm*, wenn ich nicht gekommen bin

Bei der Zusammensetzung mit اولمق tritt die Negation entweder an das Hauptzeitwort oder an اولمق:

كلمامش اوله‌جغم *gèlmèmiš olağağym*
كلمش اولميه‌جغم *gèlmiš olmajağağym*
} ich werde nicht gekommen sein

Die Frage-Partikel folgt dem Haupt-Zeitwort:

كلدى مى ايدم *gèldi mi idim*, war ich gekommen?

كلمش مى ايدى *gèlmiš mi idi*, war er gekommen?

كليور مى ايدك *gèlijor my idiñ*, kamst du?

كلمى مى ايمش *gèlmèli mi imiš*, musste er kommen?

كلمش مى اولهجغز *gèlmiš mi olağağyz*, werden wir gekommen sein?

Bei Perfectum categoricum mit ايدى und bei den Zusammensetzungen mit اولمق kann مى auch nach diesen Hilfszeitwörtern stehen:

كلدى ايدم مى *gèldi idim mi*, war ich gekommen?

كلمش اولهجقمى *gèlmiš olağak my*, wird er gekommen sein?

كلمش اولور مى ايدم *gèlmiš olur myidim*, würde ich gekommen sein?

Bei den abgekürzten Hilfszeitwörtern kann es auch nachstehen:

كلمشدى مى *gèlmišdi mi*, war er gekommen?

كليور مش مى *gelijormyš my*, kam er?

doch ist es besser, bei Fragen die abgekürzte Form nicht anzuwenden.

Das unpersönliche Fürwort »man« wird im Türkischen folgendermaassen ausgedrückt.

a) Durch das Passivum: جامع طورور كن مسجدده نماز قلنماز *ğāmiʿ dururkèn mèsğiddè namaz kylynmaz*, man verrichtet kein Gebet in der Capelle, während eine Moschee dasteht. (Sprichwort.)

b) Durch die 3. Pers. Plur.: پادشاهك دخى آرقهسندن قليج صاللارلر *padišahyñ daḥi arkasyndan kylyğ sallarlar*, auch hinter dem Könige schwingt man das Schwert. (Sprichwort.)

c) Zuweilen durch die 2. oder 3. Pers. Sing.: الكدن نه كليرسه ايتملى *èliñdèn nè gèlirsè etmèli*, was man vermag, muss man thun.

Uebung 46.

فنالق *fenalyk*, Böses, Schlechtigkeit

ديه‌لمكه *dejèlimki*, angenommen dass

صاومق *sawmak*, vertreiben

ضيافت *ẓijāfèt*, Gastmahl

دعوت ايتمك *daʿwèt etmèk*, einladen

طانيمق *tanymak*, kennen

كوجنمك *güğènmèk*, übelnehmen, sich beleidigt fühlen

ديوژن *dioẋen*, Diogenes

طعام ايتمك *taʿām etmèk*, speisen

ديو *dejü*, sagend

جواب *ğewāb*, Antwort

چيقمق *čykmak*, hervorgehen

قورتلمق *kurtulmak*, gerettet, frei werden

آز قالدى *aẓ kaldy*, beinahe

اله چكمك *èlè gèčmèk*, in die Hand fallen, erlangt werden

ديوژنه « نه‌وقت طعام ايتملى » ديو صورمشلر . او دخى شويله جواب ويرمش « زنكين ايسه‌ك نه‌وقت ايسترسه‌ك ايت , فقير ايسه‌ك نه‌وقت الكه چكرسه » . اكر پدركزك آچه‌سى هپ الكزده اولسه ايدى مسرف اوله‌جق ايديكز . بو ايشك صوكى خيرلى چيقمازسه شاشميه‌جغم . آز قالدى جزالرينى چكه‌جكلر ايدى , لكن تكرار قورتلديلر . برادرك بنى آلداتدى ايسه‌ده بن اكا فنالق ايتميه‌جكم . ديه‌لمكه شمدى يانكزده بر غروش بيله بولنمازسه و بر دوستكز سزدن پاره ايسته‌سه نه ياپه‌جقسكز ؟ نه ياپه‌جغم ؟ پاره‌م

یوق دیرم و دوستمی باشمدن صاوارم . لکن دوستکز کوجنرسه ؟ اوکوجنمز . بو آقشام علی افندینك خانه‌سنده‌کی ضیافته سز دخی دعوت اولندیکزمی ؟ خیر , علی افندی‌یی طانیمایورم .

befürchten	قورقمق *korkmak*	genügsam	قناعتکار *kanā'atkjār*
annehmen	طوتمق *tutmak*	sich aufhalten	اکلنمك *èjlènmèk*
voraussetzen	فرض ایتمك *farz etmèk*	(Bahn-) Zug	قطار *katār*
doch	ینه *jinè*	Jugend	کنجلك *gèngʻlik*
genug	کافی *kjāfi*	unnütz	بیهوده *bīhūdè*
	یتر *jetèr*		نافله *nāfilè*
kaufen	صاتون آلمق *satun almak*	zugegen	حاضر *hāzyr*
glücklich	موتلو *mutlu*	sich befinden	بولنمق *bulunmak*
	مسعود *mès'ūd*		

Ich befürchte, wir werden diesen Abend nicht zurückgekehrt sein. — Angenommen, dass ich dieses gewusst hätte, hätte ich es dir doch nicht gesagt. — Wenn er dir einen Rathschlag geben sollte, würdest du (Fut.) demselben (ihm) gehorchen? — Ich würde genug Geld haben, wenn ich nicht diesen Morgen eine Flinte gekauft hätte. — Wenn du genügsam bist, wirst du stets glücklich sein. — Würde ich mich hier aufhalten, wenn ich keine Zeit hätte? — Wären sie etwas früher gekommen, [so] hätten sie sich zu dem Zuge nicht verspätet. — Hätte dein Freund in seiner Jugend seine Zeit nicht unnütz verbracht, [so] könnte er jetzt ein reicher Mann sein. — Sage dem Herrn, ich werde heute Abend in der Sitzung nicht zugegen sein (mich nicht zugegen befinden).

E. Participium (فعل فرع fèr'-i fi'l).

Participien können als Adjective oder auch als Substantive dienen. Als Adjective haben sie gewöhnlich eine bestimmte Zeit, als Substantive richten sie sich nach der Zeit des beistehenden Zeitworts. Relativsätze werden meist durch Participien gegeben.

Jede der fünf Zeitformen des Indicativ hat ihr Particip, welches im Perfectum dubitativum, im Aorist und im Futurum der Grundform, d. h. der 3. Pers. Sing. entspricht. Bei dem Perfectum categoricum und im Präsens ist es etwas abweichend.

1. Participium perfecti categoricum. Dieses entspricht der 1. Pers. Plur. des Perfectum categoricum. Es wird adjectivisch gebraucht, nimmt aber auch Declinations-Endungen an.

كورلمدك بر شى *görülmèdik bir šeï,* eine nicht gesehene Sache, d. h. ein Ding, welches (wie) man nie sah.

بونلر كورشدكده *bunlar görüšdükdè,* wenn diese sich treffen (trafen, treffen werden).

Der Ablativ, verbunden mit صكره *soñra;* giebt den Sinn wenn schon.

اولدقدنصكره ايي اولسون *oldukdan soñra eji olsun,* wenn (es) schon wird, soll es gut werden.

كيتدكدن صكره وقتليجه كيتملى *gitdikdèn soñra wakytlyǧa gitmèli,* wenn man schon geht, muss man zeitig gehen.

Am meisten aber wird dieses Particip in Verbindung mit dem Possessiv-Suffix gebraucht, woran noch Declinations-Endungen treten können. Es wird dann, ausser bei der 3. Pers. Plur., zwischen د und ك resp. ق des Particips ein ى eingeschaltet, und, den Regeln der Possessiv-Endung gemäss, das ك *j* gesprochen, ق in غ verwandelt.

آندن بزديكم ايشى تكرار اله آليرمييم *andèn bezdijim iši tèkrar èlè alyrmyjym?* Nehme ich die Arbeit, welche ich satt habe, wieder in die Hand (auf)?

. آتك تپمديكنه نه ديرسك *atyñ tèpmèdijnè nè dersin?* Was sagst du dazu, dass das Pferd nicht ausschlug?

Nimmt man das Particip mit Personal-Endung im Ablativ, so entsteht eine die Ursache angebende Form (صيغهٔ سببيه *syiġè-i sèbèbijè).*

كيفسز اولديغمدن طيشارى چيقميه‌جغم *keïfsiz olduġumdan dyšary čykmajaġaġym,* da ich unwohl bin, werde ich nicht herausgehen.

بو ايشده بر فائده كورمديكندن براقدى *bu išdè bir faïdè görmèdijindèn brakdy,* da er in diesem Geschäfte keinen Nutzen sah, hat er (es) aufgegeben.

Der Locativ bezieht sich auf die Zeit einer Handlung.

بونى كورديكنده كيرى چكلدى *bunu gördüjündè geri čèkildi,* als er dieses sah, zog er sich zurück.

يولده كيتديككزده اوككزه باقيكز *jolda gitdijiñizdè oñüñüzè bakyñyz,* wenn (während) ihr auf dem Wege geht, schaut vor euch.

Der Dativ mit Bezeichnungen der Zeit giebt den Sinn seit.

بورايه كلديكمه اوچ سنه اولدى *buraja gèldijimè üč sènè oldu,* es sind drei Jahre, seit ich hierher kam.

كبى *gibi,* wie, nach dem Particip mit Personal-Endung, bedeutet so wie, oder auch sobald. كورديكم كبى سويلدم *gördüjüm gibi dedim,* so wie ich (es) gesehen habe, habe ich (es) gesagt; oder: Sobald ich (es) sah, sagte ich (es). ايستديكم كبى ياپ *istèdijim gibi jap,* mache (es) so, wie ich (es) verlange; oder: Mache (es), sobald ich (es) verlange.

Tritt an das Participium perfecti categoricum (ohne Personal-Endung) das Suffix جه *ġè, ġa,* so entsteht ein Gerundiv, der sogenannte Temporativ (صيغهٔ توقيتيه *syiġè-i tèwkītiijè),* der den Zeitpunkt einer Handlung andeutet.

تقدمكزى كوردجكه سونيورم *tekaddümüñüzü gördükgè sewinijorym*, so oft (je mehr) ich euren Fortschritt sehe, freue ich mich. آرادجقه بولهجقسك *aradykga bulağaksyñ*, so oft (je mehr) du suchst, wirst du finden.

2. Participium perfecti dubitativum. Dieses ist die Grundform des Perfectum dubitativum. Es wird meist als Adjectiv gebraucht.

اوقومش بر آدم *okumuš bir adèm*, ein belesener Mann;

قيرلمش كوكل *kyrylmyš göñül*, gebrochenes Herz.

Manchmal steht es als Substantiv. چمشه آغلامه *gèčmišè ağlama*, weine nicht über das Vergangene.

3. Participium präsentis. Dieses wird durch Anhängung von ن *èn*, resp. ان *an* an consonantische, ين *jèn*, resp. يان *jan* an vocalisch auslautende Stämme gebildet.

اوزمك *üzmèk*, abnützen;	Partic.	اوزن *üzèn*,	derjenige, der abnützt;
صايمق *saimak*, zählen;	»	صايان *sajan*,	derjenige, der zählt;
اورومك *ürümèk*, bellen;	»	اوروين *ürüjèn*,	derjenige, der bellt;
آغلامق *ağlamak*, weinen;	»	آغلايان *ağlajan*,	derjenige, der weint.

Dieses Particip kann wie das erste gebraucht werden.

ياكلميان قول اولماز *jañylmajan kul olmaz*, es giebt keinen Knecht (Gottes), der sich nicht irrt. بيلنه صور *bilènè sor*, frage denjenigen, der (es) weiss. آللهدن قورقميا ندن قورق *allahdan korkmajandan kork*, fürchte dich vor demjenigen, der Gott nicht fürchtet. چوراب اورنكز اولدى مى *čorab örèniñiz oldu my*, hat eine von euch Strümpfe gestrickt? (Wörtlich: Hattet ihre eine, welche Strümpfe strickte?)

Wird nach dem Dativ dieses Particips دك *dèk*, دكين *dèjin (dègin)* oder قدر *kadar* gesetzt, so bedeutet dieses bis, bis zu.

بن كلنه‌دك بكله *bèn gèlènèdèk bèklè*, warte, bis ich komme;

بولانه دكين كيتمه *bulana dèjin gitmè*, gehe nicht, bis du (es) gefunden hast;

اوه وارانه قدر يورلدم *èwè warana kadar joruldum*, bis ich nach Hause gelangte, wurde ich müde.

Uebung 47.

آخر *aḫèr*, ander

بوزمق *boẓmak*, verderben

بويون *bojun*, Hals

ياقلاشمق *jaklašmak*, sich nähern

روزكار *ruẓgjār*, Wind

اسمك *èsmèk*, wehen

نظراً *naẓarèn* } nach, gemäss
كوره *görè* }

غنى *ġani*, reich, reichlich

اهالى *ehāli*, Bevölkerung

طورمق *durmak*, stehen

چهره *čèhrè*, Antlitz

پارلامق *parlamak*, glänzen

خيلى *ḫaily*, viel

شعله *šu'lè*, Flamme, Strahl

واقع اولمق *wāki' olmak*, stattfinden

شبهه *šübhè*, Zweifel

صرپستان *syrpistan*, Serbien

تدارکات *tedarükjāt*, Vorbereitungen

حربى *harbi*, auf den Krieg bezüglich

دوام ايتمك *dewām etmèk*, fortfahren

زقاق *ẓokak* } Strasse
سوقاق *sokak* }

موجب اولمق *mūğib olmak*, veranlassen

بيك *biñ*, tausend; hier im Sinne hoch, lange.

بهار کلدکجه کللرو آخر چیچکلر آچیلیرلر . بوزلمش ساعت ایستدیکك کبی یاپلماز . پدرینی کوردیکی کبی بویونه صارلدی . قیش یاقلاشدقجه صغوق روزکارلر اسیورلر . صوك خبرلره نظراً ایمپراطور بوکون کله‌جك ایمش . ایشتدیکمزه کوره یارین بیوك بر ضیافت ویریله‌جك ایمش . محصوللرك بو سنه پك غنی اولدیغندن بوغدایك بهاسی دوشمش . پادشاه کلدیکنده اهالی سلامه طوردیلر , وچهره‌سنده پارلایان مسرت شعله‌لر ینی کوردکلرنده « پادشاهم بیك یاشا » دیو چاغردیلر . بو حالك واقع اولدیغنه اینانمق ایسته‌میور ایدم , لکن برادرکز ایله کورشدیکمده شبهه‌م قالمادی . برخبر آلانه قدر بکلسون دیمشدم , لکن سوزمی دیکله‌مامش . صرپستانده تدارکات حربیه‌یه کمال کرمی دوام اولدیغی سویلنیلیور . اولکی کون جامع زقاغنده بر یانغین اولمش و صو آز بولندیغندن خیلی ضرری موجب اولمش .

Erde	طوپراق *toprak*	fortan	آرتق *artyk*
allerlei	هر نوع *hèr nèw‘*	gedeihen	اوره‌مك *ürèmèk*
Pflanze	نبات *nebāt*	Betrunkener	سرخوش *sèrḫoš*
	(Plur. نباتات *nebātāt*)	Gewohnheit	خوی *ḫui*
hervor	ایلری *ilèri*	Luft	هوا *hawa*

niedrig, gemein	آلچاق *alčak*	verzagt	مایوس *mèèjūs*
Thier	حیوان *haiwān*	günstig	یاور *jāwèr*
selbst, sogar	بیله *bilè* (nach d. Ablat.)	Zeichen	اشارت *išārèt*
einzig	یك *jek*	falsch	یاکلش *jañlyš*
Gelingen	اقبال *ikbāl*	lenken	چویرمك *čèwirmèk*
führen	قولاغوزلامق *kulaġuz-lamak*	reiten	بینمك *binmèk* (mit Dat.)
Ausdauer	مداومت *müdā-wèmèt*	loskommen	قورتلمق *kurtulmak*
sich an-eignen	الده ایتمك *èldè etmèk*	längst	چوقدن *čokdan*
Tugend	فضیلت *faẓīlèt*	schon jetzt	شمدیدن *šimdidèn*

Sobald der Winter vergangen ist, kommen aus der früher gefroren gewesenen Erde allerlei Pflanzen hervor, und da die Luft fortan warm bleibt, gedeihen sie leicht. — So oft ich einen Betrunkenen sehe, werde ich überzeugt, dass schlechte Gewohnheiten den Menschen niedriger sogar als ein Thier machen. — Da der einzige Weg, der zum Gelingen führt, Eifer und Ausdauer ist, so musst du dir diese Tugenden jetzt schon aneignen. — Werde nicht verzagt, wenn dein Glück nicht immer günstig ist. — Da er mein Zeichen nicht verstand, hat er das Pferd falsch gelenkt. — Wieviel Tage sind es, seit Sie kein Pferd geritten haben? — Freust du dich nicht, dass du so leicht loskamst? (Dat.) — Bis du nach Hause gelangst, werde ich längst zu Bett gegangen sein. — Glaube nicht an jedes Wort, das er spricht.

4. Participium aoristi. Dieses ist die Grundform des Aorist. Es wird stets als Adjectiv angewendet.

چالار ساعت *čalār saʿat*, schlagende Uhr (Uhr mit Läutwerk).

ایشه یارامار آدم *išè jaramaẓ adèm*, ein Mann, der zu nichts taugt.

Verbunden mit ایکن *ikèn* (abgekürzt کن *kèn*), seiend, giebt es den Zeitpunkt einer Handlung an.

بورایه کلیرکن بابای کوردم *buraja gèlirkèn babañy gördüm,* während ich hierher kam, sah ich deinen Vater.

سن طورور ایکن بکا یاقشماز *sèn durur ikèn baña jakyšmaz,* es schickt sich nicht für mich, während du da bist.

Stellt man Positiv und Negativ vom gleichen Zeitwort zusammen, so bedeutet es kaum dass, sobald.

ایچری کیرر کیرمز بورونم قانادی *ičèri girèr girmèz burunum kanady,* kaum dass (sobald) ich hereintrat, blutete meine Nase.

سسمی ایشیدر ایشتمز کلیورلر *sèsimi išidir išitmèz gèlijorlar,* kaum dass (sobald) sie meine Stimme hören, kommen sie.

Das Negativ dieses Particips giebt den Sinn bevor, was durch Nachstellung von اول *èwwèl,* vorher, noch verstärkt wird.

موزه‌خانه‌یه کیتمزدن بکا اوغرا *müzeḫānèjè gitmèzdèn baña uġra,* bevor du nach dem Museum gehst, kehre bei mir ein.

آلمازدن اول باقلی *almazdan èwwèl bakmaly,* bevor man (es) nimmt, muss man (es) betrachten.

5. Participium futuri. Dieses ist die Grundform des Futur. — Es kann adjectivisch oder substantivisch gebraucht werden.

اولهجق شی دکلدر *olaġak šeï dèjildir,* es ist keine Sache, die geschehen wird (kann).

آلهجغك او کوزل می در *alaġaġyn èw güzèl mi dir?* Ist das Haus, welches du kaufen wirst, schön?

آلهجغك وار می *alaġaġyn war my?* Hast du Guthaben? (Wörtlich: zu bekommen.)

نه وقت کلهجکمی بیلمیورم *nè wakyt gèlèġèjimi bilmèjorym,* ich weiss nicht, wann ich kommen werde.

Der Dativ mit Possessiv-Endung bedeutet anstatt.

بکا باقه‌جغکه ایشکه باق *bańa bakağağyña išiñè bak*, anstatt mich anzusehen, sieh auf deine Arbeit.

سیاه البسه‌سنی کیه‌جکنه قهوه‌رنکیسنی کیمش *sijāh elbisèsini gijègèjinè kahwèrèngisini gijmiš*, anstatt seinen schwarzen Anzug anzuziehen, hat er den braunen angezogen.

Der Ablativ mit der Possessiv-Endung bedeutet weil, da.

باقمیه‌جغمدن *bakmajağağymdan*, weil ich nicht schauen werde.

بورجنی اوده‌میه‌جکندن *borğunu ödèmèjèğèjindèn*, da er seine Schuld nicht bezahlen wird.

Uebung 48.

یوقسه *joksa*, wenn nicht, sonst	دوشونمك *düšünmèk*, denken, überlegen
تعطیل *ta'tīl*, Ferien	بونجه *bunğa*, soviel
سورمك *sürmèk*, währen	باشلامق *bašlamak*, beginnen
شدید *šèdīd*, heftig	آله‌جق *alağak*, Guthaben
پشین *pešīn*, baar, voraus	آلمق *almak*, bekommen.

بو کتابلرك آراسنده ایشمزه یارارینی بولمادم , لکن آرارکن بشقه بر شیه راست کلدم . بو سوزه بر دیه‌جککز وار ایسه وقت کچمزدن سویلملی‌سکز , یوقسه مجلسی قپایه‌جغمی بیلمش اولکز . مکتبك تعطیلی نه وقته قدر سوره‌جکنی بیلمیورمیسك ؟ شهردن چیقار چیقماز بر شدید یغموره

طوتله‌جغكزی سزه پشين سويليه‌يمده , نه ياپه‌جغكزی پشين دوشونكز . بورايه كلمزدن هانكی محللرده بولنديكز ؟ بورادە بونجه دوستلر و آرقداشلر بوله‌جغكزه اميد ايدرمی ايديكز ؟ بو كونلر ايشم اوقدر چوق‌كه نره‌دن باشلايه‌جغمی بيلميورم . آله‌جغكزی آلديكزمی ؟

sich in acht nehmen	صاقنمق *sakynmak*	Langeweile bekommen	اوصانمق *osanmak*
ähneln	بكزه‌مك *bèñzèmèk*	berühren (mit Dat.)	طوقنمق *dokunmak*
betrogen werden	آلدانمق *aldanmak*	empfinden	طويمق *duimak*
schaden	ضرر ويرمك *zarar wermèk*	Zittern	دتره‌مه *ditrèmè*
sich verlassen	كوكنمك *güjènmèk*	Diener	خذمتكار *hyzmètkjar* خذمتجی *hyzmètǧi*
umziehen	كوچمك *göčmèk*	fegen, kehren	سپورمك *süpürmèk*
verbrennen	ياقمق *jakmak*		
lassen	براقمق *brakmak*		

Er weiss, dass ich mich nicht in acht nehmen werde. — Du siehst nicht aus, wie einer (ähnlich einem Menschen), der betrogen wird. — Er wusste, dass das Feuer schaden wird. — Wenn ich gewusst hätte, dass er kein Mensch ist, auf dessen Wort man sich verlassen [kann], wäre ich nicht zu ihm gezogen. — Ist das Holz, das du verbrennen willst, trocken? — Anstatt deine Bücher hier zu lassen, hättest du [sie] mitnehmen sollen. — Ist es eine Sache, bei der man Langeweile bekommt? — Kaum dass ich seine Hand berührte, empfand ich ein Zittern. — Sage dem Diener, bevor er das Zimmer kehrt, soll er meine Bücher in den Schrank aufreihen.

F. Gerundivum (رابط صيغه‌لر rābyt syiġèlèr).

Gerundiva sind vom Zeitwort abgeleitete, absolute Wörter, welche zur Verbindung von zwei Sätzen dienen, und deren Sinn in Art, Zeit, Zahl und Person sich stets nach dem begleitenden Verbum richtet.

1. Copulativ (صيغهٔ عطفيه *syiġè-i ʿatfiijè*). Dieses wird durch Anhängen von وب *ub, yb* resp. *üb, ib* gebildet. Die Aussprache ist nach der Vocalharmonie. Dieses Gerundiv ersetzt das Bindewort und und wird zwischen zwei Verben gleicher Art, Zeit u. s. w. angewendet; z. B. anstatt zu sagen: آلدم و صاتدم *aldym wè satdym,* ich habe gekauft und verkauft, sagt man im gleichen Sinne: آلوب صاتدم *alyb satdym.* — ايتى طيشارى قوغوب قپويى اورت *iti dyšary koġub kapuju ört,* jage den Hund hinaus und schliesse die Thür. — آلوب طارتەجغم *alyb tartağağym,* ich werde es nehmen und wiegen.

ديوب *dejib,* sagend, wird abgekürzt in ديو *deji (dejü)* bei Anführung eines Wortes oder Gedankens gebraucht.

بيلمم ديو جواب ويردى *bilmèm deji ġewāb werdi,* er gab zur Antwort »ich weiss nicht«, entsprechend der deutschen Form: Er antwortete, dass er es nicht wisse.

كلسون ديو سويلدم *gèlsin deji söiledim,* ich habe gesagt, er soll kommen; oder: dass er kommen soll.

2. Descriptiv (صيغهٔ وصفيه *syiġè-i wasfiijè*), auch Umstandsausdruck (حال تركيبى *hāl tèrkībi*) genannt. Man bildet dieses durch Anhängung von رك *rèk,* resp. رق *rak,* an die Grundform des Optativ. Diese Form deutet die Fortdauer einer Handlung oder ihr gleichzeitiges Stattfinden mit einer anderen an.

اوینایه‌رق یانه کلدی *oinajarak janyma gèldi*, er kam spielend zu mir. کوله‌رك قونشه‌رق یولزه کیتدك *gülèrèk konušarak jolymyza gitdik*, lachend und uns unterhaltend gingen wir unseres Weges. یوزه‌رك اوته‌یه چکه‌جك *jüzèrèk ötèjè gèčèğèk*, er wird schwimmend hinüber gelangen.

Oft wird das zweite Gerundiv gebraucht, um das erste nicht zu wiederholen.

بونی دیه‌رك آیاغه قالقوب کیتدی *bunu dèjèrèk ajaġa kalkyb gitdi*, er sagte dieses, stand auf und ging.

Man gebraucht manchmal dieses Gerundiv auch ohne die Endung رك resp. رق.

کیده کله یورلدم *gidè gèlè joruldym*, vor Gehen und Kommen bin ich müde geworden; was eine häufige Wiederholung der Thätigkeit andeutet. Dieser Sinn wird durch Wiederholung des Zeitworts in derselben Form noch verstärkt. اوقویه اوقویه کوزم یورلدی *okuja okuja gözüm joruldu*, vor vielem Lesen ist mein Auge ermüdet. کوله کوله بایلدق *gülè gülè bajyldyk*, wir sind vor vielem Lachen (schier) ohnmächtig geworden.

3. Successiv (صیغهٔ تعقیبیه *syiġè-i taʿkībiijè*). Wurde früher gebildet durch Anhängung von یجك resp. یجق an Verbalstämme, jetzt gewöhnlich durch نجه, bei consonantischen ینجه. Der Sinn, der dadurch entsteht, ist als, sobald als (wie der Locativ des Partic. categ. mit Personal-Endung S. 170).

بو خبری آلنجه سوندی *bu ḫabèri alynğa sèwindi*, als er diese Nachricht vernahm, freute er sich.

خرسز بنی کورنجه قاچدی *ḫyrsyz bèni görünğè kačdy*, als der Dieb mich sah, entfloh er.

4. Limitativ (صيغهٔ انتهائيه *syiġè-i intihāiijè*). Hat dieselbe Form wie der neuere Successiv, jedoch mit dem Unterschied in der Bedeutung, dass er den Anfang einer Handlung gleichzeitig mit der Beendigung einer anderen (durch eine folgende Verbalform ausgedrückten) Handlung angiebt. Ist zu übersetzen mit bis (wie das Partic. Präs. im Dativ mit دك oder قدر S. 172).

طوينجه يدم *dojunġa jedim*, ich ass, bis ich satt war;

كندى سويلينجه بكله *kèndi söilejinġè bèklè*, warte, bis er redet.

Durch Hinzufügung von يەدك *jèdèk, jadèk*, يەقدر *jèkadar, jakadar* — nach Elidirung des ه — wird dieser Sinn verstärkt.

بر چاره بولنجيەدك آرادم *bir čārè bulunġajadèk aradym*, ich suchte, bis ich ein Mittel fand.

درسى ايى اوكرنجيه قدر چالش *dèrsi eji öjrèninġèjè kadar čalyš*, bemühe dich, bis du die Lection gut gelernt hast.

Zuweilen giebt der Limitativ auch den Sinn des Conditionalis.

ايكى كوكل بر اولنجه آيرەماز پادشاه *iki göñül bir olunġa ajyramaz padišah*, wenn zwei Herzen eins sind, kann (selbst) der König sie nicht trennen. (Sprichwort).

ويرمينجه معبود نه ياپسون محمود *wermèjinġè maʿbūd, nè japsyn Mahmūd*, wenn Gott (es) nicht giebt, was soll Mahmud thun? (Sprichwort.)

5. Primitiv (صيغهٔ ابتدائيه *syiġè-i ibtidāiijè*). Wird gebildet durch Anhängung von لى *li, ly*, an die Grundform des Optativ und giebt den Sinn seit.

برادرك كيدەلى خيلى زمان چكدى *birādèriñ gidèli ḫaily ʒemān gèčdi*, es ist geraume Zeit vergangen, seit dein Bruder fortging.

علاجى ايچەلى راحتلاشدم *ʿilāġy ičèli rahatlašdym*, seit ich die Arznei getrunken habe, bin ich beruhigt.

Eine Verstärkung des Sinnes wird erzielt, wenn man vor dem Gerundiv das Verb im Perfectum categoricum wiederholt.

بو آدم بورایه کلدی کله‌لی خسته در *bu adèm buraja gèldi gèlèli ḫastè dir,* seit dieser Mann (überhaupt) hierher kam, ist er krank.

6. Causativ (صیغهٔ تعلیلیه *syiġè-i taʿlīliijè*). Dieses entsteht durch Anhängung von ین *īn* an den Infinitiv, wobei ق in غ verwandelt und ك *j* gesprochen wird. Der Sinn ist da, weil (wie der Ablativ des Partic. perf. categ. mit Personal-Endung S. 170).

پدری اوده اولمامغین *pèdèri èwdè olmamaġīn,* da sein Vater nicht zu Hause ist. کلمك ایستمکین *gèlmèk istèmèjīn,* da er zu kommen wünscht.

Uebung 49.

حکایه *hikjājè,* Erzählung	روما *roma,* Rom
برابر *berābèr,* zugleich	حق *ḥakk,* betreffs (mit Pers.-End. im Locativ)
رصدخانه *rasadḫānè,* Sternwarte	کیکرون *gigeron,* Cicero
سوس ایتمك *süs etmèk,* sich schmücken	غیرتلی *ġairètli,* eifrig
قونسوللق *konsollyḳ,* Consulat	اصلا *asla,* nie
منصب *mansyb,* Posten	صنعی *sünʿī,* künstlich
نصب ایتمك *nasb etmèk,* ernennen	یاتمق *jatmak,* zu Bette gehen
عزل ایتمك *ʿaẓl etmèk,* absetzen	حریف *ḥèrif,* Mann, Kerl
مدیر *müdīr,* Director	او بری *o biri,* der andere

قارغا *karġa*, Rabe	یاش *jaš*, Lebensjahr
قوش *kuš*, Vogel	طوتلمق *tutulmak*, sich verfinstern (vom Monde oder von der Sonne)

حکایات

بریسی آیك طوتلدیغنی سیر ایتمك ایچون قاریسیله برابر رصدخانه‌یه کیده‌جکدی . قاریسی سوس ایدنجیه‌قدر وقت کچر . قوجه‌سی — « چابوق اول , وقت‌کچیور » دینجه , قاریسی — « ضرر یوق , رصدخانه‌نك مدیری دوستمزدر , یکیدن یاپدیرر » , دیمش .

روماده قونسوللق منصبنه صباح نصب اولنوب آقشام عزل اولنمش اولان بر ذات حقنده مشهور کیکرون : « روماده اویله غیرتلی بر آدمدر واردرکه , قونسوللغی زماننده‌اصلا کوزینی قپایوب اویومادی » , دیمش .

بریسنك صنعی بر کوزی وار ایدی , یاته‌جغی وقت چیقاروب بر یره قومق ایچون خدمتجیسنه ویرر . خدمتجی آلدقدن صکره کیتمیوب بکلر . حریف نه بکلدیکنی صورنجه , « او برینی ویرمیه‌جکمیسکز ؟ » دیر .

آلتمش ياشنده بر آدم بر قارغا صاتون آلمش نه ياپه‌خفى صوردقلرنده , « بو قوشك اوچيوز سنه ياشاديغنى سويليورلر , بن‌ده بونى صينامق ايچون آلدم » ديمش .

G. Composita (افعال مركبه èf'āl-y mürèkkèbè).

Durch Verbindung von Verben und anderen Redetheilen mit Verben oder Hilfsverben entstehen Formen, welche den Sinn einfacher Verben geben.

Bei Abwandlungen derartiger Formen wird nur das betheiligte Verb, resp. Hilfsverb, in Betracht gezogen, während der andere Bestandtheil unverändert bleibt; z. B. اله آلمق *èlè almak,* vornehmen; اله آلدم *èlè aldym,* ich nahm vor; اله آلمليسك *èlè almalysyñ,* du musst vornehmen u. s. w.

Die wichtigeren Bildungen sind folgende:

1. Möglichkeitsform (فعل اقتدار *fi'l-i iktidār*). Sie wird gebildet durch Anhängung von بيلمك *bilmèk* (wissen), an die Grundform des Optativ, kann, ausser dem Imperativ, in allen Arten und Zeiten gebraucht werden und giebt den Sinn können, im Stande sein.

قايرمق *kajyrmak,* sich bekümmern;

قايره بيلمك *kajyra-bilmèk,* sich bekümmern können;

چيكنه‌مك *čijnèmèk,* kauen;

چيكنيه بيلمك *čijnèjè-bilmèk,* kauen können;

يوزمك *jüzmèk*, schwimmen;

يوزه بيلمك *jüzè-bilmèk*, schwimmen können.

Die Negation erhält man, wenn man بيل durch ما ersetzt und einen Infinitiv daraus bildet.

بسلمك *beslèmèk*, nähren;

بسليه‌مامك *beslèjè-mèmèk*, nicht nähren können;

يرتمق *jyrtmak*, zerreissen;

يرته‌مامق *jyrta-mamak*, nicht zerreissen können;

بوله‌مامق *bula-mamak*, nicht finden können.

2. Beschleunigungsform (فعل تعجيل *fi'l-i ta'ğīl*). Entsteht durch Anhängung von ى an consonantische, يى an vocalische Stämme und Hinzufügung von ويرمك *wermèk* und giebt an, dass eine Handlung schleunig geschieht.

چيزمك *čizmèk*, liniiren; چيزيويرمك *čizi-wermèk*, schnell liniiren;

قورتارمق *kurtarmak*, retten; قورتاريويرمك *kurtary-wermèk*, schnell retten;

يقمق *jykmak*, einreissen; يقيويرمك *jyky-wermèk*, schnell einreissen;

آرامق *aramak*, suchen; آرايى‌ويرمك *arajy-wermèk*, schnell suchen.

3. Form der Fortdauer (فعل استمرار *fi'l-i istimrār*). Entsteht durch Beistellung von كلمك *gèlmèk* an die Grundform des Optativ und deutet an, dass eine Handlung fortdauert.

اوله كليور *ola gèlijor,* es geschieht fortwährend;

بوله كلديكز *bula gèldiñiz,* ihr habt fortwährend gefunden.

Aehnlich ist die Verbindung des copulativen Gerundivs mit طورمق *durmak* oder ياتمق *jatmak* mit dem Unterschiede, dass diese sich auf die Gegenwart beziehen, die Verbindung mit كلمك dagegen mehr auf die Vergangenheit.

سويليوب طورمق *söilèjib durmak,* in einem fort reden;

چوكوب طورمق *čöküb durmak,* in einem fort pressen;

يالواروب ياتمق *jalwaryb jatmak,* in einem fort bitten;

قوللانوب ياتمق *kullanyb jatmak,* in einem fort gebrauchen.

4. Eigentliche Composita. In Verbindung mit den Hilfszeitwörtern ايتمك *etmèk,* ايلمك *eïlèmèk,* قلمق *kylmak,* بيورمق *bujurmak,* sämmtlich thun bedeutend, werden Composita activen Sinnes, und mit اولمق *olmak,* sein, werden, solche passiver Bedeutung gebildet.

قلمق und بيورمق werden als Höflichkeitsformen gebraucht, ähnlich wie im Deutschen genehmigen, geruhen.

حاضر *hāzyr,* bereit; حاضر ايتمك *hāzyr etmèk,* vorbereiten;

ياردم *jardym,* Hilfe; ياردم ايلمك *jardym eïlèmèk,* helfen;

اجرا *iğrā,* Ausführung; اجرا قلمق *iğrā kylmak,* ausführen;

احسان *ihsān,* Geschenk; احسان بيورمق *ihsān bujurmak,* schenken;

معلوم *ma'lüm,* bekannt; معلوم اومق *ma'lüm olmak,* bekannt werden.

Auf diese Weise werden viele Verben aus persischen und arabischen Infinitiven und Participien gebildet. Auch können Genitiv-Verbindungen, wie ein einzelnes Wort mit einem dieser Hilfsverben verbunden werden; z. B.:

كف يد ايتمك *kèff-i jed etmèk*, (Abstand der Hand machen) entsagen;

اطالهٔ لسان ايتمك *itālè-i lisān etmèk*, (Ausstreckung der Zunge thun) unehrerbietig reden.

Auch andere Verben bilden Composita, oft ganz eigener Bedeutung; z. B.:

اوج بولق *uǧ bulmak*, (Spitze finden) hervortreten;

ايشيق ويرمك *yšyk wermèk*, (Licht geben) erleuchten;

ياس چكمك *jās čèkmèk*, (Trauer erleiden) trauern;

واز چكمك *waz gèčmèk*, (*waz* allein ungebräuchlich) entsagen;

توتون ايچمك *tütün ičmèk*, (Tabak trinken) Tabak rauchen;

آند ايچمك *and ičmèk*, (Schwur trinken) schwören;

صوپه يمك *sopa jemèk*, (Prügel essen) Prügel bekommen;

يغمور يمك *jaǧmur jemèk*, (Regen essen) eingeregnet werden;

ناز صاتمق *nāz satmak*, (Ziererei verkaufen) sich zieren;

بوز كسلمك *buz kèsilmèk*, (Eis geschnitten werden) erfrieren.

Das unpersönliche Zeitwort wird im Türkischen dadurch ausgedrückt, dass man es mit dem Subject, auf welches es sich bezieht, in 3. Person zusammenstellt.

ياغمور ياغيور *jaǧmur jaǧyjor*, es regnet;

قار ياغدى *kar jaǧdy*, es schneite;

طولو یاغدی *dolu jaġdy*, es hagelte;

روزکار اسیور *ruzgjār esijor*, es weht (der Wind);

چیك دوشیور *čij düšijor*, es thaut;

پوس چوکمش *pus čökmüš*, (Nebel ist gesunken) es ist neblig;

قراکلق باصدی *karañlyk basdy*, (die Dunkelheit ist eingetreten) es ist dunkel geworden;

کوك کورلیور *gök gürlèjor*, (der Himmel rollt) es donnert;

شفق سوکیور *šafak sökijor*, (Dämmerung bricht auf) es dämmert.

Uebung 50.

اقتدار *iktidār*, Macht	تیاترو *teatro*, Theater
فائق *fāïk*, übertreffend	ممنونیت *mèmnūnijèt*, Dank
اجرا *iğrā*, Ausführung	حاضر *hāzyr*, bereit
جهد ایتمك *ğèhd etmèk*, sich anstrengen	قهوه *kahwè*, Kaffeehaus
کرم ایتمك *kèrèm etmèk*, die Güte haben	مامول ایتمك *mèèmūl etmèk*, erwarten
تعهدلی *tè'ahhüdlü*, eingeschrieben	طلب ایتمك *talab etmèk*, verlangen
ارسال ایتمك *irsāl etmèk*, senden	اجرا ایتمك *iğrā etmèk*, ausführen

بو آقشام ذاتکز ایله تیاتروبه کیده‌بیلیرمیز ؟ وقت بوله‌بیلسه‌م ممنونیتله حاضریم . نره‌ده بولشه بیلیرز ؟ بن یکی قهوه‌یه کیدرم , سزده بنی اوراده بوله‌بیلیرسکز . ایشتدیکمه

کوره حسن افندی مامول ایتدیکی منصبی آلهمامش . سزدن بر شی طلب ایدهجك اولسهم اجرا ایدهبیلیرمیسکز ؟ اکر اقتدارمدن فائق دکل ایسه اجراسنه جهد ایدهبیلیرم . کرم ایدوب شو مکتوبی پوستهخانهیه کوتورهرك تعهدلی ارسال ایدیکز .

erstaunt	حیران *hairān*	wehklagend	کریان *girjān*
Dank	تشکر *tèšèkkür*	verloren	غائب *ġāïb*
überzeugt	قانع *kāni'*	das Zerbrechen	کسر *kèsr*
stolz	مغرور *maġrūr*	Uebersiedelung	ارتحال *irtihāl* / انتقال *intikāl*
unsichtbar	نابدید *nabèdīd*		
Bearbeitung	اعمال *i'māl*	Versammlung	اجتماع *iğtimā'*
zufrieden	راضی *rāẓi*	Eile	شتاب *štāb*
eintretend	داخل *dāḫil*	das Biegen	انحراف *inhirāf*
Eintritt	دخول *düḫūl*	Unterricht	تدریس *tèdrīs*
Flucht	فرار *firār*	Erscheinung	ظهور *ẓuhūr*
verlangend	طالب *tālib*	Anerbieten	تقدیم *takdīm*
geneigt	مائل *māïl*	das Herabsteigen	نزول *nüẓūl*

Staunen. — Danken. — Ueberzeugt werden. — Stolz sein. — Unsichtbar werden. — Bearbeiten. — Zufrieden sein. — Befriedigen. — Eintreten. — Fliehen. — Verlangen. — Geneigt sein. — Wehklagen. —

Verlieren. — Sich verlieren. — Zerbrechen. — Uebersiedeln. — Versammeln. — Eilen. — Sich biegen. — Unterrichten. — Erscheinen. — Anbieten. — Herabsteigen.

Uebung 51.

كسب *kèsb*, Erlangung	احتياج *ihtijāǧ*, Bedürfniss
دفع *dèf'*, Vertreibung	ابراز *ibrāz*, das Zeigen
كشته *küštè*, erschlagen (Partic. pass.)	عبوديت *'ubūdijèt*, Unterwürfigkeit
شمشير *šimšīr*, Schwert	شهرت *šührèt*, Ruf
سفك *sèfk*, das Vergiessen	ترك *tèrk*, das Verlassen
دما *demā*, Blut	دغدغه *daġdaġa*, Unruhe
مساعده *müsā'adè*, Erlaubniss	حيات *hajāt*, Leben
عقد *'akd*, abschliessen, bilden	دار *dār*, Haus
هنوز *henūz*, noch	بقا *bekā*, Beständigkeit
افاده *ifādè*, Kundgebung	قتل *katl*, Mord
مرام *mèrām*, Absicht	نفس *nèfs*, Person, selbst
وارسته *wārèstè*, frei	

كسب حرارت ايتمك . دفع غم ايتمك . كشتهٔ شمشير اولدى . سفك دما ايلمش ايدى . بداء كلام ايتدم . وقت مساعده ايتسه عقد مجلس ايده‌جكز . هنوز افادهٔ مرام ايتمديكز . وارستهٔ احتياج بولنديغندن كمسه‌يه ابراز عبوديت

ایتمیور . احبامزدن دائرهٔ علوم و فنونده کسب شان و شهرت ایلمش اولان ..... افندی‌ترك دغدغهٔ حیات ایله ارتحال دار بقا ایلمشدر . ایشتدیکمزه کوره پرنس رودولف قتل نفس ایتمشدر .

Auflösung Aufhebung	لغو *laġw*	Bruch	نقض *nakż*
Gesellschaft	شرکت *širkèt*	anziehen	جلب ایتمك *ǧèlb etmèk*
gelangen	رسیده اولمق *rèsīdè olmak*	Lüste	حظوظات *huẓūẓāt*
meine Wenigkeit	عاجزلری *ʿāǧiżlèri*	sich enthalten	دستکش اولمق *destkèš olmak*
Vollendung	اکمال *ikmāl*	Gehör	سمع *sèmʿ*
betrachten	دیده‌زار اولمق *dīdèżār olmak*	zuwenden	احاله ایتمك *ihālè etmèk*
das Warten	انتظار *intiẓār*	zurückziehen	کف *kèff*
Bund	عهد *ʿahd*		

Wir haben heute die Gesellschaft aufgelöst. — [Es] ist in die Hand meiner Wenigkeit gelangt. — Hast du [dein] Studium vollendet? — Ich warte und betrachte (ich werde betrachtend des Wartens). — Ihr habt [euren] Bund gebrochen. — Sie zieht Herzen an. — Du musst dich der Lüste enthalten. — Wir werden mit Aufmerksamkeit zuhören (Zuwendung des Gehörs der Aufmerksamkeit machen). — Sie haben auf diese Sache verzichtet (die Hand von dieser Sache zurückgezogen).

H. Der Gebrauch des Infinitiv.

Man unterscheidet drei Formen des Infinitiv:

1. Der Grund-Infinitiv (مصدر اصلی *masdar-y asli*) ist der gewöhnliche Infinitiv, wie یازمق *jaẓmak*, schreiben; کورلمك *görülmèk*, gesehen werden u. s. w.

2. Der erweiterte Infinitiv (مصدر تاکیدی *masdar-y tèèkīdi*) wird durch Anhängung von لك resp. لق an den Grund-Infinitiv gebildet. یازمقلق *jaẓmaklyk*, das Schreiben, d. i. die Handlung des Schreibens. (Sog. Nomen actionis.)

3. Der abgekürzte Infinitiv (مصدر تخفیفی *masdar-y taḥfifi*) entsteht durch Verwandlung der Infinitiv-Partikel مك resp. مق in مه *mè, ma.* یازمه *jaẓma*, das Schreiben; کورله *görülmè*, das Gesehenwerden; also ebenfalls Nomen actionis.

Alle drei Formen können im Singular nach Art der Substantive declinirt werden.

یازمغه *jaẓmaġa;* کورلمکلکه *görülmèklijè;* کلمه‌نك *ġèlmèniñ.*

Der Genitiv der 1. Form ist ungebräuchlich; er wird durch den Genitiv der 2. Form ersetzt.

Die 2. und 3. Form können auch Possessiv-Endungen annehmen und mit diesen zugleich declinirt werden.

Das ه der 3. Form wird dann meist ausgelassen.

کورمکلکنده *görmèklijindè*, in seinem Sehen;

یازممك سبی *jaẓmamyñ sèbèbi*, der Grund meines Schreibens.

Der Dativ der Infinitive giebt den Sinn zu, um zu.

چالشه‌جغم كلمكه *gèlmèjè čalyšağağym,* ich werde mich bemühen zu kommen;

بونی دیمه كیتدی *bunu demèjè gitdi,* er ging, um dieses zu sagen.

Doch wird bei ایشه‌مك *istèmèk,* wollen, wünschen nur der Nominativ des Infinitiv gebraucht.

كورمك ایسترم *görmèk istèrim,* ich wünsche zu sehen.

Der Locativ, besonders von der 1. Form gebräuchlich, bezeichnet den Zustand einer Handlung.

بكلمكده یم *bèklèmèkdè im,* ich warte, ich bin im Zustande des Wartens, ich bin im Begriff zu warten.

Statt des Dativ oder Locativ kann auch اوزره *üzrè* nach dem Nominativ denselben Dienst thun.

اوه كیتمك اوزره *èwè gitmèk üzrè,* um nach Hause zu gehen;

بولمق اوزره ایدی *bulmak üzrè idi,* er war dabei (es) zu finden.

Der Ablativ der 1. Form, meist verbunden mit ایسه *isè,* giebt den Sinn anstatt (wie der Dativ des Partic. fut. mit Personal-Endungen).

بكا ویرمكدن ایسه بابامه ویر *baña wermèkdèn isè, babama wer,* anstatt (es) mir zu geben, gieb (es) meinem Vater.

Der Ablativ der 1. Form wird ohne Weiteres auch zur Vergleichung zweier Handlungen gebraucht.

بینمك یورمكدن ایی در *binmèk jürümèkdèn eji dir,* Reiten ist besser als (zu Fuss) gehen.

ایله *ilè,* meist abgekürzt in له *lè, la,* nach dem Infinitiv bedeutet oft indem.

بونی دیمکله قورتله بیلیرمیسك *bunu demèklè kurtula-bilirmisiñ,* kannst du frei werden, indem du dieses sagst?

سز oder سزین nach dem 1. Infinitiv bedeutet ohne zu.

بکا صورمقسز یاپمه *bana sormaksyz japma,* mache (es) nicht, ohne mich zu fragen.

بیلمکسزین سویلمه *bilmèksizin söilèmè,* sprich nicht, ohne zu wissen.

Uebung 52.

صورت *sūrèt,* Art und Weise

پیشیرمك *piširmèk,* kochen (trans.)

عیب *ʿaīb,* Schande

تعذیر ایتمك *taʿzīr etmèk,* schelten tadeln

کیتدکجه *gitdikǧè,* je länger je mehr

مکتبك درسلری کوزل صورتده دوام اولنمقدهدر . شاکردلر علمی کیتدکجه سویورلر . کیج قالمقلغمك سبی صباح یمکمزك براز کیج پیشیرلمسی ایدی . ایستدیککز کتابی کتیرمکدن ایسه یاکلوب بشقه برینی کتیرمکده ایدم . بیلمامك عیب دکل اوکرنمامك عیبدر . چوقلر چالشمقله چوق شی اوکرنمکده درلر . بونی دیمکله سزی تعذیر ایتمك ایستمیورم .

leicht werden قولایلشمق *kolailaš-mak*

Abschluss ختام *ḫitām*

Augenblick آن *ān*

Werk ایش *iš*

strafen تکدیر ایتمك *tèkdir etmèk*

abkühlen صغوتمق *soġutmak*

kund geben	بيان ايتمك *bejān etmèk*	Mensch	انسان *insān*
betrachten / überlegen	مطالعه ايتمك *mütālĕ'a etmèk*	erfahren	تجربه‌كار *tèğrübèkjār*
Sache	ماده *māddè*	Meinung	افكار *èfkjār* (Plur. v. فكر)

Das Studium des Türkischen wird mir je länger, desto leichter. — Mit dieser Lection findet der türkische Theil des Zeitworts [einen] Abschluss. — Dieses sehen und herausrennen war das Werk eines Augenblicks. — Manche Väter, indem sie ihre Kinder sehr streng strafen, sind dabei, die Liebe derselben (von sich selbst) abzukühlen. — Anstatt sofort eine Meinung kund zu geben, ist es besser, man überlegt die Sache ein wenig. — Der Mensch wird durch Irren (indem er sich irrt) erfahren.

I. Abgeleitete Zeitwörter (افعال مولده èf'āl-y müwèllèdè).

Von anderen Redetheilen werden Verben gebildet:

1. Durch einfache Anhängung der Infinitiv-Endung.

آجی *ağy*, Schmerz; آجيمق *ağymak*, schmerzen;

اكشی *èkši*, sauer; اكشيمك *èkšimèk*, sauer werden;

بويا *boja*, Farbe; بويامق *bojamak*, färben;

قورو *kuru*, trocken; قورومق *kurumak*, trocknen (intr.)

2. Durch allerlei Suffixe.

ل (له) *lè* an leichten, لا *la* an schweren Wörtern bilden meist Transitiva.

اكر *èjèr*, Sattel; اكرلمك *èjèrlèmek*, satteln;

قامچی *kamčy*, Peitsche; قامچيلامق *kamčylamak*, peitschen;

تميز *temiz*, rein; تميزلهمك *temizlèmèk*, reinigen.

لن *lèn*, لان *lan* bilden Passiva und Reflexiva.

كير *kir*, Schmutz; كيرلنمك *kirlènmèk*, schmutzig werden;

او *èw*, Haus; اولنمك *èwlènmèk*, sich verheirathen;

صو *su*, Wasser; صولانمق *sulanmak*, wässrig werden.

لش *lèš*, لاش *laš* geben bei Adjectiven die Bedeutung des allmählichen Werdens; sonst Reciprocität.

خفيف *ḥafif*, leicht; خفيفلشمك *ḥafiflèšmèk*, leichter werden;

آغير *aġyr*, schwer; آغيرلاشمق *aġyrlašmak*, schwerer werden;

دوست *dost*, Freund; دوستلاشمق *dostlašmak*, sich befreunden;

بر *bir*, eins; برلشمك *birlèšmèk*, sich vereinigen.

ل, ان, ر bilden Reflexiva oder Passiva.

اكرى *èjri*, krumm; اكريلمك *èjrilmèk*, sich krümmen;

بوش *boš*, leer; بوشانمق *bošanmak*, sich entleeren;

كوك *gök*, blau; كوكرمك *göjèrmèk*, blau werden.

مسه giebt bei einigen Verbalstämmen die Bedeutung eines geringen Grades oder des Scheines einer Handlung.

كولمك *gülmèk*, lachen; كولمسهمك *gülümsèmèk*, lächeln;

بيلمك *bilmèk*, wissen; بيلمسهمك *bilimsèmèk*, thun, als ob man wüsste.

Aehnlich hat man von بنم *bènim*, mein, بنمسه‌مك *bènimsèmèk*, wie sein eigen betrachten.

Einige geringe Abweichungen haben folgende:

آز *az*, wenig;	آزالمق *azalmak*, abnehmen (intr.);
آق *ak*, weiss;	آغارمق *ağarmak*, weiss werden;
باش *baš*, Kopf;	باشارمق *bašarmak*, zu Ende führen;
بللی *bèlli*, offenbar;	بلورمك *bèlürmèk*, sich offenbaren;
سميز *sèmiz*, fett, dick;	سميرمك *sèmirmèk*, fett werden;
صارى *sary*, gelb;	صارارمق *sararmak*, gelb werden;
صو *su*, Wasser;	صوصامق *susamak*, dürsten;
قان *kan*, Blut;	قانامق *kanamak*, bluten;
قره *kara*, schwarz;	قرارمق *kararmak*, schwarz werden;
قيصه *kysa*, kurz;	قيصالمق *kysalmak*, kürzer werden;
يوكسك *jüksèk*, hoch;	يوكسلمك *jüksèlmèk*, höher werden.

K. Vom Verbum abgeleitete Redetheile (حاصل مصدر hāsyl-y masdar).

1. Verbalnomen. Dieses wird durch Verwandlung der Infinitiv-Endung in ش (bei auslautendem Vocal يش) oder م gebildet. ت wird zuweilen in د erweicht.

طوغمق *doġmak*, geboren werden; طوغش *doġuš*, Geburt;

آغلامق *aġlamak*, weinen; آغلايش *aġlajyš*, das Weinen;

بيچمك *bičmèk*, zuschneiden; بيچم *bičim*, Schnitt, Form;

آتمق *atmak*, werfen; { آتم *atym*, / آتش *atyš*, } Wurf; آدم *adym*, Schritt.

Ohne besondere Regeln gebildet sind Formen, wie:

صايمق *saimak*, achten; صايغى *saiġy*, Achtung;

سومك *sèwmèk*, lieben; سوكى *sèwgi*, Liebe;

سونمك *sèwinmèk*, sich freuen; سونج *sèwinǧ*, Freude;

كورلەمك *gürlèmèk*, rollen; كورلدى *gürüldü*, Gerassel;

آقمق *akmak*, fliessen; آقندى *akyndy*, Strömung.

2. Instrumentalnomen. Dieses wird bei einer geringen Anzahl von Wörtern durch die Endungen قى oder غى bei schweren, كى bei leichten Stämmen gebildet.

آصمق *asmak*, aufhängen; آصقی *asky*, Hosenträger;

چالمق *čalmak*, (Musik) spielen; چالغی *čalġy*, Musikinstrument;

كسمك *kèsmèk*, schneiden; كسكی *kèsgi*, Schneideeisen.

3. Verbal-Adjective werden abgeleitet durch die Endungen ق, يق, قون, قين, غون, غين resp. ك, يك, كون, كين an Verbalstämmen.

صغوق *soġuk*, kalt; صغومق *soġumak*, abkühlen (intr.);

آچيق *ačyk*, offen; آچمق *ačmak*, öffnen;

صولغون *solġun*, welk; صولمق *solmak*, welken;

آزغين *azġyn*, heftig; آزمق *azmak*, heftig werden;

طوتقون *tutkun*, einig; طوتمق *tutmak*, halten;

شاشقين *šaškyn*, wirre, شاشمق *šašmak*, wirre werden;

بيوك *büjük*, gross; بيومك *büjümèk*, wachsen;

سيليك *silik*, verwischt; سيلمك *silmèk*, wischen;

دوشكون *düšgün*, hinfällig; دوشمك *düšmèk*, fallen;

كسكين *kèsgin*, scharf. كسمك *kèsmèk*, schneiden;

L. Das persische Verbum.

Vom persischen Zeitwort sind im Türkischen folgende Theile gebräuchlich:

1. Das Perfectum. Dieses erhält man durch Weglassung des ن am Infinitiv. Es wird mit ايتمك, ايلمك u. s. w. verbunden.

Inf. فروختن *fürūḫtèn:* فروخت ايتمك *fürūḫt etmèk,* verkaufen;

» كشادن *küšādèn:* كشاد ايتمك *küšād etmèk,* öffnen.

Oft wird dieses Perfect auch als Substantiv angewendet.

مالك فروختى *mālyñ fürūḫtu,* der Verkauf der Waare;

مكتبك كشادى *mèktèbiñ küšādy,* die Eröffnung der Schule.

2. Der Imperativ als Endung bei abgeleiteten Adjectiven, wo er dann die Bedeutung eines Particips gewinnt.

آرا *ārā,* schmücke; سرارا *sèrārā,* hauptschmückend;

انداز *endāz,* werfe; تيرانداز *tīrendāz,* pfeilwerfend.

3. Das Participium präsentis activi, das vom Imperativ durch Hinzufügung von نده abgeleitet und als Substantiv gebraucht wird. Endet der Imperativ auf ا, so wird ein ى eingeschaltet.

ساز *sāz,* ordne an; سازنده *sāzèndè,* Musikant;

پيرا *pīrā,* schmücke; پيرايندە *pīrājèndè,* der Ausschmückende.

4. Das Participium präsentis passivi, das vom Infinitiv durch Verwandlung des Schluss-ن in ه abgeleitet und ebenfalls als Substantiv gebraucht wird.

كذشتن *güẓèštèn*, ablaufen; كذشته *güẓèštè*, das Abgelaufene: Zins;

نشستن *nišèstèn*, sitzen; نشسته *nišèstè*, das Gesessene: Stärkemehl.

5. Das Verbalnomen, abgeleitet vom Imperativ durch Hinzufügung von ش, nach ا von يش.

سپار *sypār*, bestelle; سپارش *sypāryš*, Bestellung;

آلا *ālā*, prunke; آلايش *ālājyš*, Prunk, Luxus.

6. Das Verbal-Adjectivum, vom Imperativ abgeleitet durch Hinzufügung von ا oder ان.

بخش *baḫš*, gebe; بخشا *baḫšā*, gebend;

تاب *tāb*, glänze; تابان *tābān*, glänzend.

M. Das arabische Verbum.

Was für den Gebrauch im Türkischen am wichtigsten ist, soll hier, soweit es die vorgesteckten Grenzen dieses Werkes erlauben, besprochen werden. Wer sich eingehender damit beschäftigen will, findet das Nöthige in einer arabischen Grammatik.

Vom arabischen Zeitwort und den davon abgeleiteten Formen sind im Türkischen, ausser einigen nur in ganz arabischen Phrasen vorkommenden Wendungen, besonders gebräuchlich:

I. Verbalnomen. II. Participium activi. III. Participium passivi.

Der Stamm der meisten Wörter besteht aus drei Consonanten, welche man durch فعل repräsentirt, wo ف den ersten, ع den zweiten und ل den dritten Radical vertritt. Seltener hat der Stamm vier Buchstaben, was durch فعلل dargestellt wird.

A. Dreiconsonantige Stämme (ثلاثی sülāsi).

I. Verbalnomen (مصدر masdar).

Dieses führt den Namen مصدر *masdar,* d. h. Ursprungsstelle, weil die übrigen Verbalformen meist hiervon abgeleitet werden.

Man unterscheidet beim Verbalnomen: 1. Die Grundform. 2. Erweiterte Formen.

1. Die Grundform (مصدر مجرد masdar-y müğèrrèd),

auch I. Form genannt, kann verschieden vocalisirt oder durch hinzutretende Buchstaben erweitert werden, so dass gegen 40 verschiedene Formen derselben entstehen. Von diesen sind im Türkischen folgende 28 mehr oder minder gebräuchlich:

Form			Beispiel			Stamm
1	فعل	*faʿl*	بحث	*bahs*	Besprechung	—
2	فعل	*fiʿl*	قسم	*kysm*	Theil	—
3	فعل	*fuʿl*	شغل	*šuġl*	Arbeit	—
4	فعل	*faʿal*	مرض	*maraẓ*	Krankheit	—
5	فعل	*fiʿal*	صغر	*syġar*	Abnahme	—
6	فعال	*faʿāl*	خلاص	*ḫèlās*	Rettung	خلص
7	فعال	*fiʿāl*	خطاب	*ḫitāb*	Anrede	خطب
8	فعال	*fuʿāl*	سؤال	*süāl*	Frage	سول
9	فعول	*faʿūl*	قبول	*kabūl*	Annahme	قبل
10	فعول	*fuʿūl*	ظهور	*ẓuhūr*	Vorkommniss	ظهر
11	فعلة	*faʿlèt*	حسرت	*hasrèt*	Sehnsucht	حسر

Form			Beispiel			Stamm
12	فعلة	*fiʿlèt*	حكمت	*hikmèt*	Weisheit	حكم
13	فعلة	*fuʿlèt*	نصرت	*nusrèt*	Hilfe, Sieg	نصر
14	فعلة	*faʿalèt*	عظمت	*ʿaẓamèt*	Grösse	عظم
15	فعالة	*faʿālèt*	قرابت	*karābèt*	Verwandtschaft	قرب
16	فعالة	*fiʿālèt*	جنايت	*ǧinājèt*	Verbrechen	جنى
17	فعيلة	*faʿīlèt*	طبيعت	*tabīʿat*	Charakter	طبع
18	فعولة	*faʿūlèt*	ضرورت	*ẓarūrèt*	Bedürftigkeit	ضرر
19	فعولة	*fuʿūlèt*	خصومت	*ḫusūmèt*	Feindschaft	خصم
20	فعلى	*faʿla*	فتوى	*fetwa*	Urtheilsspruch	فتو
21	فعلى	*fuʿla*	شورى	*šūra*	Rath	شور
22	فعلان	*fiʿlān*	حرمان	*hyrmān*	Beraubung	حرم
23	فعلان	*fuʿlān*	كفران	*küfrān*	Undank	كفر
24	فعلان	*faʿalān*	هيجان	*hejeǧān*	Aufregung	هيج
25	فعاليت	*faʿālijèt*	كراهيت	*kèrāhijèt*	Abscheu	كره
26	مفعل	*mefʿèl*	مقصد	*maksèd*	Absicht	قصد
27	مفعلة	*mèfʿalèt*	مكرمت	*mèkrèmèt*	Edelmuth	كرم
28	مفعلة	*mèfʿilèt*	موهبه	*mewhibè*	Geschenk	وهب

Die drei letzten Formen werden, da sie durch Vorsetzung eines م entstanden sind, مصدر ميمى *masdar-y mimi*, genannt.

Am häufigsten kommen die Formen 1, 4, 10, 15 und 19 vor; selten 3, 5, 8, 9, 13, 18, 20, 21, 22, 23, 24.

Man kann nicht von jedem Stamme alle diese Formen ableiten; was gebräuchlich ist, findet man im Lexikon.

Neben diesen Verbalsubstantiven werden von der I. Form abgeleitet:

a) Namen des Ortes (اسم مكان *ism-i mekjān*) nach den Formen: مفعل *mèf'èl*, مفعل *mèf'il*, مفعله *mèf'èlè*.

Von كتب: مكتب *mèktèb*, Ort des Schreibens: Schule;

» جلس: مجلس *mèğlis*, Ort des Sitzens: Sitzung;

» قبر: مقبره *makbèrè*, Ort des Begrabens: Begräbnissplatz.

b) Namen von Instrumenten (اسم آلت *ism-i ālèt*) nach: مفعل *mif'al*, مفعال *mif'āl*, مفعلة *mif'èlèt*.

Von قرض: مقرض *mykraz*, Instrument zum Schneiden: Scheere;

» وزن: ميزان *mīzān*, Instrument zum Wiegen: Wage;

» شعل: مشعله *miš'alè*, Instrument zum Leuchten: Fackel.

Die vom dreiconsonantigen Stamm gebildeten erweiterten Verbalformen sollen nach Besprechung der weiteren Bildungen aus der I. Form aufgeführt werden.

II. Participium activi (اسم فاعل ism-i fā'il) (Nomen agentis).

Dieses wird in der I. Form nach فاعل *fā'il* gebildet, d. h. durch Einschaltung eines ا nach dem ersten Radical. Die Bedeutung ist meist die eines Substantivs.

كذب *kiẓb*, Lüge; كاذب *kjāẓib*, Lügner;

خلق *ḫalk*, Schöpfung; خالق *ḫālik*, Schöpfer;

علم *'ilm*, Wissenschaft; عالم *'ālim*, der Wissende.

Ausser dieser Hauptform dienen besonders als Adjective die Formen فعيل *faʿīl* und فعول *faʿūl* (sog. صفت مشبهه *syfèt-i müšebbèhè*). Sie werden vom Stamme durch Einschaltung eines ى resp. و nach dem zweiten Radical abgeleitet.

حلم *hilm*, Sanftmuth; حليم *halīm*, sanftmüthig;

صبر *sabr*, Geduld; صبور *sabūr*, geduldig.

Eine andere, vom Stamme abgeleitete Form wird dadurch gebildet, dass man den zweiten Radical mit *Tèšdīd* versieht (verdoppelt in der Aussprache) und nach demselben ein ا einschaltet. Man nennt diese Form مبالغهٔ فاعل *mübālaġa-i fāʿil*, d. h. Verstärkung des Partic. activ., da die nach derselben gebildeten und als Substantive gebräuchlichen Wörter eine verstärkte oder gewohnheitsmässige Handlung andeuten.

حمل *haml*, Aufbürdung; حمال *hammāl*, Lastträger;

كشف *kèšf*, Entdeckung; كشاف *kèššāf*, Entdecker.

III. Participium passivi (اسم مفعول ism-i mèfʿūl)

(Nomen patientis).

Dieses wird in der I. Form nach مفعول *mèfʿūl* gebildet, d. h. durch Vorsetzung eines م vor den ersten und Einschaltung eines و nach dem zweiten Radical. Es dient meist als Particip oder Adjectiv, zuweilen auch als Substantiv.

كتم *kètm*, Verhehlung; مكتوم *mèktūm*, verhehlt;

ترك *tèrk*, Verlassung; متروك *mètrūk*, verlassen;

كتب *kètb*, Schreiben; مكتوب *mèktūb*, Brief.

Als Recapitulation ist im Folgenden eine Tabelle der Bildungen der I. Form gegeben.

Die I. Form und von ihr abgeleitete Redetheile:									
Formen		Bildungsweise							
1. Grundform (in 28 Variationen)	فعل *fa'l* u. s. w.		3. Radical		2. Radical		1. Radical		
a) Namen des Ortes	مفعل *mèf'èl*		»		»		»		م
	مفعل *mèf'il*		»		»		»		م
	مفعله *mèf'èlè*	ه	»		»		»		م
b) Namen von Instrumenten	مفعل *mif'al*		»		»		»		م
	مفعال *mif'āl*		»	ا	»		»		م
	مفعله *mif'èlè*	ه	»		»		»		م
2. Participium activi	فاعلى *fā'il*		»		»	ا	»		
a) Verbal-Adjective	فعيل *fa'īl*		»	ى	»		»		
	فعول *fa'ūl*		»	و	»		»		
b) Verstärktes Partic.	فعال *fe''āl*		»	ا	»		»		
3. Partic. passivi	مفعول *mèf'ūl*		»	و	2. Radical		»		م

Uebung 53.

Es soll gebildet werden: Die فاعل-Form von:

شهادت *šehādèt*, Zeugniss	كتاب *kitāb*, Buch
نظارت *nezārèt*, Aufsicht	سحر *sihr*, Zauber
سرقت *syrkat*, Diebstahl	صدق *sydk*, Wahrheit

حكم *hükm*, Urtheil	قدرت *kudrèt*, Macht
تجارت *tiğārèt*, Handel	عقل *ʿakl*, Verstand

Die فعيل-Form von:

كرم *kèrèm*, Gnade	سعادت *sèʿādèt*, Glückseligkeit
سفالت *sefālèt*, Elend	رحمت *rahmèt*, Erbarmen
كبر *kibr*, Grösse	حكمت *hikmèt*, Weisheit
شركت *širkèt*, Gesellschaft	شفقت *šèfkat*, Mitleid

Die فعول-Form von:

جسارت *ğesārèt*, Muth	كتم *kètm*, Verhehlung
غيرت *ġairèt*, Eifer	غفران *ġufrān*, Vergebung

Die فعال-Form von:

نجارت *neğārèt*, Tischlerei	رسم *resm*, Zeichnung
عطر *ʿytr*, Specerei	حطب *hatab*, Holz
جبر *ğèbr*, Gewalt	غدر *ġadr*, Unrecht

Die مفعول-Form von:

شهرت *šührèt*, Ruf, Ruhm	طلب *talab*, Verlangen
نشر *nèšr*, Verbreitung	حساب *hisāb*, Rechnung
خلط *ḫalt*, Mischung	غلبه *ġalèbè*, Sieg

دفن *dèfn*, Begrabung	عمل *ʿamèl*, Werk
ظلم *ẓulm*, Unrecht	قصد *kasd*, Absicht
طبع *tabʿ*, Druck	جبر *ǧèbr*, Zwang

2. Die erweiterten Formen

(مصدر مزيدفيه masdar-y mèzīd-ün-fīh).

Die erweiterten Formen werden durch Hinzufügung von Buchstaben an die Stammform abgeleitet. Es sind neun Formen, mit der I. Form zusammen also zehn; doch wird die IX. Form im Türkischen nicht gebraucht. Man kann nicht von jedem Wort alle Formen bilden; die gebräuchlichen Ableitungen findet man im Lexikon.

Nachstehende Tabellen geben eine Uebersicht über die Bildungsweise und den Gebrauch der erweiterten Formen.

Von der II. Form kommen als Verbalnomina auch die Nebenformen تفعال *tèfʿāl* und تفعيله *tèfʿīlè* vor:

Stamm: ذكر: تذكار *tèẓkjār*, Erinnerung;

» برى: تبريه *tèbrījè*, Freisprechung.

Von der III. Form kommt noch das Verbalnomen der Form فعال *fiʿāl* vor:

Stamm: قتل: قتال *kytāl*, Gefecht;

» جدل: جدال *ǧidāl*, Streit.

I. Verbalnomen

Form	Typus		Bildungsweise							Beispiele				Wirkung der Form
										Stamm	Abgeleitete Form			
II.	تفعيل	*tèf'īl*		3. Radical	ى	2. Radical		1. Radical	ت	علم	تعليم	*ta'līm*	Lehre	Transitiv
III.	مفاعله	*müfā'alè*	ه	»		»	ا	»	م	خطب	مخاطبه	*muḥātèbè*	Ansprache	Reciprok
IV.	افعال	*if'āl*		»	ا	»		»	ا	خبر	اخبار	*iḫbār*	Bericht	Transitiv
V.	تفعل	*tèfa''ül*		»		2. Radical m. ّ		»	ت	علم	تعلم	*tèa'llüm*	Lernen	Intransitiv, auch Reflexiv
VI.	تفاعلى	*tèfā'ül*		»		2. Radical	ا	»	ت	صدف	تصادف	*tèsādüf*	Begegnung	Meist Reciprok, zuweilen Reflexiv od. Intransitiv
VII.	انفعال	*infi'āl*		»	ا	»		»	ان	هدم	انهدام	*inhidām*	Einsturz	Reflexiv oder Passiv
VIII.	افتعال	*ifti'āl*		»	ا	»	ت	»	ا	جمع	اجتماع	*iǧtimā'*	Versammlung	Meist Reflexiv, auch Intransitiv
										لمس	التماس	*iltimās*	Fürbitte	
X.	استفعال	*istif'āl*		»	ا	»		»	است	قبل	استقبال	*istikbāl*	Entgegenkommen	Wünschend oder Transitiv

II. Participium activi

Form	Typus		Bildungsweise					Beispiele			
								Stamm	Abgeleitete Form		
II.	مفعل	*müfaᶜᶜil*	3. Radical	2. Radical m. ّ		1. Radical	م	علم	معلم	*muᶜallim*	Lehrer
III.	مفاعلى	*müfāᶜil*	»	2. Radical	ا	»	م	خطب	مخاطب	*muḥātib*	der Anrede haltende
IV.	مفعل	*müfᶜil*	»	»		»	م	خبر	مخبر	*muḫbir*	Berichterstatter
V.	متفعل	*mütèfaᶜᶜil*	»	2. Radical m. ّ		»	مت	علم	متعلم	*mütèᶜallim*	der Lernende
VI.	متفاعلى	*mütèfāᶜil*	»	2. Radical	ا	»	مت	صدف	متصادف	*mütèsādyᶜf*	der Begegnende
VII.	منفعل	*münfaᶜil*	»	»		»	من	هدم	منهدم	*münhèdim*	der Einstürzende
VIII.	مفتعل	*müftaᶜil*	»	»	ت	»	م	جمع	مجتمع	*müǧtèmiᶜ*	Versammler
								لمس	ملتمس	*mültèmis*	Fürbitter
X.	مستفعل	*müstèfᶜil*	»	»		»	مست	قبل	مستقبل	*müstakbil*	der Entgegenkommende

III. Participium passivi

Form	Typus		Bildungsweise					Beispiele			
								Stamm	Abgeleitete Form		
II.	مفعل	*müfaᶜᶜal*	3. Radical	2. Radical m. ـّ		1. Radical	م	علم	معلم	*muᶜallèm*	belehrt
III.	مفاعل (Nicht häufig)	*müfāᶜal*	»	2. Radical	ا	»	م	خطب	مخاطب	*muḥātab*	angesprochen
IV.	مفتعل	*müfᶜal*	»	»		»	م	خبر	مخبر	*muḥbèr*	mitgetheilt
V.	Selten										
VI.	Selten										
VII.	Selten										
VIII.	مفتعل (Nicht häufig)	*müftaᶜal*	»	»	ت	»	م	لمس	ملتمس	*mültèmès*	erbeten
X.	مستفعل	*müstèfᶜèl*	»	»		»	مست	قبل	مستقبل	*müstakbèl*	zukünftig

Uebung 54.

Von folgenden Wörtern ist Form und Stamm zu finden:

انتخاب *intiḫāb*, Wahl	معتذر *müʿtèẕir*, der sich Entschuldigende
تشكر *tèšèkkür*, Dank	منكسر *münkèsir*, zerbrochen
خاطب *ḫātib*, Redner	مجرم *müǧrim*, Verbrechen
مجروح *mèǧrūh*, verwundet	مجتنب *müǧtènib*, der Enthaltsame
استكمال *istikmāl*, Vollendung	انبساط *inbisāt*, Ausdehnung
مجسم *müǧèssèm*, verkörpert	تشريف *tèšrīf*, Beehrung
متقرب *mütekarrib*, der sich Nähernde	متداخل *mütèdāḫil*, betheiligt
تراكم *tèrāküm*, Anhäufung	ارسال *irsāl*, Sendung
متحرك *mütèharrik*, Motor	استرحام *istirhām*, Erflehung
متقاعد *mütèkāʿid*, Pensionär	مقاسم *mukāsim*, Theiler
محرق *muhrik*, der Brennende	مكالمه *mükjālèmè*, Gespräch
مثبت *müsbèt*, positiv	مستعمل *müstaʿmèl*, gebräuchlich

Von folgenden Stämmen sind Formen abzuleiten. Die Zahlen beziehen sich auf die geforderte Form, deren Bedeutung dann das beigesetzte deutsche Wort ist.

Verbalnomen von:

درس 2. Unterricht	شهد 3. Bezeugung	قسم 7. Zerfall
رحم 3. Erbarmen	نطق 10. Verhör	دفع 6. Vertheidigung
حرز 8. Inachtnahme	جبر 4. Zwang	خرج 4. Ausfuhr

كسب 8. Erwerbung	فرق 2. Unterscheidung	ثبت 4. Beweis
ذكر 5. Erinnerung	خدم 10. Benutzung	رحل 8. Umzug
حرف 7. Verschlimmerung	بعد 6. Entfernung	كبر 5. Hoffart
بلغ 3. Uebertreibung	بدل 2. Umwandlung	حصر 7. {Beschränkung / Monopol

Participium activi von:

نطق 10. Verhörsrichter	رسل 4. Absender	جلب 10. der Anziehende
جلد 2. Buchbinder	فخر 8. der sich Rühmende	بصر 5. fernsichtig
خلط 8. vermengend	جسر 6. der Wagende	خلف 3. zuwider
قطع 7. abschneidend	حسب 3. Abrechner	قنع 4. Ueberzeuger
جهد 3. Streber	بشر 2. Verkündiger einer frohen Botschaft	تبع 6. alternativ
شكل 5. Former		بسط 7. ausdehnend

Participium passivi von:

خدم 10. benützt	كمل 2. vollständig	رسم 2. gezeichnet
رسل 4. abgesandt	حجر 10. versteinert	حقر 10. verachtet
ركب 2. zusammengesetzt	حكم 4. befestigt	صدق 2. bewährt
جبر 4. gezwungen	سلم 2. anvertraut	سلح 2. bewaffnet

B. Vierbuchstabige Stämme (رباعی rübāʿi).

Die Stammform ist فعلل. Sie kommen sehr wenig vor. Man trifft die Formen:

Verbalnomen	Participium activi	Participium passivi
فعلله *faʿlalè*	مفعلل *müfaʿlil*	مفعلل *müfaʿlèl*
تفعلل *tèfaʿlül*	متفعلل *mütèfaʿlil*	متفعلل *mütefaʿlèl*
افعلال *ifiʿlāl*	مفعلّ *müfaʿll*	

z. B. زلزله *zèlzèlè*, Erschütterung; مزلزل *müzèlzil*; مزلزل *müzèlzèl*; تذبذب *tèzèbzüb*, Schwankung; متذبذب *mütèzèbzib*; متذبذب *mütèzèbzèb*; اطمئنان *itmïnān*, Sicherheit; مطمئن *mütmèïnn*, sicher.

C. Abweichende Bildungen.

Hierher gehören Formen, deren Stämme nicht drei (resp. vier) Consonanten, sondern auch Vocale besitzen oder deren zwei Radicale denselben Laut haben.

I. مضاعف müzāʿaf (Verba mediae geminatae).

Mit diesem Namen werden diejenigen Verben bezeichnet, deren 2. und 3. Radical identisch sind, und in der Grundform, resp. dem Verbalnomen der I. Form, nur einer derselben, mit *Tèšdīd* versehen, geschrieben wird; z. B. مد *mèdd*, Ausdehnung; ظن *zann*, Meinung.

In den erweiterten Formen werden diese zwei Buchstaben getrennt, wenn ein anderer Buchstabe dazwischen treten soll, aber meist wieder durch *Tèšdīd* vereinigt, wenn sie beisammen stehen sollen. Wörter, bei denen in der 1. Form, wie bei ضرر *zarar*, Nachtheil, zwei identische Buchstaben getrennt stehen, werden ebenso behandelt.

I. Form. Stamm: دل *dall;* Verbalnomen: دلالت *delālèt,* Führung; شدت *šiddèt,* Heftigkeit (von شد); جلال *ǧelāl,* Pracht (von جل); محبت *muhabbèt,* Liebe (von حب); Name des Ortes: ممر *mèmèrr,* Passage (von مر); Instrumentalname: محك *mèhèkk,* Prüfstein (von حك); Participium activi: دال *dall,* führend (von دل); Verstärktes Participium: نزاز *beẓẓāẓ,* Leinweber (von نز); Adjectiv: قليل *kalīl,* gering (von قل); Participium passivi: مدلول *mèdlūl,* geführt (von دل).

II. Form. Stamm: حق; Verbalnomen: تحقيق *tahkīk,* Ergründung; Participium activi: محقق *muhakkik,* Ergründer; Participium passivi: محقق *muhakkak,* ergründet, wahr.

IV. Form. Stamm: ضرر *ẓarar,* Schaden; اضرار *iẓrār,* Beschädigung; مضر *muẓirr,* schädlich; Participium passivi fehlt.

V. Form. Stamm: شت. تشتت *tèšèttüt,* Verzweigung; متشتت *mütèšèttit,* der sich Verzweigende; Participium passivi fehlt.

VII. Form. Stamm: ضم *ẓamm,* Zuthat; انضمام *inẓymām,* Zuthat; Participium activi fehlt; Participium passivi: منضم *münẓamm,* hinzugethan.

VIII. Form. Stamm: خص. اختصاص *iḫtisās,* Zugehörigkeit; Participium activi fehlt; Participium passivi: مختص *muḫtass,* ausersehen.

X. Form. Stamm: حق *hakk,* Recht; استحقاق *istihkāk,* Rechtsforderung; مستحق *müstahikk,* der Berechtigende; مستحق *müstahakk,* berechtigt.

II. Schwache Verben.

Unter diesem Namen versteht man diejenigen Verben, bei denen ein oder mehr Radicale in einem der drei Vocalbuchstaben ا, و, ى bestehen. Im Gegensatz dazu bezeichnet man als starke Verben diejenigen, welche drei (vier) verschiedene Consonanten als Stamm besitzen.

Im Allgemeinen nimmt bei Ableitungen jeder dieser Buchstaben die Gestalt desjenigen Vocalbuchstaben an, dessen Laut durch die Verbalform bedingt ist. So wird, wenn der Stamm einen dieser drei Buchstaben hat, in der IV. Form zu Anfang stets ای *ī,* geschrieben. Zwei zusammenkommende ا werden meist آ oder اء geschrieben.

Nach den Vocalbuchstaben und der Stellung derselben unterscheidet man mehrere Gruppen.

1. مهموز mèhmūz (Verbum hèmzatae).

a) Primae hemzatae.

I. Form. امر *èmr,* Befehl, Angelegenheit. آمر *āmir,* Chef. مأمور *mèèmūr,* befohlen, der Beamte.

II. Form. تأثير *tèèsīr,* Eindruck (von اثر). مؤثر *müèssir,* eindrucksvoll.

III. Form. مؤاخذه *muāḫèżè,* Tadel (von اخذ). مؤاخذ *muāḫiż,* tadelnd.

V. Form. يأثر *tèèssür,* Empfindung (von اثر); متأثر *mütèèssir,* getroffen.

VIII. Form. ائتلاف *ītilāf*, Umgang (von الف); مؤتلف *mūtèlif*, vereinigt. Zuweilen auch mit Verdoppelung des ت der Form: اتحاد *ittihād*, Vereinigung (von احد); متحد *müttèhid*, vereinigt.

X. Form. استيذان *istīẓān*, Erlaubnissgesuch (von اذن); مستاذن *müstèèẓin*, der Erlaubniss Wünschende.

b) Mediae hemzatae.

I. Form. سؤال *süāl*, Frage (von سال); سائل *sāïl*, Fragesteller; مسؤل *mèsūl*, verantwortlich.

II. Form. تسويل *tèswīl*, Verlockung (von سال).

III. Form. ملايمت *mülājèmèt*, Geschmeidigkeit (von لام); ملائم *mülāïm*, geschmeidig.

V. Form. تسأل *tèsèül*, Betteln (von سال).

VI. Form. تجاوز *tèğāwüẓ*, Ueberschreitung (von جاز, I. Form جوز); متجاوز *mütèğāwiẓ*, überschreitend.

X. Form. استجابه *istiğābè*, Genehmigung (von جاب; I. Form جواب *ğewāb*, Antwort); مستجاب *müstèğāb*, genehmigt.

c) Tertiae hemzatae.

I. Form. بدأ *bèdˀ*, Beginn; بادى *bādi*, beginnend, Anlass; مبدأ *mèbdè*, Ursprungsstelle, Princip.

II. Form. تبرئه (تبريه) *tèbrijè*, Freimachung (von برء); مبرا *mübèrra*, befreit.

IV. Form. ابرأ *ibrā*, Quittung (von برء).

X. Form. استبرأ *istibrā*, Reinigung (von برء).

2. مثال misāl. Anfang و oder ى.

I. Form. وصل *wasl*, Ankunft; واصل *wāsil*, ankommend; موصول *mèwsūl*, erreicht, angekommen يسر *jüsr*, Leichtigkeit; Adjectiv يسير *jesīr*, leicht. موقع *mèwki'*, Stelle (von وقع).

II. Form. توضيح *tèwẓīh*, Klarlegung (von وضح); موضح *müwèẓẓih*, Erklärer; موضح *müwèẓẓah*, klargelegt.

IV. Form. ايجاد *īğād*, Erfindung (von وجد); موجد *mūğid*, Erfinder; موجد *mūğèd*, erfunden.

V. Form. توسط *tèwèssüt*, Vermittelung (von وسط); متوسط *mütèwèssit*, Vermittler.

VIII. Form. اتفاق *ittifāk*, Einigkeit (von وفق); *müttèfik*, vereinigt.

X. Form. استيلا *istīla*, Ueberfall (von ولى); مستولى *müstèwli*, der Ueberfallende.

3. اجوف èğwèf. Mitte و oder ى.

I. Form. قول *kawl*, Wort, Abmachung; قائل *kāïl*, Sprecher, zustimmend; مقول *makūl*, gesagt. — ميل *meïl*, Neigung; مائل *māïl*, der sich Neigende; ميال *meïjāl*, geneigt.

II. Form. تطويل *tatwīl*, Verlängerung (von وطل); مطول *mutawwil*, Verlängerer; مطول *mutawwèl*, verlängert.

III. Form. معاونت *mu'āwènèt*, Beistand (von عون); معاون *mu-'āwin*, Assistent.

IV. Form. اداره *idārè*, Verwaltung (von دور); مدير *müdir*, Director.

V. Form. تحير *tèhaijür*, Staunen (von حير); متحتر *mütèhaijir*, staunend, erstaunt.

VI. Form. تزايد *tèzājüd*, Zunahme (von زيد); متزايد *mütèzājid*, zunehmend, zugenommen.

VIII. Form. اشتياق *ištijāk*, Sehnsucht, Verlangen (von شوق); مشتاق *müštāk*, ersehnt.

X. Form. استشاره *istišārè*, Consultation (von شور); مستشار *müstèšār*, Rath, Rathgeber.

4. ناقص nākys. Ende و oder ى.

I. Form. محو *mahw*, Vertilgung. سعى *sa'i*, Anstrengung; ساعى *sā'i*, der sich Anstrengende. مدعو *mèd'uww*, eingeladen (von دعو).

II. Form. تربيه *tèrbijè*, Erziehung (von ربو); مربى *mürèbbi*, Erzieher. مجلا *müğèlla*, vergoldet (von جلى).

IV. Form. اخفا *iḫfā*, Verbergung (von خفو).

V. Form. تسلى *tèsèlli*, Trost (von سلو); متسلى *mütèsèlli*, getröstet.

VI. Form. تراضى *tèrāzi*, gegenseitige Zufriedenstellung (von رضى).

VII. Form. انحنا *inhinā*, Krümmung (von حنو); منحنى *münhani*, sich krümmend, gekrümmt.

VIII. Form. اكتفا *iktifā*, das Genügen (von كفى); مكتفى *mük-tèfi*, genügend, genügsam.

X. Form. استسقا *istiskā*, Wassersucht (von سقى); مستسقى *müs-tèski*, wassersüchtig.

III. Allgemeine Bemerkungen.

1. و, ى, und zuweilen auch ا, werden in der VIII. Form meist assimilirt mit dem ت der Form, und dieses wird dann mit Verdoppelung gelesen; z. B. اتصاف *ittisāf* von وصف; اتسار *ittisār* von يسر; اتحاد *ittihād* von احد.

2. Beginnt ein Stamm mit einem der Buchstaben ص, ض, ط, ظ, so wird statt ت in der VIII. Form ein ط geschrieben: اصطلاح *istilāh* von صلح; اضطراب *iẓtirāb* von ضرب; اطلاع *ittilā'* von طلع; اظطلام *iẓtilām* von ظلم.

3. Hat ein Stamm einen der Buchstaben د, ذ, و zum ersten Radical, so wird in der VIII. Form statt ت ein د gesetzt, und ذ wird assimilirt. ادماع *iddimā'* von دمع; ادكار *iddikjār* von ذكر; ازدواج *iẓdiwāǧ* von زوج.

4. Die arabischen Verbalnomina und Participien werden im Türkischen meist in Verbindung mit einem der Hilfszeitwörter ايتمك; اولمق; بولنمق u. s. w. gebraucht, je nachdem der Sinn activ oder passiv ist:

ترك ايتمك *tèrk etmèk*, verlassen;

مجبور اولمق *mèǧbūr olmak*, gezwungen sein;

معلوم اولمق *ma'lūm olmak*, bekannt werden, sein;

مسؤل بولنمق *mès'ūl bulunmak*, verantwortlich sein;

اجرا قلمق *iğrā kylmak*, ausüben.

Doch können sie auch ohne weiteres in Verwendung treten: تحصيله غيرت ايديور *tahsīlè ğairèt edijor*, er befleissigt sich des Studiums. بنانك اكمالى ياقيندر *binānyñ ikmāly jakyn dyr*, die Vollendung des Baues ist nahe (steht bevor). معلوم برشى *ma'lūm bir šeï*, eine bekannte Sache. عالم آدم *'ālim adèm*, weiser Mann.

VI. Adverb (ظرف zarf).

Ausser den eigentlichen Adverbien werden als solche im Türkischen angewendet:

1. Die mit der türkischen Endung جه *ğè*, *ğa*, versehenen Adjective

ترجمه سويلمك *türkğè söilèmèk*, türkisch reden;

ارجه قالقمق *erğè kalkmak*, früh aufstehen.

2. Die persischen Adjective mit der Endung انه *ānè*

جاهلانه سويلمك *ğāhilānè išlèmèk*, thöricht handelt:

سفيهانه ياشامق *sefīhānè jašamak*, ausschweifend leben.

3. Die arabischen Wörter mit der Endung اً *èn*, oder ا *a*. Wörter auf weibliches ه oder ت werden mit dieser Endung gewöhnlich ةً geschrieben. Kurzes Schluss-*a* (ى) wird meist in ا verwandelt.

بناء *binā*, Gründung; بناءً *binaèn*, gründend.

دائم *dāïm*, beständig; دائما *dāïma*, stets.

اهليت *ehlijèt*, Würde; اهلية *ehlijètèn*, würdiger Weise.

ماده *māddè*, Stoff; مادة *māddètèn*, stofflich.

معنى *maʿna*, Sinn; مانعاً *maʿnaèn*, dem Sinn nach.

Uebung 55.

خفيف *ḫafīf*, leicht

كيج *geǧ*, spät

عاقل *ʿākil*, verständig

امتثال *imtisāl*, Nachahmung

كره *kèrh*, Abscheu

بعض *baʿż*, manch

شفاه *šifāh*, Pl. von

شفه *šèfè*, Lippe

شفاهاً *šifāhèn*, mündlich

تقريب *takrīb*, Annäherung

جد *ǧidd*, Ernst

فعل *fiʿl*, That

قول *kawl*, Wort

حقيقت *hakıkat*, Wahrheit

رغم *raġm*, Trotz

مجان *mèǧǧān*, geschenkt werdend

مجاناً *mèǧǧānèn*, gratis

ايوجه كوزلجه خفيفجه كنيشجه كيججه عاقلانه نازكانه امتثالا كرهاً بعضاً تحريراً شفاهاً تقريباً جداً فعلا قولا حقيقتاً رغماً داخلا خارجاً مجاناً .

Von den eigentlichen Adverbien sind gebräuchlich:

1. Auf Zahl oder Maass bezüglich:

آز *az*, wenig

براز *biraz*, ein wenig

آزاجق *azağyk*, ein klein wenig

چوق *čok*
بسیار *bisjār*
وافر *wāfir*
} viel

دها *daha*, noch

زیاده *zijādè*, mehr

بونجه *bunğa*
شونجه *šunğa*
اونجه *onğa*
بوقدر *bukadar*
شوقدر *šukadar*
اوقدر *okadar*
} soviel

بر قاچ *bir kač*
چند *čend*
} einige

2. Auf die Zeit bezüglich:

نه وقت *nè wakyt*
نه زمان *nè zemān*
} wann

او وقت *o wakyt*
او زمان *o zemān*
} da, dann, damals

هر وقت *hèr wakyt*
هر زمان *hèr zemān*
هر آن *hèr ān*
هر دم *hèr dèm*
هر بار *hèr bār*
دائما *dāïma*
} immer, stets

هر دفعه *hèr dèf'a*, jedesmal

بو دفعه *bu dèf'a*, diesmal, neulich

چوق دفعه *čok dèf'a*
چوق کره *čok kèrrè*
} oftmals, oft

برقاچ دفعه (کره) *bir kač dèf'a (kèrrè)*, einigemal

گاه *gjāh*
بعض کره *baʿz kèrrè*
بعض دفعه *baʿz dèfʿa*
بعضاً *baʿzèn*
} manchmal

هیچ *hič*
اصلا *asla*
} nie, niemals

آراده بر *arada bir*
آرا صره *ara syra*
کاهده بر *gjāhda bir*
گاه گاه *gjāh gjāh*
} hie und da, zuweilen, mitunter

شمدی *šimdi*, jetzt

شمدیلك *šimdilik*, für den Augenblick, vor der Hand

بو آنده *bu āndè*
هنوز *hènūz*
} soeben

براز اول *biraz èwwèl*
دمین *dèmin*
} vorhin

برازدن *birazdan*
براز صکره *biraz soñra*
} etwas später

بوکون *bugün*, heute

آرتق *artyk*
بوندن بویله *bundan böilè*
} fortan, nunmehr

چوقدن *čokdan*
چوقدن بری *čokdan bèri*
} längst

اوتەدن بری *ötèdèn bèri*, von jeher

دون *dün*, gestern

اولکی کون *èwwèlki gün*
دون دکل *dün dèjil*
اولکی کون *ewwelki gün*
} vorgestern

اوته کون *ötè gün*
اولبر کون *olbir gün*
چکن کون *gèčèn gün*
چکنده *gèčèndè*
چکنلرده *gèčènlèrdè*
} letzthin

بو آرالق *bu aralyk*
بو کونلر *bu günlèr*
} dieser Tage, in letzter Zeit

یارین *jaryn*, morgen

یارین دکل اوبر کون *jaryn dèjil obir gün*, übermorgen

ایرتسی کون *ertèsi gün* } den folgenden Tag
فرداسی کون *ferdāsy gün* }

یاقینده *jakynda* } nächstens
یاقینلرده *jakynlarda* }

صباح *sabāh* } morgens
صباحلین *sabāhlajyn* }

اوکلین *öilèjin*, mittags

آقشاملین *akšamlajyn* } abends
آخشاملین *aḫšamlajyn* }

کوندوز *gündüz* } tags
کوندوزین *gündüzün* }

کیجه *geğè* } nachts
کیجه‌لین *geğèlèjin* }

بهارین *beharyn*, im Frühling
یازین *jazyn*, im Sommer
کوزین *güzün*, im Herbst

قیشین *kyšyn*, im Winter
بیلدر *byldyr*, letztes Jahr

ار *er* } früh
ارکن *erkèn* }

کیج *geğ*, spät
یواش *jawaš*, langsam

چابوق *čabuk*, } schnell
تیز *tez*, }

سریعاً *sèrī'èn*, eiligst

اول *èwwèl* } vorher
مقدم *mukaddèm* }

صکره *soñra* } nachher
مؤخراً *muaḫḫèrèn* }

همان *hèmān* } sofort
آنیده *anidè* }
درحال *dèrhāl* }

3. Auf Frage und Antwort bezüglich:

نیجه *niğè* } wie?
نصل *nasl* }

اوت *èwwèt* } ja
بلی *bèli* }

نه *nè*, was?

نیچون *ničün*
نه سببدن *nè sèbèbdèn*
نه وجهله *nè wèğhlè*
} warum? weswegen?

قاچ *kač* (Zahl)
نه قدر *nè kadar*
نیچه *ničè*
} (Menge) } wieviel?

خیر *ḫair*, nein

بلکی *bèlki*, vielleicht

احتمالا *ihtimālèn*, wahrscheinlich

کرچك *gèrčèk*
حقیقت *hakīkat*
واقعه *wāky'a*
فی الواقع *filwāki'*
فی الحقیقت *filhakīkat*
} wirklich, wahrhaftig.

4. Auf den Raum bezüglich:

Die auf den Raum bezüglichen Beiwörter sind im Türkischen Substantive. Sie werden zum Theil ohne Weiteres den Verben vorgesetzt und dienen dann als Präpositionen. Als Adverbien nehmen sie jedoch Casus- und Personal-Endungen an.

یوقاری چیقمق *jokary čykmak*, hinaufsteigen.

یوقاریده بر آدم وار *jokaryda bir adèm war*, oben ist ein Mann.

Bezeichnet das Zeitwort eine Handlung an Ort und Stelle, so steht das Adverb im Locativ; ist eine Bewegung nach einem Orte ausgedrückt, so steht es im Dativ und bei einer Bewegung von einem Orte im Ablativ.

آرامزده بر دیوار وار *aramyzda bir diwar war*, zwischen uns ist eine Mauer; قاری قیونك ایچنه کوریدیلر *kary kujunuñ ičinè kürüdülèr*, man hat den Schnee in die Grube geschaufelt; بابانسك یانندن آیرلیور *babasynyñ janyndan airylmajor*, er trennt sich nicht von (von der Seite seines . . .) seinem Vater.

Folgende Wörter können nach Bedarf als Adverbien oder (die mit * bezeichneten) auch als Präpositionen in Anwendung kommen.

بورا *bura*, hier, da	اوست *üst** } auf, über اوزر *üẓèr* }
شورا *šura* } dort اورا *ora* }	آلت *alt**, unter
بری (برو) *bèri**, her, hüben	یوقاری *jokary**, oben
اوته *ötè**, hin, drüben	آشاغی *ašaġy**, unten
ایچ *ič*, inner	یان *jan*, bei, zu
طیش *dyš*, ausser	آرد *ard* } hinter آرقه *arka* }
ایچری (ایچرو) *ičèri**, innen	اون (اوك) *ön (öñ)*, vor
طیشاری *dyšary**, aussen	کیری (کیرو) *geri**, zurück, nach
یاقین *jakyn**, nah	ایلری (ایلرو) *ilèri**, vorwärts, vor
اوزاق *uẓak**, fern	صاغ *saġ*, rechts
آرا *ara*, zwischen, unter	صول *sol*, links
نره *nèrè*, wo	

Folgende persischen und arabischen Wörter werden nur als Adverbien gebraucht.

زیر *ẓīr* } unten تحت *taht* }	بالا *bālā* } oben فوق *fewk* }

میان *mejān*	zwischen, unter	نزد *nèẓd*	bei
بین *beïn*		عند *ʿind*	
درون *derūn*	inner	نزدیك *neẓdīk*	nah
داخل *dāḫil*		قریب *karīb*	
خارج *ḫārigˇ*, ausser		دور *dūr*	fern
بررن *berūn*, ausserhalb		بعید *baʿīd*	

Uebung 56.

مغاره *magˇara*, Höhle	چکلمز *čèkilmèẓ*, unerträglich
سرت *sèrt*, heftig	صیجاق *syğak*, Hitze
کشی *kiši*, Person	غوغا *gˇawgˇa*, Streit
یوکسك *jüksèk*, hoch, laut	نزاع *niẓāʿ*, Zwist
شماطه *šamata*, Lärm	نیت *nijèt*, Vorhaben.

بو آغاجك اوستنه چیقدی . یوقاری کیتمش ایدك . بو اوك آلتنده بر مغاره وار . آشاغی کلیه‌جکمیسك ؟ آشاغیده ایکی کشی بکلیور . یانمده قاله‌جق . والده‌مزك یانه کیده‌لم . آردمده و اونمده دوشمنلر وار ایدی . اونمزده‌کی کویی طانیورمیسك ؟ آرقه‌مدن سرت بر روزکار اسیور ایدی . آنی کیری کتیریکز . کروده یوکسك بر شماطه ایشیدیلیور ایدی . ایلریده کوزل بر باغ وار .

صاغه دونملی‌سك . صولکده بر قوش وار . دوستلرکز بورادە در . بورایه باقملیسکز . شورادن آتدی . بریده صیجاق اوتەده صغوقدر . طیشاریده یغمور یاغیور . ایچریده چکلمز بر صیجاق وار . سکا یاقین کلەجکم . اومز پك اوزاقدەدر . آراکزده غوغا و نزاع سسی ایشتمك ایستەمم . پدرکز بوکون نرەده در ؟ یارین آقشام نرەیه کیتمك نیتندەسکز ؟ یارینکی کونی اوده کچیرەجکم .

Schriftstück	تحریرات *tahrīrāt*	Herrschaft	سلطنت *saltanat*
falsch	ساخته *sāḫtè*	Ankunft	مواصلت *mūwā-sèlèt*
unter .... bringen	ادخال ایتمك *idḫāl etmèk*	Schwierigkeit	کوجلك *güğlük* مشکل *müškil*
Abmachung	مقاوله *mukā-wèlè*	Rauchen	توتون ایچمك *tütün ičmèk*
Das Blühen, Gedeihen	کسب انبساط *kèsb-i inbisāt*	Vorschein	ظهور *ẓuhūr*

Das oben erwähnte Schriftstück ist falsch. — Sie haben den Greis unter die Erde gebracht. — Entferne dich nicht von mir. — Zwischen uns war es so abgemacht. — Unter seiner Herrschaft blühte das Land. — Ich bin fern von Hause, aber bei guten Menschen. — Unsere Ankunft ist nahe. — Im Innern dieses Hauses wohnt ein alter Mann. — Von innen und von aussen kommen viele Schwierigkeiten zum Vorschein. — Im Gebäude und um dasselbe ist das Rauchen untersagt.

VII. Präpositionen und Postpositionen (حروف جر hurūf-y ğèrr).

Ausser den oben erwähnten Präpositionen (s. Adverb.) dienen noch folgende türkischen Partikel als Postpositionen. Der Casus, den jede regiert, ist beigesetzt.

اوزره *üzrè*, um, um zu; Nominativ. — Diesem entspricht auch der Dativ des Infinitiv (s. S. 192).

ایچون *ičün*, für, wegen; bei dem Personal-Pronomen mit dem Genitiv ausser bei der 3. Pers. Plur.; bei dieser und sonst immer mit dem Nominativ. Oft genügt der Dativ allein: نکا آلدم *baña aldym*, ich habe (es) für mich gekauft. — Für (zu) wird oft durch Anhängung von لك resp. لق an das Wort, auf das es sich bezieht, gegeben.

البسه‌لك چوقه *èlbisèlik čuka*, Tuch zu Kleidern;

ایکی کونلك ایش *iki günlük iš*, Arbeit für zwei Tage;

قیشلق اوطون *kyšlyk odun*, Holz für den Winter.

ایله *ilè*, mit; Casus wie bei ایچون. — Kann abgekürzt als Suffix angehängt werden, nach Consonanten له *lè, la*, nach Vocalen یله *ilè, ila*.

بنمله *bènimlè*, mit mir; بابا کله *babañla*, mit deinem Vater; قورقویله *korkuila*, mit Furcht. — Nach dem Infinitiv giebt es den Sinn indem (s. S. 192).

بیله *bilè*, mit; Casus wie bei ایله. — Meist verbunden mit ایله *ilè*, zu ایله بیله *ilè bilè*; wird auch mit Personal-Suffix und darauffolgendem جه *ğè*, gebraucht; بیلمجه *bilèmğè*, mit mir; بیله‌لرنجه کوتردیلر *bilèlèringè götürdülèr*, sie haben (es) mit sich getragen.

کبی *gibi*, wie; Casus wie bei ایچون. کوره *görè* (نظراً *nazarèn*) gemäss; Dativ. طولایی *dolajy*, اوتری *ötürü*, betreffs; Ablativ. حقنده *hakkynda*, خصوصنده *ḫusūsynda*, ضمننده *zymnynda*, بابنده *babynda*, betreffs; Nominativ, mit oder ohne Personal-Endung.

بو ماده حقنده *bu māddè hakkynda*, betreffs dieser Sache;

اعطاسی خصوصنده *i'tāsy ḫusūsynda*, betreffs der Aushändigung;

کورمك بابنده *görmèk bābynda*, betreffs des Sehens;

ویرمسی ضمننده *wermèsi zymnynda*, betreffs seines Gebens.

Bei Substantiven wird besonders حقنده *hakkynda*, gebraucht; dieses kann auch die verschiedenen Personal-Endungen annehmen, wie: حقمده *hakkymda*, betreffs meiner; حقکزده *hakkyñyzda*, euch betreffend, über euch.

دك *dèk*, دکین *dègin*, قدر *kadar*, bis, bis zu; Dativ. Mit Partic. präs. (s. S. 172).

طوغری *doğru*, nach, nach ... zu; Dativ. اوه طوغری قوشدی *èwè doğru košdu*, er rannte nach Hause zu.

بری (برو) *bèri*, seit; Ablativ. اوچ کوندن بری *üč gündèn bèri*, seit drei Tagen.

نشقه *baška* (seltener اوزکه *özgè*) ausser; Ablativ. سندن نشقه کمسه کلدی می *sèndèn baška kimsè gèlmèdi mi*, ist ausser dir niemand gekommen?

Auch verschiedene Suffixe dienen als Postpositionen. Sie treten direct an den Nominativ.

جه *ğè*, *ğa*, nach, gemäss, wie; بنجه *bènğè*, nach mir, was mich anbelangt; خوشجه *ḫošğa*, auf angenehme Weise. Zuweilen tritt hieran noch die Endung سنه *sinè*, *syna*; حیوانجه‌سنه *haiwānğasyna*, wie ein Thier, auf thierische Art.

Die Dativ-Endung ه *è*, *a*, bedeutet oft: nach, zu, an. اوه *èwè*, nach Hause; همشیره‌سنه *hèmširèsinè*, zu seiner Schwester; پدرینه یازدی *pèdèrinè jazdy*, er schrieb an seinen Vater. Mit Particip. fut. bedeutet sie anstatt (s. S. 176).

Die Locativ-Endung ده *dè*, *da*, bedeutet: in, an, auf, zu (Handlung am Orte selbst). بنده *bèndè*, in mir; قپوده *kapuda*, an der Thür; صوفره‌ده *sofrada*, an, auf dem Tische; اوده *èwdè*, zu Hause.

Die Ablativ-Endung دن *dèn*, *dan*, bedeutet: von, aus, durch, über. چارشیدن کلیور *čaršydan gèlijor*, er kommt vom Markte; قفسدن اوچدی *kafèsden učdu*, er ist aus dem Käfig geflogen; ایرمقدن چکیله‌صیور *yrmakdan gèčilèmèjor*, man kann nicht durch den Fluss kommen. قره‌دن یولجیلق ایده‌جکم *karadan jolğuluk edèğèjim*, ich werde über Land reisen. — Mit Partic. perf. und fut. weil, da (s. S. 170 und 176).

سز (Aussprache nach der Vocalharmonie) bedeutet: ohne, . . . los. بنسز *bènsiz*, ohne mich; اوجسز *uğsuz*, endlos; پاره‌سز *parasyz*, ohne Geld.

Von persischen Präpositionen sind gebräuchlich:

از *ez*, von; Nominativ. از قدیم *ez kadīm*, von Alters her; از جمله *ez ğümlè*, von allem.

ب *bè*, zu; Nominativ. رو برو *rū bè rū*, Angesicht zu Angesicht, vis-à-vis.

با *bā*, mit; Nominativ. با سند *bā sènèd*, mit Schuldschein.

بر *bèr*, an, auf; Nominativ. بر حیات *bèr hajāt*, am Leben; بر وجه مذکور *bèr wèğh-i mèzkūr*, auf erwähnte Weise.

برای *bèrāi*, um, wegen; Nominativ. برای تجارت *bèrāi tiğārèt*, Handels-Wegen.

تا *tā*, bis; in persischer Verbindung Nominativ, in türkischer Begleitung Dativ, wozu meist noch قدر *kadar* kommt; سر تا سر *sèr tā sèr*, (von) Ende zu Ende; تا اوه (قدر) کیده‌جکم *tā èwè (kadar) gidèğèjim*, ich werde bis nach Hause gehen.

در *dèr*, in; Nominativ. در دست *dèr dest*, in der Hand.

Von den arabischen Präpositionen, welche oft mit dem Artikel verbunden werden, kommen vor:

عن *ʿan*, من *min*, von; عن بروسه *ʿan brusa*, von Brusa; من الازل *min el èzèl*, von Ewigkeit.

الی *ila*, bis zu; الی نهایه *ila nihājè*, bis zum Ende; الی الابد *il-el-èbèd*, bis in Ewigkeit.

مع *maʿ*, mit; مع فائض *maʿ fāiz*, mit Zinsen.

ب *bi*, mit; بعون خدا *bi-ʿawn-i ḫüdā*, mit Hilfe Gottes.

فی *fī*, in; فی استانبول *fi ystanbol*, in Constantinopel.

غیر *ġair*, ohne; vor Adjectiven, in persischer Genitiv-Verbindung; غیر ممکن *ġair-y mümkin*, unmöglich.

بلا *bilā*, ohne; vor Substantiven; بلا رخصت *bilā ruḫsat*, ohne Erlaubniss.

ماعدا *māʿda*, ausser; Postposition, nach dem Ablativ. سندن ماعدا *sèndèn māʿda*, ausser dir.

VIII. Conjunctionen (حروف عطف hurūf-yʿatf).

Die hauptsächlichsten aus den drei Sprachen sind:

و *wè*, und; zwischen zusammengestellten Synonymen, und oft auch Antonymen, wird es *u* gesprochen. ثروت و سامان *sèrwèt u sāmān*, Reichthum; لیل و نهار *leïl u nihār*, Nacht und Tag. — Es wird oft ersetzt durch ایله *ilè*, mit, oder دخی *daḫi*, auch. دوستم ایله زوجه‌سی *dostum ilè ẓèwǧèsi*, mein Freund und seine Frau; بن دخی بونی کورنجه *bèn daḫi bunu görünǧè*, und ich, als ich dieses sah ....

هم *hèm*, auch; هم بشقه بر سبب وار *hèm baška bir sèbèb war*, auch ist ein anderer Grund vorhanden. ... هم ... هم *hèm... hèm...*,

oder: ... كرك ... كرك *gèrèk ... gèrèk ...*, sowohl ... als auch ...; هم كورەلم هم سويليەلم *hèm görèlim hèm söilèjèlim*, wollen sowohl sehen als auch sprechen. كرك كوندوز كرك كيجه *gèrèk gündüz, gèrèk geğè*, sowohl bei Tag, als auch bei Nacht.

دخى *daḥi*, ده *dè*, همدخى *hèm daḥi*, همده *hèmdè*, auch.

... نه ... نه *nè ... nè ...*, weder ... noch ...; نه سن كيت نه اوكلسون *nè sèn git, nè o gèlsin*, gehe weder du, noch soll er kommen.

ينه *jinè*, ينەده *jinèdè*, dennoch; ينەكليور *jinè gèlijor*, dennoch kommt er.

حتى *hatta*, sogar, selbst; حتى بولەبيلسەم *hatta bulabilsèm ...*, selbst wenn ich (es) finden kann.

بيله *bilè*, sogar, selbst; nach dem Verbum; راست كلسەم بيله طانيمم *rast gèlsèm bilè tanymam*, ich kenne ihn nicht, selbst wenn ich ihm begegnen sollte.

يا *ja*, ياخود *jaḥod*, oder.

يوقسه *joksa*, sonst, oder; meist mit negativen Aussagen; يوقسه بكنمدكمى *joksa bèjènmèdiñmi*, oder hat es dir nicht gefallen? يوقسه كتيرمه *joksa gètirmè*, sonst bringe es nicht.

... يا ... يا *ja ... ja ...*, entweder ... oder ...; يا اولور يا اولماز *ja olur, ja olmaz*, entweder wird es oder nicht.

اما *amma*
لكن *lakin*
فقط *fakat*
} aber, jedoch, übrigens, doch.

الا *illa*, sondern.

كرچه *gèrči*, اكرچه *ègèrči*, obgleich, wenn auch; verbunden mit dem Conditionalis und nachgesetztem ده *dè*; كرچه كيتدم ايسه ده *gèrči gitdem isè dè*, obgleich ich gegangen bin. — Es genügt aber schon der Conditionalis mit nachgesetztem ده *dè*; ويردى ايسه ده *werdi isè dè*, wenn er auch gegeben hat.

اكر *ègèr*, *èjèr*, wenn; verbunden mit dem Conditionalis; اكر اومسه ايه‌ى *èjèr umsa idi*, wenn er erwartet hätte. — Doch genügt schon der Conditionalis قوصسه *kussa*, wenn er sich erbricht.

صانكه *sanki*, كويا *göja*, als ob.

فرضا *faraza*
طوته‌لمكه *tutalymki*
فرض ايده‌لم (كه) *farz edèlim (ki)*
} gesetzten Falls . . .
angenommen dass . . .

مكر *mèjèr*, مكر كه *mèjèr ki*, ausser, ausser dass; mit dem Optativ verbunden. مكر كه غيرتلى اوله *mèjèr ki ġairètli ola*, ausser wenn er fleissig ist.

ايمدى *imdi*, daher, folglich, demnach, also, nun.

آنجق *anǧak*, nur, allein.

Im Fall, falls wird gegeben durch das Participium perfecti categoricum mit Personal-Endung und nachgestelltem حالده *hāldè* oder تقديرده *takdīrdè*, كرديككز حالده *gèrdijiñiz hāldè*, falls Sie spannen. شيشديكى تقديرده *šišdiji takdīrdè*, im Fall es anschwillt.

Weil, da wird gegeben durch das Participium perfecti categoricum oder futuri mit Personal-Endung im Ablativ (s. S. 170 u. 176).

Wenn, als, auf die Zeit bezüglich, wird gegeben durch das Participium perfecti categoricum mit Personal-Endung im Locativ (s. S. 170), oder das Gerundiv auf نجه (s. S. 179). Es kann auch umschrieben werden durch das Participium perfecti mit Personal-Endung und nachgestelltem وقت *wakt* oder زمان *zemān*, Zeit. الى ايچنه صوقديغم وقت *èlimi ičinè sokdyġym wakt*, als ich meine Hand hinein steckte (wenn ..... stecke). آت كيشنه‌ديكى زمان *at kišnèdiji zemān*, als das Pferd wieherte (wenn ..... wiehert).

IX. Interjectionen (حروف ندا hurūf-y nidā).

آ *ā*, آى *ai*, اى *eï*, يا *jā*, O! He! Heda! بره *birè*, هله *hèlè*, Du! Heda! ها *ha*, Aufgepasst!

هايدى *haide*, دى ايمدى *de imdi*, ديسنه *desènè*, ديها *deha*, دياقه‌لم *de bakalym*, Nun! Vorwärts! Wohlan! Marsch! — Die Endung سنه wird oft an Verben im Imperativ angehängt, um eine Aufforderung oder ein Drängen auszudrücken.

كلسنه *gèlsènè*, So komm doch! باقسنه *baksana*, Schau doch! Aehnlich ist der Gebrauch von باقه‌لم *bakalym* (wollen sehen). كل باقه‌لم *gèl bakalym*, Komm mal her! ويرباقه‌لم *wer bakalym*, Gieb mal her! سويله باقه‌لم *söilè bakalym*, Sprich doch!

يا *jā*; اويله مى *öilè mi*, So! Wirklich? اويله دكلمى *öilè dèjil mi*, Nicht wahr?

آفرين *āfèrīn*, Bravo! Gut gemacht!

ماشالله *māšāllāh*, Wie schön! Wie gut!

هاى هاى *hai hai*, Natürlich! Gewiss!

عجائب *ʿağāïb*, Wunderbar! Sonderbar!

اوخ *oḫ*, So recht! Das freut mich! — Besonders als Ausdruck der Schadenfreude gebräuchlich.

صوس *sus*, Pst! Still!

آخ *aḫ*, واخ *waḫ*, اوف *ōf*, O! Weh! O weh!

ايواه *eïwah*, يازق *jaẓyk*, حيف *haïf*, حيفا *haïfa*, واخ *waḫ*, واخ واخ *waḫ waḫ*, Schade! Leider!

واى *wai*, Wehe! — Was?

مدد *mèdèd*, آمان *āmān*, Helft! Hilfe!

الله الله *allāh allāh*, آمان الله *āmān allāh*, آمان يا رب *āmān jā rabb*, Ach Gott! O Gott!

انشاالله *inšāllāh*, So Gott will! Hoffentlich!

الله ویره *allāh weré*, Gebe Gott!

حاشا *hāšā*, Nie! Niemals! Gott bewahre!

حاشا حضوردن *hāšā huẓūrdan*, Mit Respect zu melden.

معاذالله *maʿāẓallāh*, الله کوسترمسون *allāh göstèrmèsin*, Dass Gott bewahre! Was Gott verhüten wolle!

استغفرالله *ystaġfyrullāh*, Gott bewahre! — Meist Höflichkeitserwiderung gegen schmeichelhafte Complimente, wie: Bitte sehr! Auch, wie dieses, als Verwahrung gegen schlechte Zumuthungen.

والله *wallahi*, بالله *billahi*, تالله *tillahi*, Bei Gott! (Schwurformel).

Allgemeine Uebungen.

Uebung 57.

Flexionsendungen oder Hilfszeitwörter gleicher Art werden in einem Satze oft nur an das letzte damit zu versehende Wort gehängt. Ebenso kann bei zwei Nebensätzen statt einer Wiederholung desselben Zeitworts, dasselbe nur im zweiten Satze stehen.

پدر و والده که اطاعت ایتملسك *pèdèr wè wālidèñè itāʿat etmèlisiñ*, du musst deinem Vater und deiner Mutter gehorchen; statt: پدریکه و والده که *pèdèriñè wè wālidèñè*, u. s. w.

کلیر ایدك و کیدر ایدك *gèlir, gidèr idik*, statt: کلیر کیدر ایدك *gèlir idik wè gidèr idik*, wir kamen und gingen.

المایی بکا (ویر) آرمودی ایسه قرنداشمه ویر *èlmajy baña [wer], armudu isè kardašyma wer*, gieb den Apfel mir, die Birne dagegen meinem Bruder.

Gutes	خير *ḫair*	nöthig	لازم *lāzym* / كرك *gèrèk*
thun	ايشلمك *išlèmèk*	erwägen	دوشنمك *düšünmèk*
Belohnung	مكافات *mükjāfāt*	reuig	پشيمان *pešīmān*
Schlechtes	شر *šèrr*	edel	نجيب *nèǧīb*
Bestrafung	مجازات *müǧāzāt*	Charakter	خلق *ḫulk*
ausgesetzt sein	مظهر اولمق *maẓhar olmak*		(Adverb: خلقاً *ḫulkèn*)
gehorsam	مطيع *mütīʿ*	erweisen	ايتمك *etmèk*
Strafe	تكدير *tèkdīr*	ankommen	يتشمك *jetišmèk*
Ausstossung	طرد *tard*	Sendung	ارسال *irsāl*
Kiste	صندیق *sandyk*	nöthig sein	لازم كلمك *lāzym gèlmèk*
unterwegs	يولده *jolda*	Anordnung	تدبير *tèdbīr*
nachlässig	پريشان *perīšān*	anwenden	قوللانمق *kullanmak*
Zufriedenheit	قناعت *kanāʿat*		
weislich	عالمانه *ʿālimānè*		

Wenn du Gutes thust, wirst du der Belohnung, wenn du Schlechtes thust, der Bestrafung ausgesetzt sein. — Manche suchen Reichthum, andere suchen Ruhm. — Falls du nicht gehorsam bist, werde ich dich strafen oder ausstossen. — Meine Brüder und Schwestern sind von der Reise, welche sie nach Italien gemacht hatten, gestern zurückgekehrt, aber ihre Kisten sind noch unterwegs. — Obgleich du deine Bücher und Hefte rein hältst, bist du dennoch ein nachlässiger Schüler. — Man kann mit Gut und Geld allein keine Glückseligkeit erlangen, auch Zufriedenheit ist nöthig. — Wenn du die Worte, welche du sprechen

willst, vorher weislich erwägst, wirst du nachher deine Rede nicht bereuen (betreffs dessen das du gesagt hast, nicht reuig werden). — Wer edlen Charakters (Adverb) ist wird selbst seinen grössten Feinden Wohlthaten erweisen. — Falls die Bilder und Rahmen, welche ich bestellte, noch nicht angekommen sind, wollen Sie (es wird gebeten, dass Sie) betreffs deren schneller Sendung die nöthigen Anordnungen treffen (anwenden).

Uebung 58.

Statt des Activ wird als feine Ausdrucksweise oft Passiv 3. Person gebraucht.

مکتبه کیتدیکزمی *mèktèbè gitdiñiz mi?*
مکتبه کیدلدی می *mèktèbè gidildi mi?*
} Sind Sie nach der Schule gegangen?

بوکون ویره‌جکمی‌یز *bugün werèğèk mijiz?*
بوکون ویریله‌جکمی *bugün werilèğèk mi?*
} Werden (sollen) wir (es) heute geben?

Zeitung	جریده *ğèrīdè*	eilig sein	عجله‌سی اولمق *ʿağèlèsi olmak*
	غزته *ğazeta*	sich umsehen	باقمق *bakmak*
Wetter	هوا *hawā*	Beschäftigung	ایش *iš*
Erlaubniss	مساعده *müsāʿadè*		مشغولیت *mešğūlijèt*
Lustspiel	قومدی *komedi*	zuletzt	آخیراً *āḫīrèn*
werth sein	دکمك *dèjmèk* (m. Acc.)	eingehen	واصل اولمق *wāsyl olmak*
Anzeige	اعلان *iʿlān*	Abdankung	استعفا *istiʿfā*
vertheilen	طاغتمق *dağytmak*	Hinsicht	خصوص *ḫusūs*
eilig	ستعجل *müstaʿğil*	klar	واضح *wāzih*

Vorschriften	تعليمات *ta'limāt*	plötzlich	بردن بره *birdèn birè*
Uebermittelung	تبليغ *tèblīġ*		فجأةً *fūġātèn*
erbeten	مسترجا *müstèrǧa*	sterben	وفات ايتمك *wefāt etmèk*
mit Bedauern	مع التاسف *ma'-et-tèèssüf*		

Haben Sie die Zeitung gelesen? — Nein, mein Herr, ich konnte keine Zeit dazu finden. — Werden Sie heute Abend in das Theater gehen? — Wenn das Wetter [es] erlaubt, ist es möglich, dass ich mit meiner Schwester zusammen gehe. — Falls das gegebene Lustspiel sehenswerth ist, werde ich auch kommen. — Sollen wir die Anzeigen, welche betreffs der Eröffnung der Schule gedruckt sind, heute vertheilen? — Obgleich es nicht sehr eilig ist, könnt ihr es dennoch thun. — Sehet euch nach einem Mittel um, um für diesen Mann eine Beschäftigung zu finden. — Gemäss den zuletzt eingegangenen Nachrichten hat Herr N. N. abgedankt (seine Abdankung gegeben). — Wir bitten, dass uns in dieser Hinsicht deutliche (klare) Vorschriften übermittelt werden. — Wir theilen mit Bedauern mit, dass Herr N. N. vorgestern, während er im Begriff war, nach Hause zu gehen, plötzlich gefallen und gestorben ist.

Uebung 59.

Für einen Begriff werden oft zwei persische oder arabische Synonyme eingesetzt, die durch و (hier *u* gesprochen) verbunden werden.

لطفکزی تمنی و ترجی ایدرم *lutfyñyzy tèmènni u tèrèǧǧi edèrim*, ich erbitte mir Ihre Gnade.

Schaden	ضرر *zarar*	Räuber	حیدود *haidud*
	زیان *zijān*	Hinrichtung	قتل *katl*
Ergreifung	اخذ *aḫz*		اعدام *i'dām*
	کرفت *girift*	Verbrecher	جانی *ǧāni*

gewärtig	حاضر *hāẓyr*	leihweise	قرضاً *karẓèn*
	منتظر *muntaẓyr*	verboten	ممنوع *mèmnūʿ*
gegenseitige Hilfe	تعاون *tèʿāwün*	Empfang	اخذ *aḫẓ*
	تناصر *tènāsür*		قبض *kabẓ*
Schmuck	زيب *ẓīb*	Anstrengung	سعی *saʿi*
	زينت *ẓijnèt*		اقدام *ikdām*
Wissenschaft	علم *ʿilm*	passiren	مرور *mürūr*
	معرفت *maʿrifèt*		عبور *ʿubūr*
Gefühle	حسيات *hissijāt*	Verbringung	امرار *imrār*
Kundgebung	عرض *ʿarẓ*	Zeit	وقت *wakyt*
	بيان *bejān*		زمان *ẓemān*
Aufrührer	اهل فساد *ehl-i fèsād*	umsonst	بيهوده *bihūdè*
Verbannung	نفی *nèfi*	Richtung	طرف *taraf*
	اجلا *iǧla*	Ueber-sendung	ارسال *irsāl*
Ernennung	نصب *nasb*		اسبال *isbāl*
	تعيين *taʿjin*	Reichthum	ثروت *sèrwèt*
Eisenbahnlinie	قره واپور خطی *kara wapor ḫatty*		سامان *sāmān*

Ich habe Schaden erlitten. — Die Räuber wurden hingerichtet. — Die Verbrecher wurden ergriffen. — Ich bin Ihres Befehls (Dat.) gewärtig — Unter Menschen ist gegenseitige Hilfe nöthig. — Welch grosser

Schmuck ist die Wissenschaft für den Menschen! — Lasst mich meine Gefühle kundgeben. — Die Aufrührer wurden verbannt. — Herr N. N. wurde [zum] Director der neuen Gesellschaft (Dat.) ernannt. — Ich habe von ihm zehn türkische (osmanische) Lire leihweise empfangen. — Er hat sich in dieser Hinsicht angestrengt. — (Ueber) die Eisenbahnlinie [zu] passiren ist verboten. — Verbringe deine Zeit nicht umsonst. — Wir haben die bestellten Bücher mit der heutigen Post Ihnen (nach Ihrer Richtung) übersandt. — Er gewann daselbst (dort) viel Reichthum.

Uebung 60.

Werden die Worte eines Andern citirt, so geschieht dieses entweder dadurch, dass nach den angeführten Worten دیدی *dedi*, er sagte, oder دیه جواب ویردی *dejè ğewāb werdi*, er antwortete, — kommt, oder dass man vor denselben شویله دیدی *šöilè dedi*, er sagte so, شویله جواب ویردی *šöilè ğewāb werdi*, er antwortete folgendermaassen, setzt.

علم حال *'ilm-i hāl*, Katechismus	حدت ایتمك *hiddèt etmèk*, heftig werden
خطاباً *ḫitābèn*, sich wendend, anredend	نه دیمك *nè demèk*, was heisst das?
یر *jer*, Erde, Welt	یالوارمق *jalwarmak*, flehen
حدت *hiddèt*, Heftigkeit	آمان *āmān*, ach bitte!

بر چوجق مکتبده پنجره‌نك جامنی قیرمیش اولدیغندن ,
و خواجه‌نك کلیرکلمز , جامی کیم قیردی دیه صوره‌جغنی بیلدیکندن ,
دتره‌مکده بولندیغی حالده , خواجه کلوب اوتورور اوتورماز
علم‌حالی آچه‌رق , او چوجغه خطاباً : « یری وکوکی کیم یاپدی؟ »
دینجه , چوجق دتره‌یه‌رك : « بن یاپمدم , خواجه افندی » دیمش .

خواجه بوكا حدت ايده‌رك: « نه‌دیمك سن یاپمادك؟ » دیدكده ,
چوجق یالواره‌رق شویله جواب ویرمش : « آمان خواجه افندی !
بن یاپدم , لكن بر دها یاپمام . »

Cardinal	قاردینال *kardinal*	Einwohner (Plur.)	اهالی *ehāli*
Luftkur	تبدیل هوا *tèbdīl-i hawa*	Narr	دلی *dèli*
wohnen	اوتورمق *oturmak*	sich befinden	طورمق *durmak*

Ein Cardinal war zur Luftkur nach einem Dorfe gegangen und hatte daselbst zwei Monate gewohnt. Nach Verlauf von zwei Jahren (nachdem zwei Jahre vergangen waren) geht (Aor.) ein Einwohner jenes Dorfes zum Cardinal. Als der Cardinal fragt: »Befinden sich noch die alten (اسكی *èski*) Narren in eurem Dorfe?« antwortet der Bauer: »Während Sie dort waren, waren mehr Narren in unserem Dorfe.«

Uebung 61.

Erfindung	اختراع *iḫtirāʿ*	weit	كنیش *geniš* واسع *wāsiʿ*
landen	قره‌یه چیقمق *karaja čykmak*	Fläche	میدان *meïdān*
einst	وقتیله *waktyilè*	Sandfläche	قوملق *kumluk*
Phönizier	فنیكه‌لی *finīgeli*	sich ausdehnen	یاییلمق *jajylmak*
nördlich	شمالی *šemāli*	Kessel	قزان *kazan*
sich ergiessen	دوكلمك *dökülmèk* منصب اولمق *münsabb olmak*	Pfanne	طوا *tawa*
Sand	قوم *kum*	Schiff	كمی *gèmi*

Salpeter گهرچله *gühèrčilè*

als ... دیه , دیی ... *deji*

مقامنده ... *makāmynda*

Ladung یوك *jük*

حموله *hamūlè*

(Feuer) anmachen (آتش) یاقق *(atèš) jakmak*

einfach صفی *safi*

Lebensmittel ارزاق *erzāk* (Pl. v. رزق)

glühend قیزغین *kyzġyn*

sich vermischen قارشمق *karyšmak*

flüssig جیویق *ğywyk*

سیال *seïjāl*

Masse ماده *māddè*

kalt werden صغومق *soġumak*

hell آچیق *ačyk*

براق *bèrrāk*

auf diese Weise بویله‌جه *böilèğè*

Erfinder مخترع *müḫtèrī*

Die Erfindung des Glases.

Einst landeten die Phönizier an der Nordküste Africas, wo (an der Stelle) der Fluss Belus sich in das Meer ergiesst. Eine weite Sandfläche lag (dehnte sich aus) vor ihren Augen. Sie suchten Steine, um über denselben ihre Kessel und Pfannen aufzustellen (setzen); aber sie fanden keinen einzigen (selbst nicht einen). Daraufhin (auf dieses) holten sie aus ihren Schiffen Salpetersteine, die sie als Ladung mit sich führten (trugen, Inf. mit Loc.), machten [ein] Feuer an, kochten ihre Lebensmittel und assen ihr einfaches Mahl. Als sie die Salpetersteine zurücktragen wollten (wünschten), waren sie von der Gewalt (Heftigkeit) des Feuers geschmolzen und hatten sich mit der Asche und dem glühenden Sande vermischt, und als die flüssige Masse kalt geworden war, lag (war) eine helle, durchsichtige Masse auf der Erde — das war Glas. So (auf diese Weise) wurden die Phönizier die Erfinder des Glases.

Lesestücke.

1.

بریسی یولده کیدرکن مرکبنی اوکنه قویمش کیتمکده اولان بر دکرمنجیه راست کلمکله, طاقلمق ایچون: « نره‌یه کیدیورسکز بویله ایکیکز؟ » دینجه, دکرمنجی: « اوچمز ایچون اوت کتیرمیه کیدیورز, » دیمش.

2.

بر آدمك فکر وعقلنی مبالغه ایله مدح ایدیورلردی. حاضر بولنان بر قادین: « اوت, او آدمك فکر و عقلی چوق اولسه یاقیشیر, چونکه هیچ صرف ایتمیور » دیمش.

3.

ایکی احباب محبتلرندن بحث ایتدکلری صره‌ده, بریسی: « بن سندن اول اولورسه‌م جنازه‌مه کله‌جکمیسك؟ » دیه صورمش. اوته‌کی: « مع المنونیه » دیمش.

4.

بریسنه احبابندن برینك اولدیکنی سویلمشلر . «یالاندر , دیمش , چونکه بن کندیسندن هر هفته مکتوب آلیورم , اویله بر شی اولسه ایدی بکا یازه‌جقدی .»

5.

بر کمی فرطونه‌یه طوتلمش . قپودان کمی‌یی قورتارمق ایچون انبارلرده‌کی مالی دکزه آتدردقدن صکره , یولجیلره دخی آغیرلق ویرن غلبه‌لکلرینی دکزه آتملرینی اخطار ایلمش . کمینك ایچنده بولنان بر اسپانیول بو اخطاری ایشیدر ایشتمز , یانده بولنان قاریسنی قالدیروب دکزه آتمق ایستمش . سببنی صوردقلرنده , «بنم بوندن زیاده آغیرلق ویرر بر غلبه‌لکم یوقدر» دیمش .

6.

ناپلی قرالنك مصاحبلرندن بری بر دفتر طوتوب بیوك آدملرك قباحتلرینی یازمغی عادت ایدنمشدی . بر کون قرال ایله کندی میانده شو مکالمه وقوع بولور :

ق — بن‌ده دفترك ایچنده وارمی‌یم ؟

م — باقه‌یم . اوت , وارسکز .

ق — قباحتم نه در ؟

م — بر جلابه سزه آلمانیادن بارکیر کتیرمك اوزره اونیکیبیك فلورین ویرمکلکز.

ق — یا او آدم کلوب حیوانلری یاخود پاره‌یی کتیریرسه؟

م — اووقت سزی دفترمدن سیلوب یریکزه آنی یازه‌جغم.

7.

بر مشیر بر محله عسکر سوق ایدیوردی. معیتنده بولنان میرالایلرك بری مشیردن سفرلرینك سببنی صوردقده, مشیرك: «بو سفرك سببنی سر طوتمغه مامورم. لکن کیمسه‌یه سویلمزسه کز سزه سویلیه‌یم,» دیمسی اوزرینه میرالای: «سویلیه بیلیرمی‌یم؟ ناموسلی بر ضابط آمرینك کندیسنه امنیت ایدوب سویلدیکی بر سری نصل سویلر؟» دینجه, مشیر: «ناموسلی بر ضابطك قبول ایتدیکی بر شي ناموسلی بر مشیر قبول ایدرمی؟» دیه‌رك سرینی کتم ایتمش.

8.

حسب الاصول اشبو کله‌جك ماه‌تموزك ابتداسندن اغستوسك اونبشنه دکین مکتبلر تعطیل اولنه‌جغندن ایام تعطیلی بتون بتون تحصیلدن خالی کچورمامك و مطالعه ایله امرار اوقات ایتمك اوزره,

نزد عالیلرنده بولنان عاکف پاشا منشاتنی حامل شقهٔ چاکریه تسلیماً طرف عاجزانه‌مه ارسالی وابستهٔ عنایت عالیلریدر, افندم.

9.

پولیچه صورتی

ادرنه فی ۱۵ تشرین اول سنه ۱۳۰٤. لیرای عثمانی ۱۰۰ اغروش حسابه محسوباً اخذ اولنان یالکز الیبش عدد ۵۵ عدد عثمانلی لیراسنك بیك اوچیوز درت سنه‌سی تشرین ثانی ابتداسنده محمد شکری افندی امرینه تادیه‌سنه همت بیوریله.

استانبولده یلدیز خانده نومرو اونده

امتعه تجارندن علی احسان افندیه

10.

سند

بادی ترقیم سند اولدرکه

اشبو بیك اوچیوزبش سنه‌سنده شهر کانون ثانینك اونبرنجی کونی مصر چارشوسنده کائن تجار معتبراندن ازمیرلی محمد افندیدن مبایعه ایلدیکم سکز بالیه یموغك بهاسی اولان سکسان

لیرانك نصفنی تادیه ایتمش و نصف دیکری اولان قرق لیراسی آلتی ماه وعده ایله ذمتمده دینم اولوب وعدهٔ مذکوره حلولنده ایفا ایده‌مدیکم حالده تجارت قاعده‌سی موجبنجه ایجاب ایدن کذشته‌سیله برابر تادیه ایده‌جکمی مبین اشبو ممهور سندم اعطا اولندی .

فی ۱۱ کانون ثانی سنه ۱۳۰۵ احمد کریم

Vocabeln zu den Lesestücken.

1.

دکرمنجی *dèjirmènǧi*, Müller

طاقلمق *takylmak*, necken

اوت *ot*, Gras, Heu

2.

مدح *mèdh*, Lob

قادین *kadyn*, Frau, Dame

صرف ایتمك *sarf etmèk*, verwenden

3.

احباب *ahbāb*, Freunde (Plur. v. حبیب *habīb*)

مع المنونیه *ma'el mèmnūnijè*, mit Vergnügen

5.

فرطونه *furtuna*, Sturm

قپودان *kapudan*, Kapitän

آنبار *anbar*, Speicher

آغیرلق *aġyrlyk*, Schwere, Last

غلبه‌لك *ġalèbèlik*, Ballast

اخطار *iḫtār*, Bemerkung

اسپانیول *ispanjol*, Spanier

قالدرمق *kaldyrmak*, aufheben

6.

ناپلی *napli*, Neapel

مصاحب *mèsāhib*, Begleiter, Hofmann

دفتر طوتمق *dèftèr tutmak*, Buch führen

قباحت *kabāhat*, Fehler, Vergehen

میان *mejān*, Zwischenplatz, mit Suffix: zwischen

جلاب *ǧèllāb*, Viehhändler

بارکیر *bargir*, Gaul

فلورین *florin*, Gulden

7.

مشیر *müšīr*, commandirender General

سوق *sèwk*, Sendung

معیت *maʿjèt* Begleitung, Suite

میرالای *miralai*, Oberst

سفر *sèfèr*, Reise, Marsch

سر طوتمق *syrr tutmak*, geheim halten

مامور *mèèmūr*, beauftragt

ناموسلی *nāmūslu*, ehrbar

ضابط *ẓābit*, Offizier

آمر *āmir*, Befehlshaber, Vorgesetzter

8.

حسب *hasbè*, gemäss

اصول *usūl*, Methode, Brauch

ایام *ejām*, Tage (Plur. v. یوم *jewm*)

خالی *ḫāli*, leer; ohne

امرار *imrār*, Verbringung

اوقات *èwkāt*, Plur. v. وقت

نزد *nèẓd*, Nähe; mit Suffix: bei

منشات *münšāāt*, Lesebuch

شقه *šükkè*, Brief, Zettel

چاکر *čākèr*, Diener

تسلیم *tèslīm*, Uebergabe

وابسته *wābèstè*, abhängig

9.

صورت *sūrèt*, Muster, Formular

اخذ *aḫẓ*, Empfang

امر *èmr*, Ordre

تادیه *tèèdijè*, Bezahlung

امتعه *èmtiʿa*, Plur. v. متاع *mètāʿ*, Waare, Stoff

تجار *tüǧǧār*, Kaufleute (Plur. v. تاجر *tāǧir*)

10.

سند *sènèd*, Schein, Schuldschein

بادی *bādi*, Grund, Veranlassung

ترقیم *tèrkīm*, Niederschreibung

چارشو *čāršu*, Markt

کائن *kjāïn*, befindlich

مبایعه *mübāïʿa*, Ankauf

وعده *waʿdè*, Frist, Termin

ذمت *ẓimmèt*, Verpflichtung

حلول *hülūl*, Ende, Ablauf

ایفا *īfa*, Abzahlung

موجبنجه *mūǧèbinǧè*, gemäss

گذشته *güẓèštè*, Zins

مبین *mübeïjin*, erklärend

ممهور *mèmhūr*, untersiegelt

اعطا *iʿtā*, das Geben

Verzeichniss der vorkommenden Abkürzungen.

a.	arabisch
Abl.	Ablativ
Acc.	Accusativ
Act.	Activ
Adj.	Adjectiv
Adv.	Adverb
Cond.	Conditionalis
Conj.	Conjunction
Comp.	Comparativ
Dat.	Dativ
Dub.	Dubitativ
End.	Endung
Fem.	Femininum
Fut.	Futurum
Gen.	Genitiv
G.V. oder Gen.Verb.	Genitiv-Verbindung
Imp.	Imperativ
Intr.	Intransitiv
Loc.	Locativ
Masc.	Masculinum
Neg.	Negativ
Opt.	Optativ
p.	persisch (bei Zahlen: Seite)
Pass.	Passiv
P., Pers.	Person
Perf.	Perfect
Plur.	Plural
Präs.	Präsens
Pron.	Pronomen
Ptcp.	Particip
Refl.	Reflexiv
s.	siehe
Sing.	Singular
Subj.	Subject
Subs.	Substantiv
Trans.	Transitiv
v.	von
Verb.	Verbum

( ) bedeutet bei Vocabeln eine Nebenbedeutung oder Aussprache; in den Uebungen giebt es an, wie zu übersetzen ist.

[ ] = auszulassen.

Die Zahlen hinter arabischen Wörtern im Vocabular beziehen sich auf die Pluralform, welche diese nach den auf p. 140 aufgeführten Formen haben.

Die Angabe eines Casus bei Verben bezeichnet den Casus, den das betreffende Verb im Türkischen regiert.

Die Vocabeln, bei denen nichts vermerkt ist, sind türkisch oder türkischer Form.

ايت *et, etmèk*

اول *ol, olmak*

Vocabular.

Türkisch-Deutsch.

آ *ā*, O! He!

آب *āb*, p. Wasser

آبدان *ābdān*, p. Wasserbehälter, Harnblase

آت *at*, Pferd

آتش *ātèš*, p. Feuer

آتم *atym*, Wurf

آتمق *atmak*, werfen

آج *aǧ*, hungrig

آجقمق *aǧykmak*, hungrig werden

آجی *aǧy*, bitter

آجیمق *aǧymak*, leid thun (Dat., intr.); schmerzen

آچمق *ačmak*, öffnen

آچیق *ačyk*, offen, hell

آخ *aḫ*, O! Weh!

آخر *āḫèr*, a. ander

آخر *āḫyr*, a. Ende; der letzte

آخشام *aḫšam*, s. آقشام

آخشاملین *aḫšamlajyn*, abends

آخور *āḫōr*, p. Stall

آد *ad*, Name

آدم *adèm*, Mensch, Mann

آدم, آدیم *adym*, Schritt

آرا *ara*, Zwischenraum; mit Suff.: zwischen

آرادەبر *arada bir* } manchmal
آراصره *ara syra* }

آرابه (عرابه) *araba*, Wagen, Kutsche

آرام *ārām*, p. Ruhe

آرامگاه *ārāmgjāh*, p. Ruheplatz

آرامق *aramak*, suchen

آرت *art*, Rücken

آرتق *artyk*, fortan, nunmehr

آرتمق *artmak*, zunehmen

آرد *ard*, Rücken

آرزو *āryẓū*, p. Wunsch

آرشین *aršyn*, Elle

آرقداش *arkadaš*, Kamerad

آرقداشلق *arkadašlyk*, Kameradschaft

آرقه *arka*, Rücken, mit Suffix: hinter

آرمود *armud*, Birne

آز *aẓ*, wenig

آزاجق *aẓaǧyk*, ein klein wenig

آزالمق *aẓalmak*, abnehmen (intr.)

آزتمق *aẓytmak*, in das Freie setzen

آزدرمق *aẓdyrmak*, wild machen

آزغین *aẓǧyn*, heftig

آزمق *aẓmak*, verwildern, heftig werden

آسیا *Asia*, Asien

آشاغی *ašaǧy*, unten

آشکاره *āšikjārè*, p. öffentlich

آشمق *ašmak*, übersteigen (Abl.)

آصقی *asky*, Hosenträger

آصمق *asmak*, aufhängen

آطه *ada*, Insel

آغا *aǧa*, Herr

آغاج *aǧaǧ*, Baum

آغارمق *aǧarmak*, weiss werden

آغری *aġry*, Schmerz

آغریمق *aġrymak*, weh thun (intr.)

آغز *aġz*, Mund, Maul

آغلامق *aġlamak*, weinen

آغلایش *aġlajyš*, das Weinen

آغمق *aġmak*, sich erheben (von der Wagschale)

آغیر *aġyr*, schwer

آغیر باشلی *aġyr bašly*, gesetzt, würdevoll

آغیرلاشمق *aġyrlašmak*, schwerer werden

آغیرلق *aġyrlyk*, Schwere, Gewicht

آفرین *āfèrin*, p. bravo!

آق *ak*, weiss

آقتارمق *aktarmak*, umgiessen

آقچه *akčè*, Geld

آقصرمق *aksyrmak*, niesen

آقشام *akšam*, Abend

آقمق *akmak*, fliessen

آقندی *akyndy*, Strömung

آکسز *añsyz*, plötzlich

آکلامق *añlamak*, verstehen

آلاجه *alağa*, bunt

آلایش *ālājyš*, p. Prunk, Luxus

آلچاق (آلچق) *alčak*, niedrig, gemein

آلت *alt*, unter

آلتون *altun*, Gold

آلتون چیچکی *altun čičèji*, Goldblume

آلداتمق *aldatmak*, betrügen

آلدانمق *aldanmak*, betrogen (Abl.), getäuscht (Dat.) werden.

آلمانیه *almania*, Deutschland

آلمق *almak*, nehmen, kaufen, bekommen

آلیقومق *alykomak*, zurückhalten

آمان *āmān*, ach! bitte! Hilfe!

آمر *āmir*, a. Chef, Vorgesetzter, Befehlshaber

آمریقا *amerika*, Amerika

آنا *ana*, Mutter

آنبار *ānbār*, p. Speicher

آنجق *anǧak*, nur, allein

آنختار *anaḫtar*, Schlüssel

آند *and*, Schwur

آند ایچمك *and iċmèk*, schwören

آنده *andè*, darin

آنك ایچون *anyñ iċün*, deshalb

آنیده *anidè*, sofort, sogleich

آواز *āwāz*, p. Stimme

آوتمق *awytmak*, (ein Kind) beruhigen

آوروپا *awropa*, Europa

آی *ai*, Mond, Monat

آی *ai*, O! He!

آیاق *ajak*, Fuss

آیت *ājèt*, a. (Koran-, Bibel-) Vers

آیرمق *ajyrmak*, trennen

آیغر *aiġyr*, Hengst

آیی *ajy*, Bär

آینه *ajinè (aina)*, p. Spiegel

ابتدا *ibtidā*, a. Anfang

ابد *èbèd*, a. Ewigkeit

ابراء *ibrā*, a. Quittung

ابراز *ibrāz*, a. das Zeigen

ابرو *ebrū*, p. Augenbraue

ابلیس *iblīs*, a. Satan

ابن *ibn*, a. Sohn, Plur. ابنا *ebna*

ات *èt*, Fleisch

ات صویی *èt suju*, Bouillon

اتحاد *ittihād*, a. Vereinigung

اتفاق *ittifāk*, a. Einigkeit

اتمك *ètmèk* (اكمك *èkmèk*), Brod

اثبات *isbāt*, a. Beweis

اثر *èsèr*, a. Spur, Werk, Wirkung 15

اجبار *iğbār*, a. Zwang, Gewalt

اجتماع *iğtimāʿ*, a. Versammlung

اجتماع ايتمك *iğtimāʿ etmèk*, sich versammeln

اجرا *iğrā*, a. Ausübung, Ausführung

اجرا ايتمك *iğrā etmèk*, ausüben, ausführen

اجرت *üğrèt*, a. Lohn

اجلا *iğlā*, a. Verbannung

احاله ايت *ihālè* (a.) *etmèk*, zuwenden

احباب *ahbāb*, a. Plur. v. حبيب

احتراز *ihtirāz*, a. Inachtnahme

احتمالاً *ihtimālèn*, a. möglicherweise

احتياج *ihtijāğ*, a. Bedürfniss

احسان *ihsān*, a. Gnade, Geschenk

احسان ايت *ihsān et*, schenken

اخبار *iḫbār*, a. Bericht, Mittheilung

اختراع *iḫtirāʿ*, a. Erfindung (Plur. fem.)

اختصاص *iḫtisās*, a. Zugehörigkeit

اختيار *iḫtijar*, alt (bejahrt); Greis

اخذ *aḫz*, a. Empfang

اخراج *iḫrāğ*, a. Ausfuhr

اخطار *iḫtār*, a. Bemerkung

اخفا *iḫfā*, a. Verbergung

اخيراً *aḫirèn*, a. zuletzt

اداره *idārè*, a. Verwaltung

ادب *èdèb*, a. Bildung, Anstand, Scham

ادبسز *èdèbsiz*, schamlos

ادخال ايت *idḫāl etmèk*, einführen

ادنى *èdna*, a. der Geringste

ار *èr*, Mann

ار (ايرى) *er* (ارکن *erkèn*), früh

اراده *irādè*, a. Erlass

ارتحال *irtihāl*, a. Umzug

ارتحال ایت *irtihāl et*, übersiedeln

ارتفاع *irtifāʿ*, a. Höhe

اردو *ordu*, Armee, Armeecorps

ارزاق *èrzāk*, a. Lebensmittel (Plur. v. رزق *ryzk*)

ارسال *irsāl*, a. Sendung

ارسال ایت *irsāl et*, senden

ارض *arz*, a Erde 9a

ارکك *èrkèk*, männlich

ارکن *erkèn*, früh

ارمنی *ermèni*, Armenier

اریك *èrik*, Pflaume

اریمك *èrimèk*, schmelzen (intr.)

ازل *èzèl*, a. (vergangene) Ewigkeit

ازمك *èzmèk*, zerdrücken

ازمیر *izmir*, Smyrna

اسب *esb*, p. Pferd

اسبال *isbāl*, a. Uebersendung

اسپانیا *ispania*, Spanien

اسپانیول *ispaniol*, Spanier

استاد *ustad*, p. } (vulgär: *usta*)
استاذ *ustaz*, a. } Meister

استانبول *istanbol*, Constantinopel

استحقاق *istihkāk*, a. Rechtsforderung, Berechtigung

استخدام *istiḫdām*, a. Benutzung

استرحام *istirhām*, a. Erbetung

استسقا *istiskā*, a. Wassersucht

استشاره *istišārè*, a. Consultation

استعفا *istiʿfā*, a. Abdankung

استقامت *istikāmèt*, a. Rechtschaffenheit, Redlichkeit

استقبال *istikbāl*, a. Entgegenkommen

استکمال *istikmāl*, a. Vollendung

استنطاق *istintāk*, a. Verhör

استیذان *istīẓān*, a. Erlaubniss-gesuch

استیلا *istılā*, a. Ueberfall

اسرکەمك *èsirgèmèk*, schonen

اسکله *iskèlè*, Hafen

اسکمله *iskèmlè*, Stuhl

اسکندر *iskèndèr*, Alexander

اسکی *èski*, alt (gebraucht)

اسکیمك *èskimèk*, veralten

اسلوب *uslūb*, a. Methode 19

اسم *ism*, a. Name 9a

اسمك *èsmèk*, wehen

اسنەمك *èsnèmèk*, gähnen

اسیر *esīr*, a. Gefangener 8

اشارت *išārèt*, a. Zeichen

اشتمال *ištimāl*, a. Enthalten

اشتیاق *ištijāk*, a. Sehnsucht

اشك *èšèk*, Esel

اشمك *èšmèk*, scharren

اصل *asl*, a. Ursprung

اصلا *asla*, a. nie, niemals

اصول *usūl*, a. Methode, Brauch

اضرار *iḍrār*, a. Beschädigung

اطاعت *itaʿat*, a. Gehorsam

اعتبار *iʿtibār*, a. Ansehen

اعدام *iʿdām*, a. Hinrichtung

اعطا *iʿtā*, a. Geben

اعلان *iʿlān*, a. Anzeige

اعمال *iʿmāl*, a. Bearbeitung

افاده *ifādè*, a. Kundgebung

افکار *èfkjār*, a. Meinung

افندی *èfèndi*, Herr

اقامت *ikāmèt*, a. das Wohnen, Aufenthalt

اقبال *ikbāl*, a. Gelingen

اقتدار *iktidār*, a. Macht, Vermögen

اقدام *ikdām*, a. Anstrengung

اقليم *iklīm*, a. Klima 19

اكبر *èkbèr*, a. der Grösste 18

اكتفا *iktifā*, a. Genügen

اكر *ègèr (èjèr)*, wenn

اكر *èjèr*, Sattel

اكرام *ikrām*, a. Ehre, Aufwartung

اكرلمك *èjèrlèmèk*, satteln

اكرى *èjri*, krumm

اكرلمك *èjrilmèk*, sich krümmen

اكسلمك *èksilmèk*, abnehmen (intr.)

اكشى *èkši*, sauer

اكشيمك *èkšimèk*, sauer werden

اكلەمك *èjlèmèk*, aufhalten

اكمال *ikmāl*, a. Vollendung

اكمك *èkmèk*, säen

اكمك *èkmèk* (اتمك *ètmèk*), Brod

ال *èl*, Hand

ال *el*, Leute

اله آلمق *èlè almak*, unternehmen

اله كمك *èlè gècmèk*, gefunden, erlangt werden

الده ايتمك *èldè etmèk*, sich aneignen

الا *illa*, a. sondern

البسه *èlbisè*, a. (Plur. v. لباس) Anzug, Kleider

التماس *iltimās*, a. Fürbitte

الله *allah*, a. Gott

اللەمك *èllèmèk*, betasten

الما *èlma*, Apfel

الماس *èlmas*, Diamant

الەمك *èlèmèk*, sieben (verb.)

الى *ila*, a. bis

امان *emān*, a. Gnade, Sicherheit 15

امت *ümmèt*, a. Volk 2

امتثال *imtisāl*, a. Nachahmung

امتعه *èmtiʿa*, a. Plur. v. متاع *metāʿ*, Waare

امر *èmr*, a. Angelegenheit 6; Befehl, Plur. اوامر *ewāmir*

امرار *imrār*, a. Verbringung

امك *èmèk*, Mühe

امكسز *èmèksiz*, mühelos

امك *èmmèk*, saugen

امنيت *emnijèt*, a. Vertrauen

اميد *ümīd*, p. Hoffnung

اميدوار *ümīdwār*, p. hoffnungsvoll

ان *en* (اك *eñ*), Breite

انبساط *inbisāt*, a. Ausdehnung

انتخاب *intiḫāb*, a. Wahl

انتظار *intizār*, a. Warten

انتقال *intikāl*, a. Uebersiedlung

انتها *intihā*, a. Ende

انجيل *inǧīl*, a. Evangelium 19

انحراف *inhirāf*, a. Verschlimmerung

انحراف ايت *inhirāf et*, sich biegen

انحصار *inhisār*, a. Beschränkung, Monopol

انختار *anaḫtar*, Schlüssel

انسان *insān*, a. Mensch (Plur. ناس *nās*)

انضمام *inzymām*, a. Zuthat

انقسام *inkysām*, a. Zerfall

انكليز *ingliz*, Engländer

او *èw*, Haus

او *o*, er, sie, es

اوائل *ewāïl*, a. (Monats-) Anfang (Plur. v. اول *èwwèl*)

اواخر *ewāḫir*, a (Monats-) Ende (Plur. v. آخر *aḫyr*)

اواسط *ewāsit*, a. (Monats-) Mitte (Plur. v. وسط *wasat*)

او بری *o biri*, der andere

اوپمك *öpmèk*, küssen

اوت *ot,* Gras, Heu

اوت *èw(w)èt,* ja

اوتانمق *utanmak,* sich schämen

اوتمك *ütmèk,* (im Spiel) gewinnen

اوتو *ütü,* Plätteisen

اوتورمق *oturmak,* sitzen, wohnen

اوته *ötè,* hin, hinüber

اوته كون *ötè gün,* letzthin

اوج *öğ,* Rache

اوج *uğ,* Spitze, Anfang

اوج بولمق *uğ bulmak,* hervortreten

اوجاق *oğak,* Herd

اوجوز *uğuz,* billig

اوچ *üč,* drei

اوچمق *učmak,* fliegen

اوخ *oḫ,* so recht!

اودەمك *ödèmèk,* bezahlen, begleichen

اورادە *orada,* dort

(تا) اورته *orta,* Mitte

اورتمك *örtmèk,* decken

(اورتو) اورتی *örtü,* Decke

اورمان *orman,* Wald

اورمق *wurmak,* (mit Dat.) schlagen, (mit Acc.) erschlagen

اورمك *örmèk,* flechten

اورومك *ürümèk,* bellen

اورەمك *ürèmèk,* vorwärts kommen

اوزاق *uzak,* fern

اوزاقلق *uzaklyk,* Entfernung

اوزامق *uzamak,* sich in die Länge ziehen

اوزر *üzèr,* (mit Suff.) auf

او زمان *o zemān,* dann

اوزمك *üzmèk,* schwächen, abnützen

اوزوم *üzüm,* Weintrauben

قورو اوزوم *kuru üzüm,* Rosinen

اوزون *uẓun*, lang

اوزونلق *uẓunluk*, Länge

اوست *üst*, (mit Suff.) über

اوسترە *ustra* } Rasirmesser
اوستورە *ustura* }

اوشومك *üšümèk*, frieren

اوشاق *ušak*, Bursche

اوصانمق *osanmak*, Langeweile bekommen

اودون *odun*, Holz

اودونجی *odunǧy*, Holzhacker

اودونلق *odunluk*, Holzschuppen

اوطه *oda*, Zimmer

اوغرامق *uġramak*, einkehren, vorsprechen

اوغل *oġul*, (bei Flexion: *oġl*) Sohn

اوغلان *oġlan*, Knabe

اوغمق *oġmak*, reiben

اوفاق *ufaḳ*, klein (v. Sachen)

اوفاقلق *ufaḳlyḳ*, Kleingeld

اوقات *ewḳat*, a. Plur. v. وقت

او قدر *o kadar*, soviel

اوقومق *okumak*, lesen

اوك *öñ* (اون *ön*), (mit Suff.) vor

اوكرتمك *öjrètmèk*, lehren

اوكرنمك *öjrènmèk*, lernen

اوكسز *öksüẓ*, Waise

اوكسورمك *öksürmẹ̀k*, husten

اوكسورك *öksürük*, Husten

اوكلين *öjlèjin*, mittags

اول *ol*, jener

اول *èwwèl*, a. vorher, früher, der erste

اولچك *ölčèk*, Scheffel

اولچمك *ölčmèk*, messen

اولدرمك *öldürmèk*, tödten

اولكی كون *èwwèlki gün*, vorgestern

اولمق *olmak*, sein, werden

اولمك *ölmèk*, sterben

اولومق *ulumak*, heulen

اوممق *ummak*, erwarten

اون *un*, Mehl

اون *on*, zehn

اون *ön*, s. اوك

اونجه *onǧa*, soviel

او وقت *o wakyt*, dann

اويانمق *ujanmak*, erwachen

اويله *öilè*, so

اويمق *uimak*, passen

اويمق *oimak*, aushöhlen

اوينامق *oinamak*, spielen

اويومق *ujumak*, schlafen

اهالی *ehāli*, a. Bevölkerung (Plur. v. اهل *ehl*)

اهل *ehl*, Bewohner 9a

اهل فساد *ehli fesād*, Aufrührer

اهليت *ehlijèt*, Würde

ايام *ejām*, Plur. v. يوم *jewm*, Tag

ايپك *ipèk*, Seide

ايپلك *iplik*, Faden

ايت *it*, Hund

ايتاليا *italia*, Italien

ايتمك *etmèk*, thun, machen

ايتمك *itmèk*, schieben

ايجاد *iǧād*, a. Erfindung

ايچ *ič*, das Innere

ايچرو (ايچری) *ičèri*, (mit Suff.) innen, herein, drinnen

ايچمك *ičmèk*, trinken

ايچون *ičün*, für, um, wegen

ايرتسی كون *ertèsi gün*, den folgenden Tag

ايرمق *yrmak*, Fluss

ايرمك *ermèk*, erreichen (Dat.)

ايری *iri*, gross

ايستەمك
ايستمك } *istèmèk*, wünschen, verlangen, wollen

ايسه *isè*, hingegen, dagegen

ايش *iš*, Arbeit, Sache

ايشتمك *išitmèk*, hören

ايشته *ištè*, da! siehe da!

ايشجى *išǧi*, Arbeiter

ايشلەمك *išlèmèk*, arbeiten, handeln, thun

ايشيق *yšyk*, Licht

ايشيق ويرمك *yšyk wermèk*, erleuchten

ايصرمق *ysyrmak*, beissen

ايصلامق *yslamak*, netzen

ايصمارلامق *ysmarlamak*, bestellen

ايفا *īfā*, a. Abzahlung

ايكرنمك *ijrènmèk*, sich ekeln

ايكن *ikèn*, (nach Aor.) während

ايكنه *ijnè*, Nadel

ايلرى (ايلرو) *ilèri*, vorwärts, hervor

ايلك *ilk*, erste

ايلمك *eïlèmèk*, thun, machen

ايله *ilè*, mit

ايليق *ylyk*, lau

ايمپراطور *imperator*, Kaiser

ايمدى *imdi*, daher, also, nun

اينانمق *inanmak*, glauben

اينجى (اينجو) *inǧi*, Perle

اينجه *inǧè*, dünn

اينك *inèk*, Kuh

اينمك *enmèk*, herabsteigen

ايو (ايى) *eji*, gut

ايجه *ejiǧè*, auf gute Weise

ايلك *ejilik*, Wohlthat, Gutes

باب *bāb*, a. Pforte, Thor, Capitel (Plur. ابواب *ebwāb*)

بابا *baba*, Vater

باباقوری *babakory*, Achat

بابنده *bābynda*, betreffs

باتمق *batmak*, untergehen

بادم *bādèm*, p. Mandel

بادی *bādi*, a. Ursache, Grund, Anlass

بارکیر *bārgīr* (vulg. بیکر *beïgir*), p. Lastpferd, Gaul

بازار *bāzār*, Markt

بازار کونی *bāzār günü*, Sonntag

بازار ایرتسی *bāzār ertèsi*, Montag

باش *baš*, Haupt, Beginn

باشارمق *bašarmak*, zu Ende führen

باشلامق *bašlamak*, beginnen

باشلانغیچ *bašlanġyǧ*, Anfang

باشوکیل *bašwèkīl*, Premierminister

باصمق *basmak*, (Dat.) treten; (Acc.) drucken

باغ *baġ*, (Vereinigungs-) Band

باغ *bāġ*, p. Weinberg, Garten

باغبان *bāġbān*, p. Weinberghüter

باغچوان *bāġčewān*, p. Gärtner

باغشلامق *baġyšlamak*, schenken

باقمق *bakmak*, schauen, sich umsehen

بال *bal*, Honig

بالا *bālā*, p. hoch

بالذات *bizzāt*, a. selbst, persönlich

بالغ *bāliġ*, a. majorenn

بالنفس *binnèfs*, a. persönlich, selbst

بالیق *balyk*, Fisch

بالیه *balja*, Ballen

بایراق *bairak*, Fahne

بایلمق *bajylmak*, ohnmächtig werden

بتون *bütün*, ganz

بجا *beǧā*, p. schicklich

بچوق (بچق) *bučuk*, halb

بحث *bahs*, a. Besprechung

بحر *bahr*, a. Meer 4, 6, 15

بخت *baḫt*, p. Glück

بد *bèd*, p. schlecht

بداء *bèdʿ*, a. Beginn

بدل *bèdèl*, a. Ersatz, Betrag

بديعه *bèdiʿè*, a. Neuigkeit

بر *bèr*, p. gemäss, auf

بر *bir*, ein

بر *bèrr*, a. Festland

بر *bürr*, a. der Gerechte 15

برابر *bèrābèr*, p. mit, zugleich

برادر *birādèr*, p. Bruder

براز *biraz*, ein wenig

براق *berrāk*, a. klar

براقمق *brakmak*, lassen

برای *beraï*, p. um, wegen

برج *burǧ*, a. Bastion 6

بردن بره *birdèn birè*, plötzlich

بر قاچ *bir kač*, einige

بری *bèri*, her, hüben, (mit Suff.) diesseits

بز *biz*, wir

بز *bezz*, a. Leinwand

بزاز *bezzāz*, a. Leinweber, Leinenhändler, Kaufmann

بزمك *bezmèk*, (Abl.) satt kriegen

بزەمك *bezèmèk*, schmücken

بسلەمك *beslèmèk*, füttern, nähren

بسيار *bisjār*, viel

بش *beš*, fünf

بشقه *baška*, anders

بشلك *bešlik*, Fünfer

بعد *baʿd*, a. nach

بعض *baʿz*, a. manch

بعضاً *baʿzèn*, a. manchmal

بعض دفعه *baʿz dèfʿa* } a. manchmal
بعض كره *baʿz kèrrè* }

بعود *buʿūd*, a. Entfernung

بعيد *baʿīd*, a. fern

بغچه (باغچه) *bagċe*, p. Garten

بقا *bekā*, a. Beständigkeit

بقال *bakkāl*, a. Materialwaarenhändler

بك *bej*, Beï

بكزه‌مك *bèñzèmèk*, ähneln

بكله‌مك *bèklèmèk*, (Dat.) warten, (Acc.) erwarten

بكنمك *bèjènmèk*, gefallen (Acc.) (Gefallen finden, trans.)

بلا *bèlā*, a. Unglück, Plage

بلا *bilā*, a. ohne

بلبل *bülbül*, p. Nachtigall

بلد *bèlèd*, a. Land 14

بلده *bèldè*, a. Stadt 4

بلكه *bèlki*, p. vielleicht

بلله‌مك *bèllèmèk*, merken (Acc.)

بللى *bèlli*, klar, offenbar

بلى *bèli*, a. ja

بليه *bèlijè*, a. Plage 9

بن *bèn*, ich

بنا *binā*, a. das Bauen, Gebäude

بنده *bèndè*, p. Diener

بنفشه *bènèfšè* (منكشه *mènèkšè*), Veilchen

بو *bu*, dies, dieses

بوبر *bübèr (bibèr)*, Pfeffer

بوجك *böğèk*, Insect

بو دفعه *bu dèfʿa*, diesmal, neulich

بورا *bura*, (mit Suff.) hier

بورج *borğ*, Schuld

بوروك *bürük*, Schleier

بوروملك *bürümèk*, einhüllen

بورون *burun*, Nase

بوز *buz*, Eis

بوزمق *bozmak*, verderben

بوزمك *büzmèk*, zusammenziehen

بوش *boš*, leer, unnütz

بوشانمق *bošanmak*, sich entleeren

بوغا *boġa*, Stier

بوغاچه *boġača*, Kuchen

بوغمق *boġmak*, erwürgen

بو قدر *bu kadar*, soviel

بوكمك *bükmèk*, zwirnen, drehen

بوكو *büjü*, Zauber

بوكون *bugün*, heute

بول *bol*, reichlich

بولاتمق *bulatmak*, trüben

بولانيق *bulanyk*, trübe

بولشمق *bulušmak*, sich treffen, zusammenfinden

بوللق *bolluk*, Ueberfluss

بولمق *bulmak*, finden

بولمك *bölmèk*, theilen

بولنمق *bulunmak*, sich befinden

بونجه *bunǧa*, soviel

بوی *boi*, Wuchs, Länge

بويا *boja*, Farbe

بويامق *bojamak*, färben

بويون *bojun*, Hals

بويله *böilè*, so

بها *behā*, p. Preis

بهار *behār*, p. Frühling

بهارين *behāryn*, im Frühling

بهالی *behaly*, theuer

بی *bi*, p. ohne

بياض *bejāz*, a. weiss

بياغی *bajaġy*, gemein

بيان *bejān*, a. Kundgebung

بيپروا *bīpèrwa*, p. furchtlos

بيت *beït*, a. Vers 15

بيت *beït*, a. Haus 6

بيتى *beïti*, a. häuslich

بيتيرمك *bitirmèk*, beendigen

بيتمك *bitmèk*, wachsen, zu Ende gehen

بيچاره *bičārè*, p. hilflos, arm

بيچاق *byčak*, Messer

بيچم *bičim*, Schnitt, Form

بيچمك *bičmèk*, zuschneiden

بيرا *bira*, Bier

بيك *biñ*, tausend

بيلدير *byldyr*, letztes Jahr

بيلمك *bilmèk*, wissen

بيله *bilè*, selbst, sogar

بيلەمك *bilèmèk*, wetzen

بين *beïn*, a. zwischen

بينمك *binmèk*, reiten (Dat.)

بيوتمك *böjütmèk*, vergrössern, gross ziehen

بيورمق *bujurmak*, befehlen

بيوك *böjük (büjük)*, gross

بيومك *böjümèk*, gross werden, wachsen

بيهوده *bihūdè*, p. unnütz

پادشاه *padišah*, König

پارچه *parča*, Stück

پارلامق *parlamak*, glänzen

پارلاق *parlak*, glänzend

پاره *para*, Para (Münze, 40 = 1 Piaster = 18.5 Pfennige)

پاره *pārè*, p. Stück

پاسبان *pāsbān*, p. Nachtwächter

پاشا *paša*, Pascha

پاك *pāk*, p. rein

پاكيزه *pākiẓè*, p. rein

پاموق *pamuk*, Baumwolle

پانطولون *pantolon*, Hosen

پای *pai*, Theil

پدر *pèdèr*, p. Vater

پراکنده *perākèndè*, p. zerstreut

پرتو *pèrtèw*, p. Strahl

پرده *pèrdè*, p. Vorhang

پرملال *pürmelāl*, p. trauervoll

پزوا *perwā*, p. Furcht

پروتستو *protesto*, Protest

پریشان *perīšān*, p. nachlässig

پسقپوس *piskopos*, Bischof

پشکیر *pešgir*, Serviette

پشیمان *pešimān* (vulg. *pišman*), p. reuig

پشین *pešīn*, p. baar, voraus

پك *pèk*, sehr

پکمز *pèkmèz*, Traubenhonig (latein. sapa)

پلاو *pilaw*, Reis mit Butter

پاموق *pamuk*, s. پموق

پنجره *pènǧèrè*, Fenster

پنجشنبه *penǧšènbè* (vulg. *pèršèmbè*), Donnerstag

پنچه *pènčè*, p. Tatze

پوس *pus*, Nebel

پوسته *posta*, Post

پوسته پولی *posta pulu*, Briefmarke

پوسته خانه *posta ḫānè*, Postamt

پولیچه *poliča*, Wechsel, Check

پیاده *piādè*, p. Infanterist

پیر *pīr*, p. Greis

پیشمك *pišmèk*, kochen (intr.)

پیشیرمك *piširmèk*, kochen (trans.)

تا *tā*, p. bis

تاب *tāb*, p. Kraft, Vermögen

تابع *tābi'*, a. Unterthan 7, 15

تاثر *tèèssür*, a. Empfindung

تأثير *tèèsīr*, a. Eindruck

تاج *tāğ*, a. Krone 13

تاجر *tāğir*, a. Kaufmann 5

تاديه *tèèdijè*, a. Bezahlung (Plur. fem.)

تارلا *tarla*, Acker

تاريخ *tārīḫ*, a. Geschichte, Datum 12

تاسيس *tèèsīs*, a. das Gründen

تام *tāmm*, a. vollkommen

تباعد *tèbāʿüd*, a. sich entfernen

تبديل *tèbdīl*, a. Umwandelung

تبديل هوا *tèbdīl-i hawa*, Luftkur

تبريه (تبرئه) *tèbrijè*, a. Freisprechung

تبشير *tèbšīr*, a. Verkündigung einer frohen Botschaft

تبليغ *tèblīġ*, a. Uebermittelung

تپمك *tèpmèk*, ausschlagen (Acc.); (v. Pferde)

تپه *tèpè*, Gipfel, Hügel

تجار *tüğğār*, a. Plur. v. تاجر *tāğir*, Kaufmann

تجارت *tiğārèt*, a. Handel

تجاوز *tèğāwüz*, a. Ueberschreitung

تجربه *tèğrübè*, a. Erfahrung 20

تجربه‌كار *tèğrübèkjār*, erfahren (pass.)

تحت *taht*, a. unter

تحرير *tahrīr*, a. das Schreiben

تحريرات *tahrīrāt*, a. Schriftstück

تحصيل *tahsīl*, a. Erwerb, Studium

تحفه *tühfè*, a. Gabe 2

تحقيق *tahkīk*, a. Ergründung

تحير *tèhaijür*, a. Staunen

تخته *taḫta*, Brett

تدارکات *tèdārükjāt*, a. Vorbereitungen

تدافع *tèdāfiʿ*, a. Vertheidigung

تدبير *tèdbīr*, a. Anordnung 20

تدریس *tèdrīs*, a. Unterricht

تدریس ایت *tèdrīs et*, unterrichten, lehren

تزاید *tèzājüd*, a. Zunahme

تذکار *tèzkjār*
تذکر *tèzèkkür*
a. Erinnerung

تراب *türāb*, a. Erde (Material) 17

تراکم *tèrāküm*, a. Anhäufung

تربیه *tèrbijè*, a. Erziehung

ترتیب *tèrtīb*, a. Plan, Anordnung 20

ترجی *tèrèğği*, a. Erbitten

ترحم *tèrahhüm*, a. Erbarmen

تردد *tèrèddüd*, a. Unentschlossenheit

ترك *tèrk*, a. Verlassung

ترك *türk*, Türke

ترکجه *türkğè*, türkisch

ترکیب *tèrkīb*, a. Zusammensetzung

تز *tèz*, schnell = تیز *tīz*, p.

تسلی *tèsèlli*, a. Trost

تسلیم *tèslīm*, a. Uebergabe

تشبث *tèšèbbüs*, a. Unternehmen

تشریف *tèšrīf*, a. Beehrung, Besuch (höflicher Ausdruck seitens des Hausherrn)

تشکر *tèšèkkür*, a. Dank

تشکر ایت *tèšèkkür et*, danken

تصادف *tèsādüf*, a. Begegnung

تصویر *taswīr*, a. Bild

تعذیر ایت *ta'zīr et*, schelten, tadeln

تعیین *ta'jīn*, a. Ernennung

تعلم *te'allüm*, a. Lernen

تعلیم *ta'līm*, a. Lehre, Unterricht, Uebung, Exerciren

تعلیمات *ta'līmāt*, a. Vorschriften

تعهدلی *te'ahhüdlü*, eingeschrieben (Postsendung)

تفریق *tèfrīk*, a. Unterscheidung

تقدیم *takdīm*, a. Anerbieten

تقدیرده *takdırdè*, im Fall

تقریباً *takrıbèn*, a. ungefähr

تکبر *tèkèbbür*, a. Hoffahrt

تکدیر *tèkdır*, a. Strafe

تکرار *tèkrār*, a. abermals, wieder

تکه *tèkè*, Ziegenbock

تلغرافنامه *telegrafnāmè*, Telegramm

تلف اول *tèlèf ol*, zu Grunde gehen

تمنی *tèmènni*, a. Bitte

تمیز *tèmiz*, rein

تمیزلمك *temizlèmèk*, reinigen

توتمك *tütmèk*, rauchen (intr.)

توتون *tütün*, Rauch; Tabak

توتون ایچمك *tütün ičmèk*, (Tabak) rauchen

توجه *tèwèğğüh*, a. Zuwendung

حسن توجه *hüsn-i tèwèğğüh*, Wohlwollen

توسط *tèwèssüt*, a. Vermittelung

توضیح *tèwzīh*, a. Klarlegung

توفنك *tüfènk*, Flinte

توكومك *tükürmèk*, spucken

توی *tüi*, (Vogel-) Feder

تهلکه *tehlikè*, a. Gefahr

تیاترو *tejatro*, Theater

تیز *tīz*, p. s. تز

تیزه *tezè*, Tante (mütterlicherseits)

ثابت *sābit*, a. fest

ثابته *sābitè*, a. Fixstern

ثار *sār*, a. Rache

ثانیه *sāniè*, a. Secunde

ثروت *sèrwèt*, a. Reichthum

ثقلت *syklèt*, a. Schwere

ثمره *sèmèrè*, a. Frucht 15

جاریه *ğāriijè*, a. Sclavin, Odaliske

جام *ğam*, Glas

جامع *ğāmiʿ*, a. Moschee

جان *ğān*, p. Seele

جانب *ğānib*, a. Seite, Richtung 6, 11

جانی *ğāni*, a. Verbrecher

جاه *ğāh*, p. Rang

جاهل *ğāhil*, a. unwissend 7, 8, 5

جبار *ğebbār*, a. Tyrann

جبر *ğèbr*, a. Zwang, Gewalt

جبل *ğèbèl*, a. Berg 4

جد *ğidd*, a. Vorfahr 15

جد *ğidd*, a. Ernst

جداً *ğiddèn*, a. ernstlich

جدال *ğidāl*, a. Streit

جدول *ğèdwèl*, a. Rechnungstabelle 23

جدید *ğèdīd*, a. neu

جریده *ğèrīdè*, a. Zeitung

جزء (جزؤ) *ğüzʿ*, a. Theil 15

جزا *ğezā*, a. Strafe

جزیره *ğèzīrè*, a. Insel 10

جسارت *ğesārèt*, a. Muth

جسم *ğism*, a. Körper 15

جسور *ğesūr*, a. muthig

جلال *ğèlāl*, a. Pracht

جلب ایت *ğèlb et*, anziehen

جلد *ğild*, a. Band (v. Buch); Einband

جلوس *ğülūs*, a. Sitzen

جلیل *ğèlīl*, a. erhaben

جمع *ğèmʿ*, a. Versammeln

جمعه *ğümʿa*, a. Freitag

جمعه ایرتسی *ğümʿa ertèsi*, Sonnabend

جمله *ğümlè*, a. Summe; all, alle

جمهور *ğümhūr*, a. Republik

جمهوريت *ğümhūrijèt*, a. Republik

جناب *ğenāb*, a. Stelle; auch Höflichkeitsausdruck = Excellenz, Majestät, Wohlgeboren u. s. w.

جنازه *ğenāzè*, a. Leiche

جنايت *ğinājèt*, a. Verbrechen

جنت *ğènnèt*, a. Paradies 4

جند *ğünd*, a. Heer 6

جنس *ğins*, a. Art 15

جنك *ğènk*, p. Krieg, Gefecht

جواب *ğèwāb*, a. Antwort 17

جوار *ğiwār*, a. Gegend

جوان *ğiwān*, p. Jüngling

جومرد *ğümèrd*, p. freigebig

جوهر *ğèwhèr*, a. Juwel 23

جهالت *ğehālèt*, a. Unwissenheit

جهت *ğihèt*, a. Seite, Richtung

جهد ايت *ğèhd et*, sich anstrengen

جيب *ğeb*, a. Tasche (im Kleide)

جيويق *ğywyk*, flüssig

چابالامق *čabalamak*, zappeln

چابوق *čabuk*, schnell

چاتال *čatal*, Gabel

چارپمق *čarpmak*, anschlagen, niederwerfen

چارشنبه *čāršanba*, p. Mittwoch

چارشو / چارشی *čaršy*, viereckig; Markt

چار *čār* / چاره *čārè* p. Mittel, Hilfsmittel

چاريك *čārjek*, p. Viertel; vulg. *čejrek*

چاغرمق *čaġyrmak*, rufen

چاقی *čaky*, Taschenmesser

چاكر *čākèr*, p. Diener

چالشقان *čalyškan*, fleissig

چالشمق *čalyšmak*, arbeiten

چالغی *čalġy*, Musikinstrument

چالقامق *čalkamak*, schütteln

چالمق *čalmak*, schlagen (Uhr, Musik); anklopfen; stehlen

چای *čai*, Thee

چبلاق *čyblak*, nackt

چرچوه *čèrčèwè*, Rahmen

چركين *čirkin*, hässlich

چركينلك *čirkinlik*, Hässlichkeit

چفت *čift*, Paar

چفتلك *čiftlik*, Landgut

چكمك *čèkmèk*, ziehen; erleiden, ertragen

چليك *čèlik*, Stahl

چمن *čèmen* } p. Wiese
چمنزار *čemenẓār* }

چنبر *čènbèr*, p. t. Bogen (Umfang)

چند *čend*, p. etliche, einige

چوال *čuwal*, Sack

چوجق *čoğuk*, Kind

چوجقلق *čoğukluk*, Kindheit

چوراب *čorab*, Strumpf

چوربه *čorba*, Suppe

چورك *čörèk*, Kuchen

چوروك *čürük*, faul (verfault)

چورومك *čürümèk*, faulen

چوره *čèwrè*, rund

چوزمك *čöẓmèk*, aufbinden, aufknöpfen

چوق *čok*, viel

چوقدن *čokdan*, längst

چوكمك *čökmèk*, sich niederbeugen

چويرمك *čèwirmèk*, wenden

چه *či*, p. was

چهره *čèhrè*, p. Antlitz

چيچك *čičèk*, Blume

چيچكلك *čičèklik*, Blumengarten

چيزمك *čiẓmèk*, liniiren

چيزمه *čiẓmè*, (Schaft-) Stiefel

چیقارمق *čykarmak*, herausnehmen

چیقمق *čykmak*, herausgehen, hervorgehen

چیك *čij*, Thau

چیکنه‌مك *čijnèmèk*, kauen

حادثه *hādisè*, a. Nachricht, Neuigkeit 15

حاضر *hāzyr*, a. anwesend, bereit, zugegen, gegenwärtig (Plur. masc. oder 5)

حاضر ایت *hāzyr et* } vorbereiten

حاضرلامق *hazyrlamāk* }

حاكم *hākim*, a. Richter 5

حال *hāl*, a. Zustand, Lage 15

حامل *hāmil*, a. tragend

حبیب *habīb*, a. Freund 16

حتی *hatta*, a. sogar, selbst

حجت *hüǧǧèt*, a. Document 2

حجر *haǧèr*, a. Stein 4

حد *hadd*, a. Grenze 6

حدت *hiddèt*, a. Heftigkeit

حدت ایت *hiddèt et*, heftig werden

حدید *hadīd*, a. heftig

حرارت *herārèt*, a. Wärme, Hitze

حرب *harb*, a. Krieg

حربی *harbi*, a. auf den Krieg bezüglich

حرف *harf*, a. Buchstabe 6

حریق *hèrīf*, a. Mann, Kerl

حركت *harèkèt*, a. Bewegung, Benehmen

حركت ارض *harèkèt-i arz*, a. Erdbeben

حرمت *hürmèt*, a. Achtung, Ehrerbietung

حزن *hüzn*, a. Trauer

حساب *hisāb*, a. Rechnung

بی حساب *bī hisāb*, p. a. zahllos

حسب *hasbè*, a. gemäss

حسرت *hasrèt*, a. Sehnsucht

حسن *hasèn*, a. schön, gut

جسن *hüsn*, a. Schönheit

حس *hiss*, a. Empfindung

حسيات *hissijāt*, a. Gefühle

حصة *hissè*, a. Antheil 1

حضرت *haẓrèt*, a. Hoheit, Excellenz vergl. جناب

حضور *huẓūr*, a. Gegenwart, Anwesenheit

حظوظان *huẓūẓāt*, a. Lüste

حق *hakk*, a. Recht, Wahrheit 6

حقنده *hakkynda*, betreffs

حقه *hokka*, a. Tintenfass

حقيقت *hakīkat*, a. Wahrheit; wirklich

حقيق *hakīki*, a. wahr

حكايه *hikjājè*, a. Erzählung

حكم *hükm*, a. Urtheil 15

حكمت *hikmèt*, a. Weisheit, Philosophie 1

حكومت *hükūmèt*, a. Regierung 8

حكيم *hakīm*, a. weise, Philosoph

حلب *halèb*, a. Aleppo

حلم *hilm*, a. Sanftmuth

حلول *hülūl*, a. Ankunft

حليم *halim*, a. sanftmüthig

حمال *hammāl*, a. Lastträger

حمل *haml*, a. Aufbürdung

حموله *hamūlè*, a. Ladung

حوادث *hawādis*, a. Neuigkeiten

حوض *hawẓ*, a. Bassin

حيدود *haidud*, Räuber

حيران *hairān*, a. erstaunt

حيران اول *hairān ol*, staunen

حيله *hīlè*, a. List, Trug 1

حين *hīn*, a. Augenblick 15

حیوان *haiwān*, a. Thier (Plur. حیوانات *haiwānāt*)

خاتون *ḫatun*, Dame

خادم *ḫādym*, a. Diener 8

خارج *ḫāriǧ*, a. auswärtig

خاص *ḫāss*, a. ausgesucht, privat

خاطب *ḫātib*, a. Redner

خاقان *ḫākān*, a. Herrscher 24

خالص *ḫālis*, a. edel, rein, unverfälscht

خالق *ḫālik*, a. Schöpfer

خاله *ḫala (hala)*, Tante (väterlicherseits)

خالی *ḫaly*, (Velour-) Teppich

خالی *ḫāli*, a. leer, ohne

خام *ḫām*, p. unreif

خان *ḫan*, Han, Gasthaus

خانه *ḫānè*, p. Haus

خبر *ḫabèr*, a. Nachricht 15

خبرلشمك *ḫabèrlèšmèk*, sich gegenseitig benachrichtigen

ختام *ḫitām*, a. Abschluss

خدمتكار *ḫydmètkjār*, p. } Diener

خذمتكار *ḫyzmètkjār*, p. } Diener

خذمتجی *ḫyzmètǧi* } Diener

خرسز *ḫyrsyz*, Dieb

خروس *ḫoros*, Hahn

خریطه *ḫarita*, Karte

خزینه *ḫazynè*, a. Schatz 10

خسته *ḫastè*, p. krank, der Kranke

خسته‌خانه *ḫastèḫānè*, p. Krankenhaus

خشم *ḫyšm*, p. Zorn

خشمناك *ḫyšmnāk*, p. zornig

خصم *ḫasim*, a. Feind 8

خصوص *ḫusūs*, a. Hinsicht

خصوصنده *ḫusūsynda*, betreffs

خصومت *ḫusūmèt*, a. Feindschaft

خط *ḫatt*, a. Schrift, Linie 6

خطاب *ḫitāb*, a. Anrede

خفیف *ḫafıf*, a. leicht

خفیفلشمك *ḫafıflèšmèk*, leichter werden

خلاص *ḫèlās*, a. Rettung

خلق *ḫalk*, a. Schöpfung

خلق *ḫulk*, a. Charakter, Gemüth 15

خلوص *ḫülūs*, a. Aufrichtigkeit

خلیل *ḫalıl*, a. Freund

خندق *ḫandèk*, a. Graben 23

خنزیر *ḫynzır*, a. Schwein

خواجه *ḫoğa*, p. Lehrer

خوب *ḫub*, p. schön

خوش *ḫoš*, p. angenehm

خوشلانمق *ḫošlanmak*, (Abl.) Gefallen finden (trans.)

خون *ḫūn*, p. Blut

خوی *ḫui*, p. Gewohnheit

خیر *ḫair*, a. das Gute

خیر *ḫair*, nein

خیرات *ḫairāt*, a. wohlthätige Werke

خیرخواه *ḫairḫah*, p. wohlwollend

خیلی *ḫaily*, a. viel

دخل *dāḫil*, a. eintretend

دخل اول *dāḫil ol*, eintreten

داخل *dāḫil*, a. inner, inwärtig

دار *dār*, a. Haus

دار الفنون *dār ül-fünūn*, a. Universität

دال *dal*, Zweig

دانا *dānā*, p. der Weise

دانشمند *dānišmènd*, p. weise

دانه *dānè (tanè)*, p. Korn; Stück

داور *dāwèr*, p. Fürst

دائره *dāïrè*, a. Kreis, Abtheilung 12

دائم *dāïm*, a. beständig

دائما *dāïma*, a. stets

دايي *dajy*, Onkel (mütterlicherseits)

دتره‌مك *ditrèmèk*, zittern

دتره‌مه *ditrèmè*, Zittern

دخی *daḥi*, auch

دخول *düḥūl*, a. Eintritt

دخول ايت *düḥūl et*, eintreten

دخوليه *düḥūlijè*, a. Eintrittsgeld

در *dèr*, p. Thor

در *dèr*, p. in

درجه *dèrèǧè*, a. Grad

درحال *derhāl*, p. sofort

درد *dèrd*, p. Kummer, Sorge

درس *dèrs*, a. Lection 6

درس خانه *dèrs ḫānè*, Classe, Unterrichtsraum

درون *derūn*, p. inner

دره *dèrè*, Thal

درهم *dirhèm*, a. Drachme (gleich 3.205 Gramm)

دری *dèri*, Haut, Leder

درين *dèrin*, tief

دست *dest*, p. Hand

دستكش *destkèš*, p. sich enthaltend

دستيار *destjār*, p. Helfer

دشمن *düšmèn*, p. Feind

دعا *duʿā*, a. Gebet 17

دعوت *daʿwèt*, a. Einladung

دعوت ايت *daʿwèt et*, einladen

دعوی *daʿwa*, a. Process 9a

دغدغه *daǧdaǧa*, a. Unruhe

دفتر *dèftèr*, a. Heft 23

دفتر طوتمق *dèftèr tutmak*, Buch führen

دفع *dèfʿ*, a. Vertreibung

دفعه *dèf'a*, a. mal

دفينة *dèfinè*, a. (vergrabener) Schatz 10, 3

دقت *dykkat*, a. Aufmerksamkeit

دكان *dükkjān*, a. Laden

دكرمن *dèjirmèn*, Mühle

دكرمنجى *dèjirmènǧi*, Müller

دكز *dèñiz*, Meer

دكل *dèjil*, nicht

دكمك *dèjmèk*, (Dat.) treffen, berühren

دكمك *dèjmèk*, (Acc.) werth sein

دل *dil*, p. Herz

دلالت *delālèt*, a. Führung

دلبر *dilbèr*, p. herzberaubend, schön

دلمك *dèlmèk*, bohren

دلى *dèli*, Narr

دليل *dèlil*, a. Beweis 17

دما *demà*, a. Blut

دمير *dèmir*, Eisen

دمير قلم *dèmir kalèm*, Stahlfeder

دنيا *dünjā*, a. Welt

دوا *dewā*, a. Heilmittel 17

دوام *dewām*, a. Fortsetzung

دور *dūr*, p. fern

دورمك *dürmèk*, falten, zusammenlegen

دورمك *dèwirmèk*, umwerfen

دورى *dèwri*, a. rund

دوز *düz*, glatt

دوزمك *düzmèk*, anordnen

دوزينه *duzina*, Dutzend

دوست *dost*, p. Freund

دوستلاشمق *dostlašmak*, sich befreunden

دوستلق *dostluk*, Freundschaft

دوشك *döšèk*, Bett

دوشكون *düšgün*, hinfällig

دوشمك *düšmèk*, fallen

دوشونمك *düšünmèk*, denken, überlegen

دوشەمك *döšèmèk*, möbliren, ausstatten

درشەمە *döšèmè*, Möbel; (Strassen-) Pflaster

دوكشمك *döjüšmèk*, streiten

دوكمك *dökmèk*, ausgiessen, verschütten

دوكمك *döjmèk*, schlagen

دوكمه *düjmè*, Knopf

دون *dün*, gestern

دونانمه *donanma*, Flotte

دونمك *dönmèk*, umkehren (intr.)

دولت *dewlèt*, Reich 2

دوه *dèwè*, Kameel

ده *dè*, auch

دها *daha*, mehr, noch

ديتمك *ditmèk*, zerzausen

ديرك *dirèk*, Pfosten, Balken

ديرى *diri*, gesund; roh

ديك *dik*, steil

ديكر *digèr*, p. ander

ديكلەمك *diñlèmèk*, horchen

ديل *dil*, Zunge

ديلسز *dilsiz*, stumm

ديلمك *dilmèk*, schlitzen

ديلنجى *dilèngi*, Bettler

ديلەمك *dilèmèk*, bitten (Acc.)

ديمك *demèk*, sagen

دين *deïn*, a. Schuld 6

دين *dın*, a. Religion 15

ديو *deji* (für ديوب), sagend

ديوار *dīwār*, p. Mauer

ديوارجى *dīwārğy*, Maurer

ديوان *dīwān*, p. Gedichtssammlung; Rath

ذات *ẓāt*, a. Person (Plur. ذوات *ẓewāt*)

ذكر *ẓikr*, a. Erwähnung

ذكى *ẓeki*, a. klug 16

ذليل *ẓèlīl*, a. elend 17

ذمت *ẓimmèt*, a. Verpflichtung

ذو ذوابه *ẓu ẓüābè*, a. Komet

ذيشان *ẓīšān*, a. ruhmreich

ذيل *ẓeïl*, a. Anhang 15

راحت *rāhat*, a. Ruhe, ruhig

راحتلاشمق *rāhatlašmak*, sich beruhigen

راده *rāddè*, a. Grad (mit Suff. bei Zeitangabe: um)

رأس *rèès*, a. Haupt 6

راست كلمك *rast gèlmèk*, begegnen

راضى *rāẓi*, a. zufrieden, einverstanden

راضى ايت *rāẓi et*, zufrieden stellen

راقى *raki*, Branntwein

رب *rabb*, a. Herr 15

ربع *rubʿ*, a. Viertel

رتبه *rütbè*, a. Rang 2

رحمت *rahmèt*, a. Erbarmen

رحيم *rahīm*, a. barmherzig

رخصت *ruḫsat*, a. Erlaubniss

رد *rèdd*, a. Verweigerung

رساله *risālè*, a. Broschüre 10

رسام *rèssām*, a. Zeichner, Maler

رسم *rèsm*, a. Zeichnung

رسم *rèsm*, a. Steuer, Abgabe 6

رسمى *rèsmi*, a. officiell

رسول *rèsūl*, a. Apostel 3

رسيده اول *rèsīdè ol*, gelangen

رصدخانه *rasadḫānè*, Sternwarte

رغماً *raġmèn*, a. zum Trotz

رفاقت *refākat*, a. Kameradschaft

رفیق *refik*, a. Kamerad

رکز *rèkz*, a. Aufpflanzung

رکوب *rükūb*, a. Reiten

رنك *rènk*, p. Farbe

رو *ru*, p. Antlitz

روح *rūh*, a. Geist 15

روز *rūz*, p. Tag

روزکار *rūzgjār*, Wind (p. = Zeit, Schicksal)

روسیا *rusia*, Russland

روما *roma*, Rom

رئیس *reïs*, a. Präsident

زبان *zebān*, p. Zunge, Sprache

زبون *zabūn*, p. mager (v. lebenden Wesen)

زر *zèr*, p. Gold

زرین *zerīn*, p. golden

زقاق *zokak*, a. 17 (سوقاق *sokak*) Strasse

زلف *zülf*, p. Locke

زلزله *zèlzèlè*, a. Erdbeben

زمان *zemān*, a. Zeit 17, 15

زمرد *zümrüd*, p. Smaragd

زمین *zemīn*, p. Erde

زن *zen*, p. Frau

زنانه *zenānè*, p. weibisch

زنبق *zanbak*, a. Lilie

زندان *zyndān*, p. Gefängniss

زنکین *zèngin*, reich

زوجه *zèwǧè*, a. Gattin 15

زهر *zehr*, a. Blume 15

زیاده *zijādè*, a. mehr

زیارت *zijārèt*, a. Besuch

زیان *zijān*, p. Schaden

زیب *zīb*, p. } Schmuck
زینت *zīnèt*, a. }

ساحل *sāhil*, a. Küste 11

ساحه *sāhè*, a. Raum

ساخته *sāḫtè*, p. gefälscht, künstlich

ساده *sādè*, p. rein; nur

سازنده *sāzèndè*, p. Musikant

سارق *sārik*, a. Dieb

ساعت *sā'at*, a. Uhr, Stunde

ساعتجی *sā'atǧy*, Uhrmacher

ساعی *sā'i*, a. sich anstrengend

ساکن *sākin*, a. Einwohner 5, 7

سال *sāl*, p. Jahr

سامان *sāmān*, p. Reichthum

سائر *sāïr*, a. anders, sonstig

سائل *sāïl*, a. Fragesteller

سایه *sājè*, p. Schatten (mit Suff.: dank . . .)

سبب *sèbèb*, a. Grund, Ursache 15

سبزه *sèbzè*, p. Gemüse (Plur. سبزوات *sèbzèwāt*, vulg. *zarzawat*)

سپارش *sypāryš*, p. Auftrag, Bestellung

سپاه *sipāh*, p. Heer

سپت *sèpèt*, (tiefer) Korb

سپورمك *süpürmèk*, auskehren

سپورکه *süpürgè*, Besen

ستح *sath*, a. Oberfläche 6

ستری *sètri*, Rock

سجاده *seǧǧādè*, a. (Gebets-)Teppich

سجیه *sèǧijè*, a. Charakter 9

سچمك *sèčmèk*, wählen, aussuchen

سحر *sihr*, a. Zauber

سر *sèr*, p. Haupt

سر *syrr*, a. Geheimniss 15

سر طوتمق *syrr tutmak*, geheim halten

سرای *serai*, Palast

سرت *sèrt*, heftig, hart

سرچه *sèrčè*, Sperling

سرخوش *sèrḫoš* p. betrunken

سرقت *syrkat*, a. Diebstahl

سرکی *sèrgi*, Ausstellung

سرمایه *sèrmājè*, p. Capital

سرمك *sèrmèk*, ausbreiten

سریر *sèrīr*, a. Thron

سریع *sèrīʿ*, a. schnell

سریعاً *sèrīʿèn*, a. eiligst

سز *siz*, ihr

سزا *sezā*, p. würdig

سزمك *sezmèk*, ahnen

سس *sès*, Stimme

سطر *satr*, a. Zeile 6

سعادت *sèʿādèt*, a. Glückseligkeit

سعی *saʿi*, a. Anstrengung

سعید *saʿīd*, a. glückselig

سفالت *sefālèt*, a. Elend

سفر *sèfèr*, a. Reise, Feldzug

سفره *sofra*, a. Tisch

سفره اورتیسی *sofra örtüsü*, Tischdecke

سفره بزی *sofra bezzi*, Tischtuch

سفك ایت *sèfk et*, vergiessen

سفیر *sefir*, a. Gesandter 8

سفیل *sefil*, a. elend

سفینه *sefinè*, a. Schiff 10, 3

سفیه *sefih*, a. Ausschweifer

سکرك *sejrèk*, undicht, locker

سکه *sikkè*, a. Münze

سلاح *silāh*, a. Waffe 17

سلام *selām*, a. Gruss

سلامت *selāmèt*, a. Frieden, Sicherheit

سلطان *sultān*, a. Sultan, Sultanin 24

سلطنت *saltanat*, a. Herrschaft

سلف *sèlèf*, a. Vorgänger 15

سله *sèllè*, a. (flacher) Korb

سلیمانی *suleïmāni*, a. Carneol

سما *semā*, a. Himmel (Plur. سموات *semawāt*)

سماع *semāʿ* } a. Gehör
سمع *sèmʿ* }

سمیز *semiz*, fett

سن *sèn*, du

سن *sinn*, a. Alter 15

سنبل *sünbül*, a. Hyacinthe

سنت *sünnèt*, a. Brauch 2

سنجاق *sanǧak*, Fahne; Regierungsbezirk

سند *sènèd*, a. Schein, Schuldschein

سنه *sènè*, a. Jahr

سنی *sènī*, a. erhaben

سو *sū*, p. Gegend (mit Suff. und Zeitangabe: um)

سوء *sū*, a. Schlechtigkeit

سوء معامله *sū-i muʿāmèlè*, a. Misshandlung

سواری *sywāri*, p. Cavallerist

سؤال *süāl*, a. Frage 17

سود *süd*, Milch

سورمك *sürmèk*, treiben; währen

سوریمك *sürümèk*, schleppen, schleifen

سوز *söz*, Wort

سوزمك *süzmèk*, durchseihen

سوس *süs*, Putz

سوس ایت *süs et*, sich schmücken

سوق *sèwk*, a. Sendung

سوقاق *sokak* (زقاق), Strasse

سومك *sèwmèk*, lieben

سونج *sèwinǧ*, Freude

سونكر *süngèr*, Schwamm

سونكو *süngü*, Bajonett

سونمك *sèwinmèk*, sich freuen

سونمك *sönmèk*, auslöschen (intr.)

سویلمك *söilèmèk*, reden, sprechen

سهل *sehl*, a. leicht

سهم *sehm*, a. Antheil 15

سيال *seïjāl*, a. flüssig

سياه *sijāh*, p. schwarz

سير ايت *seïr et*, a. betrachten

سيف *seïf*, a. Schwert 6

سيلان *seïlan*, Granat

سيلكمك *silkmèk*, abschütteln

سيلمك *silmèk*, wischen

سيليك *silik*, verwischt

سيم *sīm*, p. Silber

سيورى *siwri*, spitz

سيورتمك *siwritmèk*, spitzen

شابقه *šabka*, Hut

شاشقين *šaškyn*, wirre; thöricht

شاشمق *šašmak*, staunen; wirre werden

شاعر *šā'ir*, a. Dichter 8

شاكرد *šājird*, p. Schüler

شان *šān*, a. Ruhm

شاه *šāh*, p. König

شاهانه *šāhānè*, p. königlich

شاهد *šāhid*, a. Zeuge 6

شب *šèb*, p. Nacht

شبوى *šèbbūi*, p. Levkoje

شبهه *šübhè*, a. Zweifel

شتاب *šitāb*, p. Eile

شجر *šèğr*, a. Baum 15

شخص *šaḫs*, a. Person 15

شخصاً *šaḫsèn*, a. persönlich

شدت *šiddèt*, a. Heftigkeit

شديد *šèdīd*, a. heftig, streng

شر *šèrr*, a. Schlechtes

شراب *šarāb*, Wein

شرط *šart*, a. Bedingung 6

شرقى *šarki*, a. östlich

شركت *širkèt*, a. Gesellschaft

شریف *šèrīf*, a. edel 15

شریك *šerīk*, a. Compagnon 8

شعر *ši'r*, a. Gedicht

شعله *šü'lè*, a. Flamme, Strahl

شغل *šuğl*, a. Arbeit 15

شفاف *šeffāf*, a. durchsichtig

شفاهاً *šifāhèn*, a. mündlich

شفق *šafak*, a. Dämmerung, Morgenröthe

شفقت *šefkat (šefakat)*, a. Mitleid

شفیق *šefik*, a. mitleidig 8

شقایق *šakāïk*, a. Anemone

شقه *šukkè*, a. Brief, Billet

شقی *šaki*, a. Bandit 16

شکر *šèkèr*, p. Zucker

شکر *šükr*, a. Dank

شکل *šekl*, a. Gestalt

شکوفه *šükūfè*, p. Blume

شماطه *šamata*, Lärm

شمالی *šemāli*, a. nördlich

شمدی *šimdi*, jetzt

شمس *šèms*, a. Sonne 6

شمسیه *šèmsijè*, a. Sonnen-, Regenschirm

شمع *šèm'*, a. Kerze

شمعدان *šèm'dān*, p. Leuchter

شن *šen*, heiter, vergnügt

شو *šu*, jener

شورا *šura*, dort

شوری *šūra*, a. Rath

شوق *šèwk*, a. Eifer

شو قدر *šu kadar* } soviel
شونجه *šunğa* }

شویله *šöilè*, so

شهادت *šehādèt*, a. Zeugniss

شهر *šèhr*, p. Stadt

شهر *šèhr*, a. Monat 6

شهرت *šührèt*, a. Ruf, Ruhm

شهید *šehīd*, a. Märtyrer 8

شهیر *šèhīr*, a. berühmt

شی *šeï*, a. Sache 15; Ding, Plur. اشیا

شیخ *šeïḫ*, a. Aeltester 6

شیرین *širīn*, p. süss

شیش *šiš*, Spiess; Geschwulst

شیشمان *šišman*, fest, corpulent

شیشمك *šišmèk*, anschwellen

شیشه *šīšè*, p. Flasche

شیطان *šeïtān*, a. Satan 24

شیمه *šīmè*, a. Charakter 1

صاپتمق *sapytmak*, irre führen

صاپمق *sapmak*, abweichen

صاتاشمق *sataśmak*, anrempeln

صاتمق *satmak*, verkaufen

صاتون آلمق *satun almak*, kaufen

صاچ *sač*, Haar

صاچمق *sačmak*, ausstreuen

صاحب *sāhib*, a. Besitzer 15

صادق *sādyk*, a. gerecht 16

صارارمق *sararmak*, gelb werden

صارقمق *sarkmak*, herabhängen (intr.)

صارمق *sarmak*, winden, umwinden

صاری *sary*, gelb

صاریق *saryk*, Turban

صاغ *sağ*, rechts; gesund, lebendig

صاغلام *sağlam*, unversehrt

صاغلق *sağlyk*, Gesundheit

صاغمق *sağmak*, melken

صافی *sāfi*, a. rein

صاقلامق *saklamak*, bewahren, aufheben

صاقنمق *sakynmak*, sich in Acht nehmen

صاللامق *sallamak*, schaukeln schwingen

صالی *saly*, Dienstag

صانکه *sanki*, als ob

صانمق *sanmak*, meinen

صاومق *sawmak*, vertreiben

صایغی *saiġy*, Achtung

صایمق *saimak*, zählen; achten

صباح *sabāh*, a. Morgen

بو صباح *bu sabah*, heute Morgen

صباحلین *sabahlain*, morgens

صبر *sabr*, a. Geduld

صبور *sabūr*, a. } geduldig
صبرلی *sabrly* }

صبی *sabi*, a. Kind

صحیفه *sahifè*, a. (Buch-) Seite 10

صدا *seda*, a. Stimme

صدق *sydk*, a. Wahrheit

صدقه *sadaka*, a. Almosen

صراف *sarrāf*, a. Wechsler

صرف *sarf*, a. Ausgeben

صرف ایت *sarf et*, verwenden

صغوق *soġuk*, kalt, Kälte

صغومق *soġumak*, abkühlen (intr.)

صغیر *saġīr*, a. klein

صفا *sèfa*, a. Vergnügen

صفی *safi*, a. einfach

صکره *soñra*, nachher

صلاطه *salata*, Salat

صمون *somun*, Laib

صندالیه *sandalia*, Stuhl

صندیق *sandyk*, a. Kiste

صنعت *sanʿat*, a. Kunst, Gewerbe

صنعی *sün'i*, a. künstlich

صنف *synyf*, a. Classe 15, 6

صو *su*, Wasser

صوپه *sopa*, Knittel

صوت *sawt*, a. Stimme

صوجوق *suǧuk*, Wurst

صوچ *suč*, Vergehen

صوچلی *sučlu*, schuldig

صورت *sūrèt*, a. Bild; Art, Weise

صورمق *sormak*, fragen (Dat.), erfragen (Acc.)

صورمق *sormak*, aufsaugen

صوسز *susyz*, durstig

صوصامق *susamak*, dürsten

صوغوق s. صغوق

صوغان *soǧan*, Zwiebel

صوفره *sofra*, Tisch, s. سفره

صوقمق *sokmak*, stecken, einstecken (Dat.); stechen (Acc.)

صوك *soñ*, Ende; der letzte

صول *sol*, links

صولانمق *sulanmak*, wässrig werden

صولغون *solǧun*, welk

صولمق *solmak*, welken

صويمق *soimak*, schälen; entkleiden

صيانت *sijānèt*, a. Beschützung

صيجاق *syǧak*, warm; Wärme, Hitze

صيچان *syčan*, Maus

صيچان اوتی *syčan otu*, Arsenik

صيچرامق *syčramak*, springen, hüpfen

صيزمق *syzmak*, durchsickern

صيغامق *syġamak*, aufstülpen

صيغمق *syġmak*, Platz haben

صيقمق *sykmak*, drücken

صيقی *syky*, dicht

صينامق *synamak*, versuchen

ضابط *ẓābit*, a. Officier

ضرب *ẓarb*, a. Prägen

ضرب خانه *ẓarb ḫānè*, p. Münzstätte

ضرر *ẓarar*, a. Schaden

ضررلی *ẓararly*, schädlich

ضرر ويرمك *ẓarar wermèk*, schaden

ضرورت *ẓarūrèt*, a. Bedürftigkeit

ضم *ẓamm*, a. Addition, Hinzufügung

ضمننده *ẓymnynda*, betreffs

ضيافت *ẓijāfèt*, a. Gastmahl

طات *tat*, Geschmack

طاتلی *tatly*, süss; Confect

طاتمق *tatmak*, schmecken (trans.)

طار *dar*, eng

طارالمق *daralmak*, eng werden

طارتمق *tartmak*, wägen

طاره *dara*, Tara

طاری *dary*, Hirse

طاش *taš*, Stein

طاشمق *tašmak*, überfliessen

طاشيمق *tašymak*, tragen

طاغ *dağ*, Berg

طاغتمق *dağytmak*, zerstreuen, vertheilen

طاقلمق *takylmak*, necken

طاقمق *takmak*, anstecken, anhängen

طالامق *dalamak*, brennen (v. der Nessel etc.)

طالب *tālib*, a. verlangend; Student *7*

طالمق *dalmak*, untertauchen

طامار *damar*, Ader

طاملامق *damlamak*, tropfen

طاملە *damla*, Tropfen; Schlaganfall

طانيمق *tanymak*, kennen

طاوق *tauk*, Henne

طای *tai*, Füllen

طباق *tabak*, Teller

طبع *tabʿ*, a. Druck

طبی *tybbi*, a. ärztlich

طبیب *tabıb*, a. Arzt 16

طبیعت *tabiʿat*, a. Natur, Charakter

طبیعی *tabīʿi*, natürlich

طپراق *toprak*, Erde

طراق *tarak*, Kamm

طرامق *taramak*, kämmen

طرد *tard*, a. Ausstossung

طرف *taraf*, a. Seite, Richtung 15

طریق *tarık*, a. Weg 3

طشره *tašra*, das Aeussere

طعام *taʿām*, a. Speise 17

طعام ایت *taʿām et*, speisen

طفل *tyfl*, a. Kind 15

طلب *talab*, a. Verlangen

طوپ *top*, Kanone; Spielball

طوپ خانه *top ḫānè*, Arsenal

طوپراق s. طپراق

طوپلامق *toplamak*, sammeln, zusammennehmen

طوپلی *toplu*, Stecknadel

طوت *tut*, Maulbeere

طوتقون *tutkun*, einig, fest

طوتلمق *tutulmak*, sich verfinstern (v. Monde etc.)

طوتمق *tutmak*, halten, fangen, annehmen, voraussetzen, pachten

طور *tawr*, a. Benehmen 15

طورمق *durmak*, bleiben, stehen, wohnen, vorhanden sein

طوری *duru*, klar

طوری *doru*, braun (v. Pferde)

طوز *tuz*, Salz

طوزلق *tuzluk*, Salzbüchse

طوطی *tuti* (vulg. *dudu*), Papagei

طوغرمق *doğurmak*, gebären

طوغری *doğru*, gerade, richtig (nach Dat.: nach — zu)

طوغش *doğuš*, Geburt

طوغمق *doğmak*, geboren werden

طوق *tok*, satt

طوقنمق *dokunmak*, berühren

طوقومق *dokumak*, weben

طوکمق *doñmak*, gefrieren, erfrieren

طوکوز *doñuz*, Schwein

طول *tūl*, a. Länge

طول *dul*, Wittwe

طولاب *dolab*, Schrank

طولامق *dolamak*, umwinden

طولایی *dolajy*, betreffs

طولمق *dolmak*, voll werden

طولو *dolu*, voll; Hagel

طون *don*, Unterhosen

طویل *tawīl*, a. lang

طویمق *doimak*, satt werden

طویمق *duimak*, empfinden

طیش *dyš*, ausser

طیشاری *dyšary*, aussen

طیقامق *tykamak*, verstopfen

طیقمق *tykmak*, stopfen

ظالم *ẓālim*, a. Tyrann 7

ظاهر *ẓāhir*, a. sichtbar

ظفر *ẓafèr*, a. Sieg

ظل *ẓyll*, a. Schatten 4

ظلم *ẓulm*, a. Unrecht

ظن *ẓann*, a. Meinung

ظهور *ẓuhūr*, a. Erscheinen, Vorkommniss

ظهور ایت *ẓuhūr et*, erscheinen

عاجز *ʿāǧiz*, a. schwach

عاجزلری *ʿāǧizlèri*, meine Wenigkeit

عادت *ʿādèt*, a. Brauch, Sitte

عاشق *ʿāšyḳ*, a. Liebhaber 5

عاصی *ʿāsi*, a. Aufrührer 8a

عاقل *ʿākil*, a. verständig 8

عالم *ʿālim*, a. gelehrt 8

عالم *ʿālèm*, a. Welt 11

عالی *ʿāli*, a. hoch, erhaben

عامر *ʿāmir*, a. wohlverwahrt; kaiserlich

عباره *ʿibārè*, a. Phrase

عبد *ʿabd*, a. Knecht 4

عبرت *ʿibrèt*, a. Vorbild 1

عبودیت *ʿubūdijèt*, a. Unterwürfigkeit

عبور *ʿubūr*, a. Passiren

عتیق *ʿatīḳ*, a. alt, antik

عثمانی *ʿosmāni*, a. osmanisch

عجله *ʿaǧèlè*, a. Eile

عجم *ʿaǧèm*, a. Perser

عجمستان *ʿaǧèmistān*, p. Persien

عدد *ʿadèd*, a. Zahl 15

عدو *ʿadu* (*ʿaduww*), a. Feind

عرب *ʿarèb*, a. Araber

عربستان *ʿarèbistān*, p. Arabien

عرابه *ʿaraba* s. آرابه

عرض *ʿarż*, a. Kundgebung

عرض *ʿyrż*, a. Ehre

عرضحال *ʿarżyḥāl*, a. Bittschrift

عزل ایت *ʿazl et*, a. absetzen

عزیز *ʿazīż*, a. geehrt, heilig

عسکر *ʿaskèr*, a. Soldat 23

عطر *ʿytr*, a. Specerei

عطیه *ʿatijè*, a. Geschenk 9

عظمت *ʿaẓamèt*, a. Grösse

عظیم *ʿaẓīm*, a. erhaben, gross

عقد ايت *ʿakd et*, abschliessen, bilden

عقل *ʿakl*, a. Verstand 6

علاج *ʿilāǧ*, a. Arznei

علامت *ʿalāmèt*, a. Zeichen

علت *ʿillèt*, a. Krankheit 1

علم *ʿilm*, a. Wissenschaft 6

علم حال *ʿilm-i hāl*, a. Katechismus

علمى *ʿilmi*, a. wissenschaftlich

علو *ʿülw*, a. Hoheit

علو جناب *ʿülw-i ġenāb*, a. Grossmuth

عمر *ʿömr*, a. Leben

عمق *ʿümk*, a. Tiefe

عمل *ʿamèl*, a. Werk 15

عموجه *ʿamūǧa*, a. Oheim

عمود *ʿamūd*, a. Säule 3

عمومى *ʿumūmi*, a. allgemein

عن *ʿan*, a. von

عنايت *ʿinājèt*, a. Gnade

عند *ʿind*, a. bei

عنصر *ʿünsèr*, a. Element 23

عهد *ʿahd*, a. Bund 6

عيب *ʿaīb*, a. Schande

عيسى *ʿīsa*, a. Jesus

عيسوى *ʿisawi*, a. Christ, christlich

غاز (ياغى-) *ġaz (-jaġy)*, Petroleum

غافل *ġāfil*, a. nachlässig

غائب *ġāïb*, a. abwesend, abhanden

غائب ايت *ġāïb et*, verlieren

غايت *ġājèt*, a. sehr

غدا *ġyda*, a. Nahrung 17

غدار *ġaddār*, a. der Ungerechte

غدر *ġadr*, a. Unrecht

غرب *ġarb*, a. Westen

غروب *ġurūb*, a. Untergang (v. der Sonne etc.)

غروش *ġuruš*, Piaster (gleich 18.5 Pfennige)

غزته *ġazeta*, Zeitung

غشا *ġyša*, a. Haut 17

غفران *ġufrān*, a. Vergebung

غفور *ġafūr*, a. vergebend

غلبه *ġalèbè*, a. Sieg

غلبه‌لك *ġalèbèlik*, Gedränge

غلط *ġalat*, a. Fehler

غم *ġamm*, a. Sorge

غم كين *ġamm kīn*, p. sorgenvoll

غنچه *ġončè* (vulg. *konǧa*), p. Knospe

غنی *ġani*, a. reich 16

غوغا *ġawġa*, a. Streit

غير *ġair*, a. ohne

غيرت *ġairèt*, a. Eifer

غيرت كش *ġairèt kèš*, p. eifrig

غيرتلی *ġairètli*, eifrig

غيور *ġaijūr*, a. eifrig

فاسد *fāsid*, a. Böse 7

فاضل *fāẓil*, a. tugendhaft 8

فائده *fāïdè*, a. Nutzen 11

فائده‌لی *fāïdèli*, nützlich

فائض *fāïẓ*, a. Zins 6

فايتون *faiton*, Kutsche

فائق *fāïk*, a. übertreffend

فتح *fèth*, a. Oeffnen, Sieg, Eroberung

فتنه *fitnè*, a. Verschlagenheit 1

فتور *fütūr*, a. Mattigkeit

فتور كتيرمك *fütūr gètirmèk*, matt werden

فتوی *fetwa*, a. Urtheilsspruch des Müfti 9a

فجاة *füǧetèn*, a. plötzlich

فخيم *faḫīm*, a. erhaben 4

فدان *fidan*, Pflanze

فرار *firār*, a. Flucht

فرانسز *fransyz*, Franzose

فرانسزجه *fransyzǧa*, französisch

فرانسه *fransa*, Frankreich

فرداسی کون *ferdāsy gün*, den folgenden Tag

فرزند *fèrzènd*, p. Sohn

فرض ایت *farz et*, voraussetzen, annehmen

فرط *fart*, a. Uebermaass

فرطونه *fyrtuna*, Sturm

فروخت *fürūḫt*, p. Verkauf

فصل *fasl*, a. Abschnitt 6

فضیلت *faẓīlèt*, a. Tugend 10

فعل *fiʿl*, a. That 15

فقیر *fakīr*, a. arm 8

فکر *fikr*, a. Gedanke 15

فلان *fülān*, a. der und der, N. N.

فلز *filiz*, Schössling

فلورین *florin*, Gulden

فن *fenn*, a. Wissenschaft 6

فنا *fenā*, a. Vergänglichkeit; schlecht

فنالق *fenalyk*, Böses, Schlechtigkeit

فنجان *finǧān*, a. Tasse

فنیکه‌لی *fenikeli*, Phönicier

فؤاد *füād*, a. Herz 17

فوچی *fučy*, Fass

فوق *fewk*, a. oben

فهم *fehm*, a. Begriff

فی *fi*, a. in

فی الواقع *fi-l-wāqiʿ*, فی الحقیقت *fi-l-hakīkat* } a. wahrhaftig

فیروزه *firūzè*, p. Türkis

فیلسوف *feïlesof*, Philosoph

قابل *kābil*, a. möglich

قاپمق *kapmak*, wegnehmen

قاتمر *katmèr*, gefüllt (v. Blumen etc.)

قاتمق *katmak*, mischen

قاتی *katy*, dickflüssig

قاچ *kač*, wieviel

بر قاچ *bir kač*, etliche

قاچمق *kačmak*, fliehen

قادر *kādir*, a. mächtig

قادین *kadyn*, Frau, Dame

قار *kar*, Schnee

قارشمق *karyšmak*, sich mischen

قارشی *karšy*, gegenüber

قارغا *karġa*, Rabe

قاری *kary*, Frau

قاریش *karyš*, Spanne

قازانمق *kazanmak*, gewinnen

قازمق *kazmak*, graben

قازیق *kašyk*, Löffel

قاشیمق *kašymak*, kratzen

قاضی *kādy*, a. Richter 8a

قاطر *katyr*, Maulthier

قاعده *kāʿidè*, a. Regel 11

قال *kal*, Läuterung

قال *kāl*, a. Wort

قالب *kālyb*, a. Modell 11

قالدرمق *kaldyrmak*, aufheben

قالقمق *kalkmak*, aufstehen

آیاغه قالقمق *ajaġa kalkmak*, sich erheben

قالمق *kalmak*, bleiben

قالین *kalyn*, dick

قامچی *kamčy*, Peitsche

قامچیلامق *kamčylamak*, peitschen

قان *kan*, Blut

قانامق *kanamak*, bluten

قانجق *kanǧyk*, Hündin

قانع *kāniʿ*, a. sich überzeugend

قانع اول *kāniʿ ol*, überzeugt werden

قانغی *kanġy* (هانکی *hangy*), welcher?

قانمق *kanmak*, (Dat.) überzeugt werden; (Abl.) gesättigt sein

قانون *kānūn*, a. Gesetz 12

قایرمق *kajyrmak*, (Acc.) sich bekümmern

قایقجی *kajykǧy*, Bootführer

قائل *kāïl*, a. zustimmend

قایمق *kaimak*, Sahne

قاین *kain*, Schwager

قاینار *kainar*, siedend

قاینامق *kainamak*, sieden (intr.)

قاین پدر *kain pèdèr*, Schwiegervater

قباحت *kabāhat*, a. Fehler, Vergehen

قبر *kabr*, a. Grab

قبرستان *kabristān*, p. Friedhof

قبض *kabz*, a. Empfang

قبول *kabūl*, a. Aufnahme, Annahme

قپاق *kapak*, Deckel

قپامق *kapamak*, zumachen

قپو *kapu*, Thür

قپوجی *kapuǧu*, Thorwart, Portier

قتال *kytāl*, a. Gefecht

قاتل *kātil*, a. Mörder

قدر *kadr*, a. Macht

قدر *kadar*, bis, bis zu (Dat.)

قدرت *kudrèt*, a. Macht

قدح *kadah*, a. Trinkglas

قدحکار *kadahkjār*, p. Mundschenk

قدم *kadèm*, a. Fuss

قرابت *karābèt*, a. Verwandtschaft

قرارتمق *karartmak*, schwärzen

قراکلق *karañlyk*, finster, dunkel, Finsterniss, Dunkelheit

قرال *kral*, (christl.) König

قرالیچه *kraliča*, Königin

قران *kurān*, a. Koran

قرض *karz*, a. Anleihe

قرضاً *karzèn*, a. leihweise

قرمزی *kyrmyzy*, roth

قرنداش *karyndaš (kardaš)*, Bruder

قرنفیل *karènfil*, a. Nelke

قره *kara*, a. Festland

قره *kara*, schwarz

قره طاوق *kara tauk*, Amsel

قره واپور *kara wapor*, Eisenbahn

قره یه چیقمق *karaja čykmak*, landen

قریب *karīb*, a. nah, Nächster 16

قرین *karīn*, a. Genosse 15

قزان *kazan*, Kessel

قسراق *kysrak*, Stute

قسم *kysm*, a. Theil

قسماً *kysmèn*, a. zum Theil

قصاب *kassāb*, a. Metzger

قصد *kasd*, a. Absicht

سوء قصد *sū-i kasd*, a. Attentat

قطار *katar*, a. (Bahn-) Zug

قطر *kutr*, a. Durchmesser

قطعه *kyt'a*, a. Stück

قفس *kafès*, p. Käfig

قلب *kalb*, a. Herz 6

قلم *kalèm*, a. Schreibfeder; Bureau; Posten (in einer Liste)

دمیر قلم *dèmir kalèm*, Stahlfeder

قلمتراش *kalèmtraš*, p. Federmesser

قلمق s. قیلمق

قلیج *kylyğ*, Schwert

قلیل *kalīl*, a. gering

قماش *kumaš*, a. Stoff

ایپك قماش *ipèk kumaš*, Seidenstoff

قناد *kanad*, Flügel

قناعت *kanāʿat*, a. Zufriedenheit

قناعت كار *kanāʿat kjār*, p. genügsam

قندره *kundra*, Schuh

قندره‌جى *kundraǧy*, Schuster

قنديل *kandil*, a. Lampe 24

قنطار *kantār*, a. Centner (meist 44 Okka = 56.41 kg, officiell 100 kg)

قوپارمق *koparmak*, pflücken

قوپمق *kopmak*, abbrechen (intr.)

قوت *kuwwèt*, a. Kraft

قوتلى *kuwwètli*, kräftig

قوجه *koǧa*, gross

قوچ *koč*, Widder

قوچمق *kočmak*, anspannen

قورت *kurt*, Wolf; Wurm

قورتارمق *kurtarmak*, retten

قورتلمق *kurtulmak*, gerettet sein, frei werden

قوردون *kordon*, Uhrkette

قورشون *kuršun*, Blei

قورشون قلم *kuršun kalèm*, Bleistift

قورقمق *korkmak*, (Abl.) fürchten, (Acc.) befürchten

قورقو *korku*, Furcht

قورمق *kurmak*, aufstellen, aufziehen

قورومق *kurumak*, trocknen (intr.)

قورو / قورى *kuru*, trocken

قوزى *kuzu*, Lamm

قوش *kuš*, Vogel

قوشمق *košmak*, rennen

قوصمق *kusmak*, erbrechen

قوطى *kutu*, Schachtel

قوغمق *koǧmak*, fortjagen

قوقتمق *kokutmak*, (übel-) riechend machen

قوقمق *kokmak*, riechen (intr.)

قوقو *koku*, Geruch

خوش قوقولی *ḫoş kokulu*, wohlriechend

قول *kavl*, a. Wort 15

قول *kol*, Arm

قول *kul*, Knecht

قولاغوزلامق *kulaġuzlamak*, führen

قولاق *kulak*, Ohr

قولای *kolai*, leicht

قولایلاشمق *kolailašmak*, leicht werden

قولپ *kulp*, Henkel

قوللانمق *kullanmak*, gebrauchen, anwenden

قوللق *kolluk*, Manschette

قوم *kavm*, a. Volk 15

قوم *kum*, Sand

قومدی *komedi*, Lustspiel

قومق *komak*, setzen

قوملق *kumluk*, Sandfläche

قومیسیون *komision*, Commission

قومیسیونجی *komisionǧy*, Commissionair

قونسولق *konsolluk*, Consulat

قونسلوس *konsolos*, Consul

قونشو *konšu*, Nachbar

قونشمق *konušmak*, sich unterhalten

قونطراتو *kontrato*, Contract

قونمق *konmak*, sich niederlassen; (sich etwas) aufsetzen

قویو *koju*, dunkel (v. Farben)

قویومجی *kujumǧy*, Goldschmied

قهوه *kahwè*, Kaffee

قهوه‌جی *kahwèǧi*, Kaffeewirth

قهوه خانه *kahwè ḫānè*, Kaffeehaus

قهوه رنکی *kahwè rèngi*, braun

قیاس *kyjās*, a. Analogie, Regel

قيد *kaïd*, a Eintragung 6

قير *kyr*, Brachfeld

قيرمق *kyrmak*, zerbrechen

قيز *kyz*, Mädchen, Tochter

قيزارتمه *kyzartma*, Braten

قيزغين *kyzġyn*, glühend

قيزقرنداش *kyzkaryndaš*, Schwester

قيزل *kyzyl*, roth

قيزمق *kyzmak*, sich erhitzen

قيش *kyš*, Winter

قيشين *kyšyn*, im Winter

قيشلا *kyšla*, Kaserne

قيصالمق *kysalmak*, kürzer werden

قيصقانمق *kyskanmak*, (Dat.) beneiden

قيصه *kysa*, kurz

قيل *kyl*, Haar (v. Körper oder v. Thieren)

قيلمق *kylmak*, thun

قيمت *kyïmèt*, a. Werth

قيمتدار *kyïmètdār*, p. werthvoll

قيو *kuju*, Grube

قيون *kojun*, Schaf

قيه *kyje* (auch اوقه *okka*), Gewicht v. 1.282 kg, jetzt officiell 1 Kilo

كاتب *kjatib*, a. Schreiber 7, 5

كاذب *kjāzib*, a. Lügner

كار *kjār*, p. Arbeit

كار *kjar*, Gewinn

كاغد *kjaġyd*, p. Papier

كافه *kjāffè*, a. Gesammtheit

كافى *kjāfi*, a. genügend

كامل *kjāmil*, a. vollkommen

كاه *gjāh* } p. zuweilen, mitunter

كاه كاه *gjāh gjāh* } p. zuweilen, mitunter

كائن *kjāïn*, a. befindlich

كباب *kebāb*, a. Spiessbraten

كبر *kibr*, a. Grösse

كبريت *kibrit*, a. Streichhölzchen

كبى *gibi*, wie

كبير *kèbir*, a. gross 4

كتاب *kitāb*, a. Buch 3

كتابجى *kitābǧy*, Buchhändler

كتبخانه *kütübḫānè*, p. Bibliothek

كتم *kètm*, a. Verhehlung

كتورمك / كتيرمك *gètirmek*, bringen, holen

كجيكمك *geǧikmèk*, sich verspäten

كچمك *gèčmèk*, vergehen, durchgehen

كچنده *gèčèndè*, letzthin

كچوك *küčük*, klein

كچى *kèči*, Ziege

كچيرمك *gèčirmèk*, verbringen

كدر *kèdèr*, a. Sorge, Kummer

كدى *kèdi*, Katze

كذب *kiẓb*, a. Lüge

كذشته *güẓeštè*, p. Zins

كراز *kiraẓ*, Kirsche

كراهيت *kerāhijèt*, a. Abscheu

كرچه / اكرچه *gèrči* / *ègèrči* p. obgleich, wenn auch

كرد *kürd*, Kurde

كرفت *girift*, p. Erfassung

كرك *gèrèk*, sowohl

كرك ... كرك ... *gèrèk* ... *gèrèk* ..., sowohl ... als auch ...

كرم *kèrèm*, a. Gnade

كرم ايت *kèrèm et*, die Güte haben

كرمك *gèrmèk*, spannen

كرمى *gèrmi*, p. Wärme

كرى (كيرو) *geri*, zurück

كره *kèrh*, a. Abscheu

كره *kèrrè*, a. mal (s. دفعه)

كره *kürrè*, a. Kugel

كريم *kèrīm*, a. edel 4

كريه *kèrih*, a. abscheulich

كزمك *gèzmèk*, (spazieren-) gehen

كزيده *güzīdè*, a. ausgewählt

كس *kès*, p. Person

كسب ايت *kèsb et*, erlangen

كستاخ *küstāḫ*, p. frech

كسر ايت *kèsr et*, zerbrechen

كسكى *kèsgi*, Schneideeisen

كسكين *kèsgin*, scharf

كسمك *kèsmèk*, schneiden

كشاد *küšād*, p. Eröffnung

كشاف *kèššāf*, a. Entdecker

كشف *kèšf*, a. Entdeckung

كشى *kiši*, Person, Mann

كفالت *kefālèt*, a. Bürgschaft

كفران *küfrān*, a. Undank

كف يد ايت *kèff-i jed et*, entsagen

كفيل *kèfil*, a. Bürge

ككرمك *gèjirmèk*, rülpsen

كل *kèl*, Kahlkopf

كل *gül*, p. Rose

كلاب *gülāb*, p. Rosenwasser

كلام *kelām*, a. Wort

كلبك *kèlèbèk*
كپنك *kèpènèk* (alttürk.) } Schmetterling

كلمك *gèlmèk*, kommen

كليم *kilim*, p. (glatter) Teppich

كم *kèm*, p. schlecht

كمال *kemāl*, a Vollkommenheit

كمر *kèmèr*, p. Gürtel; (Bau-) Bogen

كمسه *kimsè*
كمسنه *kimèsnè* } jemand; mit neg. Verb.: niemand

كمى *gèmi,* Schiff

كميك *kèmik,* Knochen

كنار *kènār,* p. Rand

كناه *günāh,* p. Sünde

كنج *gèngˇ,* jung

كنجلك *gèngˇlik,* Jugend

كنجينه *gèngˇinè,* p. Schatz

كوپه *küpè,* Ohrring

كوپهجك *küpèğik,* Glockenblume

كوپرى *köprü,* Brücke

كوترمك *götürmèk,* (weg-) tragen

كوتمك *gütmèk,* hüten

كوتو *kötü,* schlecht

كوتولك *kötülük,* Schlechtigkeit

كوج *güğ,* schwierig

كوجلك *güğlük,* Schwierigkeit

كوجنمك *güğènmèk,* übelnehmen, sich beleidigt fühlen

كوچمك *göčmèk,* umziehen, umsiedeln

كور *kör,* blind

كورك *kürèk,* Schaufel

كورلمك *gürlèmèk,* rollen

كوكلمك *göklèmèk,* donnern

كورمك *görmèk,* sehen, verrichten

كوروك *kürük,* Blasebalg

كورومك *kürümèk,* schaufeln

كوره *görè,* gemäss

كوز *göz,* Auge

كوزل *güzèl,* schön

كوزللك *güzèllik,* Schönheit

كوزين *güzün,* im Herbst

كوسترمك *göstèrmèk,* zeigen

كوسمك *küsmèk,* schmollen

كوك *gök,* Himmel; blau

كوكب *kèwkèb,* Stern 23

كوكرجين *gügèrğin,* Taube

كوكرمك *göjèrmèk,* blau werden

كوكل *göñül,* Gemüth, Herz, Willen

كوكنمك *güjènmèk,* sich verlassen

كول *kül,* Asche

كول *göl,* Teich, See

كولكه *gölgè,* Schatten

كولمسهمك *gülümsèmèk,* lächeln

كولمك *gülmèk,* lachen

كومش *gümüš,* Silber

كوملك *gömlèk,* Hemd

كوممك *gömmèk,* begraben

كومور *kömür,* Kohle

كومورجى *kömürği,* Köhler

كون *gün,* Tag

كون *gōn,* p. Art

كوناكون *gōnāgōn,* p. mancherlei

كوندوز *gündüz,* Tag, bei Tag

كوندرمك *göndermèk,* senden

كونلك *günlük,* Tagelohn

كوى *köi,* Dorf

كويا *goja,* als ob

كه *ki,* dass

كه *ki,* welcher, derjenige

كهرچله *güherčilè,* p. Salpeter

كهنه *kühnè,* p. alt

كيتمك *gitmèk,* gehen

كيتدكجه *gitdikğè,* je länger je mehr

كيج *geğ,* spät

كيجه *geğè,* Nacht

كيجهلين *geğèlèjin,* nachts

كيدرمك *gidèrmèk,* vertreiben

كير *kir,* Schmutz

كيرلنمك *kirlènmèk,* schmutzig werden

كيرلى *kirli,* schmutzig

كيرمك *girmèk,* eintreten

كيرى (كيرو) *geri,* zurück

كيرى دونمك *geri dönmèk,* zurückkehren

كيزلمك *giẓlèmèk,* verbergen

كيزلى *giẓli,* heimlich, verborgen

كيسه *kisè (kèsè),* Beutel

كيشنەمك *kišnèmèk,* wiehern

كيف *keïf,* a. Vergnügen; Befinden

كيفسز *keïfsiẓ,* unwohl

كيل *kil,* Lehm

كيلار *kilār (kilèr),* p. Keller

كيم *kim,* wer

كيمى ... كيمى ... *kimi ... kimi ...,* der eine ... der andere ...

كنش *geniš,* weit

لازم *lāẓym,* a. nöthig

لازم كلمك *lāẓym gèlmèk,* nöthig sein

لاله *lāle,* p. Tulpe

لامپه *lampa,* Lampe

لايق *lajyk,* a. würdig

لب *lèb,* p. Lippe

لباس *libās,* a. Kleid 17

لزيز *lèẓīẓ,* a. schmackhaft

لسان *lisān,* a. Sprache 17

لشكر *lèšgèr,* p. Heer

لطف *lutf,* a. Gnade

لطيف *latīf,* a. mild, angenehm

لطيفه *latīfè,* a. Anekdote 10

لقردى *lakyrdy,* Gespräch, Geschwätz

لكن *lakin,* a. aber, jedoch

لوا *liwa,* a. Regierungsbezirk (= سنجاق)

ليرا *lira,* Pfund (Goldmünze)

ليراى عثمانى *lira-i ʿosmāni,* osmanisches Pfund (= 18.50 Mark)

ليف *lif,* a. Faser 15

ليل *leïl,* a. Nacht 9a

ليمون *limon,* Citrone

ماده *māddè,* a. Sache, Stoff, Masse (Plur. *mèwādd*)

ماشا *maša,* Feuerzange

ماعدا *mā'ada,* a. ausser

مال *māl,* a. Gut, Waare 15

ماليه *mālijè,* a. Finanzen

مامور *mèèmūr,* a. befohlen; Beamter

ماموريت *mèèmūrijèt,* a. Amt

مامول ايت *mèèmūl et,* erwarten

ماوى *mawi,* blau

ماه *māh,* p. Mond; Monat

مائل *māïl,* a. geneigt

مايوس *mèèjūs,* a. verzagt

مبالغه *mübālaġa,* a. Uebertreibung

مبايعه *mübājaʿa,* a. Ankauf

مبداء *mèbdè,* a. Ursprungsstelle; Grundzug

مبرا *mübèrra,* a. befreit, frei

مبشر *mübèššir,* a. Verkündiger froher Botschaft

مبلغ *mèblaġ,* a. Summe 21

مبنى *mèbni,* a. gegründet

مبين *mübeïjin,* a. erklärend

متاثر *mütèèssir,* a. getroffen

متاع *mètaʿ,* a. Waare 17

متبصر *mütèbèssir,* a. fernsichtig

متجاسر *mütèġāsir,* a. wagend

متجاوز *mütèġawiz,* a. überschreitend

متحرك *mütèharrik,* a. Motor

متحير *mütèhaijir,* a. staunend (erstaunt)

متداخل *mütèdāḫil,* a. betheiligt

مترو *metro,* Meter

متروك *mètrūk,* a. verlassen (Ptcp. pass.)

متسلى *mütèsèlli,* a. getröstet

متصل *muttasyl,* a. angrenzend

متعلم *mütèʿallim,* a. der Lernende

متفق *müttèfik,* a. verbündet, vereinigt

متقاعد *mütèkāʿid,* a. Pensionär

متنوع *mütènèwwi,* a. mancherlei

متوسط *mütèwèssit,* a. Vermittler

مثال *misāl,* a Beispiel 17

مثبت *müsbèt,* a. positiv

مثمر *müsmir,* a. furchtbar

مجازات *müğāzat,* a. Bestrafung

مجاناً *mèğğānèn,* a. gratis

مجاهد *müğāhid,* a. Streber

مجبر *müğbèr* } a. gezwungen
مجبور *mèğbūr* }

مجتنب *müğtènib,* a. enthaltsam

مجرم *müğrim,* a. Verbrecher

مجروح *mèğrūh,* a. verwundet

مجسم *müğèssèm,* a. verkörpert

مجلا *müğèlla,* a. polirt, vergoldet

مجلد *müğèllid,* a. Buchbinder

مجلس *mèğlis,* a. Sitzung 21

مجنون *mèğnūn,* a. irrsinnig 22

مجوهرات *müğèwhèrāt,* a. Schmucksachen

مجيديه *mèğidijè, (sīm-),* Silbermünze (= 3.40 Mark)

محاربه *muhārèbè,* a. Krieg

محاسبه *muhāsèbè,* a. Abrechnung

محب *muhibb,* a. lieb

محبت *muhabbèt,* a. Liebe

محبوب *mahbūb,* a. geliebt

محبوبه *mahbūbè,* a. die Geliebte

محترم *mühtèrèm,* a. geachtet

محزون *mahzūn,* a. traurig

محسوب *mahsūb,* a. angerechnet

محصول *mahsūl,* a. Ertrag

محل *mahall,* a. Platz, Ort

محکم *mühkèm,* a. fest

محکمه *mahkèmè,* a. Gerichtshof 21

محمد *Muhammèd*

محو *mahw,* a. Vertilgung

مخاطب *muḫātab,* a. angesprochen

مخاطبه *muḫātèbè,* a. Ansprache

مخالف *muḫālif,* a. zuwider

مخبر *muḫbir,* a. Berichterstatter

مخبر *muḫbèr,* a. berichtet

مخترع *muḫteriʿ,* a. Erfinder

مختلط *muḫtèlit,* a. vermengt

مخدوم *maḫdūm,* a. Sohn

مخلوط *maḫlūt,* a. vermischt

مد *mèdd,* a. Ausdehnung

مداومت *müdāwèmèt,* a. Ausdauer

مدح *mèdh,* a. Lob

مدرس *müderris,* a. Lehrer

مدرسه *mèdrèsè,* a. Hochschule 21

مدعو *mèdʿuww,* a. eingeladen

مدفون *mèdfūn,* a. begraben

مدنی *mèdèni,* a. civilisirt

مدیر *müdir,* a. Director

مذکور *mèẓkūr,* a. erwähnt

مرام *mèrām,* a. Absicht

مربی *mürèbbi,* a. Erzieher

مرتبه *mèrtèbè,* a. Stufe 21

مرثیه *mèrsijè,* a. Elegie 21

مرحوم *mèrhūm,* a. verstorben (v. Muhammedanern)

مرد *mèrd,* p. Mann

مردانه *mèrdānè,* p. mannhaft

مرده *mürdè,* p. todt

مرسل *mürsil,* a. Absender

مرسل *mürsèl,* a. abgesandt

مرسل اليه *mürsèl ileïh,* a. Adressat

مرسم *mürèssèm,* a. gezeichnet

مرض *maraz,* a. Krankheit 15

مرغوب *mèrġūb,* a. angenehm

مركب *mèrkèb,* a. Esel

مركب *mürèkkèb,* a. zusammengesetzt; Tinte

مركز *mèrkèz,* a. Centrum 21

مرور *mürūr,* a. Passiren

مزار *mèzār,* a. Grab

مزارلق *mèzārlyk,* Friedhof

مزراق *myzrāk,* a. Lanze

مژده *müždè,* p. frohe Botschaft

مساعده *müsāʿadè,* a Erlaubniss

مساعده ايت *müsāʿadè et,* erlauben, gestatten

مسافر *müsāfir,* a. Gast

مسافه *mesāfè,* a. Entfernung

مسئله *mèsèlè,* a. Problem 21

مست *mèst,* p. betrunken

مستجاب *müstèǧāb,* a. genehmigt

مستحقر *müstahkèr,* a. verachtet

مستخدم *müstahdèm,* a. benutzt

مسترجا *müstèrǧa,* a. erbeten

مستشار *müstèšār,* a. Rath, Rathgeber

مستجل *müstaʿǧèl,* a. eilig

مستعمل *müstaʿmèl,* a. gebräuchlich

مستقبل *müstakbèl,* a. Zukunft

مستنطق *müstèntik,* a. Verhörsrichter

مسجد *mèsǧid,* a. kleine Moschee, Capelle

مسرت *mèsèrrèt,* a. Freude

مسرف *müsrif,* a. Verschwender

مسطر *mystar,* a. Lineal 21

مسعود *mèsʿūd,* a. glücklich

مسكن *mèskèn,* a. Wohnsitz 21

مسلح *müsèllah,* a. bewaffnet

مسلم *müslim,* a. Musulman

مسلم *müsèllèm,* a. anvertraut

مسؤل *mèsūl,* a. verantwortlich

مشاهده *müšāhadè,* a. Bezeugung

مشاهده ايت *müšāhadè et,* sehen

مشار *müšār,* a. erwähnt

مشتاق *müštāk,* a. ersehnt

مشترى *müštèri,* a. Käufer

مشربه *mišrèbè,* a. Trinkbecher

مشعله *miš'alè,* a. Fackel 21

مشغول *mèšġūl,* a. beschäftigt

مشغوليت *mèšġūlijèt,* a. Beschäftigung

مشقت *mèšakkat,* a. Beschwerde

مشك *müšk,* p. Moschus

مشكل *müškil,* a. schwierig, Schwierigkeit

مشهور *mèšhūr,* a. berühmt 22

مسير *müšir,* a. commandirender General

مصاحب *müsāhib,* a. Begleiter, Hofmann

مصدق *musaddak,* a. bestätigt

مصرف *masraf,* a. Ausgabe 21

مصلحت *maslahat,* a. Angelegenheit 21

مصور *müsawwèr,* a. illustrirt

مطالعه *mütāla'a,* a. Betrachtung, Ueberlegung

مطبخ *matbaḫ,* a. Küche

مطبوع *matbū',* a. gedruckt

مطلوب *matlūb,* a. verlangt; Forderung

مطمئن *mütmèïn,* a. sicher, geborgen

مطول *mütawwèl,* a. verlängert

مطيع *muti',* a. gehorsam

مظلوم *maẓlūm,* a. unterdrückt, demüthig

مظهر اول *maẓhar ol,* ausgesetzt sein

مع *maʿ*, a. mit

معامله *muʿāmèlè*, a. Behandlung

معاون *muʿāwin*, a. Assistent

معاونت *muʿāwènèt*, a. Beistand

معبد *maʿbèd*, a. Tempel 21

معتبر *müʿtèbèr*, a. angesehen

معتذر *müʿtèẓir*, a. der sich Entschuldigende

معدن *maʿdèn*, a. Mineral, Bergwerk 21

معده *miʿdè*, a. Magen

معرفت *maʿrifèt*, a. Kunst, Wissenschaft

معلم *muʿallim*, a. Lehrer

معلم *muʿallèm*, a. belehrt

معلوم *maʿlūm*, a. bekannt

معلومات *maʿlūmāt*, a. Kenntnisse

معمول *maʿmūl*, a. gewirkt, gearbeitet

معنی (معنا) *maʿna*, a. Sinn 21

معیت *maʿjèt*, a. Begleitung, Suite

معیشت *maʿišèt*, a. Lebensunterhalt

مغاره *maġara*, a. Höhle

مغازه *maġaẓa*, Magazin

مغرور *maġrūr*, a. stolz

مغلوب *maġlūb*, a. besiegt

مفتاح *miftāh*, a. Schlüssel 22

مفتخر *müftèḫir*, a sich rühmend

مفتی *müfti*, a. Müfti

مفهوم *mèfhūm*, a. Sinn 22

مفید *müfid*, a. nützlich

مقاص *makas*, Scheere

مقاوله *mukāwèlè*, a. Abmachung

مقبره *makbèrè*, a. Friedhof 21

مقتدر *muktèdir*, a. fähig

مقدار *myʿkdār*, a. Maass, Quantität 22

مقدم *mukaddèm*, a. vorher

مقصد *maksad*, a. Absicht 21

مقصود *muksūd,* a. beabsichtigt

مقنع *mukniʿ,* a. überzeugend

مقوا *mukawwa,* a. Carton

مكافات *mükjāfat,* a. Belohnung

مكالمه *mükjālèmè,* a. Gespräch

مكان *mèkjān,* a. Wohnung 17

مكتب *mèktèb,* a. Schule 21

مكتفى *müktèfi,* a. genügsam

مكتوب *mèktūb,* a. Brief 22

مكتوم *mèktūm,* a. verhehlt

مكركه *mègèrki,* p. ausser

مكرمت *mèkrèmèt,* a. Edelmuth

مكمل *mükèmmèl,* a. vollständig

ملائم *mülājim,* a. mild

ملت *millèt,* a. Nation, Volk 1

ملتمس *mültèmès,* a. erbeten

ملك *mèlèk,* a. Engel 10

ملك *mèlik,* a. König 6

ملك *mülk,* a. Besitzthum 15

ملكى *milki,* a. staatlich, civil

ممر *mèmèrr,* a. Passage

ممكن *mümkin,* a. möglich

مملكت *mèmlèkèt,* a. Land 21

ممنوع *mèmnūʿ,* a. verboten

ممنون *mèmnūn,* a. dankbar, zufrieden

ممنون اول *mèmnūn ol,* danken

ممنونيت *mèmnūnijèt,* a. Dank

من *min,* a. von

مناسب *münāsib,* a. passend

منبت *münbit,* a. fruchtbar

منبع *mènbaʿ,* a. Ursprung 21

منتظر *müntaẓyr,* a. gewärtig

منحنى *münhani,* a. gekrümmt

منديل *mèndil,* a. Taschentuch

منزل *mènẓil,* a. Absteigequartier 21

منشات *münša'āt,* a. Lesebuch

منشور *mènšūr,* a. verbreitet, Prisma

منصب *mansyb,* a. Posten

منصب اول *münsabb ol,* sich ergiessen

منظره *mènẓarè,* a. Aussicht

منفعت *mènfa'at,* a. Vortheil 21

منكسر *münkèsir,* a. zerbrochen

منهدم *münhèdim,* a. eingestürzt

مؤاخذه *muāḫèẓè,* a. Tadel

مواصلت *müwāsèlèt,* a. Ankunft

موتلو *mutlu,* glücklich

مؤثر *muèssir,* a. eindrucksvoll

موجب اول *mūğib ol,* veranlassen

موجبنجه *mūğèbinğè,* gemäss

موجد *mūğid,* a. Erfinder

موجد *mūğèd,* a. erfunden

مؤخراً *muaḫḫèrèn,* a. nachher

مور *mor,* violett

موزه‌خانه *muzeḫānè,* Museum

موزیقه *muzika,* Musik

مؤسس *müèssis,* a. Gründer

مؤسس *müèssès,* a. gegründet

موقع *mewki',* a. Stelle

موم *mum,* Kerze

مومی *muma,* a. angedeutet

موهبه *mèwhibè,* a. Geschenk 21

مهر *mihr,* p. Sonne

مهر *mühr,* a. Siegel

مهم *mühimm,* a. wichtig

مهمات *mühimmāt,* a. Munition

می *mi* (Fragepartikel)

می *meï,* p. Wein

می خانه *meï ḫānè,* p. Weinschenke

میال *meïjāl,* a. geneigt

میان *mejān,* p. zwischen, unter

میدان *meïdān,* a. Fläche, Platz

میر *mīr,* p. Prinz

میرالای *mīralai,* Oberst

میزان *mīẓān,* a. Wage 22

میل *meïl,* a. Neigung

میمنت *meïmènèt,* a. Segen 21

میوه *meïwè,* p. Obst, Frucht

میوهلك *meïwèlik,* Obstgarten

ناب *nāb,* p. rein

نابدید *nābèdīd,* p. unsichtbar

ناپاك *nāpāk,* p. unrein

ناتوان *nātüwān,* p. kraftlos

نادیده *nādīdè,* p. } selten

نادر *nādir,* a. } selten

نازك *nāẓik,* p. zart

ناظر *nāẓir,* a. Verwalter, Minister 5

نافع *nāfiʿ,* a. nützlich

نافله *nāfilè,* a. unnütz

نام *nām,* p. Name, Ruf

نامحصور *nāmahsūr,* p. unendlich

نامرد *nāmèrd,* p. unmenschlich

ناموس *nāmūs,* a. Ehre

ناموسلی *nāmūsly,* ehrbar

نامی *nāmi,* p. berühmt

نبات *nèbāt,* a. Pflanze (Plur. نباتات *nèbātāt*)

نبض *nabẓ,* a. Puls

نبی *nèbi,* a. Prophet 16

نجار *naǧǧār,* a. Tischler

نجیب *nèǧīb,* a. edel

نره *nèrè,* welcher Ort?; mit Suff. wo? woher? wohin?

نزاع *niẓāʿ,* a. Zwist

نزد *nèẓd,* p. bei; Nähe

نزول *nüẓūl,* a. Herabsteigen

نسخه *nusḫè,* a. Exemplar 2

نشان *nišān,* a. Zeichen; Orden

نشسته *nišèttè,* p. Stärkemehl

نصب *nasb,* a. Ernennung

نصرت *nusrèt,* a. Hilfe

نصف *nyṣf,* a. halb

نصف الليل *nyṣf elleïl,* a. Mitternacht

نصف النهار *nyṣf en-nihār,* a. Mittag

نصل *nasl,* wie?

نصيحت *nasīhat,* a. Rathschlag 10

نظارت *neẓārèt,* a. Verwaltung, Aufsicht, Ministerium

نظام *niẓām,* a. Gesetz

نظر *naẓar,* a. Blick

حسن نظر *hüsn-i naẓar,* a. Wohlwollen

نظراً *naẓarèn,* a. gemäss, nach

نظيف *naẓīf,* a. heilig, rein

نعمت *niʿmèt,* a. Wohlthat 1

نفر *nèfèr,* a. Individuum, Gemeiner (Soldat)

نفس *nèfès,* a. Athem 15

نفس *nèfs,* a. Person 6

نفيس *nèfis,* a. edel, kostbar

نفی *nèfi,* a. Verbannung

نقدر *nèkadar,* wieviel

نقض *nakẓ,* a. Bruch

نقطه *nokta,* a. Punkt 1

نقليه *naklijè,* a. Fahrgeld

نم *nèm,* p. Feuchtigkeit

نماز *namāz,* p. Gebet

نمچه *nèmčè,* Oestreich, östreichisch

نمناك *nèmnāk,* p. feucht

نوع *nèwʿ,* a. Art 15

نه *nè,* was

نه ... نه ... *nè ... nè ...,* weder ... noch ...

نه زمان *nè ẓemān,* wann

نه وقت *nè wakyt,* wann

نه سببدن *nè sèbèbdèn* } warum
نه وجهله *nè wèğhlè* }

نهار *nihār,* a. Tag

نهايه (يت) *nihājè (jèt),* a. Ende

نهايت *nihājèt,* a. schliesslich

نيت *niijèt,* a. Vorhaben

نيجه *niğè,* wie

نيچه *ničè,* wieviel

نيم *nīm,* p. halb

نيمروز *nīmrūz,* p. Mittag

نيمسال *nīmsāl,* p. Semester

وابسته *wābèstè,* p. abhängig

وارسته *wārèstè,* p. frei

وار *war,* es ist

وارمق *warmak,* gelangen, ankommen

واز چكمك *waz gèčmèk,* entsagen

واسطه *wāsita,* a. Mittel 10

واصل *wāsyl ol,* ankommen

واضح *wāzih,* a. klar

وافر *wāfir,* a. viel

واقع اول *wāki' ol,* stattfinden

والد *wālid,* a. Vater

والده *wālidè,* a. Mutter

والدين *wālideïn,* a. Eltern

والى *wāli,* a. Gouverneur 8a

وجود *wüğūd,* a. Dasein; Körper

وظيفه *wazīfè,* a. Pflicht 10

وعده *wa'dè,* a. Frist, Termin

وفات *wefāt,* a. Tod

وفات ايت *wefāt et,* sterben

وقار *wakār,* a. Würde

وقت *wakt (wakyt),* Zeit 15

وقتليجه *waktlyğa,* zeitig

وقوع بولمق *wukū' bulmak,* stattfinden

وكالت *wekjālèt,* a. Vertretung

وكيل *wèkıl,* a. Vertreter, Minister 8

ولايت *wilājèt,* a. Provinz, Gouvernement

ولد *wèlèd,* a. Kind 15

ويرمك *wermèk,* geben

هانكى *hangy,* s. قانغى

هپ *hèp*
هپسى *hepsi* } all, alle

هر *hèr,* p.
هر برى *hèr biri* } jeder

هر ان *hèr ān*
هر بار *hèr bār*
هر دم *hèr dèm*
هر وقت *hèr wakt* } immer

هر دفعه *hèr dèf'a,* jedesmal

هر نوع *hèr nèw',* allerlei

هفته *hafta,* p. Woche

هكيم *hekīm,* Arzt, s. حكيم

هم *hèm,* p. auch

همپا *hèmpā,* p. gleichgestellt

همت *himmèt,* a. Fürsorge

همشهرى *hèmšèhri,* p. Landsmann

همشيره *hèmširè,* p. Schwester

هنوز *hènūz,* p. noch

هوا *hawa,* a. Luft; Wetter

هوس *hèwès,* a. Lust, Verlangen

هيجان *hejeğān,* a. Aufregung

هيچ *hič,* p. kein

يا *ja,* oder

يا ... يا ... *ja ... ja ...* entweder — oder

ياپمق *japmak,* machen, thun

ياتمق *jatmak,* liegen, zu Bette gehen

ياخود *jaḫod,* p. oder

یادکار *jādigjār,* p. Andenken

یارامق *jaramak,* taugen

یاردم *jardym,* Hilfe

یاردم ایت *jardym et,* helfen

یارم *jarym,* halb

یارمق *jarmak,* spalten

یاری *jary,* Hälfte

یاری بچوق *jary bučuk,* halb und halb, unvollkommen

یارین *jaryn,* morgen

یاز *jaz,* Sommer

یازین *jazyn,* im Sommer

یازمق *jazmak,* schreiben

یازی *jazy,* Schrift

یازیجی *jazyǧy,* Schreiber

یاس *jās,* a. Trauer

یاس چکمك *jās čèkmèk,* trauern

یاش *jaš,* nass

یاش *jaš,* Lebensjahr

یاشامق *jašamak,* leben

یاشمق *jašmak,* Gesichtsschleier

یاصدق *jasdyk,* Kissen

یاصی *jasy,* platt

یاغ *jaġ,* Fett, Schmalz, Oel

ساده یاغ *sādè jaġ,* Schmalz

تره یاغی *tèrè jaġy,* Butter

طون یاغی *don jaġy,* Talg

زیتون یاغی *zeïtun jaġy,* Olivenöl

یاغمق *jaġmak,* regnen (herabfallen)

یاقشمق *jakyšmak,* sich schicken, passen

یاقلاشمق *jaklašmak,* sich nähern

یاقمق *jakmak,* anzünden, verbrennen

یاقوت *jākūt,* a. Hyacinth

آل یاقوت *al jākūt,* Rubin

صاری یاقوت *sary jākūt,* Topaz

كوك ياقوت *gök jākūt,* Saphir

ياقه *jaka,* Kragen

ياقين *jakyn,* nahe

ياقينلرده *jakynlarda,* nächstens

ياكلش *jañlyš,* falsch

ياكلمق *jañylmak,* sich irren

يالامق *jalamak,* lecken

يالكز *jalyñyz,* allein

يالوارمق *jalwarmak,* (Dat.) bitten, flehen

يالين *jalyn,* baar, nackt

يالين آياق *jalyn ajak,* baarfuss

يان *jan,* Seite; mit Suff.: bei, zu

يانغين *jangyn,* Feuersbrunst

يانمق *janmak,* brennen

ياوان *jawan,* (v. Sachen) mager, fettlos; (v. Menschen) abgeschmackt

ياور *jāwèr,* p. Helfer; Adjutant; günstig

ياييلمق *jajylmak,* sich ausbreiten

ياييمق *jaimak,* ausbreiten (trans.)

يبان *jabān,* p. Wildniss

يبانى *jabāni,* p. wild

يپراق *japrak,* Blatt

يتر *jetèr,* genug

يتشمك *jetišmèk,* gelangen, erreichen, ankommen

يتمك *jetmèk,* reichen, genügen

يتيم *jetīm,* a. Waise 15

يد *jed,* a. Hand

ير *jer,* Stelle; Erde (Welt)

يرتمق *jyrtmak,* zerreissen

يرتيق *jyrtyk,* zerrissen

يشم *ješèm,* a. Jaspis

يشيل *ješil,* grün

يغمور (ياغمور) *jaġmur,* Regen

يك *jek,* p. ein; einzig

يكدل *jekdil,* p. einstimmig

يكمك *jeñmèk,* überwinden

يكى *jeñi,* neu

يكى چرى *jeñičèri,* Janitschar

يلدز *jyldyz,* Stern

يلدز بوجكى *jyldyz böğèji,* Leuchtwurm

يلك *jelèk,* Weste

يمك *jemèk,* essen; Essen

يمورطه *jumurta,* Ei

ينه *jinè,* doch, dennoch

يوارلاق *juwarlak,* rund

يوارلامق *juwarlamak,* rollen (trans.)

يواش *jawaš,* langsam

يوتمق *jutmak,* verschlingen

يورغون *jorġun,* müde

يورلمق *jorulmak,* müde werden

يورمق *jormak,* ermüden (trans.)

يورمك *jürümèk,* gehen

يوز *jüz,* Gesicht; hundert

يوزمك *jüzmèk,* schwimmen

يوزوك *jüzük,* Ring

يوغرمق *juġurmak,* kneten

يوقارى *jokary,* oben

يوقسل *joksul,* arm

يوقسه *joksa,* oder, wenn nicht, sonst

يوك *jük,* Last (in Geld = 500 Piaster = 92.50 Mark)

يوكسك *jüksèk,* hoch, laut

يوكسكلك *jüksèklik,* Höhe

يوكسلمك *jüksèlmèk,* höher werden

يول *jol,* Weg

يولجى *jolğy,* Reisender

يولجيلق *jolğylyk,* Reise

يولده *jolda,* unterwegs

يوله چيقمق *jola čykmak,* abreisen

يوم *jèwm,* a. Tag

يوميه *jewmijè,* a. Tagelohn

يومرو *jumru,* rund

يومشاق *jumšak,* weich

يومشامق *jumšamak,* weich werden

يوممق *jummak,* zudrücken

يونان *junan,* Grieche

يیغمق *jyġmak,* aufhäufen

يیقامق *jyikamak,* waschen

يیقمق *jykmak,* einreissen

Deutsch-Türkisch.

Die Aussprache des Türkischen ist im türkisch-deutschen Vocabular gegeben. Wo mehrere Bezeichnungen für ein Wort gegeben sind, ist von links nach rechts das erste das gebräuchlichere. Ist von einem Zeitwort die transitive Form nicht aufgeführt, so steht es unter der intransitiven Form, und umgekehrt. Viele Zeitwörter kann man nach den bekannten Regeln vom Verbalnomen ableiten.

abbrechen (intr.) قوپمق

Abdankung استعفا

Abend آقشام

abends آخشاملين

aber لكن

abermals تكرار

Abgabe رسم

abgesandt مرسل

abgeschmackt ياوان

abhanden غائب

abhängig وابسته . مربوط

abkühlen (intr.) صغومق

Abmachung مقاوله

abnehmen (intr.) آزالمق . اكسلمك

Abrechnung محاسبه

abreisen يوله چيقمق

Abscheu كراهيت . نفرت

abscheulich كريه

abschliessen عقد ايتمك

Abschluss ختام

Abschnitt فصل

abschütteln سلكمك (سيلكمك)

Absender مرسل

absetzen عزل ايتمك

Absicht قصد · مرام · مقصد

Abtheilung دائره

abweichen صاپمق

abwesend غائب

Abzahlung ایفا

Achat باباقوری

in Acht nehmen صاقنمق

achten صایمق

Achtung صایغی · حرمت

Acker تارلا

Ader طامار

Adjutant یاور

Adressat مرسل الیه

ähneln (ähnlich sein) بکزه‌مك

ahnen سزمك

Act (Theater-) پرده · فصل

all, alle جمله · هپسی · هپ

allein (einsam; nur) یالکز

allein (jedoch; nur) آنجق

allgemein عمومی

Almosen صدقه

also ایمدی

als ob کویا · صانکه

alt (abgenützt) کهنه · اسکی

alt (bejahrt) مسن · اختیار

alt (alterthümlich) عتیق

Alter سن

Aeltester شیخ

Amerika آمریقا

Amsel قره طاوق

Amt ماموریت

anbieten تقدیم ایتمك

Andenken یادکار

ander سائر · آخر · دیکر · بشقه

anders بشقه

aneignen (sich) الده ایتمك

Anekdote لطيفه

Anemone شقايق

Anfang ابتدا . اوج . باشلانغج

Anfang (Monats-) اوائل

Angelegenheit امر . مصلحت

angenehm مرغوب . خوش

angerechnet محسوب

angesehen معتبر

angesprochen مخاطب

angrenzend متصل

Anhang ذيل

anhängen طاقمق

Anhäufung تراكم

Ankauf مبايعه

anklopfen چالمق

ankommen وارمق . يتشمك . واصل اولمق

Ankunft مواصلت

Ankunft (der Frist) حلول

Anlass بادى

Anleihe قرض . استقراض

Annahme قبول

annehmen قبول ايتمك

anordnen دوزمك

Anordnung تدبير . ترتيب

Anrede خطاب

anrennen (anrempeln) صاتاشمق

anschlagen چارپمق

anschwellen شيشمك

Ansehen اعتبار

ansehen باقمق

anspannen قوچمق

Ansprache مخاطبه

anstecken طاقمق

anstrengen جهد ايتمك . اقدام ايتمك

Anstrengung اقدام . جهد . سعى

Antheil سهم . حصه

antik عتيق

Antlitz رو . چهره

Antwort جواب

anvertrauen تسليم ايتة

anvertraut مسلم

anwenden قوللانمق

Anwendung استعمال

anwesend حاضر

Anwesenheit حضور

Anzeige اعلان

anziehen (Attraction) جلب ايتة

anziehen (Kleider) كيمك

Anzug البسه

anzünden ياقمق

Apfel الما

Apostel رسول

Araber عرب

Arabien عربستان

Arbeit كار . ايش

arbeiten چالشمق . ايشلمك

Arbeiter ايشجى

arm بيچاره . يوقسل . فقير

Arm قول

Armee
Armeecorps } اردو

Armenier ارمنى

Arsenal توپخانه . ترسخانه

Arsenik ضيچان اوتى

Art جنس . نوع

Art und Weise اصول . صورت

Arznei علاج

Arzt طبيب . هكيم

ärztlich طبى

Asche كول

Asien آسيا

Assistent معاون

Athem نفس · صولق

Attentat سؤقصد

auch هم · ده · دخی

auf (gemäss) کوره · بر

auf (über) فوق · اوزر · اوست

aufbinden (auflösen) چوزمك

aufbürden حمل ايتـ · يوكلمك

Aufenthalt اقامت

aufhalten اكلهمك

aufhängen آصمق

aufhäufen يغمق

aufheben (emporheben) قالدرمق

aufheben (bewahren) صاقلامق

aufknöpfen چوزمك

aufmachen آچمق

Aufmerksamkeit دقت

Aufnahme قبول

aufnehmen قبول ايتـ

aufpflanzen ركز ايتـ

Aufregung هيجان

Aufrichtigkeit خلوص

Aufrührer اهل فساد · عاصی

aufsaugen صورمق

aufsetzen قونمق

Aufsicht نظارت

aufstehen قالقمق

aufstellen قورمق

aufstülpen صيغامق

Auftrag امر · سپارش

Auftritt (Theater-) مجلس

Aufwartung الرام

aufziehen قورمق

Auge كوز

Augenblick آن · حين

aus دن (Ablativ-Endung)

ausbreiten سرمك · يايمق

ausbreiten (sich) یایلمق

Ausdauer مداومت

Ausdehnung مد . امتداد

Ausfuhr اخراج

ausführen (thun) اجرا ایتمك

Ausgabe مصرف

ausgeben صرف ایتمك . خرج ایتمك

ausgesetzt sein مظهر اول

ausgesucht خاص

ausgiessen دوكمك

aushalten طیانمق

aushöhlen اویمق

auskehren سپورمك

auslöschen (intr.) سونمك

auslöschen (trans.) سوندرمك

ausschlagen تپمك

Ausschweifer سفیه

aussen طیشاری

ausser خارج . طیش

ausser (Conj.) مكركه . ماعدا

Aussicht منظره

ausstatten دوشهمك

Ausstellung سركی

ausstossen طرد ایتمك

ausstreuen صاچمق

aussuchen سچمك

ausüben اجرا ایتمك . قیلمق

auswärtig طیش . خارجی

baar یالین

baarfuss یالین آیاق

Bajonett سونكو

Balken دیرك

Ballen دنك . بالیه

Band (Bindemittel) باغ

Band (Buch) جلد

bar (voraus) پشین

Bär آیی

barmherzig رحیم

Bart (Backen-) صقال

Bart (Schnurr-) بیق

Bassin حوض . کول

bauen بنا ایة

Baum شجر . آغاج

Baumwolle پاموق (پموق)

Beamter مامور

bearbeiten اعمال ایة

Becher مشربه

Bedingung شرط

Bedürfniss ضرورت . احتیاج

beehren تشریف ایة

beendigen بیتیرمك

befehlen امر ایة . بیورمق

Befehlshaber آمر

Befinden کیف

sich befinden بولنمق

befindlich کائن

sich befreunden دوستلشمق

befürchten قورقمق

begegnen تصادف ایة . راست کلمك

Beginn باش

beginnen بداء ایة . باشلامق

begleichen اوده‌مك

begleiten رفقت ایة . آرقداش اول

Begleiter مصاحب . رفیق

Begleitung معیت . رفقت

begraben دفن ایة . کومك

begreifen فهم ایة

behalten آلیقومق

Behandlung معامله

bei نزد · عند · يان

Beï بك

Beispiel مثال

beissen ايصرمق

Beistand معاونت

beistehen معاونت ايتمك

bekannt معلوم · بللى

bekommen آلمق

sich bekümmern قايرمق

beleidigen كوجندرمك

sich beleidigt fühlen كوجنمك

bellen اورومك

Belohnung مكافات

Bemerkung اخطار

sich (gegenseitig) benachrichtigen خبرلشمك

Benehmen حركت · طور

beneiden قيصقانمق

Benutzung استخدام

Berechtigung استحقاق

bereit حاضر

Berg جبل · طاغ

Bergwerk معدن

Bericht اخبار

Berichterstatter مخبر

beruhigen (ein Kind) آوتمق

sich beruhigen راحتلشمق

berühmt مشهور

berühren دوقنمق · دكمك

Beschädigung اضرار

Beschäftigung مشغوليت

beschäftigt مشغول

beschmutzen كيرلتمك

Beschränkung انحصار

Beschützung صيانت · محافظه

Beschwerde مشقت

Besen سپوركه

besiegt مغلوب

Besitzer صاحب

Besitzthum ملك

Besprechung بحث

beständig دائم

Beständigkeit بقا

bestätigt مصدق

bestellen ايصمارلامق

Bestellung سپارش

Bestrafung مجازات

Besuch زيارت

betasten الله‌مك

betheiligt متداخل

betrachten سير ايتمك

Betrachtung مطالعه

betreffs ٠ بابنده ٠ حقنده ٠ طولايى
ضمننده ٠ خصوصده

betrogen werden آلدانمق

betrügen آلداتمق

betrunken مست ٠ سرخوش

Bett دوشك

zu Bett gehen ياتمق

Bettler ديلنجى

Beutel كيسه

Bevölkerung اهالى

bewaffnet مسلح

bewahren صاقلامق

Bewegung حركت

Beweis دليل ٠ اثبات

Bewohner اهل

bezahlen تاديه ايتمك ٠ اوده‌مك

Bibliothek كتبخانه

biegen انحراف ايتمك ٠ اكمك

Bier بيرا

Bild صورت ٠ تصوير

bilden عقد ايتمك ٠ تشكيل ايتمك

Birne آرمود

bis الی . تا . قدر

Bischof پسقپوس

Bitte رجا

bitten رجا ایتمك . یالوارمق . دیلهمك

bitter آجی

Bittschrift عرضحال

Blasebalg کوروك

blasen اوفورمك

Blatt یپراق

blau کوك . ماوی

blau werden کوکرمك

Blei قورشون

bleiben طورمق . قالمق

Bleistift قورشون قلم

Blick باقش . نظر

blind کور

Blume چیچك

Blumengarten چیچکلك

Blut قان

bluten (قنامق) قانامق

Bogen (Umfang) چنبر

bohren دلمك

Boot قایق

Bootführer قایقجی

böse فاسد . فنا

Böses فنالق

Botschaft (frohe) مژده

Bouillon ات صویی

Brachfeld قیر

Branntwein راقی

Braten قیزارتمه

braten قیزارتمق

Brauch اصول . عادت

brauchen لازم اول

braun قهوه رنکی

braun (vom Pferde) طوری

breit انلی

Breite ان (الك)

brennen (trans.) یاقمق

brennen (intr.) یانمق

Brett تخته

Brief مکتوب

Briefmarke پوسته پولی

bringen کتیرمك

Brod اکمك (اتمك)

Broschüre رساله

Brücke کوپری

Bruder برادر . قرنداش

Buch کتاب

Buch führen دفترطوتمق

Buchbinder مجلد

Buchhändler صحاف . کتابجی

Buchstabe حرف

Bund عهد

bunt آلاجه

Bursche اوشاق

Carneol سلیمانی

Caserne قیشلا

Centner قنطار

Centrum مرکز

Charakter خلق . طبیعت . شیمه . سجیه

Check پولیچه

Chef آمر

Christ عیسوی . خرستیان

christlich عیسوی . خرستیان

Citrone لیمون

Civilisation مدنیت

civilisirt مدنی

Commission قومیسیون

Commissionär قومیسیونجی

Compagnon شريك

Confect شكرلمه . طاتلى

Constantinopel استانبول . درسعادت

Consul قونسلوس

Consulat (Amt) قونسوللق

Consulat (Gebäude) قونسلاتو . قونسلوسخانه

Consultation استشاره

corpulent شيشمان

da ايشته

dagegen ايسه

daher ايمدى

Dame خانم . خاتون

Dank ممنونيت . شكر

dankbar متشكر . ممنون

danken ممنون اول . تشكر ايتمك

dann او زمان . او وقت

darin آنده

Dasein موجوديت . وجود

dass كه

Datum تاريخ

Decke اورتو

Deckel قپاق

decken اورتمك . قپامق

demüthig حليم . مظلوم

denken دوشنمك

dennoch ينه

derjenige كه

deshalb آنك ايچون

deutlich واضح . بللى . آچيق

deutsch آلمانجه

Deutscher آلمانيالى

Deutschland آلمانيا

Diamant الماس

dick قالين

dickflüssig قاتی

dicht صیق

Dieb سارق . خرسز

Diebstahl سرقت . خرسزلق

Diener . بنده . خدمتجی . خدمتکار
خادم . چاکر

Dienstag صالی

dies بو

diesmal بو دفعه

Ding شی

Director مدیر

doch ینه

Document حجت

Donner کوك کورلسی

donnern کوك کورلمك

Donnerstag پنجشنبه

Dorf کوی

dort اوراده

Drachme درهم

draussen طیشاریده

drehen دوندرمك . بوکمك

drei اوچ

Druck طبع

drucken باصمق . طبع ایتمك

drücken صیقمق

du سن

dunkel (Farbe) قیو

dunkel
Dunkelheit } قراکلق

dünn اینجه

durchgehen چکمك

Durchmesser قطر

durchseihen سوزمك

druchsichtig شفاف

durchsickern صیزمق

Durst صوسزلق

dürsten صوصامق

durstig صوسز

Dutzend دوزينه

eben (glatt) دوز

edel شريف · كريم · نجيب · خالص

ehrbar ناموسلى

Ehre عرض · ناموس

Ehrerbietung اكرام · حرمت

Ei يمورطه

Eifer شوق · غيرت

eifrig غيور · غيرتكش · غيرتلى

Eile شتاب · عجله

eilen عجله ايتمك

eilig مستعجل

eiligst سريعاً

ein يك · بر

der eine... der andere... كيمى ... كيمى ...

Einband جلد

eindringen دخول ايتمك · كيرمك

Eindruck تأثير

eindrucksvoll مؤثر

einfach صوقى

einführen ادخال ايتمك · صوقمق

eingebunden مجلد

eingeladen مدعو

eingeschrieben تعهدلى

einhüllen بورومك

einig طوتقون

einige چند · برقاچ

Einigkeit ايفاق

Einkommen واردات · كلير

einladen دعوت ايتمك

Einladung دعوت

sich einmischen قارشمق

einreissen يقمق

einst وقتيله

einstecken صوقمق

einstimmig يكدل

eintragen قيد ايتمك

eintreten كيرمك . دخول ايتمك . داخل اول

Eintritt دخول

Eintrittsgeld دخوليه

einverstanden راضى

Einwohner ساكن

einzig يك . بريجك

Eis بوز

Eisen دمير

Eisenbahn دميريول

ekeln ديكسنمك . ايكرنمك

Elegie مرثيه

Element عنصر

Elend سفالت

elend سفيل

Elle آرشين

Eltern والدين

Empfang قبض . اخذ

Empfehlung توصيه

empfinden حس ايتمك . طويمق

Empfindung تاثر . حس . طويغى

Ende انتها . آخر . نهايت . صوك

zu Ende führen باشارمق

enden بيتمك

eng طار

eng werden طارالمق

Engel ملك

England انكلترا

Engländer انكليز

englisch انكليزجه

Entdecker كشاف

Entdeckung كشف

sich entfernen اوزاقلشمق . تباعد ايتمك

Entfernung مسافه . بعود . اوزاقلق

entgegen مغایر . قارشی

Entgegenkommen استقبال

enthalten (bergen) اشتمال ایتمك

enthaltsam مجتنب

entkleiden صویمق

entleeren, sich بوشانمق

entsagen کف ید ایتمك . وازکچمك

entweder ... oder ... یا ... یا ...

er او

Erbarmen رحمت . ترحم

erbeten ملتمس . مسترجا

erbitten استرحام ایتمك . تمنی ایتمك

erbrechen قوصمق

Erde (Substanz) تراب . طوپراق . خاك

Erde (Welt) ارض . زمین . یر

Erdbeben حرکت ارض . زلزله

erfahren خبر آلمق . ایشتمك

erfahren (Ptcp. pass.) تجربه‌کار

Erfahrung تجربه

Erfinder مخترع . موجد

Erfindung اختراع . ایجاد

erfragen صورمق

erfrieren طوکمق

erfunden وضع

sich ergiessen منصب اول . دوکلمك

ergründen تحقیق ایتمك

erhaben فخیم . عظیم . عالی . جلیل . سنی

sich erheben آیاغه قالقمق

sich erhitzen قیزمق

Erinnerung تذکار . تذکر

erklären بیان ایتمك

erlangen کسب ایتمك

Erlass اراده

erlauben اذن ویرمك ·
مساعده ایتـ · رخصت ویرمك
Erlaubniss مساعده · رخصت · اذن
Erlaubnissgesuch استیذان
erleiden چکمك
erleuchten ایشیق ویرمك
ermüden (trans.) یورمق
ernennen نصب ایتـ · تعیین ایتـ
ernstlich جداً
Eroberung فتح
eröffnen کشاد ایتـ · آچمق
Eröffnung کشاد
erreichen یتشمك · ایرمك
Ersatz بدل
erscheinen ظاهراول · ظهور ایتـ
ersehnt مشتاق
erst اولا · ایلك یرده
erstaunt متحیر

erste ایلك
Ertrag محصول
erwachen اویانمق
erwähnen ذکر ایتـ
erwähnt مشار · مذکور
erwarten اوممق · بکلهمك ·
مامول ایتـ
erwarten (abwarten) بکلهمك
erwerben تحصیل ایتـ · قزانمق
erwürgen بوغمق
Erzählung حکایه
Erziehung تربیه
Erzieher مربی
Esel مرکب · اشك
Essen طعام · یمك
essen یمك
etliche چند · برقاچ
Europa آوروپا

Evangelium انجيل

Ewigkeit ازل . ابد

Excellenz حضرت

Exemplar نسخه

exerciren تعليم ايتة

Fackel مشعله

Faden ايپلك

fähig مقتدر

fahl قوله

Fahne سنجاق . بيراق

Fahrgeld نقليه

im Fall حالده . تقديرده

fallen دوشمك

falsch ياكلش

falten قاتلامق . دورمك

fangen طوتمق

Farbe رنك . بويا

färben بويامق

Faser ليف

Fass فوچى

faul تنبل

faul (verfault) چوروك

faulen چورومك

Feder (Schreib-) قلم

Feder (Vogel-) توى

Federmesser قلم تراش

Fehler قباحت . غلط . ياكلش

Feind عدو . خصم . دشمن

Feindschaft خصومت . عداوت

Feldzug سفر

Fenster پنجره

fern دور . بعيد . اوزاق

Fernrohr دوربين

fernsichtig متبصر

Fest بيرام . آلاى . زينت

fest ثابت . محكم . برك . طوتقون

Festland بر . قره

Fett ياغ

fett شيشمان . سميز

fettlos ياوان

feucht نمناك

Feuchtigkeit نم

Feuer نار . آتش

Feuersbrunst حريق . يانغين

Feuerzange ماشه

Fieber صيتمه

Finanzen ماليه

finden اله كچورمك . بولمق

finster
Finsterniss } قراكلق

Fisch باليق

Fixstern ثابته

flach ياصى . دوز

Fläche ميدان

Flasche شيشه

flechten اورمك

flehen نياز ايتمك . يالوارمق

Fleisch ات

Fleiss غيرت . چالشقانلق

fleissig چالشقان

Fliege سينك

fliegen اوچمق

fliehen فرار ايتمك . قاچمق

fliessen آقمق

Flinte توفنك

Flotte دونانمه

Flucht فرار

Fluss ايرمق

flüssig سيال

fordern طلب ايتمك . ايستمك

Forderung مطلوب

Form بيچم . شكل

Freude سرور · مسرت · سونج

sich freuen سرور اول · سونمك

Freund حبيب · دوست

Freundschaft دوستلق

Frieden سلامت

Friedhof مقبره · قبرستان · مزارلق

frieren اوشومك

Frist وعده

frottiren اوغمق

Frucht ثمره · ميوه

fruchtbar منبت · مثمر · ميوه‌دار

früh ارکن · ار

früher اول

Frühjahr بهار

Füllen طای

führen قولاغوزلامق

sich füllen طولمق

füllen طولدرمق

fortan ايلروده · بوندن بويله

fortjagen قوغمق

fortsetzen دوام ايتمك

Fortsetzung دوام

Frage سؤال

fragen سؤال ايتمك · صورمق

Fragesteller سائل

Frankreich فرانسه

Franzose فرانسز

französisch فرانسوی · فرانسزجه

Frau زن · قادين · قاری

frech کستاخ

frei حر · آزاد

freiwerden آزاد اول · قورتلمق

freigebig جومرد

Freiheit حريت · آزادلق

Freisprechung تبريه

Freitag جمعه

Fünfer بشلك

für ایچون

Fürbitte التماس

Furcht پروا . قورقو

fürchten قورقمق

Fürsorge همت

Fuss پا . قدم . آیاق

Futter (Fressen) یم

Futter (Zeug) آستار

füttern یم ویرمك . بسلهمك

Gabe هدیه . عطیه

Gabel (چتال) چاتال

gähnen اسنهمك

Gans قاز

ganz بتون

gänzlich کلیاً . بسبتون

Garten (بغچه) باغچه

Gärtner باغچوان

Gast مسافر

Gastmahl ضیافت

Gatte زوج

Gattin زوجه

Gaul (بیکمر) بارکیر

geachtet محترم

gearbeitet معمول

gebären تولید ایتمك . طوغرمق

Gebäude یاپو . بنا

geben اعطا ایتمك . ویرمك

Gebet نماز . دعا

geboren werden تولد ایتمك . طوغمق

geborgen مطمئن

Gebrauch استعمال

gebrauchen استعمال ایتمك . قوللانمق

gebräuchlich مستعمل

Geburt ولادت . طوغش

Gedanke فكر

Gedichte شعر

Gedichtssammlung ديوان

Gedränge غلبه‌لك

gedruckt مطبوع

Geduld صبر

geduldig صبور · صبرلى

geehrt محترم · عزيز

Gefahr تهلكه

gefährlich تهلكه‌لى · مهلك

Gefallen finden (trans.) بكنمك

gefälscht ساخته

Gefangener اسير

Gefängniss محبس · زندان

Gefecht قتال · جنك

gefrieren طوكمق

Gefühle حسيات

gefüllt قاتمر

gegen قارشى

Gegend جوار

gegenüber قارشى

Gegenwart حضور

gegenwärtig حاضر

gegründet مؤسس · مبنى

geheim halten سرطوتمق

Geheimniss سر

gehen (weggehen) كيتمك

gehen (spazieren gehen) كزمك

gehen (zu Fuss gehen) يوريمك

Gehör سمع

Gehorsam اطاعت

gehorsam مطيع

Geist روح

Geiz طمع

geizig طمعكار

gelangen يتشمك · واصل اول · رسيده اول · ايرمك

gelb صاری

gelb werden صارارمق

Geld آقچه . پاره

gelehrt / Gelehrter عالم

geliebt محب

Geliebte معشوقه . محبوبه

gemäss نظراً . حسب . بر . کوره

gemein عادی . آچلق

Gemeiner (Soldat) نفر

Gemüse سبزه

Gemüth خلق . کوکل

genehmigt مستجاب

Genehmigung استجابه

geneigt میال . مائل

General مشیر . جنرال

Genosse قرین

genug / genügend یتر . کافی

Genügen اکتفا

genügen کافی اول . یتمك

genügsam مکتفی . قناعتکار

gerade طوغری

gerettet werden قورتلمق

Gerichtshof محکمه

gering قلیل

geringst ادنی

Geruch قوقو

Gesammtheit کافه

Gesandter ایلچی . سفیر

gesättigt werden قانمق

Geschenk موهبه . هدیه . عطیه

Geschichte تاریخ

Geschmack لزت . طات

Geschwätz لقردی

Geschwulst شیش

Gesellschaft شرکت

Gesetz قانون . نظام

gesetzt	آغر · باشلی
Gesicht	یوز · چهره
Gesichtsschleier	یاشمق
Gespräch	مکالمه · لقردی
Gestalt	شکل
gestatten	مساعده ایتمك
gestern	دون
gesund	دیری · صاغ
Gesundheit	صحت · صاغلق
getroffen	متاثر
getröstet	متسلی
Gewalt	جبر
gewärtig	منتظر
Gewerbe	صنعت
Gewicht	آغیرلق
Gewinn	کار · قازانج
gewinnen	اوتمك · قازانمق
gewirkt	معمول
Gewohnheit	خوی · عادت
gezwungen	مجبور
Gift	زهر
Gipfel	تپه
Glanz	جلا · پارلاقلق
glänzen	پارلامق
glänzend	پارلاق
Glas	جام
glatt	دوز
glauben	اینانمق
gleiten	قایمق
Glocke	چاك (چان)
Glockenblume	کوپه‌جك
Glück	اقبال · بخت
glücklich	مسعود · موتلو · بختیار
glückselig	سعید · سعادتلو
Glückseligkeit	سعادت
glühen	قیزمق

glühend قیزغین

Gnade عنایت . کرم . لطف . امان . احسان

Gold زر . آلتون

Goldschmied قویومجی

Gott الله

Gouverneur والی

Grab قبر . مزار

Graben خندق

graben قازمق . اشمك

Grad درجه

Granat سیلان

Gras اوت

gratis مجاناً

grau کول رنکی

Greis پیر

Grenze حد

Grieche یونان

grob قبا

gross کبیر . قوجه . ایری . بیوك

gross werden بیومك

gross ziehen بیو تمك

Grösse کبر . عظمت . بیوکلك

grösste اکبر

Grossmuth علوجناب

Grube قیو

grün یشیل

Grund تمل . بادی . سبب

zu Grunde gehen تلف اول

gründen تاسیس ایتمك

Gründer مؤسس

Grundzug مبدأ

Gruss سلام

Gulden فلورین

günstig یاور . مساعد

Gürtel کمر

Gut ملك . مال

gut (ايو) ايى

auf gute Weise ايجه

Gutes خير . ايلك

die Güte haben كرم ايتمك

Haar قيل . صاچ

Hafen اسكله

Hagel طولو

Hahn حروس

halb يارم

halb und halb يارى يچوق

Hälfte يارى

Hals بويون (بيون)

halten طوتمق

Hand يد . دست . ال

Handel تجارت . اخذواعطا . آليش ويريش

handeln ايشلمك

Handschuh الدون (الديون)

hart برك . سرت

hässlich چركين

Hässlichkeit چركينلك

Haupt رأس . سر . باش

Haus دار . بيت . خانه . او

häuslich بيتى

Heer لشكر . اردو

Heft دفتر

heftig حديد . شديد . آزغين . سرت

heftig werden حدت ايتمك . آزمق

Heftigkeit حدت . شدت

heilig نظيف . عزيز

Heilmittel دوا

Heimath وطن

heimlich كيزلى

heirathen اولنمك

heiter شن

helfen امداد ایتہ . یاردم ایتہ

Helfer دستیار . یاور . یاردمجی . معین

hell براق . آچیق

Hemd کوملك

Hengst آیغر

Henkel قولپ

Henne طاوق

her بری

herab آشاغی

herabhängen صارقمق

herabsteigen (نزول ایتہ) . اینمك

herausgehen چیقمق

herausnehmen چیقارمق

Herbst کوز

Herd اوجاق

Herr رب . اغا . افندی

Herrschaft سلطنت

herrschen حکومت سورمك

hervor ایلری

hervorgehen ایلرو کلمك

hervortreten اوج بولمق

Herz دل . قلب . کوکل . یورك

herzberaubend دلبر

Heu اوت

heute بوکون

heute Morgen بوصباح

hier بوراده

Hilfe نصرت . یاردم

hilflos بیچاره

Hilfsmittel چار . چاره

Himmel سما . کوك

hin اوته

hinfällig دوشکون

hingegen ایسه

Hinrichtung اعدام

Hinsicht خصوص

hinzufügen ضم ایة

Hirse طاری

Hitze حرارت . صیجاق

hoch بالا . عالی . یوکسك

Hochschule مدرسه

Hof آولی

Hoffarth تکبر

Hoffnung امید

hoffnungsvoll امیدوار

Hofmann مصاحب

Höhe ارتفاع . یوکسکلك

Hoheit حضرت . علو

höher werden یوکسلمك

Höhle مغاره

holen کتیرمك

Holz اوطون

Honig بال

horchen دیکله‌مك

hören ایشتمك

Hosen پانطولون

Hosenträger آصقی

hüben برو

Hügel تپه

Hund کوپك . کلب . ایت

Hündin قانجق

hungrig آج

hungrig werden آجقمق

hüpfen صیچرامق

Husten اوکسورولك

husten اوکسورمك

Hut شابقه

hüten کوتمك

Hyacinthe سنبل

ich بن

ihr سز

illustrirt مصور

immer هرآن · هردم · دائما

in در · فی

Individuum نفر

Infanterist پیاده

innen ایچرو

inner درون · داخل · ایچ

Insect بوجك

Insel جزیره · آطه

inwendig داخل

irre führen صاپتمق

irren یاکلمق

irrsinnig مجنون

Italien ایتالیه

ja بلی · اوت

Jahr سال · ییل · سنه

letztes Jahr بیلدیر

Janitschar یکیچری

Jaspis یشیم

jeder هربر · هر

jedesmal هردفعه

jedoch لکن

jemand کمسنه · کمسه

jener اول · او

Jesus عیسی

jetzt شمدی

Jugend کنجلك

jung کنج

Jüngling جوان · کنج

Juwel جوهر

Kaffee قهوه

Kaffeehaus قهوه خانه · قهوه

Kaffeewirth قهوه‌جی

Käfig قفس

Kahlkopf کل

Kaiser ایمپراطور

Käufer مشتری

Kaufmann تاجر . بزاز

Kavallerist سواری

kein هیچ

Keller کیلار

kennen طانیمق

Kenntnisse معلومات

Kerl حریف

Kerze موم

Kessel قزان

Kind ولد . طفل . صبی . چوحق

Kindheit چوجقلق

Kirsche کراز

Kissen یاصدیق

Kiste صندیق

klar واضح . براق . آچیق

klar (v. Flüssigkeiten) طوری

Klasse صنف

kaiserlich عامر

kalt صغوق

Kälte صغوق

Kameel دوه

Kamerad رفیق . آرقداش

Kameradschaft آرقداشلق

Kamm طراق

kämmen طرامق

Kapelle (Gebets-) مسجد

Kapital سرمایه

Kapitel باب

Karte خریطه

Karton مقوا

Kasse قصه

Katechismus علم حال

Katze کدی

kauen چیکنهمك

kaufen آلمق . صاتون آلمق

Kleid لباس

klein صغير . اوفاق . چوك

Kleingeld اوفاقلق

klein wenig براز

Klima اقليم

klug ذلى

Knabe اوغلان

Knecht بنده . عبد . قول

kneten يوغرمق

Knochen كميك

Knopf دوكمه

Knospe غنچه

Koch آشجى

kochen (trans.) پيشيرمك

kochen (intr.) پيشمك

Kohle كومور (كمور)

Komet ذوذابه

kommen كلمك

König شاه . ملك . پادشاه

König (christlich) قرال

Königin قرالیچه

königlich شاهانه (شهانه)

Kontrakt قونطراتو

Koran قران

Korb (flacher) سله

Korb (tiefer) سپت

Korn دانه

Körper وجود . جسم

kostbar نفيس . ذيقيمت

Kosten خرج . مصارف

kosten (Geschmack) طاتمق

kosten (Preis) بهاسى اولمق

Kraft تاب . قوت

kräftig قوتلى

kraftlos قوتسز

Kragen ياقه

krank خسته

der Kranke خسته

Krankenhaus خسته‌خانه

Krankheit خسته‌لك

kratzen قاشيمق

Kreis دائره

Krieg حرب . محاربه

auf den Krieg bezüglich حربى

kriegen اله‌كچيرمك

Krone تاج

krumm اكرى

sich krümmen اكرلمك

Küche آشخانه . مطبغ

Kuchen بوغاچه . چورك

Kugel كره

Kuh اينك

Kummer كدر . غم . درد

kundgeben بيان ايتمك . افاده ايتمك . عرض ايتمك

Kundgebnng عرض . بيان . افاده

Kunst معرفت . صنعت

künstlich صنعى

Kurde كرد

kurz قيصا

kürzer werden قيصالمق

Kuss بوسه . اوپش

küssen بوس ايتمك . اوپمك

Küste ياڵى . ساحل

Kutsche فايطون . آرابه

lächeln كولمسه‌مك

lachen كولمك

Laden دكان

Ladung حموله . يوك

Lage حال

Laib صمون

Lamm قوزى

Lampe لامپه

Land بلد . دیار . مملکت

landen قره‌یه چیقمق

Landgut چفتلك

lang طویل . اوزون

Länge طول . بوی . اوزونلق

sich in die Länge ziehen اوزامق

langsam یواش

längst چوقدن

sich langweilen جانی صیقلمق . اوصانمق

Lanze مزراق

Lärm (شماته) شماطه

lassen براقمق

Last یوك

Lastpferd (بیکر) بارکیر

Lastträger حمال

Laterne فنار

lau ایلیق

laut یوکسك . سسلی

Läuterung قال

lecken (یلامق) یالامق

Lection درس

Leben عمر . حیات

leben (یشامق) یاشامق

lebendig صاغ

Lebensjahr یاش

Lebensmittel ارزاق

Lebensunterhalt معیشت

Leder دری

leer خالی . بوش

leeren بوشالتمق

legen یاتیرمق . قومق

Lehm کیل

lehren تعلیم ایتمك . اوکرتمك

Lehrer مدرس . معلم . خواجه

Leiche جنازه . اولو

leicht (facile) قولای

leicht werden قولایلاشمق

leicht (gering an Gewicht) خفیف

leichter werden خفیفلشمك

leid thun آجیمق

leihen اودنج ویرمك

Leinwand بز

lernen تعلم ایتمك . اوکرنمك

Lesebuch منشات

lesen اوقومق

der letzte آخر . صوك

letzthin . کچن کون . اوتهکون
کچنلرده . کچنده

Leuchter شمعدان

Leute ال (ایل)

Levkoje شبیوی

Licht ایشیق

lieb محب . سوکیلی

Liebe محبت

lieben سومك

Liebhaber عاشق

Liebhaber (Käufer) مشتری

liegen یاتمق

Lilie زنبق

Lineal مسطر

Linie چیزغی . خط

liniiren چیزمق

links صول

Lippe لب . دوداق

List حیله

Lob مدح

Locke زلف

locker سکرك

Löffel قاشیق

Lohn اجر . اجرت

Loos قرعه

lose كوشك

loskommen قورتلمق

loslassen قويويرمك

Luft هوا

Luftkur هواتبديلى

Lüge كذب . يالان

lügen يالان سويلمك

Lügner كاذب . يالانجى

Lust هوس

Lüste حظوظات

Lustspiel قومدى

machen ايتمك . ايلمك . ياپمق

Macht اقتدار . قدر

mächtig قادر

Mädchen قيز

Magazin مغازه

Magen معده

mager (يوان) ياوان . زبون

majorenn بالغ

mal كره . دفعه

Maler رسام

manch بعض

mancherlei متنوع . كوناكون

manchmal آراده بر . آراصره . بعض كره . بعض دفعه . بعضاً

Mandel بادم

Mann حريف . مرد . كشى . ار

mannhaft مردانه

männlich اركك

Manschette قوللق

Markt بارار . چارشو

Märtyrer شهيد

Maass مقدار . اولچى

Masse ماده

Material ماده

Materialwaarenhändler بقال

matt يورغين

matt werden فتور كتيرمك

Mattigkeit فتور

Mauer ديوار

Maul آغز

Maulbeere طوت

Maulthier قاطر

Maurer ديوارجى

Maus صيچان

Meer دريا · بحر · دكز

Mehl اون

mehr زياده

meinen ظن ايتمك · صانمق

Meinung افكار · ظن

Meister اوسته · استاد

melken صاغمق

Mensch انسان · آدم

merken بللهمك

messen اولچمك

Messer بيچاق

Metall معدن

Meter مترو

Methode اسلوب · اصول

Metzger قصاب

Milch سود (سوت)

mild ملائم

Mineral معدن

Minister ناظر · وكيل

Ministerium نظارت

mischen قارشدرمق · قاتمق

Misshandlung سؤمعامله

mit مع · برابر · ايله

Mitleid شفقت

mitleidig شفيق

Mittag نصف النهار · اوكله

mittags اوكلين

Mitte وسط . اورتا

(Monats-) Mitte اواسط

Mittheilung اخبار

Mittel واسطه . چاره

Mitternacht نصف‌الليل . ياری كيجه

Mittwoch چهارشنبه (چارشنبه)

mitunter كاه‌كاه

Möbel دوشه‌مه

möbliren دوشه‌مك

Modell قالب

möglich احتمال . ممكن . قابل

Möglichkeit احتماليت

möglicherweise احتمالا

Monat شهر . ماه . آی

Mond ماه . قمر . آی

Monopol انحصار

Montag بازارايرتسی

Mord قتل

Mörder قاتل

Morgen صباح

Morgenröthe شفق

morgens صباحلين

morgen (folgenden Tag) يارين

Moschee جامع

Moschus مشك

Motor متحرك

müde يورغين

müde werden يورلمق

Mühe رحمت . امك

Mühle دكرمن

mühlos امكسز

mühvoll زحمتلی . امكلی

Müller دكرمنجی

Mund آغز

Mundschenk قدحكار

mündlich شفاهاً

Munition مهمات

Münze سکه

Münze (Präganstalt) ضربخانه

Museum موزه‌خانه

Musik چالغی . موزیقه

Musikant سازنده . چالغیجی

Musulman مسلم

Muth جسارت

muthig جسور

Mutter مادر . والده . آنا

nach بعد . صکره

nach (gemäss) نظراً . کوره

Nachahmung امتثال

Nachbar قونشو

nachher مؤخراً . صکره

nachlässig پریشان

nächstens یاقینلرده

Nacht شب . لیل . کیجه

Nachtwächter پاسبان

Nachtigall بلبل

nachts کیجه‌لین

nackt یالین . چپلاق

Nadel ایکنه

nah قریب . یاقین

sich nähern یاقلاشمق

nähren بسله‌مك

Nahrung غدا

Name نام . اسم . آد

Narr دلی

Nase (برون) بورون

nass یاش

Nation ملت

Natur طبیعت

natürlich طبیعی

Nebel پوس

necken طاقلمق

nehmen آلمق

Neid قیصقانج . حسد

Neigung میل

nein خیر

Nelke قرنفیل

netzen ایصلامق

neu جدید . یکی

Neuigkeit بدیعه . حادثه

neulich بوکونلر . بودفعه

nicht دکل

nie اصلا

niederlassen, sich قونمق

niederwerfen چارپمق

niedrig آلچق

niedrigst اسفل

niemals اصلا

niemand کمسنه . کمسه (mit Neg.)

niesen آقصرمق

N. N. فلان

noch هنوز . دها

Norden شمال

nördlich شمالی

nöthig کرك . لازم

nöthig sein کرك اول . لازم اول

nun ایمدی

nunmehr آرتق

nur ساده . آنجق

Nutzen فائده

nützlich نافع . مفید . فائده‌لی

oben بالا . فوق . یوقاری

Oberfläche ستح

Oberst میرالای

obgleich هرنه‌قدر . اگرچه

Obst میوه

Obstgarten میوه‌لك

obwohl s. obgleich

Odaliske جاریه · اوطه‌لق

oder یوقسه · یا · یاخود

Oel یاغ

offen آچیق

offenbar بللی

öffentlich آشکاره

officiell رسمی

Officier ضابط

öffnen آچمق

Oheim عموجه

ohne غیر · بی · بلا ,...سز

ohnmächtig werden بایلمق

Ohr قولاق

Ohrring کوپه

Olive زیتون

Olivenöl زیتون یاغی

Onkel (väterlicherseits) عموجه

Onkel (mütterlicherseits) دایی

Orden نشان

Ort محل

osmanisch عثمانی

Osten شرق

östlich شرقی

Oestreich
Oestreicher
östreichisch } نمچه

Paar چفت

pachten طوتمق

Palast سرای

Papagei طوطی

Papier کاغد

Pappe مقوا

Paradies جنت

Passage ممر

passen اویمق

passend مناسب · اویغون

passiren عبور ایتمك · مروراً یتمك

Peitsche قامچی

peitschen قامچیلامق

Pensionär (Pension beziehend) مقاعد

Perle اینجو

Perser عجم

Persien عجمستان

Person کس . شخص . ذات . نفس . کشی

persönlich شخصاً

Petroleum (غاز) غازیاغی

Pfeffer بوبر

Pferd آت

Pflanze فدان . نبات

Pflaster (Strassen-) دوشه‌مه

Pflaster (Wund-) هم (ملهم)

Pflicht وظیفه

pflücken قوپارمق

Pforte باب

Pfosten دیرك

Plage بلیه . بلا

Plan ترتیب

platt یاصی

Plätteisen اوتو

Platz محل . یر

Platz haben صیغمق

plötzlich آکسز . بردنبره . فجاة غافل

Portier دربان . قپوجی

positiv مثبت

Post پوسته

Postamt پوسته خانه

Posten (Stellung) منصب

Posten (Waaren) قلم

Pracht جلال

prägen ضرب ایة

Präsident رئيس

Preis (Belobung) مكافات

Preis (Werth) بها

Premierminister باش وكيل

privat خاص

Problem مسئله

Process دعوى

Prophet نبي . پيغمبر

Protest پروتستو

Provinz ولايت

prüfen امتحان ايتمك . يوقلامق

Prüfstein محك

Prüfung امتحان

Prügel صوپه

Puls نبض

Punkt نقطه

Putz سوس

Quantität مقدار

Rabe قارغا

Rache ثار . انتقام . اوج

rächen انتقام آلمق . اوج آلمق . اخذ ثار ايتمك

Rand كنار

Rang رتبه

Rasirmesser اوستره

rasiren تراش ايتمك

Rath (Rathgeber) مستشار

Rath (Sitzung) مجلس

Rathschlag نصيحت

rauben غصب ايتمك

Räuber حيدود

Rauch توتون

rauchen (intr.) توتمك

rauchen (Tabak-) توتون ايچمك

Raum ير . ساحه

Rechnung حساب

Rechnungstabelle جدول

Recht حق

Rechtschaffenheit استقامت

Rechtsforderung استحقاق

rechts صاغ

reden سويلمك

Redlichkeit استقامت

Regel قاعده

Regen ياغمور (يغمور)

Regenschirm شمسيه

sich regen قرامق

Regierung حكومت

Regierungsbezirk لوا . سنجاق

regnen ياغمق

reiben اوغمق

Reich دولت

reich غنى . زنكين

reichlich غنى . بول

Reichthum . ثروت . زنكينلك سامان

rein . ساده . نظيف . پاك . تميز پاكيزه . خالص . صافى

reinigen تميزلمك

Reise سفر . يولجيلق

reisen يولجيلق ايتمك

Reisender يولجى

reiten راكب اول . بينمك

Reiter سوارى . آتلى

Religion دين

rennen قوشمق

Republik جمهوريت . جمهور

retten خلاص ايتمك . قورتارمق

Rettung خلاص . قورتلش

reuig پشيمان

Richter قاضى . حاكم

richtig طوغرى

Richtung جانب . جهت . طرف

riechen (trans.) قوقلامق

riechen (intr.) قوقمق

Ring (Finger-) يوزوك

Rock ستری

roh (ungekocht) دیری

roh (grob) قبا

rollen (trans.) یوارلمق

rollen (Geräusch) کورلمك

Rom روما

Rose کل

Rosenöl کل‌یاغی

Rosinen قوری اوزوم

roth آل . قیزل . قرمزی

Rubin آل یاقوت

Rücken (آرت) آرد . صرت . آرقه

Rückseite آرت

Ruf (Ruhm) نام . شهرت

rufen چاغرمق

Ruhe راحت

ruhig راحت

Ruhm شهرت . شان

ruhmreich ذیشان

rund یومری . چوره . یوارلق

Russland روسیه

Sache ماده . شی

Sack چوال

säen اکمك

sagen دیمك

Sahne قایمق

Salat صلاطه

Salpeter کهرچله

Salz طوز

Salzbüchse طوزلق

sammeln طوپلامق

Sand قوم

Sandfläche قوملق

Sanftmuth حلم

sanftmüthig حليم

Saphir كوك ياقوت

Satan ابليس . شيطان

satt طوق

satt werden طوبمق

satt kriegen اوصانمق . بزمك

Sattel اكر

satteln اكرلمك

sauer اكشى

sauer werden اكشيمك

saugen امك

Säule عمود

Schachtel قوطى

Schaden زيان . ضرر

schaden زيان . ضرر ويرمك
ويرمك

schädlich مضر . ضررلى

schadlos ضررسز

Schaf قيون

schälen صويمق

Scham حجاب . ادب

sich schämen اوتانمق

schamlos ادبسز

Schande عيب

scharf كسكين

scharren اشمك

Schatten ظل . سايه . كولكه

Schatz دفينه . خزبنه

schauen باقمق

Schaufel كورك

schaufeln كورومك

Scheere مقاص

Scheffel اوچلك

Schein (Schuld-) سند

schelten تعزير ايتمك . طارلمق

schenken احسان ايتمك . باغشلامق

sich schicken ياقشمق

schieben ايتمك

schief اكرى

Schiff سفينه . كمى

schlafen اويومق

Schlaganfall طامله

schlagen دوكمك . اورمق

schlagen (v. Uhr, Musikwerk) چالمق

schlecht كم . بد . كوتو . فنا

Schlechtes شر

Schlechtigkeit فنالق . كوتولك

Schleier بوروك

schleppen سوريمك

schliessen (كيتلمك) كليدلمك

schliesslich نهايت

schlitzen ديلمك

Schlüssel مفتاح . انختار

schmackhaft لزيز . لزتلى

Schmalz ياغ

schmecken (trans.) طاتمق

schmecken (intr.) طات ويرمك

schmelzen (intr.) اريمك

Schmerz آجى . آغرى

schmerzen آجيمق . آغريمق

Schmetterling كلبك

schmollen كوسمك

Schmuck زيب . زينت

Schmucksachen مجوهرات

schmücken بزه‌مك . سوس ايتمك

Schmutz كير

schmutzig كيرلى

schmutzig werden كيرلنمك

Schnee قار

schneiden كسمك

schnell سریع · چابوق · تیز

Schnitt بیچم

schonen اسرکه‌مك

schön جسن · خوب · دلبر · کوزل

Schönheit حسن · کوزللك

Schöpfer خالق

Schöpfung خلق

Schössling فلز

Schrank طولاب

schreiben تحریر ایة · یازمق

Schreiber کاتب · یازیجی

Schreibfeder قلم

Schrift خط·یازی

Schriftstück تحریرات

Schritt آدم (آدیم)

Schublade چکمه‌جه

Schuh قوندره (قندره)

Schuld (in Geld) دین · بورج

Schuld (Vergehen) صوچ

Schuldschein سند

schuldig صوچلی · بورجلی

Schule مکتب

Schüler شاکرد

Schuster قندره‌جی

schütteln سلکمك

schwach عاجز

Schwager قاین

Schwamm سونکر

schwarz قره

schwärzen قرارتمق

Schwein خنزیر (طوکوز) طوکز

schwer آغر (آغیر)

Schwere آغرلق

schwerer werden آغرلاشمق

Schwert سیف · قلیج

Schwester همشیره · قیزقرنداش

Schwiegermutter قاین والده . قاین آنا

Schwiegervater قاین پدر . قاین بابا

schwierig مشکل . کوج

Schwierigkeit مشکل . کوجلك

schwimmen یوزمك

schwören یمین ایتـ . آندایچمك

Schwur یمین . آند

See کول

Seele جان

Segen میمنت . برکت

sehen مشاهده ایتـ . کورمك

Sehnsucht اشتیاق . حسرت

sehr غایت . پك

Seide ایپك

Seidenstoff ایپك قماش

sein اولمق

Seite جانب . جهت . طرف . یان

Seite (Buch-) صحیفه

Secunde ثانیه

selbst (persönlich) بالنفس . بالذات

selbst (sogar) حتی . بیله

selten نادیده . نادر

Semester نیمسال

senden ارسال ایتـ . کوندرمك

Sendung ارسال

Serviette پشکیر

setzen اوتورتمق . قومق

sicher مطمئن . امین

Sicherheit سلامت . امنیت

sichtbar ظاهر

sieben (Verb) الهمك

sieden (intr.) قاینامق

siedend قاینار

Sieg فتح . ظفر . غلبه

Siegel مهر

Silber سیم . کموش

Sinn مفهوم . معنی

Sitte عادت

sitzen اوتورمق

Sitzung مجلس

Sklavin جاریه

Smaragd زمرد

Smyrna ازمیر

so اویله . شویله . بویله

sofort درحال

sogar حتی . بیله

sogleich آنیده

Sohn ابن . ولد . مخدوم . اوغل
فرزند

Soldat عسکر

Sommer یاز

im Sommer یازین

sondern الا

Sonnabend جمعه ایرتسی

Sonne مهر . شمس . کونش

Sonnenschirm شمسیه

Sonntag بازار

sonst یوقسه

sonstig سائر

Sorge غم . کدر . درد

sorgenvoll غمکین

soviel . اوقدر . شوقدر . بوقدر
اونجه . شونجه . بونجه

sowohl ... als auch ... کرك ...
هم ... هم ... . کرك ...

spalten یارمق

Spanien اسپانیا

Spanier اسپانیول

spanisch اسپانیولجه

sparsam اداره‌لی

spät کیج

Specerei عطر

Speicher آنبار

Speise طعام

speisen طعام ايتمك

Sperling سرچه

Spiegel آيينه

Spiel اويون

Spielball طوپ

spielen اوينامق

Spiess شيش

Spiessbraten كباب

spitz سيورى (سورى)

Spitze اوج

spitzen سيورتمك

Sprache زبان . ديل . لسان

sprechen سويلمك

spucken توكورمك

Spur اثر

Staat مملكت

staatlich ملكى

Stadt بلده . شهر

Stahl چليك

Stahlfeder دميرقلم

Stall آخور

Stärkemehl نشسته

stattfinden وقوع بولمق . واقع اول

Staunen تحير

staunen حيران اول . شاشمق

stechen } صوقمق
stecken }

Stecknadel طوپلى

stehen طورمق

stehlen چالمق

steil ديك

Stein طاش

Stelle موقع . ير

sterben وفات ايتمك . اولمك

Stern اختر . يلديز

Sternwarte رصدخانه

stetig دائمی

stets دائم

Steuer (Abgabe) ويركی . رسم

Stiefel (Schaft-) چيزمه

Stier بوغا

Stimme صدا . سس

Stoff (Substanz) ماده

Stoff (Gewebe) قماش

stolz مغرور

stopfen طيقمق

Strafe جزا

strafen تكدير ايتمك

Strahl شعله . پرتو

Strasse (سوقاق) زقاق

Streichhölzchen كبريت

Streit جدال . غوغا . دوكوش

streiten دوكشمك

Strömung آقندی

Strumpf چوراب

Stück دانه . پاره . قطعه . پارچه

Student (طلبه) طالب

Studium تحصيل

Stufe مرتبه

Stuhl اسكمله

stumm ديلسز

Stunde ساعت

Sturm فرطونه

stürmisch فرطونه‌لی

Stute قسراق

suchen آرامق

Suite معيت

Sultan سلطان

Summe جمله . مبلغ

Suppe چوربه

süss شیرین . طاتلی

Süssigkeiten شکرلمه . طاتلی

Tadel مؤاخذه

Tag روز . یوم . کون

bei Tag کوندوزین . کوندوز

den folgenden Tag ایرتسی کون

Taglohn کونلك

Tag und Nacht کوندوز کیجه .
لیل ونهار . روز وشب

Talg طون یاغی

Tante (mütterlicherseits) تیزه

Tante (väterlicherseits) خاله

Tasche جب (جیب)

Taschenmesser چاقی

Taschentuch مندیل

Tasse فنجان

Tatze پنچه

taub صاغر

Taube کوکرجین

taugen یارامق

Taugenichts یارامز

Teich کول

Telegramm تلغرافنامه

Teller طباق

Tempel معبد

Teppich (Gebets-) سجاده

Teppich (glatter) کلیم

Teppich (Velour-) خالی

Termin وعده

Thal دره

That عمل . فعل

Thau چیك

Theater تیاترو

Thee چای

Theil جز . پای . قسم

zum Theil قسماً

theilen تقسيم ايتمك . بولمك

theuer بهالی

Thier حيوان

Thor (Thür) در . باب . قپو

Thorwart دربان . قپوجی

thöricht شاشقين

Thräne كوز ياشی

Thron سرير . تخت

thun قلمق . ايلمك . ايتمك . بيورمق . ايشلمك . ياپمق

Thür در . باب . قپو

tief عميق . درين

Tiefe عمق . درينلك

Tinte مركب

Tisch سفره

Tischdecke سفره اورتيسی

Tischtuch سفره بزی

Tischler دولكر . نجار

Tochter دختر . قيز

Tod وفات . موت . اولم

todt اولمش

tödten قتل ايتمك . اولدرمك

tönen اوتمك

Topaz صاری ياقوت

tragen حامل اول . طاشيمق

tragen (weg-) كوترمك

Trauben اوزوم

Traubenhonig پكمز

Trauer حزن . ياس

trauern ياس چكمك

traurig مايوس . محزون

treffen طوقنمق

sich treffen بولشمق

treiben سورمك

trennen آيرمق

treten باصمق

trinken ايچمك

Trinkglas قدح

trocken قورو (قورى)

trocknen (trans.) قوروتمق

trocknen (intr.) قوروممق

Tropfen طاملە

tropfen طاملامق

Trost تسلى

zum Trotz رغماً

trübe بولانق

trüben بولاتمق

Trug حيله

Tugend فضيلت

tugendhaft فاضل

Tulpe لاله

Turban صاريق

Türke ترك

Türkei تركيا

türkisch تركجه

Türkis فيروزه

Tyrann جبار . ظالم

Uebel شر

übel nehmen كوجنمك

über اوست . اوزر

Ueberfall استيلا

überfliessen طاشمق

Ueberfluss بوللق

Uebergabe تسليم

überlegen مطالعه ايتـ . دوشنمك

Uebermaass فرط

übermitteln تبليغ ايتـ

überschreiten آشمق

Ueberschreitung تجاوز

Uebersendung اسبال . ارسال

übersiedeln انتقال ايتـ . كوچمك

Uebersiedelung انتقال

übersteigen آشمق

übertreffen فائق اول

Uebertreibung مبالغه

überwinden يكمك

überzeugend مقنع

überzeugt werden قانع اول . قانمق

Uebung تعليم

Uhr ساعت

Uhrkette قوردون

Uhrmacher ساعتجى

um برای . ایچون

um (Zeit) سولرنده . رادەلرنده

umgiessen آقتارمق

umkehren (intr.) دونمك

sich umsehen باقمق

umsiedeln كوچمك

Umwandelung تبديل

umwerfen دورمك

umwinden صارمق

umziehen كوچمك

Undank كفران

undicht سكرك

unendlich نامحدود

Unentschlossenheit تردد

ungefähr تقريباً

der Ungerechte غدار

Universität دارالفنون

unmenschlich نامرد

unnütz بيهوده . نافله . بوش

Unrecht ظلم . غدر

unreif خام

unrein ناپاك

Unruhe دغدغه . راحتسزلق

unruhig راحتسز

unsichtbar نابديد

unten آشاغی

unter تحت . آلت

unter (zwischen) میان . بین . آرا

unterdrückt مظلوم

Untergang غروب

untergehen باتمق

sich unterhalten قونشمق

Unterhosen طون

unternehmen تشبث ایة . اله آلمق

Unterricht تدریس . تعلیم

Unterrichtsraum درسخانه

unterrichten تدریس ایة . تعلیم ایة

Unterscheidung تفریق

untertauchen (intr.) طالمق

Unterthan تابع

unterwegs یولده

Unterwürfigkeit عبودیت

unverfälscht خالص

unversehrt صاغلام

unvollkommen ناتمام . یاری بچوق

unwissend جاهل

Unwissenheit جهالت

unwohl نامزاج . کیفسز

Ursache بادی . سبب

Ursprung مبدأ . منبع . اصل

Urtheil حکم

Urtheilsspruch فتوی

Vater والد . پدر . بابا

Veilchen بنفشه (منکشه)

veralten اسکیمك

veranlassen موجب اول

verantwortlich مسؤل

Veranwortlichkeit مسؤلیت

verbergen صاقلامق . کیزلمك . اخفا ایة

verborgen کیزلی

verboten ممنوع . يساق

Verbrechen جرم . جنايت

Verbrecher مجرم . جانى

verbrennen ياقمق

verbringen امرار ايتمك . كچيرمك

verbündet متفق . متحد

verderben بوزمق

vereinigt s. vereinigt

Vereinigung اتحاد

sich verfinstern طوتلمق

Vergänglichkeit بقا . زوال

vergeben عفو ايتمك

Vergebung غفران . عفو

Vergehen قباحت . صوچ

vergehen كچمك

vergiessen سفك ايتمك . دوكمك

Vergnügen صفا . كيف

vergoldet مجلا

vergrössern بيوتمك

verhehlen
verheimlichen } كتم ايتمك . كيزلمك

Verhör استنطاق

Verhörsrichter مستنطق

Verkauf فروخت . صاتش

verkaufen فروخت ايتمك . صاتمق

verkörpert مجسم

Verkündigung (froher Botschaft)
تبشير

Verlangen آرزو . هوس . ايستك

verlangen (fordern) ايستمك .
طالب اول . طلب ايتمك

verlangt مطلوب . ايستنلمش

verlassen ترك ايتمك . براقمق

sich verlassen كوكنمك

verlieren غائب ايتمك . يتيرمك

vermengt
vermischt } مجلوط . قاريشيق

Vermittler ميانجى . متوسط

Vermittelung توسط . واسطه

Vermögen اقتدار (Gut) مال

Verpflichtung ذمت

Vers بيت

versammeln جمع ايتمك . طوپلامق

Versammlung اجتماع

Verschlagenheit فتنه

Verschlimmerung انحراف

verschlingen يوتمق

Verschwender مسرف

verschwenderisch مسرفانه

sich verspäten كجيكمك

Verstand عقل

verständig عاقل . عقللى

verstehen آكلامق

verstopfen طيقامق

Verstopfung قبض

versuchen صينامق

vertheilen طاغتمق

vertilgen محو ايتمك

Vertrauen امنيت

vertreiben كيدرمك . صاوصمق . دفع ايتمك

Vertreter وكيل

Vertretung وكالت

Verwalter مدير . ناظر

Verwaltung اداره . نظارت

Verwandter اقربا . خصم

Verwandtschaft خصملق . قرابت

verweigern رد ايتمك

verwenden صرف ايتمك . قوللانمق

verwildern آزمق

verwischt سيليك

verwunden يارالامق

verwundet مجروح . يارالى

verzagt مايوس

viel بسیار . خیلی . وافر . چوق

vielleicht بلکه

Viertel چاریك . ربع

violett مور

Vogel قوش

Volk امت . ملت . خلق . قوم

voll طولو

voll werden طولمق

Vollendung استکمال . اکمال

vollkommen کامل . تام

Vollkommenheit کمال

vollständig مکمل

von من . عن

vor اول (Zeit) (اون) اوك

voraus پشین

voraussetzen فرض ایتمك . طوتمق

vorbereiten . حاضرلامق
حاضر ایتمك . تدارك ایتمك

Vorbereitungen تدارکات

Vorbild نمونه . عبرت

Vorfahr جد

Vorgänger سلف

Vorgesetzter آمر

vorgestern اولکی کون

Vorhaben نیت

vorhanden sein . بولنمق . طورمق
موجود اول

Vorhang پرده

vorher مقدم . اول

vorkehren اوغرامق

vorkommen ظهور ایتمك

Vorkommniss ظهور

Vortheil منفعت

vorwärts (ایلری) ایلرو

vorwärts kommen ایلرو کیتمك

Waage ترازو . میزان

Waare متاع . مال

wachsen بیتمك

Waffe سلاح

Wagen آرابه (عرانه)

wagen متجاسر اول

Wahl انتخاب

wählen انتخاب ایتـ . سچمك

wahr صحیح

währen سورمك

während ایکن

wahrhaftig (Adv.) حقیقت .
فی الحقیقت . فی الواقع

Wahrheit حقیقت . حق

Waise یتیم . اوکسز

Wald اورمان

wann نه‌زمان . نه‌وقت

warm صیجاق

Wärme حرارت . صیجاق

warten انتظار ایتـ . بکلهمك .
منتظر اول

warum نه‌وجهله . نه‌سببدن . ینچون

was نه

waschen یقامق

Wasser صو

Wassersucht استسقا

wässrig صولو

wässrig werden صولانمق

weben طوقومق

Wechsel (Veränderung) تبدیل

Wechsel (Check) پولیچه

Wechsler صراف

weder ... noch ... نه ... نه ...

Weg طریق . یول

wegen برای . ایجون

wegnehmen قاپمق

wehe thun (intr.) آجیمق

wehen اسمك

weibisch زنانه

weich یومشاق

weich werden یومشامق

Wein می . شراب

Weinschenke میخانه

Weinberg باغ

Weintrauben اوزوم

weinen آغلامق

Weinen آغلایش

weise دانا . دانشمند . عالم . حکیم

Weisheit حکمت

weiss آق . بیاض

weiss werden آغارمق

weit کینش

welch? هانکی . قانغی

welcher (relativ) که

welk صولغون

welken صولمق

Welt عالم . دنیا

wenig آز

meine Wenigkeit عاجزلری

wenn اکر

wenn nicht یوقسه

wer کیم

werden اولمق

werfen آتمق

Werk عمل . ایش

Werth قیمت . دکر

werth sein دکمك

werthvoll ذیقیمت . قیمتلی

Weste یلك

Westen غرب

westlich غربی

Wetter هوا

wetzen بيلەمك

wichtig مهم

Widder قوچ

wie? نصل

wie (ähnlich) كبى

wieder تكرار

Wiege بشيك

wiegen (wägen) طارتمق

wiehern كيشنەمك

wieviel نيچه . نەقدر . قاچ

wild يبانى

wild machen آزدرمق

Wildniss يبان

Willen ارادت . كوكل

Wind يل . روزكار

Winter قيش

wir بز

wirklich حقيقت

Wirkung اثر . تاثير

wirre شاشقين

wirre werden شاشمق

wischen سيلمك

wissen بيلمك

Wissenschaft معرفت . فن . علم

wissenschaftlich علمى

wo? نرەده

Woche هفته

woher نرەدن

wohin نرەيه

Wohl خير . ايلك

wohlriechend خوش قوقولى

Wohlthat نعمت . ايلك

wohlthätig خيرخواه

wohlthätige Werke خيرات

Wohlwollen حسن توجه . حسن نظر

Zahl عدد . صايى

zahllos بى‌حساب

zählen صايمق

zappeln چبالامق

zart نازك

Zauber بوكو . سحر

Zeichen علامت . نشان . اشارت

Zeichner رسام

Zeichnung رسم

zeigen كوسترمك

Zeile سطر

Zeit زمان . وقت

zeitig وقتليجه

Zeitung جريده . غزته

zerbrechen كسر ايتمق . قيرمق

zerdrücken ازمك

zerreissen يرتمق

zerrissen يرتيق

wohnen اقامت ايتمك . طورمق

Wohnsitz مسكن . اقامتگاه

Wohnung مكان . مسكن

Wolf قورت

Wolle يوك

wollen ايستمك

Wort كلام . كلمه . قول . سوز

Wörterbuch لغات . لغت

Wuchs بوى

Wunsch آرزو . ايستك

wünschen آرزو ايتمك . ايستمك

Würde وقار

würdevoll آغرباشلى

würdig شايان . سزا . لايق

Wurf آتم . آتش

Wurm قورت

Wurst صوجوق (صوجق)

zerstreuen طاغتمق

zerstreut پراکنده

zerzausen دیتمك

Zettel شقه

Zeuge شاهد

Zeugniss شهادت

Zeugnissschreiben شهادتنامه

Ziege کچی

Ziegenbock تکه

Zimmer اوطه

Zins کذشته . فائض

Zittern دیترمه

zittern دیترمك

Zorn اوفکه . خشم

zornig اوفکه‌لی . خشمناك

Zucker شکر

zudrücken یومق . قپامق

zufrieden راضی

zufriedenstellen راضی ایتمك

Zufriedenheit قناعت

zugegen حاضر

Zukunft مستقبل

zuletzt اخیراً

zumachen قپامق . اورتمك

zunehmen آرتمق

Zunge زبان . دیل

zurück (کیری) کیرو

zurückhalten آلیقومق

zurückkehren کیرو دونمك

zuschneiden بیچمك

zusammenfinden, sich بولشمق

zusammengesetzt مرکب

zusammenlegen دورمك

zusammennehmen طوپلامق

zusammensetzen ترکیب ایتمك

zusammenziehen بوزمك

Zustand حال

zuwenden احاله ايتـ · توجه ايتـ

zuweilen كاه‌كاه

zuwider مغاير · قارشى

Zwang جبر

Zweifel شبهه

Zweig شعبه · دال

Zwiebel صوغان

zwirnen بوكمك

zwischen ميان · بين · آرا

Zwist نزاع

Berlin, gedruckt in der Reichsdruckerei.

Verlag von W. Spemann in Berlin.

Zu beziehen durch alle Buchhandlungen.

Lehrbücher

des

Seminars für orientalische Sprachen

zu Berlin

Herausgegeben
von dem Director des Seminars.

Gross-8°.
In rothem schmiegsamen Callico-Einband mit Golddruck-Titel.

Erschienen sind:

Band I: Lehrbuch der **Japanischen** Umgangssprache, von Prof. Dr. Rudolf Lange, Lehrer des Japanischen am Seminar. XXX und 512 Seiten. 1890. Preis 24 Mark.

Band II: **Suaheli Handbuch,** von Walter von Saint Paul Illaire, Lieutenant der Reserve und Generalbevollmächtigter der Deutsch-ostafrikanischen Gesellschaft in Ostafrika. XXVI und 202 Seiten. 1890. Preis 10 Mark 50 Pf.

Band III: Wörterbuch der **Suaheli**-Sprache, Suaheli-Deutsch und Deutsch-Suaheli, nach den vorhandenen Quellen bearbeitet von Dr. C. G. Büttner, Lehrer des Suaheli am Seminar. IX und 269 Seiten. 1890. Preis 13 Mark.

Band IV: **Japanisches Lesebuch.** Märchen und Erzählungen in japan. Umgangssprache und latein. Umschrift, nebst Anmerkungen und Wörterbuch von Hermann Plaut. XVI u. 428 Seiten. 1891. Preis 20 Mark.

Band V: Praktische **Grammatik** der **Neugriechischen** Schrift- und Umgangssprache. Mit Uebungsstücken und Gesprächen von J. K. Mitsotakis. XII und 260 Seiten. 1891. Preis 12 Mark.

Band VI: **Lehrbuch der Ephe**-Sprache (Ewe), Anlo-, Anecho- und Dahome-Mundart mit Glossar und einer Karte der Sklavenküste von Dr. phil. Ernst Henrici, M. A., Laureatus der Königl. Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin und der Kgl. Preuss. Akademie der Wissenschaften. XXI und 270 Seiten. 1891. Preis 16 Mark.

Band VII: **Handbuch der Nordchinesischen Umgangssprache** mit Einschluss der Anfangsgründe des neuchinesischen officiellen und Briefstils von Prof. Carl Arendt, Lehrer des Chinesischen am Seminar. Erster Theil: **Allgemeine Einleitung in das chinesische Sprachstudium.** Mit 1 Karte. XXI und 535 Seiten. 1891. Preis 24 Mark.

Band VIII: **Lehrbuch des Oshikuanjama** (Bantu-Sprache in Deutsch-Südwest-Afrika) von P. H. Brincker, Missionar der Rheinischen Missionsgesellschaft in Südwest-Afrika. Erster Theil: **Grammatik des Oshikuanjama** in Verbindung mit **Oshindonga** und mit gelegentlicher Vergleichung des **Otjihérero.** Zweiter Theil: **Wörterbuch des Oshikuanjama** mit Vergleichung des **Oshindonga** und **Otjihérero**, in zwei Theilen sachlich geordnet. IX und 118 Seiten, und III und 136 Seiten. 1891. Preis 16 Mark.

Band IX: Sammlung **Arabischer Schriftstücke** aus Zanzibar und Oman. Mit einem Glossar herausgegeben von Dr. B. Moritz, Lehrer des Arabischen am Seminar. XXXIV u. 112 Seiten deutsch, 136 Seiten und Titel arabisch und 22 facsimilirte arab. Tafeln in Photolithographie. 1892. Preis 16 Mark.

Band X: **Suaheli-Schriftstücke** in arabischer Schrift, mit lat. Schrift umschrieben, übersetzt und erklärt von Dr. C. G. Büttner, Lehrer des Suaheli am Seminar. XI und 206 Seiten deutscher Theil, 73 Seiten und Titel arabischer Theil mit 11 Facsimiletafeln. 1892. Preis 22 Mark.

In Vorbereitung sind:

C. Arendt, Praktische Einführung in die nordchinesische Umgangssprache.
Dr. Reinhardt, Lehrbuch der Oman. Zanzib. Arabischen Sprache.

LIBRARY
FEB
28
1979
UNIVERSITY
TORONTO

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
123
M36

Manissadjian, J. J.
Mürsid-i lisan-y 'Osmani